ALİ KEMALİ
Bayazıt Valisi

TERCÜME

HAKKINDA DÜŞÜNCELER

VE

TATBİKATA AİT BAZI

NÜMUNELER

Sahip ve Naşiri :

Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi

1933

— Birinci Kısım —

Mukaddeme

Seçip topladığım şu parçalarla, ne için bir kitap meydana getirmek istediğimi hulâsatan izah etmek, faydasız olmasa gerektir.

İlk önce şurasını söyleyim ki, bu mecmuayı tertip ederken mekteplerimizi, çocuklarımızı düşündüm. Müfredat programlarına baktım. Lisana çok büyük ehemmiyet veren Maarif Vekâleti, orta mekteplerden çıkanların bile Fransızçadan Türkçeye ve Türkçeden Fransızçaya tercüme yapabilecek hale geldiklerini istediği halde, buna az çok rehberlik edebilecek hiçbir kitabımız olmadığını anladım. Filvaki bundan 43 sene evvel, Mülkiye mektebi mezunlarından İbrahim Fehim ve İsmail Hakkı beyler tarafından (MÜNTEHABATI TERACÜMÜ MEŞAHİR) namile bir müntehabat mecmuası; ve Ali Muzaffer bey tarafından da 318 tarihinde "TERCÜME NÜMUNELERİ,, adlı muhtasar bir kitap neşredilmiş ise de, evvelkini bulmak adeta müteassir ve ikincisi maksadı teminden, maalesef, kasırdır. İşte bu noksanı, bir dereceye kadar olsun, izale ve bu hususdaki ihtiyacımızı-daha mükemmel mümasilleri çıkıncaya değin- kısmen tatmin etmek meyline kapıldım.

Bir "Récitation,, mecmuamız da yoktur. Lisan öğrenmek bahsında faydası münker olmıyan (Ezber ve İnşat) için, dikkatli bir intihap ile -fikri, hissi, vicdanı tenvire yarayan parçalarla- bir mecmua vücuda getirilmesi, sanıyorum ki, şedit bir ihtiyaç

idi. Topladığım nümuneler bu ihtiyaca da cevap verebilecek mahiyettedir.

Sonra dilimize nakledilmiş kıymetli eserlerden, bililtizam uzun birer parça alarak onlara dair bir fikir vermek; ettiğim rica üzerine büyük edip ve şairlerimizden bazılarının tercüme ve lûtfen hediye ettikleri manzume ve mensurelerle, dilimizin tekâmülü ve kabiliyeti hakkında bir kanaat husule getirmek; nevileri "Düşünceler,, faslında izah kılınan tercümelerin her türlüsünü birer nümune -ahlâkî ve bedii kültüre ait birer nümune- ile göstermek istedim.

Mukayesenin ehemmiyeti.. faydası, beyan ve izahtan müstağnidir. Bunu temin için bir eserin, meselâ SEFİLLER'in muhtelif zatlar tarafından tercüme edilmiş aynı parçasını alıp karşılaştırdığım gibi; bir eserin başka başka kimseler tarafından tercüme olunmuş muhtelif parçalarını da seçip aldım: MANON LESKO'nun Nuri Şeyda ve Hasan Bedreddin beylere ait tercümeleri v. s. gibi.

Tiyatro, roman, masâl, şiir.... gibi edebî nevilere ait lisanın ehemmiyeti ne kadar büyük ise; siyasî, malî, içtimaî.... bahisler üslûbuna vukuf ta o nispette elzemdir. Buna binaen müntehabatıma, bu tenevvüa ait fakat menus olmıyan kelime ve tabirlerden azade, nümuneler de dercettim.

Gramer kaidelerinden bazılarının tatbikine ait, ve nispeten muhtasar, ibareleri hafif parçalar gelişi güzel serpiştirilmiş; ve sebepsiz değil : orta mekteplerin seviyesi düşünülerek, zihnin de bazan bir eğlenceye ihtiyacı olduğu mülâhaza kılınarak.

Bazı kitaplardan alınan uzun mukaddemeler, talebenin dirayeti ve müktesebatı fevkinde görülebilir. Fakat lise müdavimleri, lisan meraklıları, edebiyat heveskârları gibi bilgileri ilerilemiş zatların da, meslekî vazifelerin istiap etmediği birkaç saatı, can sıkıntısı yahut ruhu ağırlaştıran ve nef'ü hayre doğru yükselmekten alıkoyan.. bayağı zevkler içinde geçirmeği sıhhatına ve ahlâkî haysiyetine yakıştıramıyan gençlerin de, böyle bir mecmuaya ihtiyaçları olabileceği düşünülürse; tertipte takip olunan usulün gayeye uyarlığı tereddütsüz teslim olunur. Alelhusus hocalar, bunlar üzerinde verecekleri izahat ile, hem ihtiva ettikleri efkâr ve nazariyat hakkında gençleri ikaz ve tenvir, hem de müşkülleri bertaraf edebilirler.

Nihayet, şimdiye kadar tercüme usulleri hakkında derli toplu malûmatı havi bir risale görmedim, bu da bir noksandı. Muhtasar bir tarihçeyi de muhtevi olmak üzere yazılan "Düşünceler,, bu noksanı, bir nebze olsun, telâfi edebilir.

Kitap, hey'eti mecmuasile umduğum faydayı temin eylerse, tertibindeki nevakıstan duyduğum azap azalacak, vatana naçiz bir hizmet ifasile hissettiğim inşirah ta artacaktır.

Bayazıt Valisi

Ali Kemali

Ricalarımı is'af ve yaptıkları nefis tercümeleri ithaf ile muavenette bulunmuş olan :

Ali Ekrem (Namık Kemal zade),
Cenap Şehabeddin,
Ebubekir Hazım,
Halit Ziya (Uşşakî zade)
Lütfü,
Tevfik Kâmil,

Tevhit Beyefendilere şurada alenen teşekkür ve minnetlerimi arzeylerim.

ALİ KEMALİ

Tercüme Hakkında Düşünceler

I

Kürenin muhtelif yerlerinde oturan ve ahlâk ve tabiat itibarile mütebayin yaradılan insanlar, ta eski zamanlardan beri, yekdiğerinin efkâr, hissiyat ve temayülâtına vukuf peyda etmek istemişler; istikballerini temin endişesile karşılıklı anlaşmak çarelerini aramışlar; ihtiyaçlarının artması, aralarındaki münasebetlerin çoğalması - ve kimbilir belki?.. belki müşterek sulhü müsalemeti tarsin kaygısının teessüs etmesi - üzerine de bu cereyana kuvvet vermişlerdir.

Tercüme işte bu ihtiyaç ve münasebetlerden doğmuştur.

Tarihte insanları ilk önce idare eden fikirler, şüphesiz, dinî fikirlerdir. Beşerin vekayinamesinde bunu teyit eden hadiseler - heyhat!.. ekseriya feci muharebelerden ibaret olmak üzere - pekçoktur. Onun için her şeyden evel tercüme sahasına dinî eserler girmiş; karihalarının vecdü hayâl ile meşbu eserlerini, komşularının ve diğer milletlerin lisanında görmekb ahtiyarlığı, ilk önce dinî şairlere nasip olmuştur.

Burada tercümenin tam ve mükemmel bir tarihçesini yazmak iddiasında bulunacak değilim. İtiraf ederim ki bu, iktidarım haricindedir. Alelhusus, müracaat edilecek hiçbir eserin bulunmadığı bir yerde, bulunuyorum. Burada zulmetleri yırtarak, birer kırıntı halinde, tarihî hakikatleri... o kadar dağınık, o kadar

gizli, o kadar karışık tarihî hakikatleri, meydana çıkarmak asla mümkün değil. Bu müşkül işi erbabına bırakıyorum, ve buraya ancak hafıza ve hatıranın yardımile, o tarihçeye ait bazı misâlleri, hatta gelişi güzel kayt ile iktifa ediyorum.

Konfuçiyus tercüme sayesinde intişar etmiş, Brahma bu sayede başka dillere geçmis, Zerdüşt memleketten memlekete ancak tercüme sayesinde uçabilmiş... Hintliler, Fenikeliler, Mısırlılar öküze ve boğaya tapmak dinini - biri diğerinin lisanını öğrenmek ve rahiplerinin, şairlerinin eserlerini mütekabilen dillerine nakletmek suretile - kıt'adan kıt'aya isâl eylemişlerdir...

Milâttan evvel dokuzuncu asırda yaşıyan, ve bütün dünyanın en meşhur şairi addolunan (Omiros) - Trova muhasarasının uzun bir destanından ibaret olan : İLİYADA ve (İTAKİ) kralı (ÜLİS)in seyahatını musavver ODİSE adlı eserlerile bir devir vücuda getirmişti. Yunan mitolojisi - ilâhlar, ilâheler, kurbanlar, mezbahlar — hayatının lâyıkile malûm olmıyan safahatı, bu şairin şöhretleri ebedî eserlerile, İtalyaya ve İspanyaya intişar etmişti. Milâttan evvelki zamanlarda, cenubî Avrupanın dinî telâkkilerinde bu şairin tesirlerini inkâr kabil değildir. Romalıların en büyük şairi (Virjil) bile (Omiros)tan müteessir görünüyor.

Tevrat ilk defa dikkatla tercüme edilen din kitabıdır.

Hıristiyanlık, intişarı dairesini tevsi ettikçe İncilin de tercümeleri çoğalıyordu : Ortodokslar Yunancaya, Katolikler Lâtinceye çevirmişlerdi. Parşömenler, papirüsler, güderiler üzerine yazdıkları bu din kitabı için, nekadar ömür tüketmişler... (Lüter)in kırdığı taassup zencirinden kurtulduktan sonra, başta büyük ınkılâpçının hemşehrileri olmak üzere, Avrupada hemen bütün milletler - Ortodoks ve Katolik papaslarının Yunanca, ve Lâtince lehine yaptıkları aforozlu mumanaatlara rağmen - bu kitabı dillerine nakıl ve denilebilir ki, her milletin edipleri bu vadide kızgın bir rekabete tevessül eylemişlerdir.

Bu sâyü gayret, dinî bir edebiyat vücuda getirmiş, efkâra verdiği küşayişle felsefî mezheplerin de zaman zaman inkişaf ve ölkeden ölkeye intişarına sebep olmuştu.

Fakat bu mesai, ne kadar geniş olursa olsun, mahdut idi. Ancak islâmın intişarından sonra büyüdü. Yunan medeniyetinin

parlaklığı islâm münevverlerinin ve bunlar meyanında Türk âlimlerinin nazarı dikkatini celbetmişti. Müteferrik surette çalışmalarla o medeniyete varmak gayesinin istihsal kılınamıyacağına kanaat eden (Memun) Beytülhikme isminde bir tercüme heyeti de teşkil eyledi. Bu heyet, emsalinin birincisi telâkki olunabilir. (Memun), bu akademiye dahil âlimler vasıtasile eski Yunan ve İskenderiye ilim ve felsefelerini arapçaya tercüme ettiriyordu.

O zamandan itibaren adet ve ehemmiyetleri gittikçe artan İslâm ve Türk âlimlerinin Hey'et, Kimya, Cebir, Müsellesat, Felsefe, Tabiyat, San'at, Edebiyat... sahalarında ibda ettikleri eserlerin de bir taraftan Lâtinceye tercüme edildikleri malûmdur...

İlmin, milletler arasında bu suretle mübadelesi, artık hiç durmamış, bilâkis günden güne vüs'at kesbetmiştir.

Fatih İstanbulu zaptettikten sonra (1453 : M) Grek âlimleri, etrafa dağılarak Almanyanın, İtalyanın, Fransanın ve İngilterenin müteaddit ve muzlim manastırlarına - asırlarca müddet meçhul kalmış olan - yazma kitapları götürmüş ve zevklerile, ilimlerile o muhitleri feyziyap etmiş oldukları gibi; Fatihe de birçok eserler bırakmışlar ve Gazneliler, Selçukîler gibi Osmanlı Türkleri de bunları tercüme ile ilme hizmet etmişlerdir...

İmparatorluk devrinde yabancı dillere vukuf merak ve istidadı iptida Türklerde görülür: ecnebilerle temas bunu resmî bir ihtiyaç haline getirmişti. Kanunî devrinde devletin resmî tercümanı (Yunus) beydi [1]. Sonraları reisülkittap efendiler (hariciye vekilleri), işlerini tahfif ve Avrupa politikasını tefahhuz için Eflâk beylerini memur eder olmuşlar, tercümanlık ta rumlara intikal etmiştir. Bu intikalin ne suretle vukua geldiği ve rum tercümanlardan devletin emniyeti ne vechile münselip olup tercüme işlerinin ne istikamet almış olduğu; ve nihayet mühendishane hocalarından (Yahya) efendinin Divanı humayun tercümanlığına ne vesile ile tayin edildiği ayrıca tetkike değer meselelerdendir.

Garptan ilk defa olarak eser tercüme edenlerimizden (Kâtip

[1] Fatihte "Dragman,, camiini inşa ettiren bu zattır. « Dragman » ın manası tercümandır.

Damat İbrahim Pş. Arapça ve Farisîden edebî ve tarihî birçok muhallet eserler tercüme ettirmişti. Fakat bununla kanaat etmedi: Garbin de mühim kitaplarını millî irfanımıza tanıtmak istiyordu. Bunun için mühim bir adam bulmuştu. Bu zat Eyüp medresesinde müderris Esad Ef. idi. Esad efendi Yanyalı olduğu için rumca biliyordu. Fakat bu rumca, ilim kitaplarını anlamak için kâfi değildi. Bu sebeple Devleti Aliyye hizmetinde bulunan bazı rum muteberlerinden hem yunancayı, hem lâtinceyi öğrenmişti.

Esad Ef. mükemmel bir medrese tahsili görmüş olduğundan Arestot'un, Abbasîler devrinde arapçaya tercüme edilmiş olan Mantık ve Felsefe kitaplarını biliyordu. Fakat her nedense bu tercümelerin sıhhatına kani olmamıştı.

Bunun için öğrendiği Yunanî ve Lâtin lisanlarının yardımı ile, Arestot'un "ORGANON„ ını ve "Mabadettabia„sını evvelâ Selânikte metrepolit, muahharen İtalyada Padova üniversitesinde felsefe muallimi Kotinos'un şerhinden okumuştu. Okuyunca eski arap mütercimlerin tercümede birçok galat'a düştüklerini görmüş ve şüphesinde haklı olduğunu anlıyarak Kotinos'un şerhini lâtince metninden arapçaya tercüme etmişti.

Çelebi)yi; ve coğrafyacılarımızdan «Atlas Majeur et Mineur» mütercimi (EBUBEKİR EFENDİ BİN BEHRAMİ DİMİŞKÎ)yi; ve nihayet Selim III ve Mahmut II devirlerinde yaşamış olan (MÜTERCİM ASIM) efendiyi mühim birer sima olarak zikretmek lâzımdır. Abdülmecidin ilk saltanat senelerinde vefat etmiş olan (Hoca İshak) efendiyi ise hiç unutmamalıyız. Hakkında Kamusulâlâm :

«Avrupa lisanlarından en evvel Türkçeye kütübü fenniye tercüme eden bu zat olup, kütübü fenniyei arabiyeye dahi vakıf bulunmakla, ıstılahatı fenniyeyi tatbika ve arabide mukabilleri olmıyan ıstılahatı fenniyeye isim tayinine muvaffak olmuştur.» diyor ve tercüme tarihinde müşarülileyhin ne büyük kıymeti olduğunu bize anlatıyor.

Bu münasebetle şurasını da istitraden kaydedelim ki : şu muhtasar tarihçede daha ziyade lisanî ve edebî cihet mevzuu bahis olup, fünune müteallik tercümeler bizzarure nazarı itibara alınmadığından, o hususta mazbutumuz olan malûmat dahi dercedilmemiştir.

Tercüme faaliyeti asıl 1861 den sonra, Abdülâziz devrinde başlar. O devirde sadrazam Âli Paşanın delâletile «bazı kütübü nafia tercümesile iştiğal» etmek üzere, Şekip Pş. zade Ahmet Arifî [1]; Kelâmî Paşanın küçük biraderi Ethem Pertev [2]; Âli Pş. zade Ali Fuat [3] beylerden mürekkep bir heyet teşkil edilmişti. Bu heyet evvel emirde «tevarihi islâmiyeye umumen ve saltanatı Osmaniyeye min vechin münasebeti derkâr olan Ehli salip» seferlerine ait «MICHAUD nam müellifin telifkerdesi

[1] Ahmet Arifî Bey sonradan sadrazam ve başvekil olmuştur.

[2] Ethem Pertev Bey balâ ricalinden, hariciye müsteşarı idi. Mahmut Nedim paşanın hışmına oğramış, tenzilen Rumeli Beylerbeyi olmuş, Kastamoni valiliğile İstanbuldan çıkarılmış ve orada kahrından ölmüştür. Çok söylediğinden dolayı Kelâmî diye maruf olan Ali Kelamî Pş.nın küçük kardeşidir.

[3] Ali Fuat B. cesareti medeniye sahibi ve çok değerli bir zat idi. Abdülhamit II zamanında Mabeyin başkâtibi idi. Abdülhamit, reyini almadan Mabeyin kâtiplerinden birini azleder, ertesi günü Ali Fuat B. kendisinin ve arkadaşlarının istifalarını havi bir arıza takdim edince, Abdülhamit biraz şaşalar. Ali Fuat Beyi «Vergi emini» yapar; fakat diğer kâtipler açıkta kalmışlardır. Bu istifa ne kadr merdanedir, değil mi?

olan tarihin tercümesine» başlamıştır [4]. (EMRÜLÂCİB Fİ TARİHİ EHLİSSALİB) ünvanını verdikleri bu tercüme hakkında bir fikir edinilmek için metin ile tercümeden birkaç satır alıyorum :

Aslı :

Baudouin ne songea plus à delivrer Jérusalem, et ne s'occupa que de défendre et d'agrandir ses états. Beaucoup de chevaliers, éblouis par une fortune aussi rapide, accoururent dans Edesse pour grossir l'armée et la cour du nouveau prince. Les avantages que retirèrent les croisés de la fondation de ce nouvel état, on fait oublier à leurs historiens qu'elle fut le fruit de l'injustice et de la violence. La principauté d'Edesse servit à contenir les Turcs et les Sarrazins, et fut jusqu'à la seconde croisade le premier boulevard de la puissance des chrétiens en Orient.

Tercümesi :

Boduen artık Kudusü şerifin tahlisi emel ve sevdasını terk ile, yalnız kendi mülkünün hiraset ve muhafazatı mühimmile meşgul oldu. Ve böyle bir müddeti yesirede bunca bilât ve memalik olduğundan dolayı, mumaileyhin şu ikbalini görüp işiden birçok kavalierler Urfaya koşup saray halkını ve ordusu neferatını teksir eder oldular. Şu hükûmeti cedidenin teessüs ve teşekkülünden salibîlere hasıl olan fevait, bunun haksızlık ve gaddarlık semeresi olduğunu unuttu-rarak ve Urfa emareti cedidesi müslümanların beri taraflara tecavüzüne seddi mumanaat olarak, ikinci kruvazada kadar frenklere Fırat cihetinde en müstahkem tabiye mesabesinde oldu.

Diğer taraftan hususî mesai devam ediyordu. Avrupada ve tahsisen Fransada ulûm ve edebiyatın günden güne terakkisi, bizde de ilmü edep erbabının nazarı dikkatini çoktan celbetmiş; ilmî, edebî, bir takım eserlerin aynen veya mealen tercümeleri ortaya çıkmağa başlamıştı.

Türkçede olduğu kadar Fransızçada da yeditulâ sahibi olan (Büyük Reşit Pş.) ile (Fuat) paşadan hiç bahsedemiyeceğim. Teceddüt devrinin en mühim simalarından olan Ethem Pertev Pş. (Viktor Hugo)dan, (Jan Jak Ruso)dan parçalar tercüme ederek edebiyatımıza (Avrupa)nın yeniliklerini getirmiş, tercümelerile dilimizin kudret ve kabiliyetini ispat etmişti.

[4] Bu ehlisalip tarihinin : Gelenbevî zade Mehmet Tevfik efendi ile Teodor Kasap tarafından tercüme edilip, sekiz ciltte yazılarak Yıldız kütüp-anesine konmuş olduğu mervîdir.

Sonra (Şinasi)yi görüyoruz. Bize Garp edebiyatından epeyce tercümeler getiren, (Lâfonten)in birçok masallarını, (Floriyan)in efsanelerini, (Rasin)in bazı şiirlerini, nihayet (Lâmartin)in hissî şiirlerini nazmen nakleden (Şinasi)nin, bu tercümelerde ne dereceye kadar muvaffak olmuş olduğunu takdir için asıl ve tercümesini kitabımızın ilerisinde bulacağınız "Göl,, manzumesine ait şu beyitlere bakınız :

Deştde, ebirde, her sübhü mesa
Gösterir suretinin aksini ma;
Bana savtın getirir badi saba.
. . . . . .
Olsa habide kaçankim âlem,
Ruzigâr estiğini gûşetsem;
Sanırım gizli fısıldarsın o dem
Gûşüme, bazı kelâmi mahrem.

Sonra tercüme tarihinde ismi hürmetle yadedilecek zat, meşhur (Ziya paşa)dır. (Moliyer)in (Tartuf) atlı eserini Türkçeye çeviren; sabık müze müdürü (Halil) Bf.nin babası - avam arasında "Deli Jorji,, lâkabile maruf (Ethem paşa)nın tercüme etmiş olduğu "Endülüs tarihini,,ni o devrin lisanile yazarak tercüme kütüphanemize hediye eden, (Ruso)nun en meşhur eseri olan "Emil,,i dilimize nakleden de (Ziya paşa)dır.

Tercümelerinin kudretini birkaç misal ile göstermek en büyük emelimdi. Vaziyetim buna müsait olmadı. Yalnız coğrafya ve hey'etin sureti talimi hakkındaki fıkrayı aşağıya dercediyor ve aslı ile karşılaştırmalarını okurlardan ricaya mecbur bulunuyorum :

Aslı :

Le même instinct anime les diverses facultés de l'homme. A l'activité du corps, qui cherche à se développer, succède l'activité de l'esprit qui cherche à s'instruire. D'abord les enfants ne sont que remuants, ensuite ils sont curieux; et cette curiosité bien dirigée est le mobile de l'âge où nous voilà parvenus. Distingons toujours les penchants qui viennent de la nature et de ceux qui viennent de l'opinion. Il est une ardeur de savoir qui n'est fondée que sur le désir d'être estimé savant; il en est une autre qui naît d'une curiosité naturelle à l'homme, pour tout ce qui peut l'intéresser de près ou de loin. Le désir inné du bien - être et l'impossibilité de contenter pleinement ce désir lui font rechercher sans cesse de nouveaux moyens d'y contribuer. Tel est le premier principe de la curiosité; principe naturel au

cœur humain, mais dont le développement ne se fait qu'en proportion de nos passions et de nos lumières. Supposez un philosophe relégué dans une île déserte avec des instruments et des livres, sûr d'y passer seul le reste de ses jours; il ne s'embarrassera plus guère du système du monde, des lois de l'attraction, du calcul différentiel : il n'ouvrira peut-être de sa vie un seul livre, mais jamais il ne s'abstiendra de visiter son île jusqu'au dernier recoin, quelque grande qu'elle puisse être. Rejetons donc encore de nos premières études les connaissances dont le goût n'est point naturel à l'homme, et bornons-nous à celles que l'instinct nous porte à chercher.

J. J. R.

Tercümesi :

İnsanın kuvayı mütenevviasını bir sevk ve meyil tahrik eder. Müsteiddi nema olan vücudun faaliiyeti makamına, hevesi teallümde bulunan zihnin failiyyeti kaim olur. Evvelemirde çocuklar bir yerde durup oturmazlar, daima hareket ederler, sonra mütecessis ve meraklı olurlar ve bu merak güzel idare olunursa ahdi murahekanın kuvvei muharrikesi olur. Daima tabiattan gelen meyiller ile tasavvurdan gelenleri farkedelim : İlme bir şevk vardır ki herkes bana âlim desin arzusundan doğar. Bir diğer şevk dahi oldur ki karip ve bait insanın faidement olacağı her nesne üzerine insanda tabiî olan bir meraktan doğar. İnsan ile beraber tevellüt eden hoşhal olmak arzusu ve onu irzade olan imtina, ona vusul için daima yeni vesileler arattırır. Merakın birinci esası budur ki balbi insanda tabiîdir; lâkin izdiyat ve tevessüü bizim heveslerimizin ve malûmatımızın nispetincedir.

Bir feylesof tasavvur edin ki kitaplarile, aletlerile beraber ıssız bir adaya nefyolunmuş ve artık bakıyei ömrünü orada tekü tenha imrar edeceğine dahi kendince cezmü yakın hasıl olmuştur. O feylesof bundan sonra usulü hey'eti âlemi, kuvvei cazibe kanunlarını ve cebir hesaplarını asla kaydetmez, belki müddeti ömründe hiçbir kitabı açmaz. Lâkin ada ne kadar büyük olursa olsun her kıyısını, bucağını gezmeden duramaz.

Öyle ise zevkı insan için tabiî olmıyan ulûmü dahi, bizim ilk tahsilâtımızdan tarhedelim ve şu ilim ile kani olalım ki meyli tabiî bizi onun tecessüsüne sevkeder.

Ziya Paşayı müteakıp (Namık Kemal) beyi zikretmek icap eder. Büyük edibin yalnız bir tercümesi vardır ki o da "Palmir harabeleri,,dir ve henüz intişar etmemiş olduğu için - kitabımıza bir parçasının bile nakli mümkün olamamıştır.

Fransız şairlerinden (VOLNEY)in eseri olan "Tedmür harabelerinin, dördü nakıs olmak üzere beş tercümesi daha vardır : Biri (Suphi Pş. zade Ayetullah) beyin, diğeri bunun kayını ,

Defteri hakanî nazırı Ziya Pş. nın, üçüncüsü meşhur Münif Pş. ın, dördüncüsü Recaî zade Ekrem beyin ve tam tercümesi elyevm Şurayı Devlet muavinlerinden M. Seyfi Raşit beyindir.

Üstadı Ekrem «Talimi edebiyat»ında Ayetullah beyin tercümesini beğenmemekle beraber, aşağıdaki parçayı, misâl olarak naklü dercetmekten kendini alamamıştır:

Tercümesi :

O aralık sem'ime birdenbire kuru ot üzerinde ağır ağır yürür gibi bir şahsın ayağı sesile bir siyabi mütemevviç sadası geldiğinden, dehşetle başımı cübbemden çıkarıp, gizli gizli etrafıma bakarken, nagehan canibi yesarımda mehtabın aydınlığile karanlığı karışıklığında, civarımda bulunan bir mabedin direkleri arasında, beyaz esvap giyinmiş mezarlardan çıkan perileri tersim ve tasvir ettikleri heyette bir zatı ruhanî nümayan olunca lerzenak oldum.

Bu hali nezi'de ya kaçmak veya meşhudum olan timsale tahkik için bakmak tereddüdünde iken, zuhur eden derin derin sadanın meharici mehibesi bana şu nutku telkin ve ifham eyldi:

"Bu insan daha ne vakta kadar şikâyeti vahiyesile mearici ülviyeye irasi nefrinü kelâl edecek, ve ne zamana kadar hatiatı batılasının menşe'ini avazi ithamile yat ve tezkâr eyliyecek? Envari hakikata karşı daima çeşmi basireti böyle kapalı mı kalacak? Ve kalbi ihsasat ve telkinatı fezailden daima hali mi olacak? Envarı hakikat her an gözüne çarpmakta ise de, yazık ki, görmüyor ve nidayi hakkaniyet daima kulağına değmekte ise de, hayif ki, işidemiyor.

Bunun aslı şudur :

«Cependant un bruit frappa mon oreille, tel que l'agitation d'une robe flottante et d'une marche, à pas lents sur des herbes sèches frémissantes.

İnquiet, je soulevai mon manteau, et jetant de tous côtés un regard furtif, tout à coup à ma gauche, dans le mélange du clair obscur de la lune, au travers des colons et des ruines d'un temple voisin, il me sembla voir un fantôme blanchâtre enveloppé d'une draperie immense, tel que l'on peint les spectres sortant des tombeaux, je frissonnai et, tandis qu'ému d'effroi, j'hésitai de fuir ou de m'assurer de l'objet, les graves accent d'une voix profonde me firent entendre ce discours:

«Jusqu'à quand l'homme importunera-t-il les cieux d'une injuste plainte? Jusqu'à quand par des vaines clameurs, accusera-t-il le sort de ses maux? Ses yeux seront-ils donc toujours fermés à la lumière et son cœur aux insinuations de la vérité et de la raison? Elle s'offre partout à lui cette vérité lumineuse et il ne la voit point! le cri de la raison frappe son oreille, il ne l'entend pas».

Mukayeseye iyi bir misâl teşkil etmesine binaen bu parçanın M. Seyfi Raşit bey kalemile tercümesini de buraya kaydediyoruz :

Bu esnada bir hışıltı kulağıma çarptı, öyle ki mütemevviç bir libas ihtizaz ediyor ve kuru, titrek otlar üzerinde hafif bir ayak yürüyüşü hissediliyordu. Endişenâk, mantomu kaldırdım, ve her tarafa gizli bir nazar atarak, birdenbire solumda, ayın gölgeli aydınlıkları içinde, yakındaki mabedin sütunları ve harabeleri ortasından, kabirlerden çıktığı tasavvur olunan tayifler gibi, geniş bir kumaşa sarınmış beyazımsı bir hayâl görür gibi oldum; ürperdim. Havfü haşyetten mütehayyir kalmış olduğum halde, firara ve bir şeye hedef olmaktan kendimi temine cesaret edemedim. Derinden gelen bir sesin ağır telâffuzlarla şu sözleri söylediğini işittim:

"İnsan ne vakta kadar nahak feryatlarla semavatı taciz edecek? Ne vakta kadar beyhude şikâyetlerle fenalıklarının talihini itham edecek? Gözleri nuru marifete, kalbi aklü hakikatın telkinatına karşı daima kapalı mı kalacak? Bu ziyapaş hakikat her taraftan kendine arzı cemal ediyor, o asla görmiyor; sadayı aklü hikmet, kulağına aksendaz oluyor, o işitmiyor.„

(Sait) beye gelelim: (VAKIT) gazetesinin başmuharriri olmakla şöhret kazanan (Kemal Pş. Zadenin) her iki lisana vukufu ve tercümedeki muvaffakiyetleri itibarile, bu tarihçede hürmetle zikredilmemesi caiz midir?. Kudret ve muvaffakiyetine delil olan aşağıdaki parçayı dikkatle okuyalım:

Aslı :

Le rétablissement des sciences et des arts a-t-il contribué à épurer ou à corrompre les mœurs? Voilà ce qu'il s'agit d'examiner.

Quel parti dois-je prendre dans cette question? Celui, messieurs, qui convient à un honnête homme qui ne sait rien et qui ne s'en estime pas moins.

İl sera difficile, je le sens, d'approprier ce que j'ai à dire au tribunal où je comparais. Comment oser blâmer les sciences devant une des plus savantes...de l'Erope, louer l'ignorance dans une célèbre accadémie, et concilier le mépris pour l'étude avec le respect pour les vrais savants?

J'ai vu ces contrariétés, et elles ne m'ont point rebuté. Ce n'est point la science que je maltraite, me suis-je dit, c'est la vertu que je défends devant les hommes vertueux. La probité est encore plus chère aux gens de bien que l'érudition aux doctes. Qu'ai-je donc à redouter? Les lumières de l'assemblée qui m'écoute? Je l'avoue; mais c'est pour la constitution du discours, et non pour le sentiment de l'orateur·

Tercümesi :

Ülûmu fünunun müceddeden esasgir olması ahlâkın tasfiyesine mi, yoksa ifsadına mı yardım etti?.. İşte haddei tetkikten geçirilecek mesele budur.

Bu meselede hangi ciheti tercih ve iltizam eyleyim? Efendiler! Hiçbir şey bilmeyen ve bilmekten dolayı kendi hakkındaki takdiri vicdanisine halel getirmiyen bir sahibi namusa, hangi meslek yakışırsa o mesleği tutayım.

Huzuru muhakemesine çıktığım mahkemenin halile arz ve beyan edeceğim hususatı yekdiğere bittevfik telif etmek emri müşkül olacağını hissediyorum. Avrupanın en mütebahhır hey'ati ilmiyesinden biri huzurunda ülûmun zem ve takbihini averdei zeban etmek ve bir encümeni meşhurü dâniş huzurunda iltizam cehalet eylemek, ve tahkiri tahsili maarifi, âlimi hakikîlere iktiza eden tazim ile imtizaç ettirmek cesaret olunur şeylerden midir?

İşte ben bu tezat ve müşkülâtı müşahede etmekle beraber bunları azmıma seddi hail addetmedim. Kendi kendime dedim ki: benim maksadım ilmü maarifi payi tahkir altına almak değil, fezaili ahlâkı faziletmentler huzurunda müdafaa etmektir. İffet ve istikametin nezdi hayrihahanda haiz olduğu mertebei izzet ve muhabbet kemalâti ilmiyenin nezdi mütebahhirinde haiz olduğu mertebeden balâterdir. Öyle ise beni ihafe edebilecek ne kaldı? Vakıa mekalemi kıraate rağbet eden heyetin envari fikriyesi, beni ihafe ettiğini teslim ve itiraf edersem de, bu havfü ihtiraz, makalenin usulü tertibü tanzimine ait ve sahibi makalenin hissiyatı hakkında gayri varittir.

Bundan sonra (Recai zade Ekrem) beyle (Muallim Naci)yi zikretmek muvafiktır. Üstadı Ekremin (Lâfonten) den nazmen tercüme etmiş olduğu masallardan bazılarını, muhtelif mehazlarda tatbik ederek, misâl makamında metne derc ve bilhasa (Ali Ulvi) beyin adaptasionlarile mukayeselerini temin ettim. Bunları beğenmiyenler var. Bizce (Lâfonten) in maksadı bu manzumelerde tamamile ifade edilmiştir. Lisan, bu günkü istimale uygun olmamakla beraber, intihap ettiğimiz parçalar Türkçe hocalarınca «récitation» için pekâlâ intihap olunabilir ve olunmalıdır.

(Ekrem) bey, müteferrik parçalardan başka, (Şato Briyan)ın (Atala) ismindeki meşhur eserile (Mes Prisons: Mahpeslerim) atlı kitabı da tercüme etmiştir.

(Muallim Naci) den yalnız bir misâl veriyorum: Oduncu ile

Azrail. Üstadı Ekremin «Ölüm ile oduncu» tercümesi ile mukayesesi elbette faydalıdır. Merhumun daha birçok güzel tercümeleri vardır, ezcümle Fransanın feylesof ve çok hasas şairi (Sülli Prüdom)un «Les Yeux» unvanlı şiirini tercüme ile bu insaniyetperver şairi neslimize tanıtmıştır.

Fakat bu devrin en faal, en velût kalemi Ahmet Mithat efendidir. Kendi karihasının mahsulü olan düzinelerle kitaplardan başka (Monte Kristo), (Simon e Mari), (Ladam o kamelya) gibi muhallet eserleri, kendine has basit ve sade üslûp ile, Türkçemize nakıl ve edebî kütüphanemizi tezyin eylemiştir.

Ş. Sami beyi de unutmıyalım. (Viktor Ügo)nun en büyük romanını, "LES MİSERABLES,,i "Sefiller,, adile ve emsalsiz bir mutabakat ve selâsetle Türkçeye hediye eden, bu büyük lisan hocasıdır. Fransızça kamuslarile bize garp irfanının kapılarını açan Şemseddin Sami, büyük (Kemal) in "Biçaregân,, demeği tercih ettiği "Sefiller,,i ile (ki bazı misâllerini metinde göreceksiniz) tercümede takip etmemiz iktiza eden yolu da göstermiştir diyebiliriz. Onun için "merhumu daima hayır ve şükranla yadetmeliyiz.,,

Sergüzeşt muharririnin güzide tercümeleri varmış. Bulup okuyamadığım için tabiatile misâl de veremedim.

İntişarı bir hadise teşkil eden bir eser de vardı ki (Fenelon)un her yerde şöhret bulan (TELEMAK)ı idi. Su gibi akan güzel üslûbu ile bu meşhur kitap, iki maruf kalem tarafından tercüme edilmiş idi : Sadrazam Yusuf Kâmil Pş. , Ahmet Vefik Pş.

Kâmil paşanın " Tercümei Telemak ,, namını taşıyan ve iptida "Tabıhanei âmire,, de, sonra Şinasi tarafından (Tasviri Efkâr) matbaasında basılan tercümesi, tamam olup yalnız, bazı parçaları müstesna olmak üzere, mealendir; ve üslûp itibarile ağır ve ağdalıdır. Bu tercüme hakkında bir fikir vermek üzere: -tercümesile aslını metnin ilerisinde bulacağınız ibarenin- lisanımıza ne türlü nakledilmiş olduğunu gösterelim :

(Vuhuş ve suba hemcinsleri hakkında
(irtikâp etmedikleri harekâtı gadda-
(raneyi insanın reva görmesi şayani
(teessüf olduğu.

"Kendi kendine hayf, sad hayf ki behreveri aklü idrâk olmıyan şir, şir; ve pelenk, pelenk ile çenkâçenki cenk olmayıp cinsinin gayrile savaşır iken.. biçare ebnayi beşer ruyu arzde derdü elemden ibaret ömrü kasire mazhar olup ta, mugayiri muktezayi aklü idrâk biribirlerini ağıştei huni helâk etmek reva mıdır? Âlemde bu arbede ve gavga nedir? İnsanların ekip biçmeğe kadır olacaklarından ziyade arazi yok mudur? Fetihkârlık namı uğuruna bir hükümdar, memalik ve büldanda ikadi nairei kıtal ve sekeyi gala vü belâdan giriftari duşahai zarureti hal etmekten ise, cenkten daima sakınıp bir milleti diğerin hücumu zülmünden muhafaza niyetile, hini ihtiyaci hakikîde, harbı ihtiyar edebilmelidir; yoksa hırs ve hazzi nefsî için açılan harp düşmandan ziyade badii azlemin mülküne mazarret edeceği mücerreptir, deyü söylenerek çadırdan çadıra gidip ve yetiştiremediği yerlere adamlar gönderip hastalara inayet ve tesliyet etmesinden fazla, cemaatı içinde iki tabibi hazık bulunup biri fenni tababette kesbi meharet eylediğinden, verdiği mai memzucü seriüttesirden cerihai müellime def'aten iltiyampezir olur; ve diğeri meşahiri asırpişinden birinin telifkerdesi olan kitabın mutaleasından hasıl eylediği kuvvei fehmiyye cihetile, tesadüf eylediği hastanın yüzünden ve gözünden illetini teşhis ile bazan tarik eder deva verip faidei arakı işrap, ve bazan edviyei mukavviye tertip itasile arakunnisaya uğrayanları sıhhatyap eylerdi.,,

Ahmet Vefik Pş.nın tercümesi aynendir. TELEMAK TERCÜMESİ namile "Matbaai Hudavendigâr,,da basılmış olan bu güzel tercüme, yazık ki, tamam değildir. Dilimize çok büyük hizmetler etmiş, bize (Molier)i tanıttırmış olan Vefik Pş.nın yukarıda bir misalini verdiğimiz mustalah ibareye mukabil ne sade, ne zarif bir üslûp kullanmış olduğu aşağıdaki parçada vazıhan görülür :

Metni:

En arrivant dans l'île, je sentis un air doux qui ispirait une humeur enjouée et folâtre. Je remarquai que la campagne, naturellement fertile et agréable, était presque inculte, tant les habitans étaient ennemis du travail. Je vis de tous côtés des femmes et des jeunes filles, vainement parées qui allaient en chantant les louanges de VENUS, se dévouer à son temple. La beauté, les grâces, la joie, les plaisirs éclataient également sur leurs visages: mais les grâces y étaient affectées; on n'y voyait point une noble simplicité et une pudeur aimable, qui fait le plus grand charme de la beauté. L'air de mollesse, l'art de composer leurs visages, leur parure vaine, leur démarche languissante, leurs regards qui semblaient chercher ceux des hommes, leur jalousie entre elles pour allumer de grandes passions, en un mot, tout ce que

je voyais dans ces femmes me semblait vil et meprisable: à force de vouloir plaire elles me dégoûtaient.

Tercümesi

Adaya vusulümde bir havayi lâtifi hissettim ki, vücudu gevşek ve tembel etmesile beraber, tab'a şenlik ve neşat mizacı ilka eylerdi. Sahra bittabi münbit ve ferahfeza olduğu halde, halk çalışmanın ziyade düşmanı olduğundan naşi, hemen serbeser hali ve metrük kaldığını anide müşahede ettim. Her yandan karılar, taze kızlar sefihane özenip bezenmiş; zühre zahirenin medhiyelerini okuyarak ol suruşe fedayi ten etmek için mabetlerine gittiklerini gördüm. Yüzlerinde alelumum hüsnü melâhat, beşaşeti behcet mütecelli, ancak cazibeleri ca'li idi; hüsnü behanın en baş zineti olan necibane savfet ve dilâvizane ismet cemallerinde mefkut idi; edayi mahmuraneleri, tasannu'le yapma yüzleri, fahrü zahri tecemmülleri, şivei hiramları, erkek nigâhını arayan gamzei tannazları teheyyücü aşk için biribirlerine müsabakat ederdi. Hasılı bu nisvanda gördüğüm ahvalin kâffesi bana hakir ve namatbu geldi. Kendilerini beğendirmeğe ifratı hırsları gönlümü bezdirdi.

Şimdi «Serveti Fünun» devri denilen zamana geliyoruz. Fakat bu devre tekaddüm eden bir zaman vardır ki, bunda Nuri Şeyda merhumu ve Serveti Fünun müessisi Ahmet İhsan B.yi hassatan tezkâra şayan görürüz. Dilimizi Türkçeleştirmeği gaye edinen, ve garbin kemalâtını hazinei marifetimize nakletmeği ve ettirmeği vazife addeden (İkdam) sahibi Ahmet Cevdet B.in tertip ettiği tercüme müsabakalarında birinciliği kazanan Nuri Şeydadır. (Manon Lesko) da ne kadar muvaffak olmuş ise, (Lâmartin)in lâyemut «Rafael»ini tercümede de o nispette mükemmeliyet göstermiştir. Ahmet İhsan B. ise «Jül Vern»inhemen ekser eserlerini, mutabakat ve selâsetle, dilimize geçirmiş; tercümelerimiz külliyatını hayliden hayli zenginleştirmiştir. Mamafih İhsan B. sonraları edebiyatın şahikalarına da tırmanmış, bilhassa (Pol Burje)nin «Mai Düşes»ini temiz bir üslûp ile tercüme eylemiştir. Hatta bu devre mensup olanlar arasında en çok eser tercüme edenlerin birincisi Ahmet İhsan B.dir denilebilir. Çünkü devrin en kuvvetli mümessili, Tevfik Fikret, yalnız

(Kope)den iktibas ile iktifa etmiş, Hüseyin Cahit yalnız (Loti) nin «İzlanda balıkçısını» ve (Lâmartin)in «Graziella»sını tercüme eylemişti. Metinde bunlardan nümuneler vardır.

Abdülhamit idaresi fikir cereyanlarından korkuyordu. 317/901 senesi teşrinievvelinde sükûta icbar ettiği ediplerin, münevverlerin; bittabi tercümeler neşretmeleri de yasak edilmişti. Onun için o tarihten itibaren tercüme sahasını, hiç te meşgul olmıyacağımız bir takım eserler -ekseriya âdi romanlar- , istilâ etmeğe başladı.. Mütefekkir hikâyecimiz H. Rahmi beyle merhum Ahmet Rasim'inkilerini bu kıymetsiz yığından istisna etmek lâzımgelir.

324/908 de meşrutiyet ilân edilince, tabiatile fikir ve kalem hürriyetini geri aldı. Garp edebiyat ve fikriyatını takip eden zekâlar, artık kuyut ve hudut tanımıyorlardı. Lisan bilenler sevdikleri, beğendikleri eserleri bir düziye Türkçeye çeviriyorlardı. Mamafih bunların çoğu gazete sahifalarında, tefrika sütunlarında kalmış; kitap şekline girmemiştir: Assommoir = Ölüm kadar metin gibi.

Hakikatı tamamile söylemiş olmak için, şunu da ilâve edelim ki, bu devirde ve daha sonra intişar eden birçok tercümelerde, her ne sebepten dolayı ise, mühim noksanlar vardır: cümle ve hatta sahife noksanları. Bu ise hiç tecviz olunamaz.

Meşrutiyet devrinde Maarif nezaretince teşkil edilen «Telif ve Tercüme hey'eti» ile, Cümhuriyet hükûmeti tarafından Maarif Vekâleti nezdinde evvelâ merhum Ziya Gök Alp'ın riyaseti altında vücuda getirilen ve nihayet "Talim ve Terbiye» dairesine münkalip olan hey'et, Avrupanın ana kitaplarından bazılarını lisanımıza muvaffakiyetle nakleylemişlerdir. Eserimizde bunlardan da istifade ettiğimizi şükranla kaydederiz.

Cümhuriyetin her sahada tecelli eden feyizleri tercümede de nümayan olmuştur· Muktedir gençler tarafından kıymetli eserler tercüme ve neşredilmiştir. Bunları saymak bile bu âciz için mümkün olamayınca; her birinden - aslı ile tatbik ederek - parçalar intihap etmek ve bu kitaba almak tabiatile kabil olmıyacağı teslim olunur sanırım.

Mütemeddin milletler, zamanımızda, tercümeye çok vüs'at vermişlerdir. Almanyada, İspanyada, Amerika Müttehit Devletle-

rinde, Fransada, Büyük Beritanyada, İtalyada... hulâsa her yerde felsefî, dinî, hukukî, içtimaî, tarihî, coğrafî, edebî, bedîî.. her nevi eserler erbabı tarafından tercüme olunmakta, zekâların inkişafına mütekabilen yardım edilmektedir.

Mesai, birçok yerde, tanzim ve tensik bile edilmiştir. Meselâ 1919 tarihindenberi Leningrat'ta, ecnebi şehkârlarını tercüme için, Maksim Gorgi'nin idaresi altında, faaliyetle çalışan, bir heyet teşekkül etmiştir. İtalyada (Modernissima) kitaphanesi, güzide bir mütercimler zümresi vücuda getirmiş, (Glasworthy) nin hemen bütün eserlerini, mütercimleri için ekseriya şeref teşkil eden, birer tercüme halinde vermiştir; Milano'daki (Treves) kitap evi profesör (Gabetti) ve (Karlo Linati)nin idaresi altında Alman, İsveç, Rus, İspanyol ve Anglo-Sakson muharrirlerinin eserlerinden mürekkep büyük bir kolleksiyon vücuda getirmeğe teşebbüs etmiştir. Varşovada, birkaç sene evvel, bir «Mütercimler mesleği sindikası» tesis edilmişti. Bu sindikanın maksadı hem müelliflerin, hem de bunların eserlerini tercüme edenlerin alacakları ücret miktarını tayin etmek, kendine mensup azanın tekliflerini tâbiler nezdinde müdafaa etmektir. Bundan başka tercümelerde «lisanın safiyetini murakabe etmek» yani mütercimlerin meslekî kıymetlerini yükseltmek istiyor. Ahiren Pariste "Beynelmilel Edebiyat Akademisi,, namile teşekkül eden akademinin de gayelerinden birisi, tercüme mesaisini tensik eylemektir. Bu akademi şairi âzamımıza, "Makber,, mübdii Abdülhak Hamit beye de bir mektup göndermiştir. Abdülhak Hamidin tavsiye edeceği muharrirlerimizin eserleri, artık bir tabı şirketi tarafından her lisanda neşredilecek ve dünyada az tanınmış yahut hiç tanınmamış ediplerimize beynelmilel bir şöhret temin edilmiş olacaktır.

TERCÜMEYE LÂYIK ESERLER HANGİLERİDİR ? — Tercüme olunan kitaplar, hemen ekseriya, şikâyeti daî olmaktadır. Bir nevi ticaret haline konulan tercüme işi, bir taraftan mütercimlerin, diğer cihetten tâbilerin elinde bulunuyor. Bunlar edebî güzellikten, fikrî kıymetten ziyade ammenin rağbetini gözetiyorlar : Tercüme olunacak kitapların intihabında bir eyyamperverlik, bir avamfiriplik hükümrandır; tercüme edilen eserler asla ehemmiyeti haiz olmıyanlardır ki, hem çok aşağı bir

mertebei edebiyededirler, hem ticarî kıymetten mahrumdurlar. Bunun içindir ki her memlekette ecnebi edebiyatı, bütün mükemmel eserlerile, temsil olunmamıştır.

Vakıa birtakım meşhur muharrirler, kendilerince kıymeti olan bir ecnebi eseri, kendi millî dillerine nakletmeği bazan şeref sayarlar; bazan de maruf bir muharrir, küçük bir ecnebi kitabına yahut bir tetkik eserine meclûp olarak, onu tercümeye teşebbüs eder. Fakat bu türlü hadiseler, şazdır. Tercümeye lâyık eserleri muktedir ve münevver bir heyetin intihap etmesi acaba muvafık olur mu? Lehistanda teşekkül etmiş olduğunu yukarıda yazdığımız sindika, maksatları meyanına, tercümeye lâyık ecnebi eserlerin bir cetvelini yapmağı ithal etmekle, bu fikre taraftar olduğunu göstermiştir. STEFAN ZWEİG namındaki Alman muharriri tercüme hususundaki fikirlerini teşrih ederken, bu noktaya da temas ediyor. Bütün yazdıklarını dikkate şayan gördüğümüz bu zat diyor ki :

"Hali hazır tercüme usulünde hakikî tehlikeyi, ben, birçok kimselerin - alelhusus kadınların - işleri değilken, son ecnebi neşriyatına atılıp, hiçbir temyiz kaidesine ve hiçbir usule riayet etmiyerek, mahza fazla bir temettü temini için, onları tercüme etmelerinde görüyorum. Bu kabil tercümeler ekseriya nakıs, natamam oluyor. Çünkü bunlarda ne ecnebi lisanın, ne kendi lisanlarının kâfi derecede kuvveti vardır. Bu, hiç şüphe yok, çok teessüf edilecek bir şeydir. Fakat buna, ne türlü olursa olsun, resmî tetbirlerle çare bulmak istemek, itikadımca, tehlikelidir. Filhakika san'at serbest bir malikânedir ve öyle kalmalıdır. Hakikî muvaffakıyet, sihrâmiz birtakım kanunların mahsulü değil midir?.. Bir eser ekseriya bir memlekette çok büyük bir şöhrete nail olur, halbuki diğer memleketlerde dikkati bile celbetmiş değildir. Meseleyi bütün safahatile tetkik etmiş olmakla beraber, bu usulsüz ve kaidesiz intihaba mani olacak ve buna mukabil hakikî bir kıymet usulü tesis edebilecek bir nizamnamenin tertibini mümkün görmüyorum. Nihayet yapılabilecek bir şey varsa o da henüz tercüme edilmemiş kıymetli eserleri müsareaten tavsiye etmekten ibarettir.,,

Amerikalı muharrirlerden Clifton P. Fadiman, nadiren içtima edebilen iki şartı ileri sürerek: "bir memlekette umumu müsteriî

kılacak eserler vücuda getirmek için büyük bir kudret ve şöhrete malik ve ayni zamanda lisana bihakkin vakıf kimselerden mürekkep bir tercüme heyeti teşkil etmek lâzımdır,, diyor. İtalyada tercüme ile meşgul olmak üzere teşekkül eden bir klüp, halen tercümeye şayan olan eserlerin en mühimlerini gösterir bir cetvel tanzim etmiştir. Bizde de Maarif Vekâleti buna benzer bir liste tertip ve neşreylemişti.

MÜTERCİMLERİN TABİLERLE MÜNASEBETİ. — Muhtelif memleketlerde tercüme, ekseriya, aşağı derecedeki mevcudiyetlere mevdu kalmaktadır. Mütercimlerin ekserisi muvaffak olmamış muharrirler, siyasî mülteciler, müteaddit millet-lere mensup olan ve muayyen bir geçim vasıtaları bulunmıyan şahıslardır, deniliyor. Bunda mübaleğa edilmiş olduğunda şüphe yoktur ; her memlekette yüksek seviyeli edipler, büyük şairler, mütefekkirler, münevverler vardır ki tercüme ile iştigal etmişler ve etmektedirler.

Bununla beraber müsellemdir ki hali hazır tercümelerinde iktisadî âmiller mühim rol oynamaktadır. Bu, iki cephelidir : Tâbiler millî eserleri yabancı dillere terceme ettirerek harice gönderirler; ecnebi memleketlerden kendilerince münasip gördükleri kitapları celp ile tercüme ettirirler ve her iki surette mütercimlere az bir para verirler.

Bazı memleketlerde tâbiler, hukuku kendilerine ait olan eserlerin başka lisana tercümesine mukabil, öyle haklar talep ediyorlar ki, mütercimleri kâfi mertebede ecir ve mükâfata nail kılacak bir yer kalmaz; mütercimler istihfafa şayan bir paraya kanaat etmeğe mecbur olurlar. Bu sebeple hulûs ve sadakatla çalışmazlar, mesailerini bir anda çırpıştırıp bitirirler. Bu veçhile meydana gelen tercümeler asıl eserlerin güzelliklerinden hiç birini arz ve ibraz edemezler.

Ücretin kifayetsizliği iyi mütercimleri meslekten ayrılmağa, başka işlerle iştigal etmeğe mecbur kılmaktadır : İyi lisan bilenler gazeteci, san'at münekkidi, muallim oluyorlar... Mamafih on dokuzuncu asırda mütercimlere daha az ücret veriliyordu. Bu gün tercüme sahasında müşahade edilen usuller, evvelkilerine müreccahtır : Şimdi tabiler mütercimlere daha çok ücret veri-

yorlar diyenler; ve binaenaleyh kötü tercümeleri asla affolunmaz birer suç telâkki edenler de vardır. Bu son fikri teyit eden (Arthur Waley): "mütercimin vaziyeti İngilterede git gide salâh bulmaktadır. Bundan birkaç sene evvel bin kelime için yalnız 10 şilin veriliyordu; şimdi asgarî 12 şilin 6 pens veriliyor. Fakat bu tarife edebî eserler hakkında nadiren tatbik ediliyor; carî tarife 15 şilin 6 penstir, bazı mütercimler bir lira bile alıyorlar.» diyor.

Bizde de tercüme işlerinin kuvvetli bir teşekkül elile tedviri temenniye şayandır.

DİLİMİZİN KABİLİYETİ — Dilimizin her türlü his ve fikirleri ifadeye kabiliyeti, maddî ve manevî bütün ihtiyaçlarımızı tatmine kifayeti olup olmadığı, binaenaleyh garbin büyük şair ve mütefekkirlerinin yüksek ve lâyemut eserlerini dilimize naklet-meğe imkân bulunup bulunmadığı, eskidenberi münakaşa zemini olmuştur. Son zamanlarda ise mümtaz gençlerimiz bu meseleyi yeniden mevzuu bahseylemişler ve ayrı ayrı istikametler almışlardır. Mamafih esasta bütün mücadiller müttefiktirler: «Dilimiz maddî ve manevî bütün ihtiyaçlarımızı tatmine kâfi değildir» ve «tekâmüle muhtaçtır». Nitekim (Lôti)nin Fatih camiini tasvire müteallik bir mensuresi münasebetile, dilimizin (Anatol Frans)ı sayılan ve müteaddit tercümeleri müntehabatımıza zinet veren (SÜLEYMAN NAZİF) merhum, lisanımızın o bediaları ifade edebilecek kadar tekemmül etmemiş olduğunu, meraretler içinde kaydetmişti. Dilimizi üslûbun her şeklü renginde yaşatmakta olan büyük edibimiz Cenap Şehabettin B. de bu kanaattadır. [1]

Fakat bu kanaatlar bize yeis vermekten ziyade heves ve gayretimizi artırmalıdır. Peyami Safa B. in dediği gibi :

Nolurdu, alnından öpüp her seher
Saçını ben çözüp, ben bağlasaydım?

[1] «Les anciens étaient beaux, mais nous sommes jolis» ibaresini dilimize bihakkin nakletmekten aciziz. Çünkü (Beau) ile (Joli) arasındaki tefavütü gösterecek kelimelerimiz yoktur; burada «beau» kelimesini olsa olsa «gösterişli» kelimesile tercüme ederek işin içinden çıkmaya çalışırız. (Beau), asîl ve haşmetli bir güzeldir (Joli) ince, narin, nazik güzeldir. (Beau) ya hayran olunur, (Joli) sevilir.

Dr. A. Dj.

Ve :

Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz.

gibi ayni sadelikle, ayni manaya tesarrufla, ayni sığalarla meselâ fransızçaya nakli mümkün olmıyan bedayii mebzulen ihtiva eden dilimizi, şivesine ve fesahatına mugayir olmamak şartile, inceldip basitleştirerek, zekâmızın inkişafile mütenasiben tekâmül ettirmemiz icap eder. Maahaza kelime ve tabirlerin tamamen tercümesi kabil olsa bile, zevkin aynen nakli imkân haricindedir. Meselâ:

Hayalden gelir az çok insana tesliyet,
Pür iğbirardır yüzü gülmez hakikatın.

Bediasını tercüme edelim:

C'est du rêve qui vient un peu de consolation aux hommes, car la vérité a une figure qui ne sourit jamais.

İbaresi hasıl olur. Acaba her iki lisana aşina bir adamın evvelkinden duyacağı zevkı, binde bir nispette olsun, ikinciden almasına ihtimal verilebilir mi?

Biz, dilimizin tekâmüle ihtyiacını kabul ve teslim ile beraber, yüksek bir kabiliyeti haiz olduğuna inanıyor. Türkçemizi çok manalı, tannan ve hattâ zengin buluyoruz. Cenabın, Ali Ekremin, Süleyman Nazifin, Ebubekir Hazımın kitabımızda mevcut manzum ve mensur tercümelerini bu kanaatımıza delil gösterebiliriz: «İkram Yuvası»na bakınız, aslı kadar ve belki ondan güzel değil midir?...

II

Tercüme; nakletmek, teslim etmek demektir. İspanya mütefekkir ve münakkıtlerinden (ENRİQUE DİEZ) diyor ki : «Bir muharririn, bir feylesofun bir lisanda söylediğini diğer bir lisanın kelimelerile tekrar etmek suretile, onun fikir ve maksadı, diğer kimselerin iz'anına, tetkikine, münakaşasına, şevkı tefahusuna terk ve teslim edilmiş olur.»

Bu cihetle bir şaheserin muhteviyatını yalnız naklile iktifa etmiyen, fakat onun şeklindeki asaleti ve orijinal alâmeti de muhafaza etmeği bilen mütercim, itibara şayan bir mütercimdir; ve onun için dehaetin münadisi addolunur. Bir milletten diğerine haber götüren bu adam, dehanın sıtü şöhretini ilân eder. Karşılıklı hürmet ve takdirleri, lâkaydiden ve hattâ gayzü hüsumetten başka birşey hüküm sürmeyen, uzak yerlere götürür. Medeniyetin büyük bir hadimidir. İtalyan münekkitlerinden ve maruf mütercimlerden (Karlo Linati) : «mütercim bizzat bir mübdi'dir»; diyor..

TERCÜME KAÇ TÜRLÜ OLUR ? — Tercümeyi şöyle umumî bir tasnife tabi tutmak mümkündür:

1) — Millî dilden yabancı dillere tercüme;

2) — Yabancı dillerden millî dile tercüme.

Fakat, bu nevilerin her ikisinde de aynen cari, bir takım taksimat bulabiliriz :

1 — Nazmın nazım ile tercümesi,

2 — Nazmın nesir ile tercümesi,

3 — Nesrin nesir ile nakli,

4 — Nesrin nazım ile nakli,

Bunlardan başka tercümede itibar ve dikkata şayan mühim bir nokta vardır ki, bu tasnif sırasında zikri münasiptir :

a) — Aynen veya harfiyen tercüme; b) — Mealen veya serbest tercüme, c) — Tatbik suretile yapılan tercüme.

Yabancı bir dili bütün anat ve dekayikile bilmek ve bütün mükemmeliyetile yazmak hususundaki zorluğu ehemmiyetle düşünen M. Zaleski - Lehistan maarif nezaretinin Fransa enstitüsünde delegesi- : «bir mütercim ecnebî bir lisandan kendi ana diline eser nakletmeli, fakat aksini asla yapmalıdır» diyor ki, tercüme ile meşgul muharrirlerin cümlesi bu noktada müttefiktirler. Binaenaleyh, biz yabancı dillerden, mevzuumuza göre fransızçadan, dilimize eser nakletmeliyiz, fakat kendi kalemlerimizin mahsullerini yabancı dillere çevirmek külfetini, o dillerin lisanımızı bilen mümtaz ediplerine bırakmalıyız.

Her şeyden evvel şurası hatırda tutulmalıdır ki tercüme etmek, daima feda etmektir; fakat esastan hişbir şey feda etmemelidir.

Manzum veya mensur eserlerin nazmen veya nesren tercümeleri hakkında muhtelif fikirler dermeyan edilmiştir. Nitekim harfiyen veya mealen tercüme usulleri de müteaddit kalem erbabının reylerini beyan eylemelerine vesile teşkil eylemiştir.

Rus muharrirlerinden müteveffa (Gumilef) diyor ki:

«Şiir noktai nazarından vezin, birinci derecede ehemmiyeti haizdir. On sekizinci asır mütercimleri, teferruat ile uğraşmaksızın, bir şairin üslûbünü kendi lisanlarının şekillerine göre tadil ederek, onu arzu ettikleri gibi tercüme ediyorlardı. Zamanımız mütercimleri, meslekdaşlarının bu tarzına imtisal edemezler. Bu garabeti bertaraf etmek için, her şeyden evel, şairin hayalini tescie eden unsurları nazarı itibara almak iktiza eder. Şair hayâl ve suret ile düşünür ve konuşur; bu hayâl ve suretler ise lisana, zamana ve hatta şaire göre -ayni lisan ve ayni devir içinde bile- tehalüf ederler. Şairin şahsiyeti, intihap ettiği hayal ve suretlerde meydana çıkar. Bu veçhile İran şairleri «gül»ü zi hayat bir varlık, orta zaman şairleri hüsnü aşk timsali telâkkî ediyorlardı. Puşkin nazarında «gül», gövdesi üzerinde güzel bir çiçek; Maikov nazarında bir zinet, bir feridir. W. İvanof indinde ise «gül» şecerî bir mana kesbeder. Ayni suretin aldığı bu muhtelif

şekiller hem diğer kelimelerin intihabına, hem de o kelimelerin bu surete atfedilen manaya göre değişecek olan tertipleri tarzına icrayi tesir eder.

«Lâkin şairin hayâl ve suretlere atfettiği ehemmiyeti nazarı itibara almak kâfi değildir. VEZN'e de hürmet etmek lâzımgelir. Manasını tadil etmeksizin bir şiiri uzatmak veya kısaltmak imkânsızdır. Nazmın şekli mühimdir. Zira hayâl ve suretlerin teselsülüne ve fikrin seyrü hareketine tesir eder.

«Bir şairi bihakkin tercüme etmek için, onun eşkâli nazmına lâyıkile vakıf olmak.. kendince müreccah olan kıt'aları bilmek iktiza eder. Mütercim kıt'aları şekli aslîlerinde muhafaza edecektir.

Üslûbe gelince: mütercim şairin kullandığı lehçe ile melûf olmalıdır. Çünkü her şairin kendine mahsus bir lehçesi vardır. (Wordsworth) halihazır lehçesinin kullanılması lüzumunda ısrar ediyordu; (Hügo) kelimelere daima has manalarını veriyordu; (Verlen) ise bilâkis çok serbet hareket ediyordu. Bir mühim nokta daha: namütenahi surette değişebilen kıyas'ın istimali. (Byron) mücerret bir tabiri şerhü izah için, müşahhas bir sureti intihap eder; (Shakespear) aksini yapar: suret mücerret, tabir müşehhas; (Heredya) müşehhas bir şeyden diğer müşehhas bir şeye geçer... İlâahiri... Bundan başka nazım şekilleri, hususî bir tesir husule getiren bir takım tekerrürlere, ihtisaslara müsaittir. Mütercim bunlara dikkat etmelidir, ve mısraları terkip eden kelimeleri yoklamalıdır. Zira bu kelimeler, (Teodor dö Banvil)in dediği gibi: "şiirin iskeletini teşkil ederler». Binaberin, mısraı teşkil eden iki kelimeden hiç değilse biri, tercümede aynı manayı muhafaza etmelidir. Rabıtaların, edatların şiirin üslûbünde büyük bir ehemmiyeti vardır [1], mütercim bunları ehemmiyetsiz telâkki eylememelidir.

[1] İki dilde "kelime aileleri„ arasında karşılıklı bir uygunluk olmaz. Halbuki bazı kimselerde, Fransızca veya başka bir garp lisanındaki aile kelimelerini, Türkçeye yine kelime ailesi halinde geçirmek arzusu vardır. Bu da dilimizle öbür medenî milletlerin dilleri arasında karşılıklı uyarlık temin etmek arzusundan ileri gelir.

Şüphesiz garbin büyük medenî dillerindeki mefhumların bütün mana inceliklerini, Türkçe sözlerle anlatabilmeliyiz. Ancak bunun için bir medenî dildeki kelime ailelerinin mutlaka bizim dilimizde de yine aile halinde olmasına lüzum yoktur, imkân da yoktur.

«Müşkülâtın en büyüğü şiirin fonetik unsurunda bulunur. Tercümede ayni sesleri hasıl etmek pek nazik, pek rakik bir iştir. Her nazım şeklinin kendine mahsus bir ruhu ve hususiyetleri vardır. Mütercimler asıldaki kıt'alara sadık kalmakla beraber, o ruh ve hususiyetleri mümkün mertebe muhafazaya çalışacaklardır.

«Nazım mes'elesi şairleri çok işgal etmiştir. Her şairin kendine mahsus bir nazım şekli vardır. Volter'in nazım şekilleri (Banvil)inkilerden farklıdır. (Parnasien)lerin (Senbolist)lerinkinden gayri bir takım nazım şekilleri vardır. Mütercim eserini tercüme ettiği şairin nazmındaki hususiyetleri nazarı itibara almalıdır, taki onları tam ve sahih surette tercüme edebilsin. Kezalik (enjambement: merhun) keyfiyeti de ihmal olunamaz.

«Hulâsa: mütercim yalnız şair değil, hatta dikkatkâr bir münakkit de olmalıdır ki, bir şairi tesci'e eden esas unsurları fark ve temyiz edebilsin ve tercüme ettiği lisanın tesirile neler

---

Bir mefhumun karşılığı doğrudan doğruya dilin içinde aranmalı, en uygun olarak hangi kökten veya maddeden getirilecekse, ondan getirilmeli; yoksa mefhumun naklolunduğu dildeki işaretinin köküne karşı gelen Türkçe kökten çıkartmağa çalışmamalıdır.

Meselâ :

İl a attiré sa parole.

Cümlesini mihanikî olarak çekmek fiilile :

Sözünü geri çekti.

diye tercüme edersek Türkçenin düşünüş yolundan aykırı düşen bir (barbarizma) kullanmış oluruz. Bu yerde biz muhite ve zamana göre :

Sözünden caydı, döndü veya sözünü geri aldı, ifadelerini kullanırız.

Yine meselâ :

(se développer) mastarını inkişaf diye tercüme etmişlerdir. Doğrudan doğruya Türkçeyi tarayacak olursak, muhite ve zamane göre :

(gelişmek, serpişmek, açılmak) mastarlarını buluruz.

Hele garp lisanlarındaki mürekkep kelimelerin baş eklentileri, bizim için son derecede aldatıcı unsurlardır. Onları harfi harfine Türkçeye çevirmeğe kalkışmak kadar dilimizi bozacak bir ameliye tasavvur edemem.

AHMET CEVAT

feda edebileceğini bilsin. Kıt'aların adedini, nazmın şeklini, mısra'ların teakubunu, merhunun mahiyetini, mısra'ların hususiyetlerini, lehçenin hususiyetlerini, kıyasların hususiyetlerini, şaire has olan tesavvurları ve fonetik hususiyetlerini muhafaza etmek.. İyi bir mütercimin riayet edeceği dokuz tavsiye işte bunlardan ibarettir.»

Bir şiirin, manzum bir eserin tercümesinde -bazı noktaları terk ve ihmal suretile- fedakârlık yapmak icap eder. Mamafih bu fedakârlık zarurî değildir; ve manzum tercümeler arasında pek fena olanlarının bulunmasından, manzum tercümelerin daima fena olduğunu istidlâl etmek lâzım gelmez. Hazım B.in tercümesini aslı ile hem ayar addedersek hiç mubalâğa mı etmiş oluruz?

Gerek nazmen ve gerek nesren tercümede aslın kat'iyen muhafazası lâzım gelen birtakım kısımları vardır. Şayet asıl tamamı tamamına kopya olunamazsa, esaslı olmıyan parçalar yerine ne konulacağı bilinmek iktiza eder. Meselâ tercüme olunacak eserde mahallî lehçeye ait bir tabirin mevcudiyetini farzedelim. Bu tabiri mütercimin lisanındaki mahallî bir tabir ile istibdal etmek lâzım mı, yahut o tabirin ifade ettiği ânatı ihmal eylemek caiz midir? Diyebiliriz ki bu suale mutlak ve umnmî mahiyette bir cevap verilemez. Tutulacak yolu ahval ve şerait tayin eder. Bunlar da, belki her hadise için, farklıdır.

Harfiyen tercüme bahsında, yukarıda ismi geçen M. Jit diyor ki: "... Harfiyen tercüme endişesi, haddi zatında iyi ve zamanımızda bundan başka usullere tefevvuka saîdir. Fakat bazan meş'um olur. Birkaç sene evvel, (Konrad) ın eserlerini tercüme ile pek ziyade meşgul iken, vakit vakit öyle dikkat ve ihtimam ile yapılmış ve o kadar sahih tercümelerle uğraştım ki, baştan başa yeniden yazmak icap etti . Bu harfiyen tercüme sebebile, Fransızça, anlaşılmaz bir lisan oluyor, yahut hiç değilse kendine has meziyetleri kaybediyordu. Metne çok yakından takılıp kalmağı abes görüyorum. Tekrar ediyorum : Tercümesi mevzuu bahis olan yalnız mana değildir; kelimeleri değil, cümleleri tercüme etmek ve, aslından hiçbir şey kaybetmeksizin, fikir ve heyecanları müellifin doğrudan doğruya

fransızça yazmış olduğu takdirde ifade etmiş olacağı veçhile, beyan eylemektedir. Bu da ancak daimî bir hile, mütemadi oyunlar ve ekseriya harfiyen tercümeden uzaklaşmak suretile husul bulabilir. Ne vakit bir tercüme yapmağa başladımsa, kendimi tamamile unutmağı, ve kendi eserlerimin tercümesini temenni ettiğim veçhile, müellifi tercüme eylemeği, yani harfiyen tercüme etmemeği kaide edindim. İlk zamanlarda, eserlerimin tercümelerini - tetkik için - görmek istiyordum. Bunlar içinde fransızça metni en yakından takip edeni, bana en iyi görünüyordu. Hatamı çabuk anladım; ve, şimdi, eserlerimi tercüme edenlere, benim istimal ettiğim kelimelerin, yazdığım cümlenin esiri olmamalarını ve eserleri üzerinde çok tevakkuf etmelerini tavsiye ediyorum... Lâkin, bir daha söyleyim, bu nasihat ancak mütercim kendi lisanının menabiini pek güzel bir surette bildiği, tercümesine teşebbüs ettiği müellifin fikrine ve hassasiyetine - ona mutabakat edecek derecede - nüfuz ve kesbi vukuf edebildiği takdirde nafi olur.,,

Tercümenin her nevi ve şeklinde gözedilecek mühim, belki en mühim nokta, selâset ve şiveye muvafakattır. Selis ve şivemize uygun olmıyan tercümeler elbette makbul değildir. Ebubekir Hazım B. muharriri âcize gönderdiği bir mektupta : "Tercümelerde, alelhusus nazmen tercümede aranılan muvaffakıyet, meal bozulmamakla beraber, başka bir dilden çevirme olduğu anlaşılmamaktadır,, diyor. Yüksek eserler dil değiştirirken, san'atın irae ettiği ince meziyetlerden bizzarure mahrum kalırlar. Cenap Şehabeddinin o kadar belâğatla tesbit eylediği bu zarureti ve (Alfret-Nake)nin : "En iyi bir tercüme bile, bir eserin ihtiva ettiği fikri, asıl eser kadar izah edemez,, vecizesile ifade ettiği hakikati düşünürsek tercümemizi lisanın tabiat ve ahengine ne derece uydurmağa, şivemize mugayeretten kurtarmak için ne kadar itina ve ihtimam göstermeğe mecbur olduğumuzu kolayca anlarız.

Hasılı tercüme bir san'attır ve maalesef ekseriya müşkül ve gayrı müsmir bir san'attır. Bu san'atta mümtaz olmağı yapacağımız tercümelerin mutaleasından hasıl olacak intibaın, gerek mahiyet ve gerek şiddet itibarile, asıl eserin mutaleasından

mütehassıl intibaın muadili olmasını temin etmeği, müşkülâtı yenerek, ammeye faydası dokunacak eserler meydana koymağı gaye edinmeliyiz.

Adaptasiyon hakkında dermeyan olunan fikirler hemen ekseriyetle aleyhtedir. Meselâ (Diez - Canedo) bunun sureti kat'iyede düşmanı olduğunu söyliyor. Bu tarzı, intihalin başka türlüsü telâkki edenler de vardır. Bunda muvaffakıyet nadiren temin olunabilir. Zira her müellifin sayi, haddi zatında şahsîdir; tamamen adapte edilmesine imkân yoktur.

Bizde Siraceddin ve Ali Ulvi beyler - şaz olarak- adaptasiyon suretile cidden güzel tercümeler meydana getirmişlerdir.

İYİ BİR MÜTERCİMİN MALİK OLMASI İKTİZA EDEN EVSAF VE MEZAYA NEDİR ? — İyi bir mütercim, her şeyden evel, tercüme ettiği müellifin lisanını iyi bilmelidir. Fransada tercümeleri birer model addolunan (Andre Gide), tercüme olunacak eserin yazılmış olduğu lisanın, fesahatü belâğatile bilinmesini şart koştuktan sonra : «Mütercim, kendi dilini de iyi bilmelidir; yani lisanını yalnız hatasız, kaideye muvafik olarak yazabilmesî kâfi değil. İnceliklerini, mülâyimliklerini, gizli membalarını da bilmesi iktiza eder. Bu ise meslekten yetişmiş bir muharririn işidir;» diyor ve hemen : «Birdenbire mütercim olmak mümkün değildir» hükmü kat'îsini ilâve ediyor.

Saniyen, iyi bir mütercim, tercüme etmek istediği muharririn eserindeki hususiyetleri de bilmelidir. Rus muharrirlerinden (Tchoukovski) mütercimi aktöre teşpih ediyor ve fikrini izah ile diyor ki:

«Bir aktör, vazifesini deruhte ettiği şahsı sahnede san'atkârane bir tarzda temsil edebilmek için onu tesci'e etmeğe, tecessüm ettirmeğe mecburdur. Mütercim de, âlemi haricîyi eserini tercüme eylediği müellifin gördüğü şekilde hissedebilmelidir. (Balzak)ı tercüme için, onun şahsiyetinin tesirini mümkün olduğu kadar çok hissetmek, onun mizacını almak lâzım gelir. Bir aktör, rolünü facianüvisin kast ve meramile tam bir ahenk teşkil edecek surette ifa ettiği zamandır ki, tekemmülün en yüksek derecesine vasıl olur. Mütercim de müellifin arzu ve iradesile mezc- olmak mecburiyetiddedir». Devam ile:

«Bir mütercim kendi mizacına uygun olan bir müellifi, yani anlıyabileceği bir muharriri intihap eylemelidir. (Viktor Hügo) ya meclup olan bir mütercim (Zola)nın bir eserini tercüme etmemelidir. Romantik müellifleri muvaffakıyetle nakledebilen bir mütercim, realizm mektebi müelliflerinin tercümesinde büyük bir talihe mazhar, yani muvaffakıyete nail olamaz. Aktör, alacağı rolleri kendi mesleği, kendi ihtisası dairesinde intihap eder; mütercim de, tıpkı bunun gibi, tercüme etmek istediği eserleri, mizaç ve seciyesile hem ahenk olarak, seçer.»

Diyerek mütercime lâzım olan üçüncü şartı gösteriyor.

Mütercim dikkat ve itinaya şiddetle muhtaçtır. Fonetik ve ahenk her şeyden evvel ehemmiyeti haiz olduğu için mütercim, işe başlamadan önce, müellifi okumalı, dikkatle okumalı mükerreren okumalı ve -cümlenin ahenk ve veznine nüfuz için- tercihan yüksek sesle okumalıdır. Tercümelerini saburane ve mükerreren okumak hissine malik olan dikkatkâr bir mütercim, yalnız ahenk hususunda değil, belki üslûp sahasında dahi noksanlarını görür. İtinayı terkeden ise daima yanılır: yanlış ve fena bir tercüme, unutmamalıdır ki, müellife karşı iftiradan başka bir şey değildir.

Tchukovki yine diyor ki :

«Şurasını hakkile anlamak ve hissetmek lâzımdır ki, her edebî şeklin kendine mahsus bir ifadesi vardır. Tercümenin hataları, mütercimin kendi lisanına mahsus tabirleri fazla bir inhimak ile kullandığı zamanda meydana çıkar. Zira bu usul bir romanın kahramanlarının milliyetini değiştirir. Rusçada (Dickens)in öyle tercümeleri vardır ve bunlarda İngilizler öyle Ruslara mahsus tavırlarla konuşuyorlar ki, insan, bir takım Moskovalıların kendilerini İngiliz göstermek istediklerine zahip olur.

«Vakıa herhangi bir tercümede azçok bir milliyeti tebdil ettirme keyfiyeti mevcuttur ve bu gayri kabili içtinaptır. Şu kadar var ki, bunu haddi asgarîye indirmek lâzımdır... Birçok mütercimler vardır ki müellifleri ıslah etmek iddiasında bulunurlar. (Raböle)yi yahut (Filding)i tercüme ettikleri vakit, onların kabalıklarından müteessir olurlar ve onu tahfif etmek isterler. Mütercim için birinci kaide, tekrar edelim, kendisine herhangi bir alâka ile merbut olduğu müellifin eserini intihap etmektir»

Mütercimin lehçesi gayet geniş olmalıdır. Bir fikri, bir maksadı ifade ederken kelime, tabir bulmakta asla müşkülât görmemeli, metni fakirleştirmemelidir, müteradif kelimeler menbalarını bilmeli, aralarındaki farkları tamamile farik olmalıdır. Meselâ *agréable* ile *aimble*, *accort charmant*, *avenant* ile *gentil*, *seduisant* ile *provocant*, *gracieux* ile *amène*... kelimelerini yekdiğerine karıştırmamalı, bunların aynı silsilei efkâra müteallik, fakat herbirinin kendine has bir manaya malik olduğunu, ayni şeyi ifade etmediklerini takdir etmelidir.

Mütercim muvaffak olmak için daima en muvafık tabiri arayıp bulmağa mecburdur: (Balzak) ı, yahut (Kipling) i tercüme ederken onların lisanını «fakruddem» e uğratan mütercim, hizmet yerine mazarrat ika etmiş olur.

(Teofil Gotiye) tercüme ile iştigal edenlere nasihat ederken: «Bilhassa kamusu okuyunuz» der idi.

Mütercim için kelâmın raptı-ü- terkibi, sentaks keyfiyeti de çok dikkate şayandır. Yine (Çukovski) yi dinleyiniz:

«Mütercim ana dilile düşünmeli, yahut - daha umumî bir surette söyliyelim - tercümesinin lisanile düşünmelidir. Bu da, kendi lisanının istidadile imtizacı mümkün olmıyan yabancı ifade tarzlarının tesirini, her ne bahasına olursa olsun, bertaraf etmek demektir. Ekseriya öyle oluyor ki itibarî bir lisan, asıl memleketin dilile hiç münasebeti olmıyan mütercimlerin lisanı vücut bulur... Kendi lisanlarının istidadını kâfi derecede tanımadıkları cihetle, mütercimler ağır cümleleri biri biri üzerine yığarlar ve aslın üslûbunu berbat eylerler... Bir tercüme aslın ne ahengini ve ne üslûbunu temsil etmediği zaman, fenalık gayrı kabili tamir olur. O zaman her şeyi düzeltmek lâzım gelir. Lâkin tercüme hataları bazı kelimelerin yanlışlığından ibaret olduğu vakıt, metnin birçok defa gözden geçirilmesile, tashihi kolay olur. Bu gibi tashihleri de bertaraf etmek için, mütercimler metne tamamile mutabakat şartını nazardan dur tutmamalıdırlar».

İngiliz muharrirlerinden olup, tercümelerile iştihar eden (Arthur Waley) mütercimin sayini iki noktaya irca etmekte ve: «mütercim, evvelâ eserin asıl manasını anlamağa, saniyen aynı fikirleri - asıl eserdeki lisanın terkibine göre tadil ve tağyir

edilmiş bir şive ile değil- memleketinde müstamel lisan ile ifade etmeğe çalışmağa mecburdur» demektedir ki, tercüme ile iştigal edenler için çok kıymetli bir düsturdur.

Yukarıdan beri yazdıklarımızı hulâsa ederek, M. Zaleski ile beraber deriz ki :

1 — Edebî tercümeler, hukukî olduğu kadar ahlâkî ve fikrî noktai nazardan, milletlerin manevî teavün sahasını arttırır.

2 — Edebî mübadeleleri daha iyi bir tarzda sevketmek, tanzim ve tertip eylemek için, millî mütercimler sindikaları ve tercüme ofisleri teşkilini teşvik etmek; mütercimlerin isimlerini havi listeler neşreylemek; evvelce yapılmış olan tercümeler hakkında mukayeseli cetveller tertip etmek faydalı görünür.

3 — Tercüme san'atının umumî seviyesini yükseltmeğe çalışmak lâzımdır. Bu da mütercimin bediiyat noktai nazarından mes'uliyetini arttırmakla, tercümelerde anonimliği kaldırmakla, mütercimin maddî menfaatine iştirâk suretile, tercüme mükâfatları vermek teşkilâtının terkibile olur.

4 — Tercüme olunacak eserlerin intihabına müdahele, çok nazik bir vazife olmakla beraber, bunu yapmak lâzımdır: (tavsiyeye şayan kitapların listelerini neşretmek gibi). Filhakika bir ecnebi lisana tercüme edilen her kitap, asıl intişar ettiği memleket için, hatta müellifi için zarurî olarak fikrî veya bedii bir kâr değildir : Bir istifa, bir intihap yapılması muktazidir.

5 — Bu intihap, muvaffak olmuş ciltler ile hakikî kıymeti haiz bir eser arasındaki farkı tebyine matuf olmalıdır. Hissî temayüllerin müşabehetine, yahut mizaç ve zevklerin mütenazır ziddiyetine istinat eden kitapçılığın geniş muvaffakıyetleri, bir teattuften yahut dikkatli bir intikattan başka bir müdahaleye mütehammil değildir. Kolay bir muvaffakıyete nail olmuş, kıymetleri münakaşaya değer, bununla beraber kendi kuvvetlerile ecnebi kariini kazanmağa muvaffak olan küçük romanları, muhtelif tavsiyeler ve müdahalelerle, «dumping» e sevketmek bana her şeyden ziyade meş'um geliyor. Buna mukabil kitapçılıkta az randıman veren, fakat asıl intişar ettikleri memleketlerde hakikî kıymetleri tamamile takdir edilmiş olan kitapların tercümesi manevî bir terkibe ve makul bir maddî yardıma lâyıktırlar.

İfası ne kadar nazik olursa olsun, bu ihtiyatlı müdahale mesleği, edebî mübadeleler ve milletlerin fikrî teavünü noktai nazarından pek çok faydalıdır.

6. XI 932. Karaköse
Ali Kemalî

BİR MEKTUP [1]

.....

Her şeyi mümkün farzettiren ve hakikate çevirilmesi muhal heveslere pek kolay işler nazarile bakan bir yaşta idim; elimde her hatırıma gelen yazıya âmâde bir vasıta da vardı. Kendi kendime bedim ki: Üslûpları, san'at telâkkileri, yazı usulleri biribirine benzemiyen muharrirlerden ikişer hikâye seçeyim; bu iki hikâyenin arasında mevzu ve tahkiye itibarile de fark olsun; bunları aynen, daha doğru bir tabir ile, harfiyen, hattâ her cümlesinin kesiklerine bile uyğun düşecek surette, tercüme edeyim; öyle ki Türkçede bile meselâ EMİL ZOLA ile ALPHOHSE DAUDET, GUY DE MAUPASSANT ile CATULLE MENDES arasında şahsî üslûplerine ait başkalıklar bulunsun; yani lisan değişmiş olmakla bunlara mahsus üslûp değişmemiş, ve her muharrirde kendi hususiyeti sabit kalmış olsun. Zehi cür'et!.. Fakat gençlik cür'etkâr olmazsa muhalleri mümkün yapan kuvvet nerede bulunur? Böylelikle yüz tane hikâye tercüme ettim [2]. Bu günün Türkçesine mahsus kıvraklıkla o güne, kırk sene evvele giden o tarihin her yeniliğe muğayeret yahut zâfı telif damgalarını basan lisan teassubuna bakılırsa, bu tercüme tecrübelerinin nasıl telâkkî edildiği anlaşılır. Ben bile memnun değildim amma «Niçin böyle de Türkçe olmasın?» diyerek hiç fütur getirmedim. Doğru düşünmüşüm de!.. O zaman çetrefil

[1] Bu mektup üstat Uşakî zade Halit Ziya beyefendi tarafından cevaben ihsan buyurulan iltifatnameye melfuf izahlı bir tercüme nümunesidir ve ders mahiyetindedir. Onun için üstat hazretlerinin tertipleri veçhile ve minnetü şükran ile buraya dercettim.

[2] Bulunduğum mevki ve vaziyet, büyük üstadın bu tercümelerini bulmama ve kendilerinden kitabımın tarihçe kısmında bahsetmeme mani olmuştur.

İşaret buyurdukları hikâyeleri bulup okumak, hem edebiyat hem tercüme ve lisan noktai nazarından pek ziyade faydalı olacağından, bütün gençler için bir vazife olsa gerektir.

denilen o türkçe bu günün halis, pek temiz Türkçesi olmadı mı?.

Fakat öyle muharrirler vardır ki görüşlerinin, yazışlarının hususîyeti tercüme edilirken değil, hattâ asıl metinlerinde bile anlayışı irgilmeğe, duraklamağa, sendelemeğe mecbur eder. Şiiri (ki bu halin ifrat ile tecellisini gösterir) bir tarafa bırakalım, yalnız nesirle iktifa etmek lâzım gelirse, meselâ bu günün (Paul Moraudu = Pol Moro), (Jean Giraudoux=Jan Girodu), (Jean Cocteau=Jan Kokto) gibi muharrirlerini yukarıda işaret olunan şartlar dairesinde türkçeye nakletmek, Türkçesini anlaşılmamağa mahkûm etmek demektir; bunların o suretle vücuda gelen türkçesini anlıyanlar ancak bu nevi'den fransızca metinlerle ülfeti olup ta, türkçesini okurken aslını tasavvur edebilecek olanlardır.

Fransızcanın me'lûf ve maruf şekillerine sadık kalmakla beraber, hususî üslûp sahibi olabilen edipleri tercüme etmek başkadır, mutlaka bir hususîyet göstermek daiyesile düştükleri garabete kendileri de vakıf olamıyacak derecede ifrata varan muharrirleri tercüme etmek büsbütün başkadır.

Ben on sene kadar evvel birinci neviden olan (Edouard Pailleron)dan «La Souris»; (Alexandre Dumas Fils)den «Francillon» tatbiklerini yaparken, harfiyen nakledilecek parçalarda âdeta tenkitlere bile mutabık kalabilmek için, hiç zorluk görmedim, sanki istinsah edercesine tercüme edebildim.

Halbuki bana gönderilen parçanın muharriri (Remy de Gourmont) ikinci nev'in müfrit nümunelerinden biridir. Esasen gerek yazışında, gerek görüşünde beni pek cezbetmiyen, fakat on dokuzuncu asrın son senelerinde hikâye, tenkit, hattâ felsefe zeminlerinde şöhreti bütün bir genç nesli teshir eyliyen bu muharrir Fransanın en mühim mecmualarından biri olan «Mercure de France»da saltanat sürerken, etrafında gittikçe genişliyen nüfuz dairesine sığamıyarak daima üslûp ve fikir taşkınlıklarına kapılırdı. Onun içindir ki meselâ üslûba dair olan bu parçasında üslûp hususîyeti, üslûp mümtaziyeti göstermek daiyesile en sade fikirleri, fransızcanın daima açıklığa, aydınlığa mütemayil olan selikası, şivesi haricinde eğilip bükülen, kıvrılıp dolaşan cümlelere koymuştur.

Bununla beraber bu parcayı da harfiyen ve aslının ivicaclarına hürmeten tercüme etmek tecrübesini yaptım; yalnız türkçesinde

pek iyi anlaşılmıyacak zannettiğim yerlerini muteriza arasında daha vazıh bir şekilde ifade etmek istedim.

Bilmem buna muvafik ve muvaffak bir tecrübe denebilir mi? İşte parçanın bir kısmı:

«Le métier d'écrire est un métier, et j'aimerai mieux qu'on le mît à son «ordre vocabulaire, entre la cordonnerie et la menuiserie, que tout seul à «part des autres manifestations de l'activité des hommes. A part, il peut «être nié, sous prétexte d'honneurs, et tellement éloigné de tout ce qui est «vivant qu'il meure de son isolement; à son rang dans une des niches sym- «boliques, le long de la grande galerie, il suggère des idées d'apprantissage «et d'outillage; il éloigne de lui les vocations improptues; il est sévère et «décourageant».

İşaret olunan şekilde tercümesi:

(Yazı yazmak san'atı bir san'attır ki, onun insanlara ait diğer (faaliyet tecellilerinden ayrıca ve yalnızca bulundurulmasından ise. (kunduracılık ve marangozluk arasında lehcevî sırasına konulmasını (daha muvafık görürüm. Ayrı bırakılsa şeref ve itibar bahanesile (mevcudiyeti inkâr edilebilir ve yaşayan şeylerden o derece uzak (kalmakla tek başına bulunmaktan helâk olur; halbuki büyük dehlizin (remzî hücrelerinden birinde kendine mahsus mevkide bulunacak (olursa, çıraklık ve avadanlık fikirlerini ilham ederek irticalî ve fıtrî (istidatları kendisinden uzak tutar; o, şiddetperver ve cesaretşikendir).

Bu tercümenin biraz daha türkçeye uygun şekli :

(Tahrir san'atı meselâ kunduracılık ve marangozluk kabilinden (alelâde bir san'attır; onu, insanlara ait diğer faaliyet tecellilerinden (ayrı ve müstakil bir mahiyette telâkki etmektense, sair san'atların ara- (sında kayt ve zikretmek daha muvafıktır. Tahrir san'atına güya bir (mümtaziyetin şeref ve itibarını tahsis etmek arzusile, onu diğer (san'atların arasından ayırarak zihayat faaliyetlerden uzak ve (münferit bulundurmak, mevcudiyetinin inkâr ve belki imha edilmesi (tehlikesini intaç eder. Halbu ki san'atlar silsilesinde o da kendine (mahsus mevkide tutulacak olursa, bu san'atın da diğerleri gibi bir (tilmizlik devresine ve alâtı edevatla istinasa muhtaç olduğu anlaşılır; (ve onun fıtrattan kendi kendine sevki tesadüfle sadır olmuş (istidatlar mahsulü olmadığı, fütur getirecek kadar şedit kavaide tabi (olduğu görülür.)

«Le métier d'écrire est un métier; mais le style n'est pas une science. «Le style est l'homme même et l'autre formule de HELLO, le style est

«inviolable, disent une seule chose: le style est aussi personnel que la «couleur des yeux ou le son de la voix. On peut apprendre le métier «d'écrire; on ne peut apprendre à avoir un style; on peut teindre son style «comme on teint ses cheveux, mais il faut recommencer tous les matins et «n'avoir pas des distractions. On apprend si peu à avoir un style qu'au «cours de la vie, souvent on désapprend; quand la force vitale est moindre, «on écrit moin bien; l'exercice, qui améliore d'autres dons, gate parfois celui-là».

Muteriza arasında daha vazıh şerhlerle harfiyyen tercümesi :

(Yazmak san'atı bir san'attır, fakat üslûp bir fen değildir. (Üslûp aynile insandır kaziyesile Hello'nun: "üslûbe tecavüz edile= (mez,, mealindeki diğer kaziyesi yalnız bir hakikat ifade ederler: (Üslûp gözlerin rengi ve sesin tanini kadar şahsîdir. Yazmak san'atı (öğrenilebilir, bir üslûbe malik olmak öğrenilemez; insan saçlarını (boyar gibi üslûbûnü de boyayabilir, fakat her sabah aynı ameliyeyi (tekrar etmek ve zahil olmamak [dalgınlık edip şaşırmamak] icap eder. (Bir üslûbe malik olmak o kadar az öğrenilebilir ki ömrün güzeranı (esnasında ekseriya makûs hal hadis olur [insan bir yazı tarzına sahip (olmaktan çıkar, yazı yazmasını da unutur]; hayatî kuvvet azalınca (insan daha az iyi yazar; sair kabiliyetleri [mevhibeleri] tadil ve ıslah (eden talim ve temrin bunu bozar.)

«Ecrire, c'est très différent de peindre ou de modeler; écrire ou parler, «c'est user d'une faculté nécessairement commune à tous les hommes, d'une «faculté primordiale et inconsciente. On ne peut l'analyser sans faire toute «l'anatomie de l'intelligence; c'est pourquoi, qu'ils aient dix ou dix mille «pages, tous les traités de l'art d'écrire sont de vaines esquisses. La question «est si complexe qu'on ne sait par où l'aborder elle a tant de pointes et «c'est un tel buisson de ronces et d'épines, qu'au lieu de s'y jeter on en «fait le tour; et c'est prudent».

Tercümesi :

(Yazmak, resim veya heykel yapmaktan pek ziyade haizi farktır; (yazmak ve söylemek bizzarur bütün insanlara şamil olan iptidaî [aslî] (ve gayri şuurî [cibillî] bir kabiliyeti kullanmak demektir. Zekânın (-zekâ hasletinin- tam teşrihi yapılmadıkça onun [bu kabiliyetin] (tahliline muktedir olunamaz; onun içindir ki bütün yazmak san'atı (mecelleleri, on sahifelik yahut on bin sahifelik olsun, beyhude (taslaklardan ibarettir. Mes'ele o derece karışıktır ki, ona ne cihetten (yanaşmak icap edeceği kestirilemez; onun o kadar sivri çıkıntıları (vardır ve öyle çalılardan, çırpılardan mürekkep bir dikenliktir ki (üstüne atılacak yerde etrafında dolaşılır; ve bu da ihtiyata muva= (fıktır.)

«Ecrire, mais alors, au sens de FLAUBERT et de GONCOURT, «c'est exister, c'est se différencier. Avoir un style, c'est parler au milieu de «la langue commune un dialecte particulier, unique et inimitable, et cependant «que cela soit à la fois le langage de tous et le langage d'un seul. Le «style se constate; en étudier le mécanisme est inutile au point où l'inutile «devient dangereux; ce que l'on peut recomposer avec les produits de «distillation d'un style, ressemble au style; comme une rose en papier parfumé «ressemble à la rose ».

Tercümesi :

(Yazmak, fakat Flober'in, Gonkur'un murat ettikleri üzere (yazmak, var olmak, başkalarından ayrı olmak demektir. Bir üslûba (malik olmak uçuma ait lisanın arasında hususî, tek ve taklit oluna= (mıyacak bir lehçe tekellüm etmek demektir, ancak öyle ki bu [bu (lehçe] hem herkesim, hem ancak bir kişinin olsun. Üslûp subut bulur ([üslûbun mevcudiyeti anlaşılır]. Onun mihanikiyetini [teşekkül ve= (sait ve anasırını] tetkik eylemek faydasızdır, faydasızlığın tehlikeli (olacağı derecede [faydasızdır]... Bir üslûbun takdiri [tahlili] mahsûl= (lerile teşkil olunabilecek bir üslûp...

(Yani : [Bir üslûbu vücuda getiren anasırı ve vesaiti tahlil ederek taklit ile vücuda getirilmeğe kalkışılacak bir üslûp]

(....kokulu kâğıtlarla yapılmış bir gül, hakikî bir güle ne kadar (benzerse, aslî bir üslûba okadar benzeyebilir).

«Quelle que soit l'importance fondamentale d'une œuvre (écrite), la mise «en œuvre par le style accroît son importance. C'était l'opinion de «BUFFON, que toutes les beautés qui se trouvent dans un ouvrage bien «écrit, tous les rapports dont le style est composé sont autant de vérités «aussi utiles et peut-être plus précieuses pour l'esprit humain que celles qui «peuvent faire le fond du sujet».

«Et c'est aussi, malgré le dédain cmmun, l'opinion commune, puisque « les livres de jadis qui vivent encore ne vivent que par le style».

Tercümesi :

(Yazılmış bir eserin ehemmiyeti ne olursa olsun, onun üslûp ile (vücuda getirilmiş olması ehemmiyetini artırır. BUFFON'un reyince ("iyi yazılmış bir eserde mevcut bütün güzellikler, üslûbu teşkil eden (bütün meziyetler, fikri beşer için esas mevzuun muhtevi olabileceği kadar, belki daha ziyade müfit ve kıymeti haiz hakikatlardır.,,

(Böyle olduğu içindir ki halkın istihfafına rağmen, gene halkın (reyi de böyle zahir olmaktadır, madem ki hâlâ yaşamakta olan (geçmişin eserleri ancak üslûp sayesinde yaşayanlardır.

Uşşaki Zade
Halit Ziya

İKİNCİ KISIM

Tercüme Numuneleri

Le goût de l'Étude

L'étude a été pour moi le souverain remède contre les dégoûts de la vie, n'ayant jamais eu de chagrin qu'une heure de lecture ne m'ait ôté...

Montesqieu

Harfiyyen tercümesi:

Kitap okumak, hayatın iğrençliklerine karşı en şifalı ilâcım olmuştur. Hiçbir kaygu ve gamım olmamıştır ki, bir saatlik bir mütalea ile dağılmış olmasın.

Reşat Nuri

Mealen tercümesi:

Mütalea tab'a gelen kelâlü melâlin en müessir bir devasıdır. Şimdiye kadar hiçbir kedere müsadif olmadım ki, bir saatlik mütalea onu izale etmiş olmasın. [1]

LE DRAPEAU

Le régiment était rangé en bataille sur le talus du chemin de fer et servait de cible à toute l'armée prussienne, massée en face, sous le bois. On se fusillait à quatre - vingts mètres. Les officiers criaient: «Couchez-vous!» mais personne ne voulait obéir, et le fier régiment restait debout, groupé

[1] Kime ait olduğunu bilmediğim bu tercümenin selikamıza ne derece uygun olduğunu, bilmem söylemeğe hacet var mı?

autour da son drapeau. On n'en tendait que le crépitement de la fusillade, le bruit sourd des gamelles roulants dans le fossé, et les balles qui vibraient longuement d'une bout à l'ature du champ de bataille, comme vibrent les cordes tendues d'un instrument sinistre et retentissant .

De temps en temps, le drapeau, qui se dreesait audessus des têtes, agité au vent par la mitraille, sombrait dans la fumée; alors une voix s'élevait grave et fière, dominant la fusillade, les râles, les jurons des blessés: «Au drapeau, mes enfants, au drapeau!..» Aussitôt un officier s'élancait, vague comme une ombre, dans ce brouillard rouge, et l'héroique enseigne, redevenue vivante, planait au-dessus de la bataille.

Alphonse Daudet

Sancak

Alay, demiryolunun şevi üzerinde saffı harp yapmış, karşıki ormanda toplanmış olan bütün Prusya ordusuna hedef teşkil ediyordu. Her iki taraf seksen metreden biribirlerine ateş ediyorlardı. Zabitler: "Yere yat!„ diye bağırdıkları halde kimse dinlemiyor, mağrur alay sancağının altında topluca ayakta duruyordu. Sade tüfek sesleri, hendeğe yuvarlanan boğuk karavana sesleri, tannan ve meş'um bir aletin gergin kirişleri inler gibi, muharebe meydanının bir ucundan diğer ucuna kadar uzun uzun inleyen kurşun sesleri işidiliyordu.

Zaman zaman, başların üzerinde direnip atışlarla havada dalgalanan sancak, dumanlar içinde kaybolmak üzere bulunuyordu. O zaman ağır ve mağrur bir ses, tüfek seslerini, yaralıların hırıltılarını ve kükremelerini bastıran: "Sancağa, oğullarım, sancağa!„ sesi yükseliyordu.

Derhal bir gölge gibi belirsiz bir zabit, bu kızıl sis içinde ileri atılıyor ve tekrar can kazanan o kahraman timsâl, muharebe meydanının üstünde dalgalanıyordu.

Sabit

La Paix

La paix, c'est le temps de l'abondance et de la joie. On ne voit partout que des jeunes hommes occupés, au front radieux, des femmes au visage serein, car tous ceux qui leur sont chers sont prés d'eux. Pendant cette période heureuse, la vie est partout. A la campagne, les terres cultivées produisent de belles moissons; le laboureur voit avec joie ses granges se remplir, et se trouve bien payé de ses efforts. Joyeux, les paysans apportent en grande quantité sur les marchés, d'excellents produits qui se vendent à un prix trés modique et sans difficulté. A la ville, les ateliers bourdonnent

comme des ruches pleines. Les ouvriers, dont les rangs sont pourtant bien serrés, trouvent de nombreux travaux à exécuter, et gagnent facilement leur vie. Ils sont satisfaits. Et au milieu de cette activité universelle, de cette richesse générale, la quiétude, le meilleur des biens, régne dans les âmes. Les mères, le coeur plein d'espoir, regardent leurs enfants vivre, et rêvent à l'avenir. Certes, voilà un tableau des plus consolants. Et cependant, il faut savoir, quand la patrie le commande, renoncer aux douceurs de la paix pour faire résolument la guerre.

C. A.

SULH

Sulh, bolluk, ve sevinç zamanıdır. Bu zamanda her yerde parlak alınlarile çalışan erkeklere, sakin yüzlü kadınlara tesadüf olunur. Çünkü nazarlarından aziz olan her şey onların yanında bulunuyor. Bu bahtiyar zamanlar esnasında her yerde hayat vardır. Kırda ekilmiş topraklar bereketli mahsul verirlr; çiftçi ambarlarının dolduğunu meserretle görür ve mesaisinin mükâfatını almış olur. Köylüler en nefis mahsüllerini çok miktarda ve sürur içinde pazarlara götürüp, pek pek ucuz bir fiat ile ve zahmetsizce satarlar.

Şehirde ise "atölyeler,, içi dolu arı kovanları gibi vızıldarlar. Hâl vaziyetleri oldukça sıkışık olan ameleler, yapacak birçok işler bulurlar ve hayatlarını kolaylıkla kazanırlar, sevinirler.

Bu âlemşumul faaliyet, bu umumî servet arasında, nimetlerin en büyüğü olan huzur.. sükûn ruhlarda tamamile hükümran olur. Anneler, gönülleri ümitle dolu olduğu halde, çocuklarının yaşadığına bakarak istikbali hayâl ederler.

Şüphe yok, bu, en tesliyet verici bir tablodur. Mamafih, şurasını bilmelidir ki, vatanın menfaatları icap ettiği vakıt, kemali cesaretle harba girişmek için, sulhun maddî hazlarından sarfınazar etmek lâzım gelir.

A. K.

La bibliothèque du président

.... J'avais gravi l' escalier, traversé le salon de Mm. Félix Faure. Je m'étais arrêté au seuil d'une belle pièce d'angle dont un huissier fort imposant semblait surveiller l'entrée.

On a tout de suite envie de franchir une porte défendue. Je demandai au cerbère:

— On n'entre pas ici?

— Si fait, monsieur, tous les appartements sont ouverts.

— Quelle est cette piéce?
— Le cebinet du travail de M. le Président.
— İl y vient tous les jours?
— İl y sera demain matin, comme à l'ordinaire.
— Malgré le bal?
— İl n'y a pas de bal qui tienne. M. le pésident se lève toute l'année è cinq heures, passe à la douche, se fait raser, enfile son complet de flanelle blanche, et il vient s'enfermer ici, deux ou trois heures, avec ses livres. İl est interdit de le déranger à ce moment-là: il travaille pour lui même.
— Et on peut les voir, les livres du président?
— Entrez, monsieur. Je vous l'ai dit, tout est ouvert.

«Dis-moi qui tu hantes...» affirme le proverbe... et nul ne conteste que les livres ne soient nos meilleurs amis.

Le Figaro

Reisicümhurun Kütüphanesi [1]

... Merdiveni çıkmış, madam Feliks For'un salonundan geçmiştim. Köşeye isabet eden güzel bir odanın eşiğinde tevakkuf ettim. Pür vekar bir hademe bu odanın medhaline nezaret ediyor gibi görünmekte idi.

Duhulü memnu bir kapıdan içeri girmek hahişi, insanda derhal peyda oluyor. Muhafıza sordum:
— Buraya girilmez mi?
— Hay, hay efedim, bütün daireler açıktır.
— Bu oda nedir?
— Reisi hükûmetin [2] hücrei iştigali.
— Her gün buraya gelir mi?
— Yarın mutat olan saatta buradadır.
— Baloya rağmen?
— Hiçbir balo buna mani olmaz, reisi hükûmet bütün sene saat beşte kalkar, duş yapar, tıraş olur, beyaz fanelâdan elbisesini giyer, burada iki üç saat kitaplarile kapanmağa gelir. Bu esnada kendisini taciz etmek memnudur. Kendi kendisi için çalışır.
— Ey reisi hükûmetin kitapları görülebilir mi?
— Giriniz efendim, size söyledim, her taraf açıktır.

Darbı mesel: "Kiminle pek sık konuştuğunu söyle...,, der. Hiç kimse de kitapların bizim en iyi dostlarımız olduğuna itiraz edemez.

Hüseyin Cahit

[1] Edebiyatımız tarihinde mühim bir devreyi hatırlatması itibariledir ki şu fikrayı intihap eyledik.

[2] İstibdat idaresi "Reisicümhur,, sözünü yasak etmişti:

La Tempête

Un jour, nous partîmes de la Margellina par une mer d'huile, que ne ridait aucun souffle, pour aller pêcher des rougets et les premiers thons sur la côte de Cumes, où les courants les jettent dans cette saison. Les brouillards roux du matin flottaient à mi-côte et annonçaient un coup de vent pour le soir. Nous espérions le prévenir et avoir le temp de doubler le cap Misène avant que la mer lourde et dormante fût soulevée. La pêche était abondante. Nous voulûmes jeter quelques filets de plus. Le vent nous surprit; il tomba du sommet de l'Epoméo, immense montagne qui domine Ischia, avec le bruit et le poids de la montagne elle-même qui s'écroulerait dans la mer. Il aplanit d'abord tout l'espace liquide autour de nous, comm la herse de fer aplanit la glèbe et nivelle les sillons. Puis la vague, revenue de sa surprise, se gonfla murmurante et creuse, et s'éleva, en peu de minutes, à une telle hauteur, qu'elle nous cacher de temps à autre la côte et les îles.

Nous étions également loin de la terre ferme et d'Ischia, et déjà demi engagés dans le canal qui sépare le cap Misène de l'ile grecque de Procida. Nous n'avions qu'un parti à prendre: nous engager résolument dans le canal, et, si nous réussissions à le franchir, nous jeter à gache dans le golfe de Bäïa et nous abriter dans ses eaux tranquilles.

Le vieux pêheur n'hésita pas. Du sommet d'une lame où l'équilibre de la barque nous suspendit un moment dans un tourbillon d'écume, il jeta un regard rapide autour de lui, comme un homme égaré qui monte sur un arbre pour chercher sa route, puis se précipitant au gouvernail :

— A vos rames, enfants! s'écria-t-il; faut que nous voguions au cap plus vite que le vent; s'il nous y devance, nous sommes perdus.

Nous obéîmes comme le corps obéit à l'instinct. Les yeux fixés sur ses yeux, pour y chercher le rapide indice de sa direction, nous, penchâmes sur nos avirons, et tantôt gravissant péniblement le flanc des lames montantes, tantôt nous précipitant avec leur écume au fond des lames descendantes, nous cherchions à activer notre ascension ou à ralentir notre chute par la résistance de nos rames dans l'eau. Huit ou dix vagues de plus en plus énormes, nous jetèrent dans le plus étroit du canal. Mais le vent nous avait devancés, comme l'avait dit le pilote, et, en s'engouffrant entre le cap et la pointe de l'île, il avait acquis une telle force, qu'il soulevait la mer avec les bouillonnements d'une lave furieuse, et que la vague, ne trouvant pas d'espace pour fuir assez vite devant l'ouragane qui la poussait, s'amoncelait sur elle-même, retombait, ruisselait, s'éparpillait dans tous les sens, comme une mer folle, et, cherchant à fuir sans pouvoir s'échapper du canal, se heurtait avec des coups terribles contre les rochers à pic du cap Misène et y élevait une colonne d'écume dont la poussiére était renvoyée jusque sur nous.

VIII

Tenter de franchir ce passage avec une barque aussi fragile, et qu'un seul jet d'écume pouvait remplir et engloutir, c'était insensé. Le pêcheur jeta sur le cap éclairé par sa colonne d'écume un regard que je n'oublierai jamais, puis faisant le signe de la croix:

— Passer est impossible, s'écria-t-il; reculer dans la grande mer, encore plus. Il ne nous reste qu'un parti: aborder à Procida ou périr.

Tout novices que nous fussions dans la pratique de la mer, nous sentions la difficulté d'une pareille manœuvre par un coup de vent. En nous dirigeant vers le cap, le vent nous prenait en poupe, nous chassait devant lui; nous suivions la mer qui fuyait avec nous, et les vagues, en nous élevant sur leur sommet, nous relevaient avec elles. Elles avaient donc moins de chance de nous ensevelir dans les abîmes quelles creusaient. Mais pour aborder à Procida, dont nous apercevions les feux du soir briller à notre droite, il fallait prendre obliquement les lames et nous glisser, pour ainsi dire, dans leurs vallées vers la côte, en présentant le flanc à la vague et les minces bords de la barque au vent. Cependant, la nécessité ne nous permettait pas d'hésiter. Le pêcheur, nous faisant signe de relever nos rames, profita de l'intervalle d'une lame à une autre pour virer le bord. Nous mîmes le cap sur Procida, et nous voguâmes comme un brin d'herbe marine qu'une vague jette à l'autre vague et que le flot reprend au flot.

IX

Nous avancions peu; la nuit était tombée. La poussière, l'écume, les nuages que le vent roulait en lambeaux déchirés sur le canal en redoublaient l'obscurité. Le vieillard avait ordonné à l'enfant d'allumer une de ses torches de résine, soite pour éclairer un peu sa manœuvre dans les profondeurs de la mer, soit pour indiquer aux marins de Procida qu'une barque était en perdition dans le canal, et pour demander non leur secours, mais leur prières.

C'était un spectacle sublime et sinistre que celui de ce pauvre enfant, accorché d'une main au petit mât qui surmontait la proue, et de l'autre élevant au-dessus de sa tête cette torche de feu rouge, dont la flamme et la fumée se tordaient sous le vent et lui brulaient les doigts et les cheveux. Cette étincelle flottante, apparaisssant au sommet des lames et disparaissant dans leur profendeur, toujours prête à s'éteindre et toujours rallumée, était comme le symbole de ces quatre vies d'hommes, que luttaient entre le salut et la mort dans les ombres et dans les angoisses de cette nuit.

X

Trois heurs, dont les minutes ont la durée des pensées qui les mesurent, s'écoulèrent ainsi. La lune se leva et, comme c'est l'habitude, le vent plus furieux se leva avec elle. Si nous avions eu la moindre voile, il nous eu chavirés vingt fois. Quoique les bords très bas de la barque donnassent peu de prise à l'ouragan, il y avait des moments où il semblait déraciner notre quille des flots et où il nous faisait tournoyer comme une feuille sèche arrachée à l'arbre.

Nous embarquions beaucoup d'eau: nous ne pouvions suffire à la vider aussi vite qu'elle nous envahissait. Il y avait des moments où nous sentions les planches s'affaisser sous nous, comme un cerceuil qui descend dans la fosse. Le poids de l'eau rendait la barque moins obéissante et pouvait la rendre plus lente à se relever une fois entre deux lames. Une seule seconde de retard, et tout était fini.

Le viellard, sans pouvoir parler, nous fit signe, les larmes aux yeux, de jeter à la mer tout ce qui encombrait le fond de la barque. Les jarres d'eau, les paniers de poisson, les deux grosses voiles, l'ancre de fer, les cordages, jusqu'à ses paquets de lourdes hardes, nos capotes même de grosse laine trempées d'eau, tout passa par-dessu le bord. Le pauvre nautonier regarda un moment surnager toute sa richesse. La barque se releva et courut légèrement sur la crête des vagues, comme un coursier qu'on a déchargé

Nous entrames insensiblement dans une mer plus douce, un peu abritée par la pointe occidentale de Procida. Le vent faiblit, la flamme de la torche se redressa, la lune ouvrit une grande percée bleue entre les nuages; les lames, en s'allongeant, s'aplanirent et cesseèrent d'écumer sur nos têtes. Peu à peu la mer fut courte et clapoteuse comme dans une anse presque tranquille, et l'ombre noire de la falaise de Procida nous coupa la ligne de l'horizon. Nous étions dans les eaux du milieu de l'île.

LAMARTİNE (Graziella)

Fırtına

Bir gün, tek bir rüzgâr nefesinin buruşturmadığı yağ gibi sakin bir deniz üzerinde Margellina'dan hareket ettik. Maksadımız bu mevsimde akıntıların Tumes sahillerine attığı tekir ve ton balıklarından avlamaktı. Sabahın kızıltılı sisleri sahil boyunca dalgalanıyor ve akşam üstü bir rüzgâr çıkacağını gösteriyordu. Biz rüzgârdan evel davranacağımızı ve bu ağır, uykulu denizin kalkınmasından evel Misène burnunu dolaşacağımızı umuyorduk.

Balık boldu. Birkaç fazla ağ atmak istedik. Fakat rüzgâr birden-

bire ensemize bindi; o İschia'ya hâkim olan büyük Epoméo dağının tepesinden =o dağ denize yıkılıyormuş gibi= bir gürültü ve ağırlıkla üzerimize indi. Etrafımızdaki su sahasını =tırmık toprağı ve topraktaki izleri nasıl düzeltirse= öyle düzeltti. Bir an sonra deniz bu baskının verdiği sersemlikten uyanır gibi oldu, uğuldıya uğuldıya şişip kabaran boş bir dalga öyle yükseklere çıktı ki, vakit vakit kıyıyı ve adaları bizden gizlemeğe başladı.

Kara ile İschia adası arasında, Misène burnunu Procida isimli Yunan adasından ayıran kanalın ağzında bulunuyorduk. Yapılacak tek bir iş vardı: azim ile kanala girmek ve onu geçmeğe muvaffak olursak, soldaki Baia körfezine kendimizi atmak ve onun sakin sularında barınmak.

İhtiyar balıkçı tereddüt etmedi. Sandalın muvazenesi bizi bir an =küçük girdabı içinde= bir dalga tepesinde asılı tutmustu. Balıkçı, yolunu aramak için ağaca çıkan kaybolmuş bir adam gibi, etrafına acele bir göz gezdirdi; sonra dümene atılarak: "Çocuklar küreklere asılın, dedi, rüzgârdan daha evel burnu tutmalıyız; o bizden tez davranırsa mahvolduk,,. Vücut sevki tabiîye nasıl itaat ederse, biz de bu adama öyle itaat ettik.

Gözlerimiz onun gözlerine dikilmiş, küreklerimiz üzerine iğiliyor, bazen yükselen dalgaların yamaçlarına zahmetle tırmanıyor, bazen köpükler içinde girdaplara yuvarlanıyor, küreklerimizi sulara dayıyarak bu yuvarlanmayı ağırlaştırmağa çalışıyorduk. Biribirinden büyük sekiz on dalga bizi kanalın en dar yerine attı. Fakat kılavuzumuzun tahmini üzere, rüzgâr bizden daha çabuk davranmıştı. Burun ile adanın ucu arasına girdiği zaman öyle bir kuvvet almıştı ki, denizi kudurmuş bir volkan lâvı kaynaşmalarile havaya kaldırıyor; ve dalga= lar kendilerini önüne katıp süren kasırga önünde, kaçacak yer bula= mıyarak biribiri üstüne yıkılıyor, düşüyor, çılgın bir deniz gibi dört bir tarafa saçılıyor ve kanaldan kaçmağa çalışıp bir türlü muvaffak olamıyarak korkunç gürültülerle Misène burnunun sarp kayalıklarına çarpıyordu. Bu kayaların önünde havaya öyle köpük direkleri yükseliyor du ki, bunların tozu bize kadar geliyordu.

VIII

Bir tek dalga ile dolup batacak narin bir sandal ile bu boğazı geçmek delice bir hareketti.

Balıkçı karşımızdaki buruna, ömrüm oldukça unutmıyacağım bir bakışla, baktı; sonra bir haç çıkararak: "Geçmeğe imkân yok. Açık denize dönmekse bundan daha güç... Bizim için bir tek çare kalıyor. Procida'ya yanaşmak, yahut ta ölmek...,,

Deniz işlerinde pek acemi olmamıza rağmen bu havada böyle bir

manevraya kalkışmanın güçlüğünü gayet iyi hissediyorduk. Sandalı burna çevirince rüzgâr bizi önüne kattı ve şiddetle kovalamağa başladı. Biz ayni istikamete doğru koşan denizle beraber gidiyorduk; dalgalar zaman zaman bizi sırtlarına alarak havalara kaldırıyorlardı; bu sebepten onların açtıkları uçurumlara gömülmek tehlikesi pekçok değildi. Fakat sağ tarafımızda, akşama mahsus ateşlerinin parladığını gördüğümüz Procida'ya yanaşmak için, dalgaları çaprazlama çekmek ve tabir caizse onların vadilerinden sahile kaymak lâzım gelecekti. Bu vaziyette ise yanımızı dalgaya, sandalın cılız kaburgasını rüzgâra vermiş olacaktık. Böyle olmakla beraber sıkı bir zaruret içinde bulunduğumuz için tereddüt edemezdik. Balıkçı kürekleri kaldırmamızı işaret etti ve iki dalga arasındaki fasıladan istifade ederek birdenbire istikameti değiştirdi. Şimdi başımızı Procida'ya çevirmiştik. Bir dalganın öteki dalgaya fırlattığı bir deniz nebatı kırıntısı gibi çalkana çalkana gitmeğe başladık.

IX

Pekaz ilerileyorduk; gece olmuştu. Toz, köpük, rüzgârın yırtık parçalar halinde kanalın üstünde sürdüğü bulutlar karanlığı bir kat daha arttırıyordu. İhtiyar sandalcı çocuğa reçine'li meş'alelerden birini yakmasını emretmişti. Maksadı hem yapacağı manevralar için bir parça denizi aydınlatmak, hem de Procida gemicilerine kanalda bir sandalın batmak üzere olduğunu anlatmaktı. Onlardan beklediğimiz şey yardım değil, sadece dua idi.

Bir elile sandalın burnundaki küçük direğe asılan, ötekile bir kırmızı meş'aleyi başının üstüne doğru kaldıran bu zavallı çocuğun manzarası ne ulvî ve meş'um bir manzara idi. Meş'alenin alev ve dumanı rüzgârın altında kıvranıyor ve çoçuğun parmaklarını, saçlarını yakıyordu. Bu dalgalı kıvılcım, dalgaların tepesinde görünüyor, suların derinliğinde kayboluyordu. Her an söner gibi olan, her an yeniden yanan bu ateş bu gecenin karanlıkları ve ıstırapları içinde ölümle kurtuluş arasında çırpınan dört insan hayatının timsali gibi idi.

X

Her dakikası, kendilerini ölçen fikirleri nisbetinde uzayan üç saat geçti. Ay doğdu ve çok kere olduğu gibi onunla beraber en kudurmuş bir rüzgâr çıktı. Sandalımızda yelkene benzer bir şey olsaydı yirmi kere devrilmiş olacaktık. Sandalın alçak kenarları kasırganın zorlamasına pek az müsait bulunmakla beraber, zaman zaman bizim âciz teknemizi dalgaların içinde söker gibi oluyor ve bizi ağaçtan kopmuş bir kuru yaprak gibi çeviriyordu,

Sandala çok su giriyordu ve biz bu suları, girişlerindeki kadar sür'atle dışarı atamıyorduk. Öyle anlar oluyordu ki, sandal tahtalarının mezara inen bir tabut gibi, ayağımızın altında kaybolduğunu hissediyorduk. Suların ağırlığı sandalın idaresini güçleştiriyor ve iki dalga arasına düştüğü zaman yukarı kalkmasını geciktiriyordu.

Yerine göre bir saniyelik bir gecikme bizi batırabilirdi. Söz söylemeğe muvaffak olmıyan ihtiyar balıkçı, sandalın dibini dolduran eşyayı denize atmamızı bize işaret etti. Su destileri, balık sepetleri, iki büyük yelkeni (1) sandalın kenarından dışarı attık. Zavallı kayıkçı bir an bütün servetinin su üzerinde yüzdüğünü seyretti. Sandal tekrar kalktı, ve yükünden kurtulmuş bir koşu atı gibi, dalgaların tepesinden sür'atle koştu. Biraz sonra hissetmeden daha sakin bir denize girdik. Procida burnu burasını rüzgâre karşı az çok muhafaza ediyordu. Kasırga hafifledi; meş'alenin alevi doğruldu; ay bulutların arasından mavi bir pencere açtı; dalgalar alçaldı ve başımız üzerine köpük saçmağa nihayet verdi. Yavaş yavaş deniz, hemen hemen sakin bir körfez içinde gibi, duruldu ve hafif şıpırtılar çıkarmağa başladı. Procida kayalığının kara gölgesi ufuk hattımızı kesti. Ada ortasındaki sulara gelmiştik.

Reşat Nuri

A UNE JEUNE FİLLE

Vous qui ne savez pas combien l'enfance est belle,
Enfant! n'enviez point notre âge de douleurs,
Où le cœur tour à tour est esclave et rebelle,
Où le rire est souvent plus triste que vos pleurs.

Votre âge insouciant est si doux qu'on l'oublie!
İl passe, comme un souffle au vaste champ des airs,
Comme une voix joyeuse en fuyant affaiblie,
Comme un alcyon sur les mers.

Oh! ne vous hâtez point de mûrir vos pensées!
Jouissez du matin, jouissez du printemps;
Vos heures sont des fleurs l'une à l'ature enlacées;
Ne les effeuillez pas plus vite que le temps.

(1) Burada tercümesi unutulmuş üç satır var : tatbik ediniz.

Lessez venir les ans! Le destin vous dévoue,
Comme nous, aux regrets, à la fausse amitié
A ses mots sans espoir que l'orgeuil désavoue,
A ses plaisirs qui font pitié.

Riez pourtant! du sort ignorez la puissance;
Riez! n'attristez pas votre front gracieux,
Votre œil d'azur, miroir de paix et d'innocence,
Qui révèle votre âme et réfléchit les cieux!

VİCTOR HUGO

Bir Genç Kıza

Gıpta ile bakma bizim ıstırap yaşımıza,
Bakma karlı dağ gibi bembeyaz başımıza;
Ey şen çocukluğundan bihaber güzel çocuk!

Kalp âsi ve esirdir o yaşta zaman zaman;
Gülüş daha mahzundur senin göz yaşlarından.
Çocukluk ne güzeldir. Bilir misin yavrucuk?

O kadar tatlıdır ki bu çağın unutulur.
Bu yaş, göklerde uçan bir nefes gibi geçer;
Uçarken zaifleyen şen bir ses gibi geçer;
Deniz üstünde uçan martı gibi kaybolur.

Olgunlaşmasın gençlik bahçende hiçbir fikir.
Sen!.. hayat sabahından, baharından neşelen.
Senin şen saatlerin rengârenk çiçeklerdir;
Ah ... Onları koparma daha vaktı gelmeden...

Ey genç ve sevimli kız, bırak gelsin seneler ...
Vefasız bir dostluğa, acınacak zevklere,
Kibrimize sığmayan ümitsiz bir kedere
Bizi feda eden baht, seni de feda eder ...

Bakma bahtın rengine, gül yine, ey yavru, sen!
Gül, hiç hüzünlenmesin o parlak, güzel alnın ...
Bulanmasın = ruhunu, gökleri aksettiren
O masumluk aynası = mavi gözlerin, sakın ...

ÖMER BEDRETTİN

Parvulus

Paris a un enfant et la forêt a un oiseau; l'oiseau s'apelle le moineau; l'enfant s'apelle le gamin.

Accouplez ces deux idées qui contiennent, l'une toute la fournaise, l'autre toute l'aurore, choquez ces étincelles, Paris, l'enfance; il en jaillit un petit être. HOMUNCİO dirait Plaute.

Ce petit être est joyeux. İl ne mange pas tous les jours et il va au spectacle, si bon lui semble, tous les soirs. İl n'a pas de chemise sur le corps, pas de souliers aux pieds, pas de toit sur la tête; et il est comme les mouches du ciel qui n'ont rien de tout cela. İl a de sept à treize ans, vit par bandes, bat le pavéloge en plein air, porte un vieux pantalon de son père, qui lui descend plus bas que les talons, un vieux chapeau de quelque autre père qui lui descend plus bas que les oreilles, une seule bretelle en lisière jaune, court, guette, quête, perd le temps, culotte des pipes, jure comme un damné, hante le cabaret, connaît des voleurs, tutoie des filles, parle argot, chante des chansons obscènes, et n'a rien de mauvais dans le cœur. C'est qu'il a dans l'âme une perle : l'innocence; et les perles ne se dissolvent pas dans la boue. Tant que l'homme est enfant, Dieu veut qu'il soit innocent.

Si l'on demandait à l'énorme ville: — Qu'est-ce que c'st que cela?... Elle repondrait : C'est mon petit.

VİCTOR HUGO

Mukayese

Parisin bir çocuğu, ve ormanın bir kuşu vardır; kuş: saka kuşu, çocuk : külhanbeyi tesmiye olunur.

Biri ateş hararetile, ve diğeri şafak nuru ile dolu olan bu iki şeyi, yani Paris ile çocukluğu yan yana getirin, şua'larını karıştırın; ondan bir küçük mahlûk çıkar. Plot buna "insancık,, namını verebilir.

Bu küçük mahlûk daima şad ve memnundur. Her gün yemez, lâkin, hoşuna giderse, her akşam tiyatroya gider. Bedeninde gömlek, ayağında papuç, başı üzerinde dam yoktur; havanın sinekleri gibi, böyle şeylerin cümlesinden müberradır. Yedi ile on üç yaşları arasındadır, cemiyetle yaşar, sokaklarda dolaşır, açıkta yatıp kalkar,

ökçelerinden aşağı sarkan pederinin bir pantolununu giyer; başına kulaklarını da örten diğer bir pederinin eski şapkasını kor; sarı çoha kenarından ibaret yalnız bir tek askısı vardır; koşar, bekler, dilenir, vaktını kaybeder, ciğaralığını simsiyah edecek kadar tütün içer, bir mücrim gibi küfürbazlık eder, meyhanelere devam eder, hırsızlıkla muarefesi olur, teklifsiz görüştüğü kızlar olur, argo (1) lisanında söyler, edebe mugayir şarkılar çağırır, lâkin kalbinde hiç bir fenalık yoktur. Ruhunda bir inci vardır, ki masumiyettir; inciler ise çamurda hallolunmazlar. İnsan çocuk oldukça, Allah kendisinin masum olmasını ister.

O cesim kasabaya sorulaydi ki: bu nedir? cevap verecekti ki: benim çocuğumdur.

S. SAMİ

Le Bon Gîte

— Bon vieille, que fais-tu là?
İl fait assez chaud sans cela.
Tu peux laisser tomber la flamme.
Menage ton bois, pauvre femme,
Je suis séché, je n'ai plus froid.

Mais elle, qui ne veut m'entendre,
Jette un fagot, range la cendre:

— Chauffe-toi, soldat, chauffe-toi.

— Bon vieille, je n'ai pas faim.
Garde ton jambon et ton vin; [2]
J'ai mangé la soupe à l'étape.
Veux-tu bien m'ôter cette nappe;
C'est trop bon et trop beau pour moi.

Mais elle, qui n'en veut rien faire,
Taille mon pain, remplit mon verre:

— Refais-toi, soldat refais-toi.

— Bon vieille, pour qui ces draps?
Par ma foi, tu n'y penses pas;
Et ton étable? et cette paille
Où l'on fait son lit à sa taille?
Je dormirai là comme un roi.»

[1] Pariste hırsızlarla külhanbeylerine ve sair aşağı sınıfa mahsus uydurma kelimelerden ibarat bir lisandır.

[2] Muhterem şairimiz tercümesinde kullandığı kelimelere göre «Fransızları Türk yaptım» diyor ve bu güzel şiiri hakikaten büsbütün millîleştiriyor.

Mais elle, qui n'en veut démordre,
Place les draps, met tout en ordre:

— Couche-toi, soldat, couche-toi !...

Le jour vient,le départ aussi .

— Allons; Adieu ... Mais qu'est ceci?
Mon sac est plus lourd que la veille ...
Ah; bonne hôtesse!.. Ah; chère vieille,
Pourquoi tant me gâter, pourquoi ?

Et la bonne vieille de dire,
Moitié larme,moitié sourire:

— J'ai mon gars soldat comme toi ...

Paul Déroulède

İKRAM YUVASI

— Neler yapıyorsun a hanım anne ?
Ateş yakma, hava oldukça sıcak.
Odununu sakla, zavallı kadın,
Bırak artık sönsün şu obur ocak;
Üşümüyorum ben, değilim ıslak.

Lâkin beni sanki duymaz ihtiyar,
Yine odun atar, külü ayıklar;
Der ki : — asker ısın, iyice ısın.

— Hanım nineciğim, karnım aç değil;
Pilâvını, üzüm şıranı sakla :
Bölük konağında çorbamı yedim...
Seriyorsun sofra örtünü hâlâ,
O benden ne uzak, ne kadar âlâ;

Lâkin hanım nine demez iki, bir
Ekmeğimi keser, şıramı verir;
Der ki : — asker ye, ye karnını doyur.

— Aman hanım anne, bu yatak nedir ?
Bu bembeyaz çarşaf, işleme yorgan
Bana yakışır mı? Ağılın yok mu ?
Oraya atınca bir kucak saman,
İçinde şah gibi uyur bir insan !...

Lâkin o fikrinde musır, ihtiyar
Şilteleri serer, yatağı yapar;
Der ki : — asker yat, yat rahatça uyu,

Sabahla beraber gitmek zamanı
Gelir, veda için ben el öperken,
Bakarım ki çantam dünkünden ağır.
— Aman hanım nine, derim, bana sen
Pek büyük iyilik yaptın; bu neden ?

O zaman o insan şeklinde melek
Der, yarı ağlayıp yarı gülerek:
— Senin gibi benim oğlum da asker. [*]

Namık Kemal Zada
ALİ EKREM

La Nouveauté

Aux lieux où régne la Folie,
Un jour la Nouveauté parut:
Aussitôt chacun accourut;
Chacun disait: "Qu'elle est jolie !
Ah ! madame la Nouveauté,
Demeurez dans notre patrie;
Plus que l'esprit et la gaîté
Vous y fûtes toujours chérie.,,
Lors la déesse à tous ces fous
Répondit: "Messieurs, j'y demeure; ,,
Et leur donna le rendez-vous

[*] Bu manzumeyi Ali Ulvi bey vaktile, «Adaptation» ları arasında neşretmiş idi, ve ünvanına «Tanrı misafiri» demiş idi. Misal olarak kısmen dercediyoruz :

— Nineciğim ! ne yaparsın ?
Ben ısındım: ocak kızgın,
Oda sıcak !.. Ört ateşi !..
Vakit geçtir, bırak işi !

Kadın durmaz, kül eşeler,
Çalı çırpı, odun yakar;
Arada bir bana bakar :
— Soğuk var, der, ısın asker !
— Kadın nine karnım toktur;
Bu yemekler bana çoktur :
Çünkü akşam yidim biraz;
Tok mideye bu, yaramaz !

Le lendemain à la même heure.
Le jour vint. Elle se montra,
Aussi brillante que la veille:
Le premier qui la rencontra
S'écria : "Dieu ! comme elle est vieille !,,

Hoffmann

YENİLİK

"Cinnet,, in hükümran olduğu yerlerde, bir gün, Yenilik arzı vücut etti: derhal herkes ona koştu: "Ne kadar da güzel! Ah, Yenilik hanımefendi, lütfen memleketimizde kalınız; burada siz her vakıt fikirden de, şetaretten de ziyade sevilmişsinizdir,, dediler.

Bunun üzerine Yenilik ilâhesi bütün bu delilere cevap verdi: "Efendiler, memleketinizde kalıyorum;,, dedi, ve ertesi gün ayni saatta görüşmek üzere mikat tayin eyledi.

Ertesi günü, Yenilik hanımefendi, dünkü kadar pür şaşaa ve hayalfirip, kendini gösterdi. Fakat kendisine ilk rasgelen hemen bağırdı:

"İlâhî! Ne kadar da ihtiyardır!,,

A. K.

LA MORT ET LE BUCHERON

Un pauvre Bûcheron tout couvert de ramée,
Sous le faix du fagot aussi bien que des ans
Gémissant et courbé, machait à pas pesants,
Et tâchait de gagner sa chaumine enfumée.
Enfin, n'en pouvant plus d'effort et de douleur,
İl met bas son fagot, il songe à son malheur.
Quel plaisir a-t-il eu depuis qu'il est au monde?
En est-il un plus pauvre en la machine ronde? [1]
Point de pain quelquefois, et jamais de repos;
Sa femme, ses enfants, les soldats, les impôts,
Le créancier, et la corvée, [2]
Lui font d'un malheureux la peinture achevée.
İl appelle la M O R T. Elle vient sans tarder,
Lui demande ce qu'il faut faire.
— "C'est, dit-il, afin de m'aider

[1] La terre. Dans les auteurs plus anciens c'est le ciel.
[2] Travail gratuit que les seigneurs imposaient autrefois aux paysans.

A recharger ce bois; tu ne tarderas guère.» [3]
Le trépas vient tout guérir;
Mais ne bougeons d'où nous sommes:
Plutôt souffrir que mourir,
C'est la devise des hommes.

La Fontaine

Ölüm ile Oduncu

Salhurde fakir bir hattap,
Bin meşakkatla kestiği hatabı
Yüklenip sırtına, misali devvap
Nakl için de, çekerdi bin teabı.
Yine bir gün zavallı!.. bermutat
İki kat ziri bari hizemde
Gitmeğe uğraşırdı, bittadat
Çektiği derdü kahrı âlemde.
Kesilince tüvanü tabı, fakir
Yükünü attı şöyle bir tarafa,
Bahsi alâmını edip tekrir
Daldı ormanda lüccei esefe.
Dedi: "Dünyaya geldiğim demden
"Bu zamana kadar ne öğrendim?
"Hele hiç bulmadım reha gamdan,
"Ta o günden ki anladım kendim.
"Rahatım yok didinmeden de, yine
"Bulamam bazı bir dilim ekmek!
"Gidiyor hep kazandığım deyne :
"Angaryayse başka yolda kürek.
"Ailem gerdenimde bir yandan,
"Bir tarafta fakirlik serde;
"Beni bezdirdi hasılı candan...
"Hanı ya!.. Nerdesin ölüm, nerde?...,,

Sözü böyle kesince, hikmeti Hak
Mevti hail çıkıp dikildi heman
Dedi: "Söyle nedir bana yapacak?,,
O fakir ise, valihü tersan :
Dedi oğlum: "Sana dua edeyim...
Şunu yüklet te sırtıma gideyim,..

[3] Cela ne te retiendra pas longtemps.

Mevt her derde çaredir amma,
Şazdır cidden istiyen erler.
Ölmedense çekiş yine evlâ
Budur işte meali hali beşer!...

Recaî zade
EKREM

Oduncu ile Azrail

Bir fakir ihtiyar oduncu gider
Koca bir yük odun tedarük eder;
Güç ile sırtına o barı alır,
Götürür hayli, ter içinde kalır;
Nefesi refte refte pek daralır;
Kalmayıp tâbı âkıbet bunalır
Yükü birden bire zemine atar.
Der ki: "Fevt olmıyan belâya çatar,
Çekilir şey midir bak imdi şu bar?
Bunu ben yüklenir miyim tekrar?
Yükler altında kendimi ezdim;
Bezdim artık, hayattan bezdim.,,
Durmaz eyler şu vechile feryat:
"Melekülmevt, nerdesin, imdat!,,
Etmeden istiğaseyi tekmil,
Belirir karşısında Azrail
Der ki: "Adam, ne şekve perversin?
İşte geldim. Nedir? Ne istersin?,,
Şaşırır ihtiyar, nadım olur
Düşünür şöyle bir cevap bulur:
"Ben mi? Ben bir şey istemem amma
Edeyim bari bir hafif rica
Sana Mevlâ savaba girme mi der?
Şu yükü tut ta sırtıma koyver.,,

MUALLİM NACİ

L'Âne

Pourquoi tant de mépris pour cet animal si bon, si patient, si sobre, si utile? Les hommes mépriseraient-ils jusque dans les animaux ceux qui les servent trop bien et à trop peu de frais?

On donne au cheval de l'éducation, on le soigne, on l'instruit, on l'exerce, tandis que l'âne, abandonné à la grossièreté du dernier des valets

ou à la malice des enfants, bien loin d'acquérir, ne peu que perdre par son éducation; et, s'il n'avait pas un grand fonds de bonnes qualités, il les perdrait en effet par la manière dont on le traite : il est le jouet, le plastron, le bardot des rustres qui le conduisent le bâton à la main, qui le frappent, le surchargent, l'excèdent sans précaution, sans ménagement.

On ne fait pas attention que l'âne serait par lui même, et pour nous, le premier, le plus beau, le mieux fait, le plus distingué des animaux, si dans le monde il n'y avait poit de cheval; il est le second au lieu d'être le premier, et par cela seul il semble n'être plus rien. C'est la comparaison qui le dégrade : on le regarde, on le juge, non pas en lui-même, mais relativement au cheval; on oublie qu'il est âne, qu'il a toutes les qualités de sa nature, tous les dons attachés à son espèce; et on ne pense qu'à la figure et aux qualités du cheval, qui lui manquent et qu'il ne doit pas avoir.

Il est, de son naturel, aussi, humble aussi patient, aussi tranquille que le cheval est fier, ardent, impétueux; il souffre avec constance, et peut-être avec courage, les châtiments et les coups; il est sobre et sur la quantité et sur la qualité de la nourriture; il se contente des herbes les plus dures, les plus désagréables, que le cheval et les autres animaux lui laissent et dédaignent; ies est fort délicat sur l'eau, il ne veut boire que de la plus claire et aux ruisseaux qui lui sont connus. Il boit aussi sobrement qu'il mange... Il est sussceptible d'éducation, et l'on en a vu d'assez bien dressés pour faire curiosité de spectacle.

Dans la première jeunesse il est gai, et même assez joli; il a de la légéreté et de la gentillesse; mais il la perd bientôt, soit par l'âge, soit par les mauvais traitements, et il devient lent, indocile et têtu.

BUFFON

Histoire Naturelle

EŞEK

Bu kadar iyi, bu kadar sabırlı, bu kadar kanaatkâr, bu kadar faideli olan bu hayvanı bu derece hor ve hakir görmek nedendir ? İnsanlar kendilerine pek güzel ve pek az masrafla hizmet edenleri, hayvanlara varıncaya kadar, hakir görmeli miydiler ?

Atı terbiye ederler, talim yaptırırlar; halbuki en âdi uşakların kabalığına, yahut çocukların tazibine terkedilmiş olan eşek, aldığı terbiye neticesinde kazanmak şöyle dursun, bilâkis sadece ziyaa uğrar; filhakika eğer müstesna faziletlerden mürekkep bir haslete malik olmasaydı, hakkında reva görülen tarzı muameleden dolayı bütün o faziletleri çoktan kaybederdi: kendisini elde değnek sevkeden, döven, tahammülünden ziyade yükleyen, ihtiyata, idareye lüzum görmeksizin yoran köylülerin oyuncağı, siperi yük hayvanıdır.

Dünyada at mevcut olmasaydı, eşeğin hem kendisi, hem bizim için hayvanların en birincisi, en güzeli, en iyi yaratılmışı, en şayanı itibarı olacağı hiç nazarı dikkata alınmaz: demek ki birinci olacak yerde ikincidir ve yalnız bu sebepten hiçbir şey değildir gibi görünmektedir. Onun derecesini düşüren ancak mukayesedir : Ona, kendisini nazarı itibara alarak değil, fakat ata nisbet ederek bakarlar ve hakkında öyle muhakeme yürütürler; unuturlar ki o eşektir; hilkatinin bütün faziletlerine, cinsine merbut bütün atiyyelere maliktir; hasılı insanlar yalnız atın çehresini ve faziletlerini düşünürler: eşeğe gelince, bu çehreden ve bu faziletlerden mahrumdur ve esasen onlara malik olmamalıdır.

At ne nisbette mağrur, hararetli, şedit ise eşek, hilkaten o derece mütevazi, sabırlı ve usludur; eşek, metanetle ve ihtimal cesaretle işkencelere ve darbelere tahammül gösterir. Atın ve diğer hayvanların ademi tenezzül ile ona bıraktıkları en sert, en nahoş otlarla kifafi nefseder; su hususunda son derece naziktir, ancak en berrak olandan ve tanıdığı ırmaklardan içer, başka su içmek istemez. Nasıl kanaatla yerse, yine öyle kanaatkârane içer ve rivayete nazaran kulaklarının akseden gölgesinden korkarak suya asla burnunu sokmaz... Terbiyeye istidadı vardır, temaşalarda merak ve alâkayı uyandıracak surette alıştırılmış niceleri görülmüştür.

İlk gençlik zamanında neş'elidir ve hatta güzeldir; hiffet ve nezakete sahiptir; fakat çok geçmeden, gerek yaş ve gerek uğradığı fena muameleler dolayisile, bu hiffet ve nezaketi kaybeder ve o zaman ağır, itaatsız ve inatçı olur.

*
* *

Le Lac

Ainsi, toujours passés, vers de nouveaux rivages
Dans la nuit eternelle, emporté sans retour,
Ne pourrons jamais sur l'océan des âges
Jeter l'ancre sur un jour!

O lac! L'année à peine a fini sa carrière,
Et près des flots chéris qu'elle devait revoir,
Regarde! Je viens seul m'assoir sur cette pièrre
Où tu la vis s'assoir!

Tu mugissais ainsi sous ces roches profondes,
Ainsi tu te brisais sur leur flancs déchirés;
Ainsi le vent jetait l'écume de tes ondes
Sur ses pieds adorés.

Un soir, t'en souvient-il? nous voguions en silence,
On n'entendait au loin, sur l'onde et sous les cieux,
Que le bruit des rameurs qui frappaient en cadence
Tes flots harmonieux.

Tout à coup des accents inconnus à la terre
Du rivage charmé frappèrent les échos;
Le fllot fut attentif, et la voix qui m'est chère
Laissa tomber ces mots:

«O temps! suspens ton vol! et vous, heures propices,
Suspendez votre cours!
Laissez nous savourer les rapides délices
Des plus beaux de nos jours! »

«Assez de malheureux ici-bas vous implorent,
Coulez, coulez pour eux;
Prenez avec leurs jours les soins qui les dévorent;
Oubliez les heureux.,,

Temps jaloux, se peut-il que les moments d'ivresse.
Où la vie à larges flots nous verse le bonheur,
S'en vole loin de nous de sa même vitesse
Que les jours de malheur?

Eh quoi! n'en pourrons-nous au moins fixer la terre!
Quoi! passés pour jamais? Quoi! tout entiers perdus!
Ce temps qui les donna, ce temp qui les efface,
Ne nous les rendras plus!

Eternité, néant, passé, sombres abîmes,
Qe faites-vous des jours que vous engloutisez?

Parlez : nous rendrez-vous ces extases sublimes
Que vous nous ravissez?

O Lac! rochers muets! grotte! forêt obscur!
Vous que le temps épargne ou qu'il peut rajeunir,
Gardez de ce beau jour, gardez belle nature
Au moin le souvenir!

Qu'il soit dans ton repos, qu'il soit dans tes orages,
Beau lac, et dans l'aspect de tes riants coteaux,
Et dans ces noirs sapinset dans ces rocs sauvages
Qui pentent sur tes eaux!

Qu'il soit dans le zéphyr qui frémit et qui passe
Dans les bruits de tes bords par tes bords répétés
Dans l'astre au front d'argent qui blanchit ta surface
De tes molles clartés!

Que le vent qui gémit, le roseau qui soupire,
Que les parfumes légers dont l'air est caressé,
Que tout ce qu'on entend l'on voit ou l'on respire,
Tout dise: "İls ont passeé.,,

LAMARTİNE

GÖL

Böylece daima yeni sahillere doğru sürülerek ezelî gece içinde, hiç dönüşsüz sürüklenip gidecek, devirlerin ummanı üzerinde bir tek gün demir atmağa muvaffak olamıyacak mıyız ?

Ey göl! Sene henüz devrini bitirdi. Onun, tekrar görmek kararile ayrıldığı sevgili dalgalarının yanında, onun oturduğu bu taş üstüne, bak, kendi kendime oturmağa geliyorum.

Bu derin kayaların altında sen yine böyle inliyordun; sen onların delik deşik kenarlarına böyle çarpıp kırılıyordun; rüzgâr yine böyle dalgalarının köpüğünü onun taptığım ayaklarına atıyordu.

Hatırlıyor musun ? Bir akşam onunla sükût içinde bir sandal gezintisi yapıyorduk; uzakta dalga üstünde ve gökler altında senin

ahenkli dalgalarına kürek darbeleri indiren sandalcıların gürültüsünden başka ses işidilmiyordu.

Birdenbire yer yüzünün tanımadığı bir ses, büyülenmiş sahilde aksi sadalar uyandırdı. Dalga dikkat kesildi ve benim sevdiğim bir ses şu kelimeleri terennüm etti:

"Ey zaman! uçuşunu bir an için durdur. Siz ey mes'ut saatler! Akışınızı durdurun! Günlerimizin en güzelinin serî hazlerini tatmamıza izin verin!,,

"Bu dünyada birçok bahtsiz size yalvarıyor, onlar için akınız, akınız; onların günlerile beraber içlerini de kemiren kayguları da alınız; mes'utları unutunuz...,,

Ey hasut zamanlar! Hayatın geniş dalgalar halinde bize bahtiyarlıklar ihsan ettiği sermestî lâhzaları, kabil midir ki, felâket günleri gibi, sür'atla bizden uzaklaşsın?

Aya!.. biz hiç değilse kürei arzı durduramıyacak mıyız? Nasıl o lâhzalar artık ebediyen geçmiş, gitmiş mi? Nasıl! her şey tamamile mahvolmuş mu? Onları bize veren, imha eden zaman artık bir daha onları bize iade etmiyecek mi?

Ey ezel, adem, mazi, karanlık hufreler! Yuttuğunuz günleri ne yapıyorsunuz? Söyleyiniz bizden gaspeylediğiniz bu büyük vecd ve meserret demlerini yine bize iade etmiyecek misiniz? (1)

Ey göl! Ey dilsiz kayalar! Mağaralar! Ey karanlık orman! Siz ki zamanın dokunmasından korkmıyorsunuz, yahut dokunsa da yeniden onun elile tazelenebiliyorsunuz; bu gecenin hiç olmazsa hatırasını saklayınız, ey güzel tabiat!

Ey güzel göl! İster sükûnunda olsun, ister fırtınalarında, ister gülümseyen tepelerinin manzarasında, ister bu karanlık çamlarında, ister sularının üstüne sarkmış kayalarında; ister hafifçe örperip geçen rüzgârlarında, ister kıyılarının kıyıların tarafından tekrar edilen gürültülerinde; ister yüzünü yumuşak ışıklarile beyazlatan gümüş alınlı ayında olsun.

İnleyen rüzgâr, göğüs geçiren sazlar, ıtırlanmış havanın hafif kokuları; görülen, işidilen, teneffüs edilen her şey "Onlar sevdiler,, desin!

Reşat Nuri

(1) Bunu ve iki evvelkisini ben tercüme ederek ilâve ettim. A. K.

GÖL

Ta key bu şitap her kenare,
Hiç meddine yok mudur nihaye?
Yeldayi ezelde serserisin,
Âramü rucudan berisin;
Bir dem olamaz mı ömrü nasaz
Ummani dehirde lenger endaz?

Ey göl !.. nazar et ki bir yıl akdem,
Yarimdi bana bu yerde hemdem !..
Bu taş ki, buseder miyahın,
Aramgehi iken o mahın;
Şimdi bana bir neşimeni hayf!
Mehcurü medari şivenü hayf!

Böyle yine inleyip dururdun
Yâlçın kayalara baş vururdun;
Yüzler sürer idi kefi müştak
Ol paye ki kıblegâhı uşşak !..

Yadında mı bir gece o afet !..
Ol hüsnü melek, peri kıyafet
Çıkmıştı benimle mahitaba,
Bir sandal içinde seyri aba.
Olmuştum onunla duş berduş,
Aşk âlemi içre mesti methuş ...
Tenhaca safayi ab ederdik
Ses gelmez iken sema vü maden;
Halî iken her taraf sadaden,
Sandalcıların kürek sadası
Bu halvetin idi hoş nevası,
Ahenkle çekerler idi birden;
Bu şevk ile mevcezen idin sen.

Nagâh çıkıp hazin bir ses,
Emsalin işitmemişti hiç kes,
Aks ile oldulardı hayre

Etrafü sevahili buhayre;
Yani ki o gülfemi hoşavaz
Feryada şu yolda etti agaz:

Ey çarh!.. tevakkuf et, zaman ver...
Ey saati saad!.. aman aman ver
Bir kâm alayım şu bahti nevden
Bu leyli neşati tiz revden.

Bahtsiz bu cihanda var hayli,
Mevt onlara tatlı bir temenni!..
Bu zümreye devrin eyle tahsis,
İhlâk ile dertten eyle tahlis..
Mes'utları eyle gel feramuş
Bu demde ki îştır anlara nuş!..

Beyhude talebi aman zamandan
Kabil mi vefa o biamandan?
Sür'atla kaçar zaman benden
Aheste rev ol, ben ona derken.
Fecr etti zalâmi leyli taraç,
Meş'alkeşi mihir safhai âç...
Fevtolmaya fırsat, edelim zevk
Bu bezmi visale verelim şevk;
Yok ademe bu cihanda mersa,
Yok dehre kenar hiç hayfa!..
Durmaz geçeriz çu zilli zail
Dehr ise misali nehri sail.

Ey dehri hasut!.. bu haleti sekr,
Müstes'adi desti aşkı pür mekr,
Bizden olacak mı duru mehcur?..
Ol sür'at ile ki ruzi gam dur
Aya bir eser kalır mı andan?
Nabut olacak mı bu cihandan?
Ol dehr ki mucip hem de sâlip
Hayf olmıyacak mı redde talip?

Ey ey ezelü ademgehi hâk!..
Ey mazi ve hufrei hevilnâk!..
Eyyamı ki bel'edip gidersin,
Söyle bize neyleyip nidersin?..
Gaspeylediğin demi mesrret
Etmez mi bu semte artık avdet?

Ey göl ki safayi kalbü cansın!..
Korkunç kayalar ki bizebansın,
Ey bağrı delik mahuf garlar,
Zindane şebih pişezarlar
Asudenişin ruzigârsız
Mecrayi fuyuz nevbaharsız
Bari siz edin bu leyleyi yat
Kim kahri dehrden ola âzat.

Ey manzarası güzel buhayre!
Aşk ehline bibedel mesire,
Her hali sükûnü şiddetinde
Etraf besim suretinde
Eşcar hazin edalarında
Âvihtei ser kayalarında ...

Lerzan esip geçen sabada,
Etraftan akseden sadada,
Simin cebin olan kamerde
Kim aksi yüzünde nur perde
Duretme bu meclisi hayalden,
Allah siyanet et zevalden.

Ettikçe riyah burda seyran,
Etraftaki nistan nalân,
Eltafi revayihi nesimin
Eknafü havalii besimin
Hasıl, burada ne ise me'nus
Sem'ü basarü meşame mahsus
Nakleyleyeler ki burada bir gün
Hem bezmi safaydi iki düşkün.

SADULLAH PAŞA

LA POMME EMPOİSONNÉE

La Fontaine avait l'habitude de manger tous les matins une pomme cuite. Un jour, il en avait mis une sur sa cheminée pour la laisser refroidir, et, en entendant, il était allé chercher un livre dans sa bibliothèque. Un de ses amis entra dans la chambre, aperçut la pomme et la mangea. La Fontaine, en rentrant, ne voyant plus sa pomme, devina ce qui était arrivé. Alors il s'écria avec émotion :

— Ah! mon Dieu ! qui a mangé la pomme que j'avais mise sur la cheminée ?

— Ce n'est pas moi, répond l'autre.

— Tant mieux, mon ami.

— Et pourquoi celà ?

— Parce que, répond La Fontaine, j'avais mis de l'arsenic dedans pour empoisonner les rats.

— De l'arsenic! s'écria son ami, je suis empoisonnée !

— Tranquillisez-vous mon cher, dit La Fontaine en riant, c'est une plaisenterie que j'ai faite pour savoir qui a mangé ma pomme.

AĞULU ELMA

Lâ Fonten her sabah bir pişmiş elma yimek itiyadında idi. Bir gün bir pişmiş elmayı, soğumak üzere, şöminesinin üzerine koydu ve o soğuyuncaya kadar, bir kitap aramak üzere, kütüphanesine gitti. Dostlarından biri o esnada odaya girdi, elmayı gördü ve yedi. Lâ Fonten, döndüğü zaman, elmasını göremeyince, vukuu hali anladı ve teessürle, bağırdı :

— Aman Yarabbi ! şömine üzerine koymuş olduğum elmayı kim yedi ?

Öteki : — Ben yimedim (yahut yiyen ben değilim) diye cevap verdi.

— Oh, çok şükür dostum!..

— Niçin böyle söyliyorsunuz ?

— Çünkü, dedi Lâ Fonten, fareleri öldürmek için içine arsenik koymuştum.

— Arsenik mi? Zehirlendim !

Lâ Fonten gülerek: — Müsterih olunuz, azizim, dedi; bu, elmamı kimin yediğini anlamak için, yaptığım bir lâtifedir.

A. K.

La Barque Brisée.

La barque de pauvres pêcheurs napolitains a été brisée la nuit par une tempête. C'était leur seul gagne-pain, et, se voyant ruinés, ils tombent dans un désespoir affreux.

Nous nous hâtâmes de descendre pour remercier la pauvre famille de l'hospitalité que nous avions reçue. Nous trouvâmes le pêcheur, la vielle mère, Beppo, Graziella, et jusqu'aux petits enfants qui se disposaient à descendre vers la côte, pour visiter la barque abandonnée la veille, et voir si elle était suffisamment amarée contre le gors temps, car la tempête continuait encore. Nous descendîmes avec eux, le front baissé, timides comme les hôtes qui ont été l'occasion d'un malheur dans une famille et qui ne sont pas sûrs des sentiments qu'on y a pour eux.

Le pêcheur et sa famille nous précédaient de quelques marches; Graziella, tenant un de ses petits frères par la main et portant l'autre sur le bras, venait après. Nous suivions derrière, en silence. Au dernier détour d'un des rampes, d'où l'on voit les éceuils que l'arête d'un rocher nous empêchait d'apercevoir encore, nons entendîmes un cris de douleur s'échapper à la fois de la bouche du pêcheur et de celle de sa femme. Nous les vîmes élever leurs bras nus au ciel, se tordre les mains comme dans les convulsions du désespoir, se frapper du poing le front et les yeux, et s'arracher des touffes de cheveux blancs, que le vent emportait en tournoyant contre les rochers.

Graziella et les petits enfants mêlèrent bientôt leurs voix à ces cris. Tous se précipitèrent comme des insensés en franchissant les derniers degrés de la rampe vers les éceuils, s'avancèrent jusque dans les franges d'écume que les vagues immenses chassaient à terre, et tombèrent su la plage, les uns à genoux, les autres à la renverse, la vieille femme le visage dans ses mains et la tête dans le sable humide.

Nous contemplions cette scène de désespoir du haut du dernier petit promontoire, sans avoir la force d'avancer ni de reculer. La barque, amarrée au rocher, mais qui n'avait point d'ancre à la poupe pour la contenir, avait été soulevée pendant la nuit par les lames, et mis en pièces contre les pointes des éceuils qui devaient la protéger. La moitié du pauvre esquif tenait encore par la corde au roc où nous l'avions fixé la veille. Il se débattait avec un bruit sinistre, comme des voix d'hommes en perdition qui s'èteignent dans un gémissement rauque et désespéré.

Les autres parties de la coque, la poupe, le mât, les membrures, les planches peintes, étaient semées cà et là sur la grève, semblables aux membres des cadavres déchirès par les loups aprés un combat. Quand nous arrivâmes su la plage, le vieux pêcheur était occupé à courir d'un de ces débris à l'autre. Il les relevait, il les regardait d'un œil sec, puis il les laissait retomber à ses pieds pour aller plus loin. Graziella pleurait, assise

à terre, le tête dans son tablier. Les enfants, leurs jambes nues dans la mer, couraient en criant après les débris de planches, qu'ils s'éfforçaient de diriger vers le rivage.

Quant à la vieille femme, elle ne cessait de gémir et de parler en gémissant. Nous ne saisissions que des accents confus et des lambeaux de plaintes qui déchiraient l'air et qui fendaient le cœur : «O mer féroce; mer sourde; mer pire que les démons de l'enfer; mer sans cœur et sans honneur!.. -criait-elle avec des vocabulaires d'injures, en montrant le poing fermé aux flots- pourquoi ne nous as-tu pas pris nous mêmes, nous tous, puisque tu nous pris notre gagne- pain ?»

LAMARTINE (Graziella)

Kırılmış Kayık

Napolili fakir balıkçıların sandalı geceleyin fırtınadan kırılmıştı. Bu, yegâne vasıtai maişetleri idi. Kendilerini harap olmuş görerek, korkunç bir ümitsizliğe düşerler.

Gördüğümüz eseri mihmannüvaziden dolayı, şu fakir aileye teşekkür için, aşağıya inmekte istical gösterdik. Balıkçıyı, büyük nineyi, Graziyellayı, Bepoyu, hatta küçük çocukları bile, bir gece evvel bırakılan sandalı muayene için sahile gitmeğe müheyya bir halde bulduk. Sandalın güzelce bağlanıp bağlanmamış olduğuna bakacaklardı. Çünkü fırtına halâ devam ediyordu. Bir aile için sebebi felâket olan misafirler gibi muhteriz, başımız önümüze eğilmiş bir halde, biz de kendilerile birlikte sahile indik.

Balıkçı ile zevcesi birkaç basamak önümüzde gidiyorlardı. Graziyella kardeşlerinden birini elinden tutarak, diğerini kucağında taşıyarak yürüyordu. Biz, sakitane, arkadan gidiyorduk. Bir köşeyi dönüp te kayaların o ane kadar gözümüzden nihan bulundurduğu sahili görünce, balıkçı ile zevcesinin ağzından aynı zamanda bir nidayi elem fırladı. Çıplak kollarını semaya kaldırdıklarını, ihtilaci nevmidi içinde gibi ellerini büktüklerini, başlarından ak saçlarını yolduklarını gördük.

Graziyella ile küçük çocuklar da biraz sonra seslerini bu feryatlara teşrik ettiler. Son basamakları atlıyarak sahile atıldılar. Orada kimisi diz çöküyor, kimisi haykırıyordu. İhtiyar kadın yüzünü ellerile kapamış, başını nemnak kumlara sokuyordu.

Biz, bu sahneyi nevmidiyi son küçük bir burunun üzerinden temaşa ediyor, ne ilerilemek, ne gerilemek için kendimizde cesaret bulamıyorduk. Kayaya bağlanmış olan kayık, kendisini zaptedecek demir olmadığı için, geceleyin dalgalar tarafından kaldırılmış, kendisini muhafaza edecek kayalar üzerine atılarak parça parça edilmişti.

Zavallı kayığın yarısı hâlâ halatla kayaya bağlı duruyordu. Boğuk ve müphem bir enin içinde sönen bir kazazede feryadı gibi me'şum bir gürültü ile hâlâ çırpınıyordu.

Kayığın sair aksamı, kaburgalar, boyalı tahtalar öteye beriye kumsalın üzerine serpilmişti: bir kavgadan sonra kurtlar tarafından parçalanmış bir takım cesetlerin azası gibi. Biz de sahile vardığımız zaman ihtiyar balıkçı bu enkazın birinden diğerine koşuyordu. Bunları kaldırıyor, kuru bir gözle bunlara bakıyor, sonra yere düşürerek başka birine gidiyordu. Graziylla yere oturmuş, başı önlüğünün içinde, ağlıyordu. Çocuklar çıplak bacaklarile denize girmişler, tahta parçalarının arkasından bağrışarak koşuyorlar, bunları sahile doğru çevirmeğe uğraşıyorlardı.

Büyük nineye gelince, bu inlemekten, inleye inleye lâkırdı söylemekten hâli kalmıyordu. Karışık bir takım seslerden, havayı yırtan ve kalbi delen bir takım inleyişlerden başka bir şey duymıyorduk; nine yumruğunu dalgalara göstererek, hakaretâmiz sözlerle bağırıyordu: "Ey vahşi deniz, sağır deniz; cehennem şeytanlarından daha fena olan deniz: ey sessiz ve namussuz deniz; mademki bizim vasıtai maişetimizi aldın, bizi de, bizim hepimizi de niçin alıp götürmedin?,,

HÜSEYİN CAHİT

L'INATTENDU

Ils étaient trois mille cinq cents. Ils faisaient un front d'un quart de lieue. C'étaient des hommes géants sur des chevaux colosses. Ils étaient vingt-six escadrons; et ils avaient derrière eux, pour les appuyer, la division de LEFEBVRE - DESNOUETTES, les cent six gendarmes d'élite, les chasseurs de la garde, onz cent quatrevingt-dix-sept hommes, et les lanciers de la garde, huit cent quatrevingts lances. Ils portaient le casque sans crins et la cuirasse de fer battu, avec les pistolets d'arçon dans les fontes et le long sabre-épée. Le matin toute l'armée les avait admirés, quand, à neuf heures, les clairons sonnant, toutes les musiques chantant VEİLLONS AU SALUT DE L'EMPİRE, ils étaient venus, colonne épaisse, une de leurs batteries à leur flanc, l'autre à leur centre, se deployer sur deux rangs entre la chaussée de Genappe et Frischemont, et prendre leur place de bataille dans cette puissante deuxième ligne, si savamment composée par Napoléon, laquelle, ayant à son extrémité de gauche les cuirassiers de Kellermann et à son éxtrémité de droite les cuirassiers de Milhaud, avait, pour ainsi dire, deux ailes de fer.

L'aide de camp Bernard leur porta l'ordre de l'empereur. Ney tira son épée et prit la tête. Les escadrons énormes s'ébranlèrent.

Alors on vit un spectacle formidable.

Toute cette cavalerie, sabres levés, étendards et trompettes au vent, formée en colonne par division, descendit d'un même mouvement et comme un seul homme, avec la précision d'un bélier de bronze qui ouvre une brèche, la colline de la BELLE - ALLİANCE, s'enfonça dans le fond redoutable où tant d'hommes déjà étaient tombés; y disparut dans la fumée, puis, sortant de cette ombre, reparut de l'autre côté du vallon, toujours compacte et serrée, montant au grand trot, à travers un nuage de mitraille crevant sur elle, l'épouvantable pente de boue du plateau de MONT-SAİNT - JEAN. İls montaient, graves, menaçants, imperturbables; dans les intervalles de la mousquetterie et de l'artillerie, on entendait ce piétinement colossal. Étant deux divisions, ils étaient deux colonnes; la division Wathier avait la droite, la division Delord avait la gauche. On croyait voir de loin s'allonger vers la crête du plateau deux immenses couleuvres d'acier. Cela traversa la bataille comme un prodige.

Rien de semblable ne s'était vu depuis la prise de la grande redoute de la Moskowa par la grosse cavalerie; Murat y manquait, mais Ney s'y retrouvait. İl semblai que cette masse était devenue monstre et n'eût qu'une âme. Chaque escadron ondulait et se gonflait comme un anneau du polype. On les apercevait à travers une vaste fumée déchirée çà et là. Pêle-mêle de casques, de cris, de sabres, bondissement orageux des croupes des chevaux dans le canon et la fanfare, tumulte dissipliné et terrible; là dessus les cuirasses, comme les écailles sur l'hydre.

Les Misérables: VİCTOR HUGO

İşidilmemiş Bir Şey

Üç bin beşyüz idiler. Cepheleri bir rubu millik yer tutuyordu. Cesim hayvanlara binmiş dev gibi adamlardı. Yirmi altı bölük süvari askeri idiler; arkalarında da, kuvvetuzzahır olarak, (Lefebvre = Desnouettes) in fırkası, yüz altı müntehap jandarma neferleri, 1190 neferden ibaret olan hassa ordusunun avcıları, ve sekiz yüz mızraktan ibaret olan hassa mızraklıları vardı. Püskülsüz şapkaları, dövülmüş demirden zırhları, uzun eğri kılıçları ve beygirlerinin eğerlerinde tapancaları var idi. Sabah geldikleri vakit bütün asker kendilerine hayran

Napoléon Milhaud'un süvarilerine Mont=Saint=Jean yaylasını zaptetmelerini emretti. Onların adedi üç bin beş yüzdü. Bir çeyrek fersahlık bir cephe teşkil ediyorlardı Hepsi dev gibi atlar üstünde dev gibi insanlardı. Yirmi altı müfrezeye ayrılmışlardı. Başlarında miğferler, arkalarında dövme demirden zırhlar vardı. Yay biçiminde tabancalar, uzun kılıçlarla silâhlanmışlardı.

Sabahleyin saat dokuzda borazanlar öter, mızıka boruları "İmparatorluğun selâmetine nezaret edelim,, marşını çalarken onlar

olmuş idi. Saat dokuzda trampetler çalınır, ve bütün mızıkalar "Devletin selâmeti için uyumıyalım,. marşını çalarken, bunlar gayet sık bir sıra teşkil ederek, bir sütun gibi ileriliyorlardı. Bataryalarının biri ortalarında, ve diğeri yanlarında olduğu halde, (Genap) ile (Frişmont) caddeleri arasında iki saf üzerine durmuş, ve =Napoliyon tarafından o kadar meharetle tertip edilmiş olan = o kuvvetli ikinci safın içinde yer tutmuşlardı. Bu safın sol tarafının müntehasında Kellerman'ın zırhlıları, ve sağ tarafının müntehasında (Milhod)un zırhlıları bulunmağla, sanki iki demir kanadı var idi.

Yaveri harp (Bernar) kendilerine imparatorun emrini tebliğ etti. (Ney) kılıcını çekip, önlerine geçti. O cesim bölükler yerlerinden oynadılar.

O vakit heybetli bir manzara göründü.

Bütün o süvariler, kılıçlarını kaldırmış, sancaklarını ve borularını yukarıya uzatmış, birkaç sütun teşkil edecek surette taksim olunmuş oldukları halde, bir dıvar delen ağır kütük gibi, birdenbire, ve bir nefsi vahit imiş gibi, hareket ederek, (Belâliyans) tepesinden indiler, o kadar adamların düşüp mahvoldukları o korkunç çukura sokuldular, bir dumanın içinde nabedit oldular, sonra o karanlıktan çıkarak, derenin öbür tarafında göründüler, daima bir cisim gibi olarak, kurşunlar ve gülleler yağmur gibi üzerlerine yağmakta oldukları halde, (Mont=Sent=Jan) tepesinin o çamurlu eteğinden yukarıya dolu dizgin çıkmakta idiler. Bir büyük sebat ve heybetle muttasıl çıkıyorlardı; tüfek ve top seslerinin arasında o cesim heyetin yürüyüşünden hasıl olan gü = ortada görününce bütün ordu hayran olmuştu. Onlar bataryalarının birini yanlarına, ötekini merkezlerine almış olarak iki kol halinde Genapp ve Frischemont şoseleri arasında yayılmış ve Napoleon'un büyük bir meharetle vücude getirdiği o kudretli ikinci hatta muharebe vaziyeti almışlardı. Bu hattın sağ ve sol cenah müntehalarını teşkil eden Kellermann ve Milhaud süvarileri onun iki demir kanadına benziyordu.

Yaver Bernard onlara imparatorun emrini götürdü. Mareşal Ney kılıcını çekerek başa geçti. Heybetli süvari bölükleri sarsıldı.

O vakit muhteşem bir manzara göze çarptı.

Bu süvari alayı kılıçlarını kaldırmış, sancaklarını rüzgâra açmış, bir kale bedeninde bir rahne açan tunçtan bir koçbaşı halinde, tek bir insan hareketile BELLE=ALLİANCE tepesinden indi, içinde nice insanların düştüğü o korkunç boğaza gömüldü, toz, duman arasında kayboldu, sonra bu gölgeden çıkarak vadinin karşı kıyısında tekrar göründü. Bu alay gene eskisi gibi yekpare, sıkışık bir halde, tepesinde patlıyan bir gülle ve kurşun bulutu içinde Mont=Saint=Jean yaylâsının çamurlu yokuşunu dörtnala çıktı...

Onlar ağır, tehditli, pervasız bir vaziyetle yokuşu çıkıyorlar, misket ve top ateşlerinin fasılaları arasında ayaklarının korkunç sesi duyuluyordu. İki kola ayrılmışlardı. Wathier kolu sağdan, Delort

rültü de işidiliyordu. İki fırka oldukları için, iki sütun teşkil ediyorlardı; (Vayte) fırkası sağdan, ve "Delort,, fırkası soldan gidiyorlardı. Uzaktan gören zannederdi ki, o tepenin ucuna doğru çelikten iki cesim kırkayak uzanıyor. Bu hareket o muharebenin içinde bir keramet yerini tuttu.

Moskova istihkâmının küllîyetli bir süvari askeri tarafından zaptolunduğu gündenberi, böyle bir hal görünmemişti. Bu defa (Mürat) mevcut değildi, lâkin (Ney) yine mevcut idi. Zannedersin ki bu heyet dehşetli bir cesim canavar olup yalnız bir ruha malik idi. Bölükler temevvüç ederek, bir kırkayağın halkaları gibi şişip iniyorlardı. Bazı cihetleri açılmış olan bir vasi dumanın aralığından görünüyorlardı. Şapkalar, kılıçlar, insanların bağırmaları, hayvanların sıçramaları, topların gürültüsü, hepsi karmakarışık bir halde görünüp, işidiliyordu. Bu pek dehşetli ve muntazam bir görültü idi. Bölüklerin zırhları bir balığın pulları gibi görünüyordu.

Ş. SAMİ

kolu soldan gidiyordu. Uzaktan yaylânın tepesine doğru iki çelik yılanın uzanıp gittiği görülüyordu, Bu alay muharebe sahnesinden bir harika gibi geçti.

Moskovadaki büyük tabyenin süvari tarafından zaptındanberi böyle bir manzara görülmemişti. Gerçi jeneral Murat yoktu, fakat Ney buradaydı. Bu kütle adeta bir canavara inkılâp etmiş, bir tek ruh ile yaşıyor gibi görünüyordu. Bölüklerden herbiri dalgalanıyor ve bu canavarın bir halkası gibi şişiyordu. Onlar şurasından burasından yırtılmış bir duman perdesi arasından görünüyorlardı. Miğferler, haykırışmalar, kılıçlar birbirine karışmış, top ve boru gürültüleri içinde at sağrıları fırtınalı hareketlerle sıçrıyor, nizamlı ve korkunç bir gürültü; bunun üstünde de deniz yılanının pullarına benziyen zırhlar.

REŞAT NURİ

La Bouquetière

Elle pleure, et n'est pas au bout.
Pendant la matinée entière,
On n'a rien acheté du tout
A la petite bouquetière,

Elle est à jeun. Le sang pourpré
A déserté sa lèvre, pâle
Comme un linge blanc sur le pré,
Et sa pauvre poitrine râle.

Frêle victime du guignon [1],
Elle croise son chale, mince
Comme une pleure d'oignon
Quand le froid trop aigu la pince.

Mais c'est bien d'elle qu'il s'agit!
Elle offre en vain sa violette;
Et toujours la bise rougit
Ses tout petits doigts de squelette.

THEODORE DE BANVİLLE

Çiçekçi Kız

Ağlıyor ve daha ağlıyacak: Öğlene kadar küçük çiçekçiden hiç bir şey alan olmadı. Karnı aç. Çayıra serilmiş bir temiz çamaşır gibi solgun dudaklarından kızıl kan çekilmiş; ve zavallı göğsü hırlıyor.

Kötü taliin narin kurbanı, çok keskin rüzgâr vücudunu çimdikledikçe bir soğan zarı kadar ince atkısını kavuşturuyor.

Fakat onunla kim meşgul olacak? O herkese menekşelerini arzede dursun, işte poyraz onun ufacık iskelet parmaklarını kızartmakta devam ediyor.

CENAP ŞEHABETTİN

Deux choses ici-bas me font aimer le jour:
L'amour, la liberté, seuls trésors que j'envie.
Pour l'amour, au besoin, je donnerai la vie,
Mais pour la liberté je donnerai l'amour.

Alexandre Duma

İki şey sevdirir hayatı bana :
Biri hürriyet, ahari sevda.
Ederim aşk için hayatı feda
Feyzi hürriyetin yolunda fakat
Aşkü sevdayi eylerim ifna.

ABDULLAH CEVDET

La Cratère De Marbre

On conservait dans la grande salle d'un bain turc un vase de marbre de grande dimension dont les scultures avaient de tout temps attiré l'attention

[1] Guignon: mauvaise chance. Mot du langage populaire.

des voyageurs. Spon est un des premiers qui aient signalé ce monument. Nous le retrouvâmes en 1837 et vers cette époque le sultan Mahmoud fit hommage de ce vase au gouvernement francais; il est aujourd'hui conservé dans une des galeries du Louvre. Ce vase est de forme ovoide sans base ni col; il est entouré d'un bandeau sur lequel sont sculptés douze cavaliers courant au galop. Des cannelures et des entrelacs complétent la décoration, qui ne manque pas de grâce. Les opinions se sont partagées sur la destination autant que sur la forme première de ce monument. On voit sur certaines médailles de Pergame un vase d'une forme presque sphérique contenant des palmes destinés aux vainqueurs de jeux. On a pensé que tel avait été l'usage du vase de Pergame. D'autres ont imaginé que le monument était complet et qu'il avait autrefois une base, un col et des anses; en un mot que c'était un véritable cratère monumental comme les anciens avaient l'habitude d'en dédier dans les temples ou d'en offrir en présent comme symbole d'une alliance contractée. Les lacédémoniens, ayant accepter l'alliance proposée par Crésus, firent faire un cratère d'airain orné jusque sur les bords de figures sculptées, et voulurent en faire présent à Crésus. Ces vases étaient destinés à mêler l'eau au vin dans les sacrifices et les festins; leur dimension est à peu près invariable; ils ont la contenance de six amphores.

Le vase de Pergame fut découvert en 1350 par un déscendant du prince de Krasi, nommé Kara Osman oğlo, qui vivait exilé dans un fief des environs de Pergame. Deux autres vases de marbre furent découverts en même temps, et comme ils étaient d'une dimension peu commune et faits d'un seul bloc de marbre, Kara Osman en fit présent au sultan, qui les plaça dans la mosquée de Sainte-Sophie, où on les voit encore aujourd'hui. Le cratère de marbre étant couvert de figures ne put être affecté à un usage religieux et fut placé dans le bain, où il resta jusqu'en 1837.

Indépendamment des vases de forme ovoide gravé su le médailles, on peut citer un monument de même forme conservé dans le musée de Munich et qui fut découvert dans l'île de Rhodes; il est décoré d'un bandeau sur lequel sont représentés des dauphins et des néréides; c'est un ouvrage Grec. Cet exemple peut donner raison à ceux qui pensent pue le vase de Pergame est complet.

Le pays situé au sud du Caïque et au sud-ouest de Pergame à été regardé par quelques géographes anciens comme faisant partie de la Mysie jusqu'à Thyatire, qui, selon Strabon, « était considérée, par quelques-uns, comme la dernière ville de la Mysie » mais la vallée du Caïque, formant une limite géographique naturelle, les villes situées au sud de fleuve seront mieux placées dans L'Aeolide et Lydie.

Asie Mineure, p : 219 - 220

Mermer Desti (Yahut Küp)

Türk hamamlarından birinin büyük salonunda mermerden yapılmış büyük mikyasta bir küpün üzerinde oyma resimler daima seyyahların nazari dikkatını celbederdi. Bu eseri zikredenlerin birincisi (Spon) idi. Biz de 1837 de görmüştük. Bu esnada Sultan Mahmut bu küpü Fransa hükûmetine hediye etti. Bu hediye şimdi (Luvr) müzesi salonlarından birindedir. Kaidesiz yani altı yassı olmayıp yuvarlak ve boynu yok, yumurta şeklinde bir kaptır; gövdesi, sür'atla koşan on iki süvari resimlerini muhtevi bir kuşakla çevrilmiştir. Oluklar ve nakış çizgileri zarif bir tarzda tezyinatı ikmal ederler. Bu eserin men'şei kadar ilk şekli hakkında da reyler inkısam etti. Bergamanın bazı madalyaları üzerinde takriben yuvarlak sekilde, galip gelen oyunculara verilecek defne dalları olan kap resimleri vardır. Bergama destilerinin sureti istimali böyle telakki edildi. Bu küpün nakış olduğunu ve herhalde altında bir kaidesi ile boynu ve kulupları olacağını tasavvur ettiler. Hulâsatan bu kap, eskilerin adeti veçhile bir mabede takdim, yahut rabitai ittifakın tezkârı olarak ihda ettikleri asarı hakikiyeden bir şeydir. (Lâkedemonya)lılar (Krezüs) tarafından teklif edilen ittifakı kabul ettikleri vakıt (eren: airain) denilen maden halitasından, ta kenarlarına kadar ve resimler ve nakışlar mahkûk bir kap imal ve (Krezüs)e hediye olarak takdim ettiler. Bu kaplar âyin veya ziyafet esnasında su karışık şarap koymağa mahsus idi. Cesametleri hemen değişmez. Ezminei kadimenin (amfor: amphores) dedikleri yumurta biçimi iki kulplu destilerinin altı defa büyüklüğündedirler. Bu Bergama destisi, Bergama cıvarında bir yere sürgün edilmiş olan Karası beylerinden (Kara Osman oğlu) ahfadından biri tarafın 1350 tarihi milâdisinde bulunmuştur. Aynı zamanda iki tane daha buldular ve bunların üçü de ayni şekilde, ayni cins mermerden, cesametçe pek az farklı olduklarından, (Kara Osman) tarafından padişaha takdim edildikleri vakıt Sultan bunlardan ikisini Ayasofya camiinin içine koydurdu; bunlar elyevm camide mevcut turlar. Diğerinin üzerindeki resimler camide istimaline mani teşkil ettiklerinden o da bir hamama konarak 1837 senesine kadar kaldı.

Müstekıllen madalyalar üzerine mahkûk yumurta şeklindeki kaplar için ayni şekilde ve (Münih) müzesinde mahfuz (Rodos) adasında bulunmuş bir eseri zikretmek mümkündür. Bunun kuşağı üzerinde Yunus balıklarile (Akdeniz) perisi (Nereit: Néreide) lerin resimleri mahkûktur. Bu bir Yunan eseridir. Bu misal, Bergama küpünün tam olduğunu iddia edenlere hak verdirir.

(Kyık: caique) nehrinin cenubunda ve (Bergama) nın cenubi garbisinde bulunan memlekete bazı eski coğrafiyyun tarafından (Ti-

yatir: Thyatire)e kadar (Maisi: Mysie) nin bir kısmı nazarile bakılır. (Strabon)un kavlince o coğrafiyyundan bazıları bunu "Misi'nin son şehri,, addetmişlerdir. Fakat (Kayik) vadisi tabiî bir hududu coğrafî teşkil ettiği için nehrin cenup tarafında bulunan şehirlerin (Eolit: Aeolide) ve (Lidya) da bulunmaları daha doğrudur.

ALİ SUAT

Le Loup Et L'Agneau

La raison du plus fort est toujours la meilleure :
Nous l'allons montrer tout à l'heure.

Un agneau se désaltérait
Dans le courant d'une onde pure.
Un loup survient à jeun qui cherchait aventure,
Et que la faim en ces lieux attirait:
— Qui te rend si hardi de troubler mon breuvage ?
Dit cet animal plein de rage;
Tu sera châtié de ta témérité.
— Sire, répond l'agneau, que votre Majesté
Ne se mette pas en colère;
Mais plutôt qu'elle considère
Que je me vas dèsaltérant
Dans le courant,
Plus de vingt pas au-dessous d'elle;
Et que, par conséquent, en aucune façon,
Je ne puis troubler sa boisson.
— Tu la trosbles! reprit cette bête cruelle,
Et je sais que de moi tu médis l'an passé.
— Comment l'aurais-je fait, si je n'étais pas né?
Reprit l'agneau; je tette encor ma mère.
— Si ce n'est toi, c'est donc ton frère.
— Je n'en ai point. — C'est donc quelqu'un des tiens
Car vous ne m'épargnez guère,
Vous, vos bergers et vos chiens.
On me l'a dit: il faut que je me venge.
Là-dessus, au fond des forêts
Le loup l'emporte, et puis le mange,
Sans autre forme de procés.

La Fontaine

Kuzu - Kurt

Su içerken kuzu bir gün dereden
Görünür bir koca kurt meşcereden.
Gözü kızmış, başı dönmüş, bitap
Kuzuya şöyle eder şetmü itap :
— Kim bulandırdı edepsiz bu suyu?
Kim harap etti bu cennet koruyu?
Hem unuttum mu sanırsın, bıldır
Bana hayvan demedin miydi katır!
Bir de dövmüştü baban kardeşimi.
Göreyim ben de seninle işimi!...

Kuzu biçare ne yapsın şaşırır,
Kurta bir vaz'ı tezarru'la varır
Der ki:
— Bir yanlışınız olmalıdır.
Su ne suretle efendim bulanır?
Suyu ben aktığı yerden aldım;
İçtiğim yer size var elli adım.
Koru bahsinde de yanlışlık var
Kuzu bir ormana bilmem ne yapar?
Bir de bıldır size sövdüm dediniz!
Bu da yanlış diyorum, affediniz :
Altı ay var ki kesildim sütten,
Sizi bir kere, bu gün gördüm ben.
Pederim yok, fakat olmuş olsa
Öyle bir cür'et eder mi acaba?

Kurtu etmiş idi açlık mecnun
Kuzuya döndü:
— Sus artık mel'un!
Hepsini yap ta, nihayet bakayım
Sana ben bir de yalancı çıkayım!
Diyerek tuttu hemen parçaladı.
Sekiz on lokmada yuttu yaladı.

AHMET KEMAL

Les Désastres De La Guerre

Hélas! s'ecriait Télémaque, voilà donc les maux que la guerre entraîne après elle! Quelle fureur aveugle pousse les malheureux mortels! Ils ont si peu de jours à vivre sur la terre! Ces jours sont si misérables! Pourquoi

précipiter une mort déjà si prochaine? Pourquoi ajouter tant de désolations affreuses à l'amertume dont les dieux ont rempli cette vie si courte? Les hommes sont tous frères, et ils s'entre-déchirent: bêtes farouches sont moins cruelles qu'eux. Les lions ne font point la guerre aux lions, ni les tigres aux tigres; ils n'attaquent que les animaux d'espèce différente : l'homme seul, malgré sa raison, fait ce que les animaux sans raison ne firent jamais. Mais encore, pourquoi ces guerres? N'y a-t-il pas assez de terre dans l'univers pour en donner à tous les hommes plus qu'ils n'en peuvent cultiver? Combien y a-t-il de terres désertes! Le genre humain ne saurait les remplir. Quoi donc! une fausse gloire, un vain titre de conquérant qu'un prince veut acquérir, allume la guerre dans des pays immenses! Ainsi un seul homme, donné au monde par la colère des dieux, sacrifie brutalement tant d'autres hommes à sa vanité: il faut que tout périsse, que tout nage dans le sang, que tout soit dévoré par les flammes, que ce qui échappe au fer et au feu ne puisse échapper à la faim, encore plus cruelle, afin qu'un seul homme, qui se joue de la nature humaine entière, trouve dans cette destruction générale son plaisir et sa gloire !

Quelle gloire monstrueuse! Peut-on trop abhorrer et trop mepriser des hommes qui ont tellement oublié l'humanité? Non, non: bin loin d'être des demi-dieux, ce ne sont pas même des hommes; et ils doivent être en exècration à tous les siècles dont ils ont cru être admirés. O que les rois doivent prendre garde aux guerres qu'ils entreprennent! Elles doivent être justes: ce n'est pas assez; il faut qu'elles soient nécessaires pour le bien public. Le sang d'un peuple ne doit être versé que pour sauver ce peuple dans les besoins extrêmes. Mais les conseilles flatteurs, les fausses idées de gloire, les vaines jalousies, l'injuste avidité qui se couvre de beaux prétextes; enfin les engagements insensibles entrainent presque toujours les rois dans des guerres où ils se rendent malheureux, où ils hasardent tout sans nécessité, et où ils font autant de mal à leurs sujets qu'à leurs ennemis.

(Télémaque) Fénelon

Muharebenin Felâketi

Telemak dedi ki "heyhat! işte muharebenin peşinde sürüyüp getirdiği felâketler! Bedbaht fanileri nasıl kör bir gazap böyle tahrik ediyor. Dünyada yaşayacakları günler o kadar az ki! Zaten çok yakın olan ölümü niye böyle tacil etmeli? Allahların bu kısa hayata doldurdukları acılıklara niçin bu kadar korkunç felâketler ilâve etmeli? İnsanlar kardeştirler, halbuki biri birlerini yiyorlar, canavarlar onlardan daha az zalimdirler. Aslanlar aslanlarla, kaplanlar kaplanlarla muharebe etmiyorlar, ancak başka cinsten hayvanlara saldırıyorlar.

Yalnız insandır ki, akıl ve mantığına rağmen, akılsız hayvanların yapmadığı şeylari yapıyor. Evet bütün bu muharebeler niçin? Bu dünyada bütün insanların ekip biçmesine yetip te artacak kadar toprak yok mudur? Öyle kimsesiz topraklar vardır ki, bütün insan cinsi bir araya toplansa dolduramaz. Bir hükûmdarın kazanmak istediği yalancı bir şeref, boş fatih unvaı, koca memleketleri muharebe ateşleri içinde bırakıyor.

Böylece, Allahların bir gazabı eseri olarak dünyaya gelmiş, bir tek adam bunca insanı hayvancasına kendi gurur ve nahvetine feda ediyor: her şey mahvolsun, her şey kan içinde yüzsün, her şey baştan başa alevlere gıda olsun, demir ve ateşten kurtulan onlardan daha zalim olan açlıktan kurtulmasın, elverir ki bütün insanları hiçe sayan bir tek adam bu umumî tahripte kendi nefsi için bir zevk ve şeref bulsun. Ne korkunç bir şeref! İnsanlığı bu kadar unutan insanlar, ne kadar menfur ve zelil görülse azdır. Hayır hayır, bunları yarım ilâh addetmek şöyle dursun, insan bile addedemeyiz. Onlar, kendilerini takdir eder zannettikleri asırların nefret ve lânetine lâyıktırlar. Kırallar açacakları muharebelere çok dikkat etmelidir. Bu muharebelerin haklı olması kifayet etmez, halkın iyiliği için zarurî de olmaları lâzımdır. Bir milletin kanı ancak o milleti fevkal'âde tehlikelerden kurtarmak için feda edilebilir. Fakat dalkavukça bir takım tavsiyeler, şan ve şeref hakkındaki sahte fikirler, boş kıskançlıklar, necip bahanelerle gizlenen haksız hırslar hemen daima kıralları muharebelere sürükliyor. Onlar bu muharebelerde lüzumu olmadan her şeyi tehlikeye koyuyorlar ve düşmanlarına olduğu kadar da kendi tabaalarına fenalık ediyorlar.

A. K.

Rapelle-Toi

Rapelle-toi quad l'aurore craintive
Ouvre au soleil son palais enchanté;
Rapelle-toi lorsque la nuit pensive
Passe en rêvant sous son voile argenté;

A l'appel du plaisir lorsque ton sein palpite,
Aux doux songes du soir lorsque l'ombre t'invite,
Ecoute au fond des bois
Murmurer une voix :
Rapelle-toi.

Rapelle-toi lorsque les destinées
M'auront de toi pour jamais séparé.

Quand le chagrin, l'exil, et les anées,
Auront flétri ce cœur désespéré.

Songe à mon triste amour, songe à l'adieu suprême,
L'absence, ni le temps ne sont rien quand'on aime.
Tant que mon cœur battra,
Toujours il te dira :
Rapelle-toi.

Rapelle-toi quand sous la froide terre
Mon cœur brisé pour toujours dormira;
Rapelle-toi quand la fleur solitaire
Sur mon tombeau doucement s'ouvrira.

Tu ne me verra plus; mais mon âme immortelle
Reviendra près de toi comme une sœur fidelle.
Écoute dans la nuit
Une voix qui gémit :
Rapelle-toi.

ALFRED DE MUSSET

Tehattur Et

Titrek ve örkek fecir, füsünkâr sarayını güneşe açtığı vakit, sevgilim, beni tehattur et. Mütefekkir gece, gümüşlü örtüsü altında hulyakâr geçerken, beni tehattur et. Zevku şevkın arzusu ile sinen titrediği, gölgeler seni akşamın nuşin düşüncelerine davet ettiği vakit beni tehattur et. O zaman ormanın derinliklerinde fısıldayan şu titrek sesi dinle: "Beni tehattur et!,,

Mukadderat beni senden ilel'ebet ayırdığı zaman; ıstırap, hicran ve seneler benim naümit kalbimin üstünde soldukları vakit, sevgilim, beni tehattur et. Meyus aşkımı düşün, o ulvî vedaı düşün. Adem, zaman, bunlar hakikî sevgi olduğu vakit hiçbir şey değildir. Kalbim daraban ettiği müddetçe sana daima şunu söyliyecek: "Beni tehattur et.,,

Ne vakit ki kırık kalbim soğuk toprağın altında ebediyen uyuyacak, ne vakit ki mezarımın üstünde yetim bir çiçek yap yalnız açılacak, o zaman beni tehattur et!

Sen o vakit beni göremiyeceksin. Fakat ölmiyen ruhum, tıpkı vefakâr bir hemşire gibi, yine senin yanına gelecek, o zaman gecenin koynunda inleyen şu sesi dinle : "Beni tehattur et!.,

İSMAİL HABİP

Bataille De Valmy

L'épaisse fumée de la poudre, la poussière élevée par le choc des boulets qui émiettaient la terre, rampant sur le flanc des deux coteaux et rabattue par le vent dans la gorge, empêchaient les artilleurs de viser juste et trompaient souvent les coups. On se combattait du fond de deux nuages et l'on tirait au bruit plusqu'à la vue. Le général Kellermann forme son armée en colonnes par bataillons, descend de son cheval, en jette la bride à un soldat, son ordonnance, fait conduire l'animal derrière les rangs, indiquant aux soldats, par cet acte désespéré, qu'il ne se réserve que la victoire ou la mort.

L'armée le comprend : «Camarades, s'écrie Kellermann d'une voix palpitante d'enthousiasme, et dont il prolonge les syllabes pour qu'elles frappent plus loin l'oreille de ses soldats, voici le moment de la victoire, laissons avancer l'ennemi sans tirer un seul coup, et chargeons à la baillonette!»

En disant ces mots, il élève et agite son chapeau, orné du panache tricolore, sur la pointe de son épée. «Vive la nation!» s'écrie-t-il d'une voix plus tonnante encore, allons vaincre pour elle!»

Ce cri du général, porté de bouche en bouche par les bataillons les plus rapprochés, court sur toute la ligne; répété par ceux qui l'avaient proféré les premiers, grossi par ceux qui le répétent avec enthousiasme, il forme une clameur immense, semblable à la voix de la patrie animant elle-même ses premiers défenseurs. Ce cri de toute une armée, prolongé pendant plus d'un quart d'heure et roulant d'une colline à l'autre dans les intervalles du bruit du canon, rassure l'armée avec sa propre voix, et fait réfléchir le duc de Brunswik. De pareiles cœurs promettent des bras terribles.

LAMARTINE

Valmi Muharebesi

Koyu barut dumanı, toprağı alt üst eden güllelerin çıkardığı toz her iki tepenin yamaçlarını yalayarak ve rüzgârla boğaza dolarak topçuların doğru nişan almalarına mani oluyor ve ekseriya isabette yanıltıyordu. Her iki taraf toz duman bulutları arasından muharebe ediyor ve görerek ateş etmeden ziyade gürültüye atılıyordu. Ceneral Kellerman ordusuna taburla kol nizamı aldırdı, atından indi, atın dizginini bir nefere, kendi emir neferine, fırlattı ve hayvanı saffın gerisine gönderdi. Bu nevmidane hareketle kendisi için ya zafer, ya ölüm olduğunu askerlerine anlatmış oluyordu.

Ordu onu anladı: Kellerman "Arkadaşlar,, diye heyecandan titreyen bir sesle ve uzaktaki askerlerin işitmesi için heceleri uzatarak

bağırdı, "Zafer âni gelmiştir, bir tek atış yapmadan bırakalım düşman ilerilesin, süngü ile hücum edelim!,,

Bu sözleri söylerken üç renkli tüylerle müzeyyen şapkasını kılıcının ucuna takıp havaya kaldırarak salladı: "Yaşasın millet!,, daha tannan bir sesle bağırdı: "Millet için muzaffer olacağız!,,

Ceneralın bu feryadı, en yakın taburlardan, ağızdan ağıza geçerek, bütün hattı dolaştı. İlk önce söyleyenlerin tekrarlamasile, heyecanla tekrarlayanların inzimamile, nihayetsiz bir oğultu, ilk müdafilerini canlandıran vatan sesine benzer bir oğultu halini aldı. Bir çeyrekten fazla süren, ve top sesleri arasında bir tepeden diğerine akseden bu bütün bir ordunun feryadı orduya yine kendi sesile emniyet verdi ve dük dö Brunswik'ı düşündürdü. Böyle kalplerin kolları da kuvvetli olsa gerekti.

SABİT

Le Drapeau du Tailleur

Un tailleur étant tombé gravement malade eut un songe des plus bizarres. Il lui semblait qu'il était sur le point de mourir et qu'il voyait se dérouler à ses regards un énorme drapeau, formé de toute les pièces de diverses étoffes qu'il avait volées à ses clients. Au même moment, il se réveilla en sursaut, couvert d'une sueur glacée. Le tailleur considéra ce rêve comme un avertissement de sa conscience, et il fit vœu, s'il guérissait, de remplir mieux son devoir.

Il ne tarda pas à se rétablir, en effet, et comme il se défiait de lui-même, il prescrivit à un de ses ouvriers de le faire ressouvenir du drapeau chaque fois qu'il couperait un habit. Notre homme, pendant assez longtemps, fut fidèle à son vœu: mais un jour qu'il taillait un habit dans un drap de grand prix, sa vertu, mise à une trop forte épreuve, échoua. En vain son garçon essaya à plusieurs reprises de lui rappeler le drapeau: «Tu m'ennuies avec ton drapeau, lui dit-il. Au reste, il n'y avait point d'étoffe de cette nuance dans celui que j'ai apurçu en songe.»

C. A.

Terzinin Bayrağı

Bir terzi ağır surette hastalanarak yatmakta iken pek garip bir rüya görmüştü. Kendisine öyle geliyordu ki ölmek üzere bulunuyordu ve müşterilerinden çalmış olduğu muhtelif kumaş parçalarından yapılmış bir bayrağın gözü önünde yuvarlanmakta olduğunu görüyo-

rum zannediyordu.. Ayni zamanda, buz gibi soğuk terler içinde, uyanarak yatağından fırladı.

Terzi bu ruyayı vicdanının bir ihtarı suretinde telâkki etti ve ifakat bulduğu surette, vazifesini daha iyi yapmağa ahdeyledi. Filvaki, iyileşmesi gecikmedi. Fakat kendisinden emin olmadığı için her elbise keseceği zaman bayrağı hatırlattırmasını amelelerinden (çıraklarından) birine emretti.

Terzimiz uzun müddet ahdında sadık kaldı. Lâkin bir gün çok değerli bir çohadan bir elbise biçerken, büyük bir tecrübeye maruz kalmış olan iffeti kırıldı. Çırağı muhtelif vesilelerle bayrağı hatırlattırmağa, beyhude yere çalıştı. Terzi ona: "Sen de bayrağınla beni amma da rahatsız ediyorsun ha! Hem benim ruyada gördüğüm bayrakta bu renkte hiç bir kumaş yoktu.,, dedi.

A. K.

Ce qu'a Fait Pierre

Voici ce qu'a fait Pierre étant encor petit:
Mon père était marin, me dit - il; il partit
Loin de nous, plusieurs fois, pour une année entière ..
(Je vous répète là les mots que m'a dits Pierre)
. . . Et j'avais vu ma mère, aux soirs d'hiver, souvent
Pleurer, les yeux fermés, en écoutant le vent.
«Pourquoi fermer les yeux, ma mère?» lui disais - je.
« — Ah; me répondait - elle, enfant, Dieu nous protège;
C'est pour mieux regarder dans mon cœur. — Qu'y vois - tu?
— Un navire penchant, par les vagues battu,
Et qui porte ton père à travers la tempête!»
Alors pour m'embrasser elle avançait la tête,
Et moi je lui disais à l'oreille, tout bas:
«Je veux le voir aussi; je ne pleurerai pas.»
Mon père revenu, grande réjouissance.
La maison oublia les tourments de l'absence.
Mais moi j'avais toujours présents les soirs d'hiver
Où le vent fait songer aux navires en mer!
Et quand mon père allait pour sortir, fût - ce une heure,
Il disait mécontent: «Voilà Pierre qui pleure!»
Ma mére me prenait alors entre ses bras,
Et quelquefois mon père, ému, ne sortait pas.

Un soir que je semblais endormi sur ma chaise,
Après souper, ma mère et lui causait à l'aise;
Et mon père disait: «Demain le bateau part;
«C'est très loin, mais on fait escale quelque part;
«Je t'écrirai de là; sois paisible à m'attendre.
«Quant à Pierre, il est bon; mais trop faible, trop tendre;
«İl faut une âme forte aux enfants des marins!
«Je n'aime pas ces pleurs, ces cris, ces grands chagrins.
«İl m'est dur de quitter un garçon de son âge
«Sans l'embrasser, de peur qu'il manque de courage!
«İl faut que je le voie un homme à mon retour!
«S'il savait que demain je pars au point du jour,
«Quel désespoir! J'entends partir sans qu'on l'éveille.»

Ainsi parlait mon père, et je prêtais l'oreille!
C'était mal d'écouter, je vous en fais l'aveu:
Le bien que j'en tirai du moins m'excuse un peu.
Voici. Je me dis: «Pierre, ayons une âme forte!»
Et quand le lendemain mon père ouvrit sa porte,
A la pointe du jour, doucement, doucement,
Il me vit en travers de la porte - et dormant
Sur le tapis du chien, tous les deux côte à côte.
Je m'éveille. Ma mère accourt; moi, tête haute:
«Tiens, je ne pleure pas! Je suis un homme vois,
«Mon père!..»

C'était lui qui pleurait cette fois.

JEAN AICARD.

Pier'in Yaptığı [1]

Şöyle anlattı Pier, yaptığını çocukken:
"Gemicilikdi, dedi, Babacığımın işi;
Bütün bir yıl uzardı çok defa her gidişi.
Akşamları görürdüm ağlarken annemi ben,
Rüzgârları dinleyip yumarak gözlerini.
Sordum: Niçin yumarsın gözlerini sen böyle?
— Bakmak içindir, dedi, kalbime daha iyi.
— Ne görüyorsun, dedim anne, orada? söyle.
"Fırtınalı bir deniz, yana yatmış bir gemi
Babanı getiriyor; selâmet olsun sonu.,,
Diye cevap vererek uzanıp öptü beni.

[1] Bu manzumede mütercimin imlâsı muhafaza edilmiştir.

— Ah, dedim, anne ben de çok özleyorum onu...

Babam dönüp gelince pek şenlendi evimiz;
Ayrılık tasasından kalmadıysada eser,
Çıkmadı hiç fikrimden o fırtınalı deniz,
Dalgalarla çarpışan gemi içinde peder.
Çok severdim babamı; hazırdı ağıt hemen.
Evden çıkacak olsa bir saat için bile.
Ben ağlayınca bazan vaz geçerdi gitmekden.
Şu halimden kızarak: "Bu olmaz, derdi böyle.,,

Bir akşam yemeğinden sonra uyumuş gibi
Gözlerimi kapatıp durdum hareketsizce.
Bu erken uyku babam için bir fırsat idi
Karısıyla baş başa konuşmağa o gece:
"Kalkacakdır gemimiz yarın, dedi anneme,
Hayli uzak ise de maalesef bu sefer,
Uğranılan yerlerden veririm sana haber:
İnşallah sağ dönerim merak edip üzülme.
Pier'ime gelince, eyi bir çocuk, ancak
Ruhu çok narin, hassas ve pek yufka yüreği;
Ben giderken kim bilir ne kadar ağlayacak!
Hiç istemem ben onu ağlar görüp gitmeği.
Bu yaşda bir çocuğu öpmeden gidivermek
Ne can yakar ayrılış; gemici evlâdına
Sağlam bir ruh gerekdir, bir de taş gibi yürek.
Bu sevgili yavrucak ek düşgün bana.
O ağlarken gidersem bir daha unutamam;
Karar verdim gitmeğe yarın sabah pek erken,
O bir şey bilmeyerek yatağında uyurken;
Görmeliyim dönüşde artık onu bir adam...,,

Uyur gibi görünüp bu sözleri dinlemek,
İtiraf ederim ki affolunmaz suç idi;
Belki bundan aldığım ders afvettirir beni:
"Pier, dedim içimden, pek ruhlu olmak gerek...,

Çıktı babam odadan ağarırken tan yeri;
Yatıyorduk köpekle ikimiz yanyana, tam
Kapısının önünde. Şaşdı zavallı adam
Beni böyle görüp de bozulunca tedbiri.

Gururlu bir tavr ile bakarak ona yan, yan:
"Ağlamayorum dedim, baba, adam oldum bak.,,
Bu sefer de aksine babam idi ağlayan
Çocuk gibi hıçkırıp göz yaşları saçarak. [1]

EBUBEKİR HAZIM

Rêve de Richesse

Si j'étais riche, sur le penchant de quelque agréable colline bien ombragée, j'aurais une petite maison rustique, une maison blanche avec des contrevents verts, et, quoiqu'une couverture de chaume soit en toute saison la meilleure, je préférerais magnifiquement, non la triste ardoise, mais la tuile, parce qu'elle a l'air plus propre et plus gai que le chaume, qu'on ne couvre pas autrement les maisons dans mon pays, et que cela me rapellerait un peu l'heureux temps de ma jeunesse.

J'aurais pour cour une bass-cour, et pour écurie une étable avec des vaches, pour avoir du laitag , que j'aime beaucoup.

J'aurais un potager pour jardin et pour parc un joli verger. Les fruits, à la discrétion des promeneurs, ne seraient ni comptés ni cueillis par mon jardinier, et mon avare magnificence n'étalerait point aux yeux des espaliers superbes auxquels à peine on ôsat toucher. Or, cette petite prodigalité serait peu coûteuse, parce que j'aurais choisi mon asile dans quelque province éloignée où l'on voit peu d'argent et beaucoup de denrées, et où règnent l'abondance et la pauvreté.

J. J. ROUSSEAU

Zenginlik Hulyası

Zengin olsaydım, çok gölgeli bir güzel tepenin meyli üzerine küçük bir kır evi yaptırırdım : Pencere kepenkleri yeşile boyanmış beyaz bir ev. Dam için saman örtüsü her mevsimde en iyi örtü olmakla beraber, ben kendi eviminkini kiremitle örtmek isterdim, kiremitleri hazin manzaralı arduvaza tercih ederdim. Çünkü kiremitte samandan daha temiz ve daha neş'eli bir hal vardır; sonra memleketimde evleri başka türlü örtmezler. Bu hal, bana biraz da gençliğimin mes'ut zamanlarını hatırlatırdı.

[1] İmlâsını aynen muhafaza ettiğim bu şiiri, muhterem şair, ricayı mahsusum üzerine tercüme ve ihda eylemiştir.

Benim sarayım ve maiyet erkânım bir kümesle sakinleri ve "istabli âmire"m bana çok sevdiğim sütü verecek ineklerin ahırından ibaret olurdu.

Bahçe yerine bir zerzevatlık, park yerine bir güzel meyvalık yapardım. Meyvalar, gelip geçenlerin arzusuna bırakılmış, bahçivanım tarafından sayılıp toplanmıyacak. Benim hasis ihtişamım duvarlar ve çitler üzerine serilmiş, fakat kendilerine dokunulmasına cesaret edilemiyecek sıra sıra ağaçları gözlere asla teşhir etmiyecekti. Nihayet bu küçük bolluk benim için az pahalı olacaktı; çünkü evimi az para, fakat çok erzak gören, içinde viyecek cihetinden bolluk, para cihetinden kıtlık hüküm süren bir uzak eyalette yaptırmağı ihtiyar edecektim.

A. K.

Sur La Route

Un officier de l'empire, Genestas, parcourt à cheval les villages du Dauphiné. İl observe la campagne et les paysans qui peuinent au ras du sol.

Genestas aperçut alors un pauvre vieillard qui cheminait de compagnie avec une vieille femmme.

L'homme paraissait souffrir de quelque sciatique, et marchait péniblement, les pieds dans de mauvais sabots. İl portait sur son épaule un bissac dans la poche duquel ballotaient quelques instruments dont les manches, noircis par un long usage et par la sueur, produisaient un leger bruit; la poche de derrière contenait son pain, quelques oignons crus et des noix. Ses jambes semblaient déjetées. Son dos voutés par les habitudes du travail le forçait à marcher tout ployé; aussi, pour conserver son équilibre, s'appuyait-il sur un long bâton. Ses cheveux, blanc eomme la neige, flottaient sous un mauvais chapeau rougi par les intempéries des saisons et recousu avec du fil blanc. Ses vêtements, de grosse toile, rapetassés en cent endroits, offraient des contrastes de couleurs. C'était une sorte de ruine humaine à la quel ne manquait aucun des caractères qui rendent les ruines si touchantes.

Sa femme, un peu plus adroite qu'il ne l'était, mais également couverte de haillons, coiffée d'un bonnet grossier, portait sur son dos un vase de grès rond et aplati, tenu par une courroie passée dans les anses.

İls levèrent la tête en entendant le pas des chevaux, et s'arrêtèrent. Ces deux vieillards, l'un perclus à force de travail, l'autre, sa compagne fidèle, également détruite, montrant tous deux des figures dont les traits étaient effacés par les rides, la peau noircie par le soleil et endurcie par les intempéries de l'air, faisaient peine à voir.

L'histoire de leur vie n'eut pas été gravée sur leurs physionomies, leur attitude l'aurait fait deviner. Tous deux ils avaient travaillé sans cesse, et sans cesse souffert ensemble, ayant beaucoup de maux et peu de joies à partager; ils paraissaient s'être accoutumés à leur mauvaise fortune comme le prisonnier s'habitue à sa geôle; en eux tout était simplesse. Leur visage ne manquait pas d'une sorte de gaie franchise. En les examinant bien, leur vie monotone, le lot de tant de pauvres êtres, semblai presque enviable. Il y avait bien chez eux trace de douleur, mais absence de chagrin.

Balzac (Le Medecin de campagne)

Yolda

İmparatorluk zabitanından (Jenestas) Dofine kasabalarını hayvanla dolaşırken köyleri ve sefaletzede köylüleri görüyor.

Jenestas ihtiyar bir kadının refakatında yürüyen zavallı bir ihtiyar görüyor. Böğürlerinden muztarıp görünen erkek fena takunyalar içinde zahmetle yürüyordu. Omuzunda taşıdığı heğbenin ön gözünde bazı aletlerin, uzun bir istimalden ve terden kararmış saplarının sallantısı hafif bir gürültü peyda ediyordu; arka gözünde de ekmek, haşlanmış soğan ve ceviz bulunuyordu. Bacakları çarpıktı. Mutat mesaisinin barile kanburlaşmış sırtı onu iki kat yürümeğe icbar ediyor ve muvazenesini temin için uzun bir sopaya dayanıyordu. Mevsimlerin ittiratsızlığı tesirile rengi atmış ve beyaz iplikle tamir edilmiş eski bir şapkanın altında kar gibi beyaz saçları dalgalanıyordu. Yüz yerinden yamalı ve kaba bir kumaştan mamul elbisesi mütezat renkler arzediyordu. Bu, harabeleri o kadar teessürbahş kılan evsafın hiç birinden mahrum olmıyan, bir insan harabesi idi.

Olduğundan biraz daha mahir görünen ve aynı paçavralar ve kaba bir takye ile örtünmüş olan karısı, sırtında kulplarından bir kayiş geçirilmiş topraktan mamul yassı bir güveç taşıyordu.

Atların ayak seslerini işiderek başlarını kaldırdılar ve durdular. Bu iki ihtiyar, çalışma zaruretile bitap koca ile ayni derecede bitkin sadık karısı, hututu buruşuklarla silinmiş, cildi güneşin tesirile kararmış ve şedaidi hava ile sertleşmiş çehrelerile acınacak bir manzara arzediyorlardı. Bunların macerayi hayatı çehrelerinde menkuş değildise de vaziyetlerinden istinbat olunabilirdi. Bilâfasıla beraberce çalışmış, birlikte mütemadiyen ıztırap çekmiş olan ve paylaşacak birçok derde ve pek az meserrete malik olan bu iki ihtiyar, bir mahpusun zindanına alışması gibi, kara talilerile istinas peyda etmiş

görünüyorlardı. Safderundular.. Saffeti kalpten mütevellit bir neş'e çehrelerinden eksik değildi. İyice tetkik edilince, birçok fakir mahlukların nasıbi olan, yeknesak yaşayışlarile hemen hemen gıptaya şayan görünüyordu. Çehrelerinde mezahimin izlerini taşıyan bu adamlarda fütur ve nevmidi alâimi yoktu.

M. CEVDET

Une Nuit de Neige

La grande plaine est blanche, immobile et sans voix.
Pas un bruit, pas un son; toute vie est éteinte.
Mais on entend parfois, comme une morne plainte,
Quelque chien sans abri qui hurle au coin d'un bois.

Plus de chansons dans l'air, sous nos pieds plus de chaumes.
L'hiver s'est abattu sur toute floraison.
Des arbres depouillés dressent à l'horizon
Leurs squelettes blanchis ainsi que des fantômes.

La lune est large et pâle et semble se hâter.
On dirait qu'elle a froid dans le grand ciel austère.
De son morne regard elle parcour, la terre,
Et, voyant tout désert, s'empresse à nous quitter.

Et froids tombent sur nous les rayons qu'elle darde,
Fantastiques lueurs qu'elle s'en va semant.
Et la neige s'éclaire au loin, sinistrement,
Aux étrauges reflets de la clarté blafarde.

Oh! la terrible nuit pour les petits oiseaux !
Un vent glacé frissonne et court par les allées.
Eux, n'ayant plus l'asile ombragé des berceaux,
Ne peuvent pas dormir sur leurs pattes gelées.

Dans les grands arbres que couvre le verglas,
Ils sont là, tout tremblants, sans rien qui les protège.
De leur oeil iuquiet ils regardent la neige,
Attendent jusqu'au jour la nuit qui ne vient pas.

GUY DE MAUPASSANT

Karlı Bir Gece

Sahrayı kaplamış beyaz bir örtü...
Derin bir ıssızlık... Herşey uyumuş.
Ne bir ses duyulur, ne bir gürültü;
Hayattan eser yok, ötmüyor bir kuş...

Açlıktan, soğuktan şikâyet eden,
Karşıki ormanda bir köpek sesi...
Yollarda ne gelen, ne de bir giden.
Dondurmuş herşeyi kışın nefesi.

Hayaletler gibi, çıplak ağaçlar,
Beyaz kollarını ufka dikmişler...
Yığılmış etrafa küme küme kar;
Bir siyah nokta yok, bembeyaz her yer.

Semada kocaman, solgun, bir ay var;
Kasvetle bakıyor yere gizlice...
Üşüyor gibidir, durmayıp koşar:
Onu da şaşırtmış bu beyaz gece.

Saçıyor toprağa soğuk bir ziya;
Parlıyor dehşetle uzaklarda kar...
Susturmuş kuşları bu korkunç hava;
Ne olmuş acaba şimdi yavrular?

Dallarda bozulmuş yuvalar artık...
Ağaçlar üstünde kuşlar uyanık...
Karlara bakarak sabaha kadar,
Gelmiyen geceyi bekliyor kuşlar.

HALİL NİHAT

Les Bons Livres

La lecture peut être la meil eur des distractions. Aussi, faut-il aimer les bons l vres et les rechercher. Heureux l'enfant qui en fait ses comp gnons! ilş placent sous ses yeux les plus belles p ges de la vie des hommes vertueux; les plus belles glorieuses actions des bons citoyens, et lui montrent l'exemple réjouissant des travailleurs, esclaves de leurs devoirs, triomphant au m lieu des difficultés de la vie Par ces précieux exemples, son caractère s'éleve, son cœur s'ennoblit, ou bien sa mémoire emm gasine mille connaissances utiles. İl devient chaque jour plus respectueux et plus obéissant envers sa famille, plus attentif à l'école, plus agréable aux autres et à lui même. Ses camarades l'estiment, ses parents le bénissent. Les bons livres sont des amis en compagnie desquels on gagne toujors.

C. A.

İyi Kitaplar

Kıraat, eğlencelerin en iyisi olabilir. Binaberin, iyi kitapları sevmek ve onları aramak (arayip bulmak) lâzımdır. İyi kitapları arkadaş edinen çocuk ne bahtiyardır! Filhakika iyi kitaplar faziletli insanların hayatına ait en güzel sahifeleri, iyi vatandaşların şanlı fiil ve hareketlerini çocuğun gözü önüne koyarlar ve vazifelerinin esiri olarak, hayatın doğurduğu birçok müşkülât arasında muvaffak olan işçilerin ruha neşat veren misallerini gösterirler.

Bu kiymetli misallerle çocuğun seciyesi yükselir, kalbi necabet kesbeder, yahut hafızası bintürlü faydalı malûmatla dolar.

Yine bu sayede çocuk, ailesine karşı daha hürmetkâr ve daha müti, mektepte daha dikkatlı, başkalarına ve kendine karşı daha nazik olur. Arkadaşları ona hürmet ve itibar, akrabaları hayır dua ederler.

İyi kitaplar, refakatlarıla daima bir şeyler kazanılan dostlardır.

A. K.

Une Tempête Dans Les Mers d'Islande

Les marins bretons, occupés à la pêche, au large de l'Islande, sont tout à coup assaillis par une violante tempête.

Il avait changé d'aspect et de couleur, le soleil d'Islande, et il ouvrait cette nouvelle journée par un matin sinistre. Tout à fait dégagé de son voile, il avait pris de grands rayons, qui traversaient le ciel comme des jets, annonçant le mauvais temps prochain.

On ne pensait plus à la pêche, mais à la manoeuvre seulement. Les lignes étaient depuis longtemps rentrées. Ils se hâtaient tous de s'en aller, les uns pour chercher un abri dans les fiords, tenter d'arriver à temps; d'autres préféraient dépasser la pointe sud d'Islande, trouvant plus sûr de prendre le large et d'avoir devant eux de l'espace libre pour filer vent arrière. Ils se voyaient encore un peu les uns les autres; ça et là, dans les creux des lames, des voiles surgissaient, pauvres petites choses mouillées, fatiguées, fuyantes, mais tenant debout tout de même, comme ces jouets d'enfant en moelle de sureau que l'on couche en soufflant dessus, et qui toujonrs se redressent.

A midi, la Marie avait tout à fait pris son allure de mauvais temps; ses écoutilles fermées et ses voiles réduites elle bondissait souple et légère; elle fuyait devant le temps, suivant l'expression de marine qui désigne cette allure-là.

. . . Yann et Silvestre étaient à la barre, attachés par la ceinture; grisés de mouvement et de vitesse ils chantaient à pleine voix, riant de ne plus s'entendre au milieu de tout ce déchaînement de bruits, s'amusant à tourner la tête pour chanter contre le vent et perdre l'haleine.

— Eh ben! les enfants, ça sent-il le renfermé, là-haut? leur demandait Guermeur, passant sa figure barbue par l'écoutille entre-baillée, comme un diable prêt à sortir de sa boîte. Oh! ça ne sentait pas le renfermé, pour sûr.

. . . Malgré leur allure de fuite, la mer commençait à les couvrir, à les manger comme ils disaient : d'abord des embruns fouettant de l'arrière, puis de l'eau à paquets, lançée plus hautes, plus follement hautes, et pourtant elles étaient déchiquetées à mesure, on envoyait de grand lambeaux verdâtres, qui étaient de l'eau retombante que le vent jetait partout. Il en tombait de lourdes masses sur le pont, avec un bruit claquant, et alors la Marie vibrait tout entière comme de douleur.

. . . Ils restaient tous deux à la barre, attachés et se tenant ferme, vêtus de leurs cirages, qui étaient durs et luisants comme des peaux de

requins; ils les avaient bien serrés au cou, par des ficelles gourdonnées, bien serrées aux poignets et aux chevilles pour ne pas laisser d'eau passer; et tout ruisselait sur eux, qui enflaient le dos quand cela tombait plus dru, en s'arc-boutant bien pour ne pas être renversés. La peau des joues leur cuisait, et ils avainet la resoiration à toute minute coudée. Après chaque grande masse d'eau tombée, ils se regardaient en souriant, à cause de tout ce sel amassé dans leur barbe.

A la longue pourtant, cela devenait une extrême fatigue, cette fureur qui ne s'apuisait pas.

A travers leurs lèvres devenues blanches le refrain de la vieille chanson passait encore, reprise de temps à autre inconsciemment. L'excès de mouvement et de bruit les avait rendus ivres, ils avaient beau être jeunes, leurs sourires grimaçaient sur leurs dents entre-choquées par un tremblement de froid. Rivés à leur barre, ils faisaient, avec leurs mains crispées et bleuies, les efforts qu'il fallait, presque sans penser, par simple habitude des muscles... Ils ne se voyaient plus! Ils avaint conscienee seulement d'être encore là, à côté l'un de l'autre. Ils ne songeaient plus à rien... cela durait depuis trop longtemps.

Leur ivresse de bruit, de fatigue et de froid obscurcissait tout dans leur tête. Ils n'étaient plus que deux piliers de chair raidie qui maintenaient cette barre; que deux bêtes vigoureuses cramponnées là par instinct pour ne pas mourir (1).

PIRRE LOTI

İzlanda Denizlerinde Bir Fırtına

İzlanda'nın güneşi manzarasını ve rengini değiştirmişti. Kendisini örten puşidesinden bütün bütün sıyrılmış, yakında havanın bozulacağını haber verir bir surette şua'lar fırlırtıyordu.

Artık balık düşünülmiyor, yalnız manevraya ehemmiyet veriliyordu. Oltaları çoktan içeri almışlardı. Kimisi fiyorlarda bir melce aramak, vaktında muvasalata muvaffak olmak için oradan harekette istical ediyor, kimisi engine açılıp önünde bir sahai bihudut olduğu halde ruzgârı pupaya almağı daha emin bularak İzlanda'nın cenup cihetini dolaşmağı tercih eyliyordu. Gemiler hâlâ biribirlerini biraz görebiliyorlardı. Ötede beride, dalgaların çukurlarında yelkenler zavallı ıslak, yorgun şeyler, fakat çocukların yere batmıyan oyuncakları gibi daima sebat ederek görünüyorlardı.

Vakti zuhurde Mari gemisi fırtına tedarikini kâmilen görmüş,

(1) La Marie fut sauvée après une lutte terrible.

bitirmişti. Anbar kapakları kapanmış, yelkenleri azaltılmış, nerm ve hafif sıçrıyordu.

Yan ile Silvestr, bellerinden bağlanmışlar, dümen tutuyorlardı. Gene "Jan Fransua de Nant,, şarkısını söylüyorlardı. Bütün bu gürültü arasında artık biri birlerini işidememekten gülüyorlar, başlarını çevirerek rüzgâra karşı teganni etmekten, nefeslerini tüketmekten eğleniyorlardı.

Germör başını anbar deliğinden çıkararak:

— Ey, çocuklar, nasıl, yukarda hava var mı?

O! evet, şüphesiz hava vardı

... Rüzgâr önünde kaçtıkları halde bile, deniz, gittikçe gemilerini örtmeğe, yimeğe başlıyordu: İptidaları arkadan dalgalar kamçılamağa başlamış, sonra her şeyi kıracak bir kuvvetle su kütleçleri hücum göstermişti. Dalgalar gittikçe daha yüksekleşiyorlardı, çılgıncasına yükseliyorlardı. Yeşilimsi cesim parçaları görülüyordu. Bunlar ruzgârın her tarafa saçtığı dalga kırıntıları idiler. Güverte üzerinede ağır kütlelerle düşüyordu. O vakit Mari, sanki canı acımış gibi, baştan aşağıya titriyordu.

... İkiside, bellerinden bağlı, dümende duruyorlardı. Arkalarına, köpek balığı derisi gibi, sert ve parlak muşambalarını giymişlerdi. Bunları katranlı sicimlerle boyunlarından, bileklerinden, topuklarından sıkarak suyun nufuzuna mani olmuşlardı Üzerlerinde her şey zırıl zırıl idi. Yağmur şiddeti nuzulünü arttırdığı zamanlar düşmemek için omuzlarını kabartıyorlardı. Yanaklarının derileri yanıyordu. Her dakika nefesleri kesiliyordu. Her su kütlesinin akıbi sukutunda sakallarında toplanan tuzlar için gülerek biribirlerine bakıyorlardı.

Mamafih, yavaş yavaş, sükûnet bulmıyan bu şiddet büyük bir yorgunluğu mucip oluyordu.

... Bembeyaz kesilen dudaklarının arasından o eski Breton şarkısının nakaratı hâlâ çıkıyordu; fakat bi savt birşey gibi. Arada sırada bunu bilâ ihtiyar telâffuz ediyorlardı. Hareketin; gürültünün ifratı kendilerini sarhoş etmişti... İki mermer sütun gibi dümene bağlı, mosmor kesilmiş mütekallis ellerile, hemen düşünmeksizin, sırf adalâtın sevki itiyadile, icabeden mesaide bulunuyorlardı.

... Artık biribirlerini görmiyorlardı! Yalnız halâ orada bulunduklarını, biribirlerinin yanında olduklarını hissedebiliyorlardı... Artık müfekkireye malik değildiler. Gürültüden,, yorgunluktan, soğuktan mütevellit bir sarhoşluk başlarında herşeyi karartıyordu. Artık

dümen dolabını tutan iki et sütunundan, ölmemek için bir sevkı tabiî ile oraya yapışan iki kuvvetli hayvandan başka bir şey değil idiler.

HÜSEYİN CAHİT

Le Couvent, L'idée Abstraite

I

Ce livre est un drame dont le premier personnage est l'infini. L'homme est le second.

Cela étant, comme un couvent s'est trouvé sur notre chemin, nous avons dû y pénétrer. Pourquoi? C'est que le couvent, qui est propre à l'orient comme à l'occident, à l'antiquité comme aux temps modernes, au paganisme, au bouddhisme, au mahometisme, comme au christianisme, est un des appareils d'optique appliqué par l'homme sur l'infini.

Ce n'est point ici le lieu de développer hors de mesure de certaines idées; cependant, tout en maintenant absoluments nos réserves, nos restrictions et même nos indignations, nous devons le dire, toutes les fois que nous rencontrons dans l'homme l'infini, bien ou mal compris, nous nous sentons pris de respect. Il y a dans la synagogue, dans la mosquée, dans la pagude, dans le wigwam, un côté hideux que nous exécrons et un côté sublime que nous adorons. Quelle contemplation pour l'esprit et quelle rêverie sans fond! la réverbération de Dieu sur le mur humain.

II

Le Couvent, Fait Historique

Au point de vue de l'histoire, de la raison et de la vérité, le monachisme est condamné.

Les monastères, quand ils abondent chez une nation, sont des nœuds à la circulation, des établissements encombrants, des centres de paresse là où il faut des centres de travail. Les communautés monastiques sons à la grande communauté sociale ce que le gui est au chêne, ce que la verrue est au corps humain. Leur prospérité et leur embonpoint sont l'appovrissement du pays. Le régime monacal, bon au début des civilisations, utile à

produire la réduction de la brutalité par le spirituel, est mauvais à la virilité des peuples. En outre, lorsqu'il se relâche, et qu'il entre dans sa période de déréglement, comme il continue à donner l'exemple, il devient mauvais par toutes les raisons qui le faisaient salutaire dans sa période de pureté.

Les claustrations ont fait leur temps. Les cloîtres, utiles à la première éducation de la civilisation moderne ont été gênants pour sa croissance et sont nuisibles à son développement. En tant qu'institution et que mode de formation pour l'homme, les monastères, bos au dixième siècle, discutables au quinzième, sont détestables au dixneuvième. La lèpre monacale a presque rongé jusqu'au squelette deux admirables nations, l'Italie et l'Espagne, l'une la lumière, l'autre la splandeur de l'Europe pendant des siècles, et, à l'époque où nous sommes, ces deux illustres peuples ne commencent à guérir que grâce à la saine et vigoureuse hygiène de 1789.

Le couvent, l'antique couvent de femmes particulièrement, tel qu'il apparaît encore au seuil de ce siècle en Italie, en Autriche, en Espagne est une des plus sombre concrétions du moyen âge. Le cloître, ce cloître-là est le point d'intersection des terreurs. Le cloître catolique proprement dit est tout rempli du rayonnement noir de la mort.

Le couvent Espagnol surtout est funèbre. Là montent dans l'obscurité, sous des voûtes pleines de brume, sous dômes vagues à force d'ombre, de massifs autels babéliques, hauts comme des cathédrales; là pendent à des chaînes dans les ténèbres d'immenses crucifix blancs; là s'étalent, nus l'ébène, de grands christs d'ivoire; plus que sanglants, saignants; hideux et magnifiques, les coudes montrant les os, les roules montrant les téguments, les plaies montrant les chairs, couronnés d'épines d'argent, cloués de clous d'or, avec des gouttes de sang en rubis sur le front et des larmes en diamants dans les yeux. Les diamants et les rubis semblent mouillés, et font pleurer en bas dans l'ombre des êtres voilés qui ont les flancs meurtris par le cilice et par le fouet aux pointes de fer, les seins écrasés par des claies d'osier, les genoux écorchés par la prière; des femmes qui se croient des épouses; des spectres qui se croient des séraphins. Ces femmes pensent-elles? non. Veulent-elles? non. Aimenrt-elles? non. Vivent-elles? non. Leurs nerfs sont devenus des os; leurs os sont devenus des pierres. Leur voile est de la huit tissue. Leur souffle sous le voile ressemble à on ne sait quelle tragique respiration de la mort. L'abbesse, une larve, les sanctifie et les terrifie. L'immaculé est là, farouche. Tels sont les vieux monastères d'Espagne. Repaires de la devotion terrible; antres de vierges; lieux féroces.

VICTOR HUGO

Manastırın Garip Bir Fikir Olması

Bu kitap bir faciadır ki, birinci şahsı namütenahiliktir. İnsan, ikinci şahsıdır.

Böyle olduğu halde, yolumuzun üzerine bir manastır çıktığından içeriye girmek mecburiyetinde bulunduk. Ne için? Çünkü Şarka ve Garba, ezmineyi kadimeye ve ezmineyi hazıraya, putperestliğe, müslümanlığa ve hıristiyanlığa mahsus olan manastır, insan tarafından namütenahiliği görmek için müstamel bir nevi dürbündür.

Burası bazı efkârın fevkalâde büyütüleceği mahal değildir; ihtirasatımızı, mütaleatımızı ve hatta itirazatımızı dahi iyice muhafaza etmekle beraber, her ne vakıt ki insanda — gerek bihakkin ve gerek yanlış olsun— bir namütenahilik fikir ve eseri görürsek, gayri ihtiyarî bir hürmet ve tazim hissinin zaptı altına geçeriz. Havrada, camide, puthanede, kilisede menfur bir cihet vardır ki onu reddederiz. Pek âlî bir cihet te vardır ki, takdis edip, önünde secde ederiz. Orada fikir için ne güzel bir müşahede, ve ne payansız tesavvurat vardır! İnsanın elinden çıkmış bir duvara uluhiyyet fikrinin aksetmesidir.

Manastırın Ciheti Tarihiyesi

Tarihen, aklen, hakikaten manastır, yani inziva mezmum ve memnu bir şeydir.

Manastırlar, bir ümmette tekessür ederse, ihtilât düğümleri gibidir; iş merkezleri bulunmak lâzım gelen yerlerde tembellik merkezleridir. Bir zincire göre pas, bir insan bedenine göre çiban ne ise, cemiyeti beşeriye için manastır cemiyetleri odur. Manastırların refah ve intizamı memleketin fakru zarureti demektir. Manastır medeniyetin maksadına tevafük etse, kudsiyet vasıtasile insandaki hayvaniyeti öldürmeğe bir âlet olsa, yine ümmetlerin rüşdü kemaline mani ve muzırdır. Lâkin yorulup, intizamını kaybederek, bu gün emsalini görmekte olduğumuz hale gelince, — intizamı halinde faidesini isbat edecek — deliller de mazarratını isbat eder.

İnzivaların bir zamanı var idi, geçti. Medeniyeti hazıranın birinci terbiyesine lâzım bulunmuş olan manastırlar, o medeniyetin terakkisine mani, ve tekessürüne muzırdırlar. Manastırlar, cemiyet için bir mektep ve terbiyegâh noktai nazarından geçirildiği halde, onuncu asırda faideleri müsellem, on beşinci asırda faide ve mazarratları tereddütte; ve on dokuzuncu asırda ise mazarratları müsellem olup, menfur oldukları görülür. Manastırlar firengisi —asırlarca Avrupanın biri nuru, ve diğeri şevketi hükmünde bulunmuş olan — iki ümmetin, yani İtalya ile İspanyanın kemiklerine kadar bedenlerini yiyip,

mahvetmiştir; bulunduğumuz zamanda da bu iki şanlı ümmet 1789 tarihininin gayet sağlam ve müşfî olan hıfzıssıhha kaidesi sayesinde iyileşmeğe başlıyabilmişlerdir.

Manastır, ve hususile — bu asırda bile İtalyada, Avusturyada ve İspanyada emsali görülmekte olan — eski kadın manastırları, Kurunu Vustanın en muzlim ve en müthiş hallerindendir. Manastır, o dediğimiz manastır, dehşet hatlarının içtima ettikleri bir noktadır. Hususile katoliklerin manastırı ölümün kara ve müthiş şuaları ile doludur.

Hele İspanya manastırı pek müthiştir. Orada karanlığın içinde rutubetli kubbelerin altında, karanlıktan ancak fark olunabilir kemerlerin arasında, Nemrut kulesi gibi yüksek bir takım kürsüler vardır; orada karanlığın içinde demir zincirlerle asılı cesim beyaz heykeller görünür; orada abanos tahtaları üzerinde fil dişinden mamûl büyük ve çıplak sanemler durur; bu heykeller ve sanemler yalnız kanla mülemma değildirler, adeta üzerlerinden kan akıyor gibi görünür; pek dehşetli ve bununla beraber pek musanna'dırlar; dirseklerinde kemikleri, dizlerinde derinin iç zarı, yaralarında çıplak etleri görünür; gümüşten dikenli taçlarla tetviç olunmuş, ve altından mıhlarla mıhlanmıştırlar, alınlarında yakuttan kan damlaları, ve gözlerinde elmastan yaşları vardır. Bu elmaslar ve yakutlar yaş gibi görünür; ve alınlarında karanlıkta duran başı örtülü bir takım mahlûkları ağlatırlar ki, bunların zünnardan ve uçları demirli kamçılar darbelerinden yanları yara olmuş ve ibadetten dizlerinin derisi soyulmuş olur; bunlar kendilerini ezvaç zanneder kadınlar, kendilerini melek zanneder gece hayalleri veya gulyabanîlerdir. Bu kadınlar idrake malik mididirler? Hayır. İradetleri var mıdır? Hayır. Muhabbet ne demek olduğunu bilirler mi? Hayır. Sağ mıdırlar? Hayır. Damarları kemik, kemikleri taş olmuştur. Başlarının örtüsü tecessüm etmiş bir gece karanlığıdır. O örtünün altındaki teneffüsleri ölümün bilmem nasıl hevilnâk bir teneffüsüne benzer. Reisleri, dehşetli bir ifrit gibi, başları ucunda durup, kendilerini takdis ve dehşete gark eder. Hazreti Meryemin tasviri pek müzlim ve muvahhiş bir surette görünür. İşte İspanyanın eski manastırları böyledirler. Dehşetli bir zühdün ini, bakireler mezarı, vahşî bir yer!

S. SAMİ

POÉSIE DRAMATIQUE

ATHALİE ET JOAS *(Racine : Athalie)*

Athalie

Comment vous nommez-vous?

Joas

J'ai nom Éliacin.

Athalie

Votre père?

Joas

Je suis dit-on, un orphelin
Entre les bras de Dieu jeté dès sa naissance,
Et qui de ses parents n'eus jamais connaissance.

Athalie

Vous êtes sans parents?

Joas

Ils m'ont abandonné.

Athalie

Comment et depuis quand?

Joas

Depuis que je suis né.

Athalie

Ne sait-on pas au moins quel pays est le votre?

Joas

Ce temple est mon pays; je n'en connais point d'autre.

Athalie

Où dit-on que le sort vous a fait rencontrer?

Joas

Parmi des loups cruels prêts à me dévorer.

Athalie

Qui vous mit dans ce temple?

Joas

Une femme inconnue,

Qui ne dit point son nom et qu'on n'a point revue.

Athalie

Mais de vos premiers ans quelles mains ont pris soin?

Joas

Dieu laissa-t-il jamais ses enfants au besoin?

Aux petits des oiseaux il donne la pâture,

Et sa bonté s'étend sur toute la nature.

Tous les jours je l'invoque, et d'un soin paternel,

Il me nourrit des dons offerte sur son autel.

Athalie (à part)

Quel prodige nouveau me trouble et m'embarrasse?

La douceur de sa voix, son enfance, sa grâce,

Font insensiblement à mon inimitié

Succéder... Je serais sensible à la pitié !

(A Joas :).. Quel est tous les jours votre emploi?

Joas

J'adore le Seigneur; on m'explique sa loi.

Dans son livre divin on m'apprend à la lire,

Et déjà de ma main je commence à l'écrire.

Athalie

Que vous dit cette loi?

Joas

Que Dieu veut être aimé;

Qu'il venge tôt ou tard son saint nom blasphémé;

Qu'il est le défenseur de l'orphelin timide;

Qu'il résiste au superbe et punit l'homicide.

Athalie

J'entends. Mais tout ce peuple, enfermé dans ce lieu,
A quoi s'occupe-t-il?

Joas

Il loue, il bénit Dieu.

Athalie

Dieu veut-il qu'à toute heure on prie, on le contemple?

Joas

Tout profane exercice est banni de son temple.

Athalie

Quels sont donc vos plaisirs?

Joas

Quelquefois à l'autel
Je présente au grand prêtre ou l'encens ou le sel;
J'entends chanter de Dieu les grandeurs infinies,
Je vois l'ordre pompeux de ses cérémonies.

Athalie

Et quoi! vous n'avez point de passe-temps plus doux?
Je plains le triste sort d'un enfant tel que vous.
Venez dans mon palais; vous y verrez ma gloire.

Joas

Moi, des bienfaits de Dieu je perdrais la mémoire!

Athalie

Non, je ne vous veux pas contraindre à l'oublier.

Joas

Vous ne le priez point.

Athalie

Vous pouvez le prier.

Joas

Je verrais cependant en invoquer un autre.

Athalie

J'ai mon Dieu que je sers; vous servirez le vôtre :
Ce sont deux puissant Dieux.

Joas

Il faut craindre le mien :
Lui seul est Dieu, Madame, et le vôtre n'est rien.

Athalie

Les plaisirs près de moi vous chercheront en foule.

Joas

Le bonheur des méchants comme torrent s'écoule.

Athalie

Ces méchants qui sont-ils ?

Josabeth

Ah ! madame, excusez
Un enfant....

Athalie (à Josabeth) :

J'aime à voir comme vous l'instruisez.

(A Joas)

Enfin, Eliacin, vons avez su me plaire.
Vous n'êtes point sans doute enfant ordilaire.
Vous voyez, je suis reine et n'ai point d'héritier:
Laissez là cet habit, quittez ce vil métier;
Je veux vous faire part de toutes mes richesses :
Essayez dès ce jour l'effet de mes promesses.
A ma table, partout, à mes côtés assis,
Je prétends vous traiter comme mon propre fils.

Joas

Comme votre fils!

Athalie

Oui... Vous vous taisez?

Joas

Quel père

Je quitterais! et pour..

Athalie

Eh bien!

Joas

Pour quelle mère!

Dram Edebiyatı

Atali

İsminiz nedir ?

Joas

İsmim Eliasindir.

Atali

Pederinizin ?

Joas

Benim dünyaya gelir gelmez Allahın kollarına atılmış bir çocuk olduğumu sölüyorlar. Anamı, babamı hiç tanımadım.

Atali

Anneniz, babanız yok mu?

Joas

Beni terk etmişler

Atali

Nasıl ? Ne vakıttanberi ?

Joas

Doğduğum günden beri.

Atali

Hiç olmazsa hangi memleketten olduğunuzu bilmiyorlar mı ?

Joas

Benim memleketim bu mabettir. [1]. Başka memleket tanımıyorum.

(1) Vak'anın geçtiği Kudüs mabedi.

Atali

Sizi nerede bulduklarını sölüyorlar?

Joas

Beni, yemeğe hazırlanmış zalim kurtlar arasında.

Atali

Sizi bu mabede kim koydu?

Joas

İsmini söylemiyen ve bir daha görülmiyen bir meçhul kadın.

Atali

Fakat ilk senelerinizde size hangi eller baktı?

Joas

Allah hiçbir zamanda çocuklarını ihtiyaç içinde bırakmış mıdır? Kuşların yavrularına gıdalarını verir, ihsan ve keremi bütün tabiata şamil olur. Ben her gün ona dua ederim. O da bir baba ihtimamile beni besler.

Atali (kendi kendine)

Ne yeni bir harika ki beni heyecanlandırıyor ve şaşırtıyor! Sesinin tatlılığı, çocukluğu, zarifliği bende duşmanlık yerine, hiç hissettirmeksizin, merhamet husule getiriyor. Merhametten şiddetle müteessir olacağım! (Joas'a): Her günkü işiniz nedir?

Joas

Allaha ibadet ederim. Bana onun kanununu izah ederler. Bu kanunu onun mukaddes kitabında okumağı öğretirler ve daha şimdiden onu kendi elimle yazmağa başlıyorum.

Atali

Bu kanun size ne söyliyor?

Joas

Allahın söylemek istediğini, mukaddes ismine hürmetsizlik edenlerden er geç intikam aldığını, mazlûm öksüzün müdafii olduğunu, mağrurlara hadlerini bildirdiğini ve canîleri cezalandırdığını.

Atali

Anlıyorum; (1) fakat onun bu mabede kapanmış cemaatı, ne ile meşgul oluyor?

Joas

Allahı sena ve takdis ediyorlar.

(1) Atali, canî sözünde kendisine ait bir ima bulunduğunu anlıyor.

Atali

Allah her saat kendisine dua ve niyaz edilmesini mi istiyor ?

Joas

Dünyaya ait herhangibir işin onun mabedinde yeri olamaz.

Atali

Sizin eğlenceleriniz nedir ?

Joas

Bazan mihrapta büyük rahibe, mukaddes tütsüyü veya tuzu veririm. Allahın nihayetsiz büyüklüklerine ait ilâhileri dinlerim. Muhteşem âyinleri seyrederim.

Atali

Nasıl ? Sizin bundan daha tatlı bir meşgaleniz yok mu ? Sizin gibi bir çocuğun bu hazin taliine acırım. Sarayıma geliniz. Orada benim şan ve debdebemi göreceksiniz.

Joas

Ben Allahın inayetlerini unutacağım öyle mi ?

Atali

Hayır, Allahı unutmağa sizi icbar etmek istemem.

Joas

Siz ona asla ibadet etmiyorsunuz.

Atali

Siz ona ibadet edebilirsiniz.

Joas

Hal böyle iken başka bir Allaha dua edildiğini göreceksiniz.

Atali

Benim kendisine itaat ettiğim bir Allah var; siz de kendinizinkine itaat ediniz. Onlar iki kuvvetli Allahtırlar.

Joas

Benimkinden korkmak lâzım : Allah yalnız birdir; sizinki, Madam, bir şey değildir.

Atali

Benim yanımda iken yığın yığın haz ve lezzetler sizi arayacak.

Joas

Kötü insanların saadeti bir sayil gibi akar.

Atali

Bu kötü insanlar kimlerdir ?

Jozabet

Ey, Madam, mazur görünüz, bir çocuk.....

Atali (Jozabet) e:

Onu nasıl yetiştirdiğinizi görmek istiyorum. (Joas)'a: Nihayet Eliyasin, beni mahzuz etmeği bildiniz. Hiç şüphe yok ki âdî bir çocuk değilsiniz. Görüyorsunuz ki ben kıraliçeyim. Varisim yok... Bu elbiseyi çıkarınız... Bu âdî san'ati bırakınız. Sizin, bütün zenginliklerimden istifade etmenizi isterim. Bu günden itibaren vaitlerimin tesirini tecrübe ediniz. Soframda, her yerde benim yanımda oturacaksınız. Size kendi oğlum gibi muamele edeçeğim.

Joas

Oğlunuz gibi mi?

Atali

Evet... Susuyorsunuz?

Joas

Hangi babayı terkedeceğim... Ve...

Atali

Devam ediniz...

Joas

Hangi anne için?..

REŞAT NUR

Une Lettre

Chère Altesse,

Permettez moi en ma qualité de vrai ami de la Turquie et d'ancienne connaiseance de votre Altesse, de vous donner un petit avertissement tout amical. Pressez la réponse que nous avon demandée au sujet de détails du projet de réforme, et tâchez qu'elle soit satisfaisante.

On commence à devenir impatient, et il est question d'un échange de vues entre les trois Cabinets pour savoir cemment procéder. Or, Vous savez que chez nous on voudrait à tout prix éviter la nécessité d'une pression quelconque. D'autre part il ne faut pas que l'un de nous trois reste seul. La solitude est mauvaise conseillère dit-on : Il n'y a personne pour consulter ni pour modérer et calmer les emportements.

Le prince Lobanow, qui garde un souvenir très agréable de ses rapports avec le Gouvernement impérial, du temps où Vous étiez déjà à la tête des

affaires, et qui conserve pour Sa Majesté İmpériale Votre Auguste Souverain les sentiments les plus respectueusements dévoués, me charge de rendre attentif le Gouvernement du Sultan à la gravité de la situation et à la nécessité d'y mettre un terme le plus tôt possible. Votre Souverain comprendra, j'en suis sûr, l'importance des représentations que Votre Altesse pourra Lui faire à ce sujet. Sa Majesté a daigné m'appeler son ami et m'assurer de sa confiance. Je lui donne une preuve de mon dévoûment en vous adréssant, Chère Altesse, cet appel tout amical et tout confidentiel.

Recevez, Chère Altesse, l'expréssion de mes sentiments d'estime et de très haute considérrtion.

(Signé) NELİDOW

Mösyö de Nelidof Canibinden Tarafı Sadarete Gelen Tezkerenin Tercümesidir:

Şahsî

Devleti Osmaniyenin dostu samimî ve sizin muhibbi kadiminiz olmak sıfatile berveçhi âti gayet dostane bir haber itasına ruhsatınızı rica ederim: Merak ve istical olunmağa başlandığı ve nasıl hareket edilmek lâzım geleceğini tayin için üç kabine beyninde teati efkârdan bahsolunduğu cihetle, lâyihai cevabiyenin tafsilâtı hakkında talep ettiğimiz cevabı serian ita ve bunun memnuniyet bahş olacak surette olmasına itina buyurunuz. Bizce ne suretle olursa olsun bir tazyika mahal vermemek arzu olunacağı malûmunuzdur. Üçümüzden birinin yalnız kalmaması da lâzımdır. Çünkü teferrüt suinasihtir denir. Gerek istişare ve müzakere, gerek tehеyyücat ve tehevvüratı tadil ve teskin edecek hiç kimse yoktur. Mukaddema re'si kârda bulunduğunuz sırada hükûmeti seniyye ile hasıl ettiği münasebatın hatırai hasenesini ve metbuu akdesiniz hakkındaki hissiyatı sadıkai tazimkâranesini muhafaza eden prens Lobanof, ahvali hazıranın vehameti ve buna mümkün olduğu kadar sür'atle nihayet verilmesi vücubu hakkında saltanatı seniyyenin celbi dikkatine beni memur ediyor. Metbuu mufahhamınızın, bu bapta vukubulacak maruzatınızın ehemmiyetini, takdir buyuracaklarından eminim.

Zatı Şevketsimati hazreti padişahî beni tenezzülen dost namile yad ve hakkımda lûtfen beyanı itimad buyurdukları cihetle, şu maruzatı dostane ve mahremane ile hâki, pâyi tacidariye ibrazı asârı sadakat ediyorum. Hissiyatı faikamın hüsnü telâkkisi ricası, arzı tazimatı kâmileye zeria ittihaz olundu.

NELİDOF
(SAİT Pş.)

Rose - Rossignol
A UNE JEUNE CANTATRİCE [1]

Au jardin de beauté combien de fraiches roses !
Mais en elle n'est pas la voix du rossignol;
Le rossignol, sa voix surpasse toutes choses,
Mais l'éclat de la rose est absent de son vol.

Des amants tous les deux bien qu'ils soient les délices,
Tous les deuk ont leur gloire à part, couleur ou bruit :
L'œil du jour suit la rose au fond des bois complices,
Le rossignol ravis l'oreille de la nuit.

Si chacun est doué seulement d'un prestige,
On peut près de chacun sauver sa liberté;
Quand l'un règne dans l'air et l'autre sur la tige,
Comment s'uniraient-ils dans la même beauté?

Moi j'ai trouvé les deux nectars dans un seul vase,
La grâce mariée au charme de la voix;
Hélas ! Et je m'égare au vallon de l'extase.
J'ai vu le rossignol et la rose à la fois!

Oui, j'ai vu dans Paris une nymphe chanteuse :
Le rossignol se tait devant son chant vainqeur;
La rose l'aperçoit, et se cache honteuse,
Et Rose-Rossignol est son nom dans mon coeur.

EMILE DESCHAMPS

[1] Bu manzume meşhur Reşit Paşanın Pariste sefir iken bir Fransız kızı için söylediği Türkçe bir şiirin tercümesidir. Edebiyatımız tarihine ait bir vesika olarak dercediyoruz.

Gül - Bülbül

— Genç Bir Muganniyeye —

Hadikai melâhatta nev şüküfte güller pekçok, fakat onlarda andelibanın zemzemei ruhnüvazı yoktur. Sadayi andelip her şeye faik ise de, zavallı kuşçağızın tayeranında nihali güldeki letafet bulunamaz.

Gül ve bülbül, erbabı aşkın kalbine ilkayi muhabbet eder. İkisinin de letafeti başkadır: Birinde renk, diğerinde ahenk var. Biz her seher, kâşanei aşk olan bahçelerde, gülleri temaşa ederiz. Bülbül de geceleri zemzemei ruhperverile sımahı canı zevkiyap eyler.

Gül ile bülbül bir hasisai tabiiyeye maliktir: Biri havada pervaz, diğeri de bir sak üzerinde icrayı hükmeder. Acaba bu iki hüsnü letafeti tevbit eylemek kabil midir?

Ben bu iki hüsnün birleşip bir vücudu tezyin ettiklerini gördüm: Sıti hüsün, savt ile birleşmiş idi. Bunu görünce kemali hayretle aklım perişan oldu. Ben gül ve bülbülü birlikte gördüm.

Evet, Pariste bir muganniye, bir dilberi peripeyker gördüm ki, sadasındaki letafet ve halâvet bülbülü bile mecburu sükût eder. Bir goncei nev şüküfte anı görünce, fartı hicabından açıldığına nadim olup istitar etmeğe başlar. Hüsün ve sadayi yekta olan bu dilberi ben "Gül ve Bülbül,, tesmiye ettim.

MEHMET SALÂHADDİN [1]

---

[1] Bizzat Reşit paşa tarafından yazılan şiirin türkçesi - tahrri edildiği halde hiçbir tarafta sureti bulunmadığından - aynen tercümeye misal olarak bu parça dercedilmiştir.

Balkan Konferansı Münasebetile Gazi Hz.nin İrat Ettikleri Fransızca Nutuk:

Mesdames et Messieurs,

Je ressens un grand plaisir de me trouver en présence d'éminents délégués qui préparent l'union des peuples Balkaniques, et de les saluer cordialement.

Les peuples des Balkans constituent actuellement des formations indépendantes telles que l'Albanie, la Bulgarie, la Grèce, la Roumanie, la Yougoslavie et la Turquie. Les peuples souverains dans ces Etats ont vécu ensemble durant des siècles. On peut dire que les Etats Balkaniques actuels, y compris la Turquie, qui se sont constitués au cours des derniers siècles doivent leur naissance à l'évènement historique de la dislocation graduelle de l'Empire Ottoman, finalement enterré au sein de l'Histoire. C'est pourquoi les nations Balkaniques possèdent une histoire commune se rapportant à plusieurs siècles. Si cette histoire présente des côtés pésibles et douloureux, tous les Balkaniques y possèdent leur part, tandis que celle revenant à la Turquie n'a pas été la moins dure.

Voilà que vous, honorables délégués, vous allez vous ériger sur les sentiments et sur les comptes embrouillés du passé, pour jeter les fondements solides de fraternité et pour ouvrir les horizons vastes de l'Union; vous allez ainsi exhiber les grandes vérités négligés et méconnues jusqu'ici .

Honorables représentants des Nations!..

Malgré leur aspect social et politique, il ne faut pas oublier que les peuples Balkaniques ont des ancêtres communs de même sang et de race proche venus tous de l'Asie centrale.

Les masses humaines qui se sont, pendant des milliers d'années succédées comme des vagues de mer pour venir par les routes longeant le nord et le sud de la Mer Noire s'établir dans les Balkans, ont porté des noms différents, mais ces masses sont en réalité des peuples frères issus du même berceau et le même sang coule dans leurs veines.

Vous voyez que les nations Balkaniques peuvent très bien se rattacher les unes aux autres par les anneaux d'acier imbrisables du passé lointain et profond mieux encore que par ceux d'un passé plus rapproché.

Nous sommes entrés dans la nouvelle période humaine où il est nécessaire et utile de renouer les liens véritables relachés et même faire oublier dans les temps écoalés par mille et mille passions, par des dissentiments religieux et par des traces pénibles de certains évènements historiques.

Si nous renonçons même pour un instant à nos souvenirs de ce passé lointain, nous pouvons constater la grande utilité qu'il y a à l'union à conception large des peuples Balkaniques sous l'égide des conditions nouvelles de l'existence.

Puisque le fondement et le but de l'Union Balkanique est de collaborer

dans la voie économique et dans le domaine de la culture et de la civilisation en respectant attentivement l'indépendance mutuelle, il n'est pas douteux qu'une telle œuvre soit acceuillie favorablement par toute l'humanité civilisée.

Ne vaut-ils pas la peine d'étudier jusqu'à quel point peuvent inspirer confiance les résultats obtenus par les moyens employés depuis des siècles et des siècles pour rendre heureuse cette pauvre humanité?

Dorénavant la conception de l'humanité est élevée au point de purifier nos consciences et de rehausser nos sentiments.

Si nous constatons et étudions les situations et les nécessités qui en découlent avec l'esprit de l'homme civilisé et avec la conception d'une lumineuse conscience nous aboutirons aux résultats suivants :

Pousser les hommes à s'entre égorger sous le prétexte de les rendre heureux est un système inhumain et au plus haut point indigne.

Le seul moyen capable de rendre les hommes heureux, c'est l'action énergique qui tend à les rapprocher, les faire aimer les uns des autres et à assurer mutuellement leurs besoins matériels et moraux.

Dans la paix du monde le véritable bonheur de l'Humanité ne pourra être assuré qu'en augmentant le nombre de ces idéalistes élevés et en leur assurant le succès.

Hanımlar ve efendiler,

Balkan milletlerinin birliğine çalışan kıymetli murahhasların huzurunda bulunmaktan ve onları muhabbetle selâmlamaktan duyduğum bahtiyarlık çok büyüktür.

Balkan milletleri, bu gün, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye gibi müstakil siyasî mevcudiyetler halinde bulunuyorlar. Bütün bu devletlerin sahipleri olan milletler asırlarca beraber yaşamışlardır. Denebilir ki, Türkiye Cümhuriyeti dahil olduğu halde son asırlarda vücut bulan bugünkü Balkan devletleri Osmanlı imparatorluğunun yavaş yavaş parçalanmasının ve nihayet tarihe gömülmesinin tarihî neticesidir.

Bu itibarla Balkan milletlerinin asırlara şamil müşterek bir tarihi vardır. Bu tarihin elemli hatıraları varsa, onlara sahip olmakta bütün Baikanlılar müşterektir. Türklerin hissesi ise daha az acı olmamıştır.

İşte, siz, muhterem Balkan milletleri mümessilleri, mazinin karışık his ve hesaplarının üstüne çıkarak derin kardeşlik esasları kuracak ve geniş birlik ufukları açacaksınız!

Muhterem milletler murahhasları! Balkan milletleri içtimaî ve siyasî ne çehre arzederse etsinler, onların Orta Asyadan gelmiş ayni kandan, yakın soylardan müşterek cetleri olduğunu unutmak lâzımdır.

Karadenizin şimal ve cenup yollarile, binlerce seneler deniz dalgaları gibi biribiri ardınca gelip Balkanlarda yerleşmiş olan insan kütleleri, başka başka atlar taşımış olmalarına rağmen, hakikatta bir tek beşikten çıkan ve damarlarında ayni kan deveran eden kardeş kavmlerden başka bir şey değillerdir.

Görüyorsunuz ki, Balkan milletleri yakın maziden ziyade uzak ve derin mazinin kırılmaz çelik halkalarile biribirine pekâla bağlanabilir. Binbir türlü beşerî ihtiraslarla, dinî ayrılıklarla, bazı tarihî hadiselerin bıraktığı dargın izlerle, geçmiş zamanlarda, gevşetilmiş, hattâ unutturulmuş olan hakikî bağların ihya olunması lüzumlu ve faydalı olduğu, yeni insanî devre girdik.

Bir an için bütün bu, maziye gömülmüş olan, hatıralardan sarfınazar etsek bile, bu günün hakikî icapları Balkan milletlerinin, devrin hürmet ve riayete mecbur kaldığı, yepyeni şartlar ve kayıtlar ve geniş bir zihniyet altında birleşmelerindeki faydanın büyük olduğunu göstermektedir. Balkan birliğinin temeli ve hedefi, karşılıklı siyasî müstakil mevcudiyete saygı ile dikkat ederek iktisadî sahada, kültür ve medeniyet vadisinde teşriki mesai eylemek olunca, böyle bir eserin bütün medenî beşeriyet tarafından takdirle karşılanacağına şüphe edilemez.

Asırlardan ve asırlardanberi, zavallı beşeriyeti mes'ut etmek için tutulan yolların, kullanılan vasıtaların verdikleri neticelerin ne derece emniyet bahşoldukları tetkika şayan değil midir?

Artık, insanlık mefhumu, vicdanlarımızı tasfiyeye ve hislerimizi ülvîleştirmeğe yardım edecek kadar yükselmiştir.

Vaziyetleri ve onların icaplarını medenî insan fikrile ve yüksek vicdan aydınlığı ile müşahede ve mutalea edersek şu neticelere varırız :

İnsanları mes'ut edeceğim diye onları biribirine boğazlatmak gayri insanî ve son derece teessüfe şayan bir sistemdir.

İnsanları mes'ut edecek yegâne vasıta, onları biribirlerine yaklaştırarak, onlara biribirlerine sevdirdrek, karşılıklı maddî ve manevî ihtiyaçlarını temine yarıyan hareket ve enerjidir.

Cihan sulhu içinde beşeriyetin hakikî saadeti, ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalması ve muvaffak olmasile mümkün olacaktır. [*]

[*] Hakimiyeti Milliye 26 Birinci teşrin 1931.

La Solidarité

La solidarité, principe commun des devoirs sociaux. - Les devoirs sociaux ont leur principe commun dans la solidarité humaine, c'est-à-dire dans la dépendance nécessaire où tous les hommes sont les uns des autres, aucun d'eux ne pouvant exister et se développer sans le secours de ses semblables.

On peut considérer la solidarité à deux points de vue différents : soit comme fait naturel, soit comme loi morale.

Au premier point de vue, la solidarité humaine n'est qu'un cas particulier de la solidarité universelle. Tous les êtres de l'univers sont en effet liés entre eux par des rapports de dependance réciproque. Tous agissent et réagissent plus ou moins immédiatement les uns sur les autres. C'est en ce sens que Leibniz a pu dire : "Le présent est plein du passé et gros de l'avenir,,. «La mer tout entière change de place pour une pierre» a dit Fichte.

En vertu de cette solidarité naturelle chaque, individu assume en lui toute l'histoire de sa famille, de sa race, de l'espèce humaine, aussi bien au point de vue physique, et de même il influe plus ou moins par ses actes sur les destinées de l'humanité à venir. Si au lieu du temps, nous envisageons l'espace, nous pouvons dire aussi que chaque individu, dans le point du monde où il est placé, subit plus ou moins le contre - coup de tous les événements heureux ou malheureux qui arrivent aux autres hommes sur toute la surface de la terre. Cette solidarité devient de plus en plus étroite, et de plus en plus générale, à mesure que la civilisation fait des progrès et qu'elle multiplie lesrélations de toute sorte entre les hommes de toutes les nations. Il ya donc une solidarité constante et inévitable de chaque individu à la fois avec ses contemporains, ses prédécesseurs et ses successeurs dans l'humanité.

On peut sans doute essayer de se soustraire à cette solidarité, sur certains points particuliers. On peut même y réussir dans une certaine mesure, mais il est impossible de rompre entièrement les innombrables liens qui rattachent chacun de nous au reste des hommes. La mort même ne le peut pas, car notre souvenir et nos actes nous survivent.

Qnand on a bien compris cette solidarité nécessaire des êtres humains, on se rend compte d'abord que nul d'entre nous ne peut s'attribuer entièrement à lui même les avantages physiques, intellectuels, ou moraux dont il jouit : tous ces biens sont l'œuvre de ses devanciers : c'est à la société humaine qu'il en est redevable et par conséquent il vient au monde avec une dette.

On se rend compte aussi que nulle pensée, nulle action n'est indifférente. Tel acte que nous croyons limité à nous - même se répercute en réalité par ses conséquences sur une infinité d'autres hommes, et il nous suffit sans doute d'être averti de cette portée infinie de nos actinos, pour nous faire sentir toute la nécessité de la prudence et de l'empire sur soi. On n'est plus tenté d'excuser ses fautes ou ses vices en invoquant la banale excuse : aprés

tout je ne fais de tort qu'à moi - même, car on sait désormais qu'il est impossible de se faire tort à soi - même sans faire également tort à autrui.

Cette solidarité qui est un fait naturel doit - elle se transformer pour nous en loi morale ? Remarquons que si elle est un bien à certains égrards, elle peut être aussi un mal, car elle nous fait souvent héritiers des misères de nos devanciers et complices des erreurs et des fautes de nos contemporains. Par suite, il est permis de se demander si nous devons prendre notre part de la solidarité humaine, l'accepter de bon gré et travailler à l'étendre ou si nous ne devons pas protester contre elle et faire tous nos éfforts pour nous en affranchir.

La nature elle - même semble nous incliner à la solidarité sentie et consentie en nous faisant sympathiser les uns avec le autres. Qu'est - ce en effet que la sympathie, sinon la solidarité elle - même, passant pour ainsi dire de l'extérieur à lintérieur et devenant consciente d'elle - même ? Sympathiser c'est jouir du plaisir d'autrui et c'est aussi souffrir de sa douleur. Or il n'est pas de sentiment qui nous soit plus naturel et plus nécessaire.

L'homme ne peut pas vivre sans ce partage d'émotions qui redouble en quelque parti sa propre vie dan la vie d'autrui.

La raison est ici d'accord avec la sensibilité; ce qui fait la grandeur de l'être raisonnable, c'est que tout en n'étant qu'un individu il est capable de comprendre l'universel. Il se conçoit donc lui - même comme une partie d'un tout, comme une unité de ce vaste ensemble qui est l'humanité passée, présente et future, et à ce titre, il juge que loin de renier la solidarité qui le joint aux autres hommes, il doit l'accepter pleinement et en faire le plus haut idéal de sa volonté et le plus puissant motif de sa conduite.

Nulle part cette vérité n'a été plus puissament exprimée que dans ce beau sonnet du grand pôète - philosophe Sully Prudhomme :

Le laboureur m'a dit en songe : «Fait ton pain,
Je ne te nouris plus. Gratte la terre et sème.» [I]
Le tisserand m'a dit : «Fait tes habits toi-même.»
Et le maçon m'a dit : «Prends la truelle en main.»

Alors abandonné de tout le genre humain, [II]
Dont j'emportais partout l'implacable anathème, [III]
Quand j'implorais du ciel une pitié suprême,
Je trouvais des lions debout sur mon chemin. [IV]

J'ouvris les yeux, doutant si l'aube était réelle :
De hardis compagnons sifflaient sur leur échelle,
Les métiers bourdonnaient, les champs étaient semés.

[I] Je ne te nourris pas...
[II] Et seul, abandonné...
[III] Don je traînais...
[IV] . . . . . dans mon chemin...

Je compris mon bonheur et qu'au monde où nous sommes, [V]
Nul ne peut se vanter de se passer des hommes,
Et depuis ce temp là je les ai tous aimés.

Tesanüt

Tesanüt, içtimaî vazifelerin amelî prensibi — İçtimî vazifelerin müşterek prensibi insanî tesanütte, yani bütün insanları = hiçbirini hemcinslerinin yardımı olmadan yaşatıp inkişaf ettirmiyecek surette = biribirinin yapan zarurî bağlanıştadır.

Tesanüdü, biri tabiî bir hadise, öbürü de ahlâkî bir kanun diye başka başka iki noktai nazardan tetkik etmek mümkündür.

Birinci noktai nazara göre insanî tesanüt, kâinattaki umumî tesanüdün hususî bir tecllisinden başka bir şey değildir. Filhakika kâinatta ne varsa hepsi, mütekabil münasebetlerle, biribirine bağlıdır. Her şey pek veya az çabuk biribiri üzerine tesir ve aksi tesir yapup durmaktadır. Laypnic bunun için : "Hal, mazi ile dolu ve istikbale gebedir,, diye bilmiştir. Fihte de : "Bütün deniz bir taş için yer değiştirir„ diyordu.

Bu tabiî tesanüt dolayisiledir ki her fert kendinde bedenî noktai nazardan olduğu kadar fikrî, ahlâkî ve içtimaî noktai nazardan da ailesinin, soyunun, insan cinsinin bütün tarihini hülâsa eder ve ayni şekilde kendisi de hareketlerile müstakbel insaniyetin talii üzerine az, çok bir tesir yapar. Eğer zaman yerine mesafeyi alırsak dünyada bulunduğu yer ne olursa olsun her fert, bütün öteki insanların başına gelen iyi veya fena hadiselerin aksi tesirini az veya çok duyar da diyebiliriz. Bu tenasüt, medeniyet terakki edip te bütün milletlere mensup insanlar arasındaki çeşit çeşit münasebetleri arttırdıkça umumîleşmekte ve sıkı fıkılaşmaktadır. Şu halde cemiyet içinde her fert ile hem muasırları, hem de eslâfü ahlâfı arasında daimî ve gayri kabili içtinap bir tesanüt vardır demek oluyor.

Muhakkak ki bazı hususî noktalarda insan kendini bu tesanüdün dışına çıkarmağa çalışabilir. Hattâ bir dereceye kadar bunda muvaffak ta olunur. Ancak içimizden herbirini diğer insanlara bağlıyan sayısız rabıtaların topunu kesmek kat'iyyen imkânsızdır. Bunu ölüm bile yapamaz. Çünkü hatıramız ve yaptıklarımız bizden sonra da yaşar.

Beşerî fertlerin bu zarurî tesanüdü iyice anlaşıldı mı, evvelâ içimizden hiçbirinin mütehalli olduğu bedenî, fikrî veya ahlâkî üstünlükleri tamamen kendisine atfedemiyeceği farkedilir : bütün

[V] Je connus...

bu varlıklar ya onun eslâfının veya muasırlarının eseridir : O bunları cemiyeti beşeriyeye borçludur, yani dünyaya bir borçla gelmiştir.

Keza hiçbir düşüncenin, hiçbir kareketin mücerret olmadığı da temyiz edilir. Yalnız kendimizi alâkalandırır sandığımız herhangi bir hareket, hakikatta, âvakıbi dolayisile, diğer bir yığın insana da şamildir ve hareketlerimizin bu hudutsuz şumulünden haberdar olmak, herhalde ihtiyatlı ve nefse hâkim davranmanın lüzumunu bize hissettirmeğe kâfi gelir. Hem artık şu banal „nihayet zararım kendime„ mazereti ile kusurların veya ayıpların hoş görülmesine de kalkışılamaz. Cünkü ayni derecede başkalarına da zarar vermeden insanın yalnız kendisini mütezarrır etmesine imkân olmadığı öğrenilmiştir.

Tabiî bir hadise olan bu tesanüt bizim için ahlâkî bir kanun haline de girmeli midir? Dikkat edelim ki o bazı noktalarda hayırlı tesirler bapmakla beraber, bir kötülük de teşkil edebilir. Çünkü çok defa bizi eslâfımızın sefaletlerine mirasçı yapmakta ve muasırlarımızın hata ve gafletlerine ortak düşürmektedir. Binaenaleyh insanî tesanütten biz de hissemizi almalı, onu seve seve kabullenmeli ve umumîleştirmeğe çalışmalı mı, yoksa bunu protesto edip tesirinden kendimizi korumak için elimizden geleni yapmalı mıyız? diye düşünebiliriz.

Bizzat tabiat tâ biribirimizi sevdirmek suretile bizi duyulmuş ve inanılmış bir tesanüde sürürkler gibidir. Hakikaten sevgi, aşağı yukarı dışarıdan içeriye geçip, kendi kendine şuurîleşen tesanüdün ta kendisi değil de nedir? Sevişmek, başkasının sevincini sevinç diye almak ve başkasının kederile kederlenmektir, ve bize bundan daha tabiî, bundan daha lâzım bir duygu da yoktur.

İnsan, kendi hayatını herhangi bir suretle başkasının hayatında tekrarlıyan bu heyecan taksiminden mahrum yaşayamaz.

Mantık bu noktada his ile beraberdir. Akıllı mahlûkun büyüklüğünü yapan şey, tek bir fert olmakla beraber kâinatı da kavrayabilmesindedir. Binaenaleyh bizzat kendini de geçmiş, mevcut ve gelecek insaniyet olan küllün bir kısmı, bu geniş beraberliğin bir cüz'ü kabul ediyor demektir. Netice olarak ta kendini öbür insanlara bağlıyan tesanüdü inkâr etmek şöyle dursun, bilâkis onu bütün şumulü ile benimsemek ve ondan iradesinin en yüksek idealini, hayatının en kuvvetli muharrikini yapmak mevkiinde bulunduğuna hükmetmiş oluyor.

Bu hakikat hiçbir yerde büyük - şâir filosof Sülli Prüdom'un şu güzel sonesindekinden daha kudretle ifade edilmemiştir.

BEHÎÇ ENVER

RUYA

Uykumda bir çiftçi dedi: "Ekmeğini kendin yap,
Artık seni besliyemem, şu toprağı sürüp, ek... ,,
Çolha dedi: " Ben yapamam ne elbise, ne gömlek. ,,
İrgat dedi: " İşliyemem senin için, son cevap... ,,

Bir de baktım, etrafımda kimseler yok, çekilmiş..
Tek kalmışım bir başıma... Ne yapayım şimdi ben?
Böylç yalnız dağ sırtında düşünürken, öteden
Ne göreyim? Ta karşıma bir de arslan dikilmiş...

Birdenbire uyanarak pencereden bakındım.
Gün açılmış, herkes işler; insanlara yakındım.
Ne hoştu o tezgâh sesi, o sürülen tarlalar!..

Artık gönlüm rahat oldu; inandım ki olamaz
Herkes lâzım birbirine. Kimse yalınız kalamaz!.
O zamandan beridir ki insanlara meylim var.

ALİ ULVI

LE TARTUFFE

(Acte I, Scène V.)

Cléante

Je ne suis point, mon frère, un docteur révéré,
Et le savoir chez moi n'est pas tout retiré.
Mais en un mot, je sais, pour toute ma science,
Du faux avec le vrai faire la différence.
Et comme je ne vois nul genre de héros
Qui soient plus apriser, que les parfaits dévots,
Aucune chose au monde et plus noble et plus belle
Que la sainte ferveur d'un véritable zèle,
Aussi ne vois-je rien qui soit plus odieux
Que le dehors plâtré d'un zèle specieux,
Que ces francs charlatans, que ces dévots de place,
De qui la sacrilège et trompeuse grimace
Abuse impunément et se joue à leur gré

De ce qu'ont les mortels de plus saint et sacré,
Ces gens qui, par une âme à l'intérêt soumise,
Font de dévotion métier et marchandise,
Et veulent acheter crédit et dignités
A prix de faux clins d'yeux et d'élans affectés,
Ces gens, dis-je, qu'on voit d'une ardeur non commune
Par le chemin du Ciel courir à leur fortune,
Qui, brûlants et priants, demandent chaque jour,
Et prêchent la retraite au milieu de la cour,
Qui savent ajuster leur zèle avec leurs vices,
Sont prompte, vindicatifs, sans foi, pleins d'artifices,
Et pour perdre quelq'un couvrent insolemment
De l'intérêt du Ciel leur fier ressentiment,
D'autant plus dangereux dans leur âpre colère,
Qu'ils prennent contre nous des armes qu'on révère,
Et que leur passion, dont on leur sait bon gré,
Veut nous assassiner avec un fer sacré.
De ce faux caractère on ne voit trop paraître;
Mais les dévots de cœur sont aisés à connaître.

Notre siècle, mon frére, en expose à nos yeux
Qui peuvent nous servir d'exemples glorieux :
Regardez Ariston, regardez Périandre,
Oronte, Alcidamas, Polyodore, Cilitandre;
Ce titre par aucun ne leur est débattu;
Ce ne sont point du tout fanfarons de vertu;
On ne voit point en eux ce faste insupportable,
Et leur dévotion est humaine et traitable;
Ils ne censurent point toute nos actions :
Ils trouvent trop d'orgeuil dans ces corrections;
Et laissant la fierté des paroles aux autres,
Ç'est par leurs actions qu'ils reprennent les nôtres.
L'apparence du mal a chez eux peu d'appui,
Et leur âme est portée à juger bien d'autrui.
Point de cabale en eux, point d'intrigues è suivre;
On les voit, pour tous soins, se mêler de bien vivre;
Jamais contre un pécheur ils n'ont d'acharnement;
Ils attachent leur haine au péché seulement.
Et ne veulent point prendre, avec un zèle axtrême,
Les intérêts du Ciel plus qu'il ne veut lui-même.
Voilà mes gens, voilà comme il en faut user.
Voilà l'exemple enfin puil se faut proposer.
Votre homme, à dire vrai, n'est pas de ce modèle :

C'est de fort bonne foi que vous vantez son zèle;
Mais par un faux éclat je vous crois ébloui.

ORGON

Monsieur mon cher beau-frère, avez-vous tout dit?

Cléante

Oui.

MOLİER

RİYANIN ENCAMI [1]

Kliyant

Ben ne âlimim birader, ne hiç
Âlimin ilmi bende değildir.
Lâkin ben size kısacık deyim
Hep benim ilmim bundan ibaret:
Doğruyu, iğriyi ben fark ederim.
Benim indimde kahramanlardan
Daha muteber tam sofulardır.
İhlâs ile Hakka ibadetten
Dünyada âlâ hiçbir şey olmaz.
Lâkin en kötü şey de cihanda
Dışı iffetle yaldızlı olmak.
Bu mürayiler, bu kalpazanlar
Bizce mukaddes olan her şeyi
Oyuncak eder, havf eylemezler.
Çünkü menfaat niyetleridir,
Sofuluk elde sanatleridir.
Vecdi kâziple, yalan bakışla
Rütbe ararlar, nüfuz isterler.
Fevkâlâde ise zahirde iffet
Tarikı hakdan maladır niyyet;
Her gün yanarak eder ibadet,
Terki dünyayı eder nasihat.
Bunlar ne kadar iffet satsalar
O kadar kötü huyları vardır:
Tiz meşreptirler, hem deve kinli,
Dinsiz olurlar, mekkâr olurlar;

[1] Ziya paşa merhum birinci perdenin dört sahnesini ve beşinci sahnenin de birkaç mükâlemesini her nedense bırakarak mütebaki parçaları tercüme etmiştir. Tartüf 1888 - de Matbaai Ebuzziyada basılmıştır.

Birini helâke kastetseler
Garazlarını stretmek için,
Rızayi Hakkı meydana korlar;
Adavetlerinden hem pek korkulur
Kullandıkları silâhlar çünkü
Bizce muhterem olan şeylerdir.
Garazlariçin masumu bunlar
Okunmuş bıçak ile keserler.
İşte bu yolda yalandan sofu
Şimdi âlemde pek çok görünür.
Lâkin gerçekten sofu olanlar
Kolay bilinir, müşkül değildir.
Zamanımızda elhamdülillâh
Niceleri var ki medhe sezadır,
Bunlara zahit dense revadır.
İffetlerile fahreylemezler
Öyle görünüş, yapış bilmezler.
Onların silâhı hep insancadır,
Her yaptıkları çirkin görünmez;
Ef'alimize tariz etmezler,
Bu tarizleri kibir sayarlar,
Sözle fahriyye hiç eylemezler,
Bizi fiil ile mahcup ederler,
Fıskı zahire hükmeylemezler,
Hep hüsnü zanna mail olurlar,
Fesat etmezler, fitne bilmezler,
Bütün halk ile hoş geçinirler.
Fasik görseler hücum etmezler,
Yalnız fıska keder ederler.
Taassup edip rizayi Hakkı
Şer'in hilâfında aramazlar.
Bence ehli Hak böyledir, işte.
Taklit etmeğe bunlar sezadır.
Lâkin, efendim bu sizin sofu
Sözün doğrusu, böyle değildir.
Sizin gönlünüz saf olduğundan
Halini sena ediyorsunuz.
Bana kalırsa gözlerinizi
Gayret karartmış, görmiyorsunuz.

ORGON

Daha var mı bir diyeceğiniz
Kuzum birader?

Kliyant

Evet, efendim.

ZİYA PAŞA

Une Bonne Journée

Le même soir, en allant donner ses ordres pour les travaux du lendemain, Levine dit à son intendant :

— Vous enverrez ma faux à Tite pour qu'il la repasse demain, je faucherai peut-être moi-même.

Plus tard, en prenant le thé, Levine dit à son frère :

— Décidément le temp se met au beau, je faucherai demain: il m'est arrivé de faucher l'année dernière; et je veux m'y remettre demain toute la journée.

Serge İvanitch regarda son frère avec étonnement.

— Comment l'entends-tu? travailler toute la journée comme un paysan?

— Oui, c'est très amusant.

— C'est un excellent exercice physique, mais pourras-tu supporter une fatigue pareille? demanda Serge sans aucune intention ironique.

— Je l'ai essayé. Au commencement, c'est dur, puis on s'en traîne. Je crois bien j'irai jusqu'au bout.

Le lendemain matin, quoique levé plus tôt que de coutume, Levine, en arrivant à la prairie, trouva les faucheurs déjà à l'ouvrage.

La prairie s'étendait au pied de la colline, avec ses rangées d'herbe déjà fauchée, et les petits monticules noirs formés par les vêtements des travailleurs. Levine découvrit, en approchant, les faucheurs marchant en échelle les uns derrière les autres, et avancant lentement sur le sol inégal de la prairie. İl compta quarante - deux hommes.

Tite, son professeur, un petit vieillard sec, était là faisant de larges fauchées, sans se baisser, et maniant aisément la faux.

Levine descendit de cheval, attacha l'animal près de la route, et s'approcha de Tite, qui alla aussitôt prendre une faux cachée derrière un buisson, et la lui présenta.

— Elle est, prête, Barine, c'est un rasoir, elle fauche toute seule, dit Tite, otant son bonnet en souriant.

Levine prit la faux. Les faucheurs, après avoir fini leur ligne, retournaient sur la rout; ils étaient couverts de sueur, mais gais et de bonne humeur, et saluaient tous le maître en souriant. Personne n'osa ouvrir la bouche avant qu'un grand vieillard sans barbe, vêtu d'une jaquette en peau de mouton, lui adressât le premier la parol :

— «Attention! Barine, quand on commence une besogne, il faut la terminer! dit-il, et Levine entendit un rire étouffé parmi les faucheurs.

— Je tâcherai de ne pas me laisser dépasser, repondit-il en se plaçant derrière Tite.

— Attention! répéta le vieux.

Tite lui ayant fait place, il emboîta le pas derrière lui. L'herbe était courte et dure; Levine n'avait pas fauché depuis longtemps, et troublé par les regards fixés sur lui, il débuta mal, quoiqu'il maniât vigoureusement la faux.

Des voix derrière lui disaient :

— «Mal emmenché, il tient la faux trop haut; regarde comme il se courbe.

— Appuie davantage le talon.

— Ce n'est pas mal, il s'y fera, dit le vieux; le voilà parti; tes fauchées sont trop grandes, tu te fatigueras vite. Jadis nous aurions reçu des coups pour de l'ouvrage fait comme cela.

L'herbe devenait plus douce, et Levine, écoutant les observations sans y rèpondre, suivait Tite; ils firent ainsi une centain de pas. Le paysan marchait sans s'arrêter, mais Levine s'épuisait de ne pas arriver jusqu'au bout; il allait prier Tite de s'interrompre, lorsque celui-ci fit halte de lui-même, se baissa, prit une poignée d'herbe, en essuya sa faux et se mit à l'affiler. Levine se redressa, et jeta un regard autour de lui avec un soupir de soulagement.

A la seconde reprise, tout alla de même; Tite avançait d'un pas après chaque fauchée. Levine, qui marchait derrière, ne voulait pas se laisser dépasser; mais, au moment où l'effort devanait si grand qu'il croyait à bout de forces, Tite s'arrêtait et se mettait à aiguiser...

Le plus pénible était fait. Lorsque le travail recommença, Levine n'eut d'autre pensée, d'autre désir, que d'arriver aussi vite et aussi bien que les autres. Il n'entendait que le bruit des faux derrière lui, ne voyant que la taille droite de Tite marchant devant, et le demi-cercle décrit par la faux sur l'herbe qu'elle abaissait lentemet, en tranchant les petites têtes de fleurs. Tout à coup il sentit une agréable sensation de fraicheur sur les épaules : il regarda le ciel pendant que Tite affilait sa faux, et vint un gros nuage noir; il s'apercut qu'il pleuvait. Quelques-uns des paysans avaient mis leurs vêtements, les autres faisaient comme Levine et recevainet avec plaisir la pluie sur leur dos.

L'ouvrage avançait; Levine avait absolument perdu la notion du temps et de l'heure. Son travail à ce mement lui sembla plein de douceur; c'était un état d'inconscience, où, libre et dégagé, il oubliait complètement ce qu'il faisait, bien que son ouvrage valût en cet instant celui de Tite.

Cependant Tite s'était approché du vieux, et il examina le soleil avec lui. "De quoi parlent-ils? pourquoi ne continuons-nous pas?,, se dit Levin,

sans songer que les paysans travaillaient sans repos depui près de quatre heures, et qu'il était temps de déjeuner.

— İl faut manger, Barine, dit le vieux.

— Est-il déjà si tard? En ce cas, déjeunons.

Levine rendit sa faux à Tite, et, traversant avec les paysans la grande étendue d'herbe fauché, que la pluie venait d'arroser légèrement, il alla chercher son cheval, tandis que ceux-ci prenaient leur pain déposé avec les caftans sur l'herbe. İl s'aperçut alors qu'il n'avait pas bien prévu le temps et que son foin serait mouillé.

— Le foin sera gâté, dit-il.

— İl n'y a pas de mal, Barine; fauche à la pluie, fane au soleil, dit le vieux.

Levine détacha son cheval et rentra prendre du café chez lui. Serge İvanitch venait seulement de se lever...

Après le déjeuner, Levine, en se remettant à l'ouvrage, prit place entre le grand vieillard fâcetieux, qui l'invita à être son voisin, et un jeune paysan marié dequis l'automne, qui fauchait cet été pour la première fois.

Le vieillard avançait à grands pas réguliers, et semblait faucher avec aussi peu de peine que s'il eût sipmlement balancé les bras en marchant.

Levine se mit à l'œuvre; derrière lui marchait le jeune Michel, les cheveux attachés autour de la tête par des herbes enroulées; son jeune visage travaillait avec le reste de son corps; mais aussitôt qu'on le regardait, il souriait, et aurait mieux aimé mourir que d'avouer qu'il trouvait la tâche rude.

Le travail parut à Levine moins pénible pendant la chaleur du jour; la sueur qui le baignait le rafraîchissait, et le soleil dardant sur son dos, sa tête et ses bras nus jusqu'au coude, lui donnait de la force et de l'énergie. Les moments d'oubli, d'inconscience, revenaient plus souvent, la faux travaillait alors toute seule. C'étaient d'heureux instants! Lorsqu'on se rapprochait de la rivière, le vieillard, qui marchait devant Levine, essuyait sa faux avec de l'herbe mouillée, la lavait dans la rivière, et y puisait une eau qu'il offrait à boire au maître.

— Que diras-tu de mon (kvas), Barine? il est bon, hein?

Et Levine, croyait effectivement n'avoir rien bu de meilleur que cette eau tiède dans laquelle nageaient des herbes, avec le petit goût de rouille qu'y ajoutait l'écuelle de fer du paysan.

Le temps passait inaperçu, et déjà le moment du dîner approchait. Le vieillard attira l'attention du maître sur les enfants, à moitié cachés par les herbages, accourant de tous côtés, et apportant aux faucheurs du pain et des cruches de kvas, qui semblaient lourdes à leurs petits bras.

— Voilà les moucherons qui arrivent, dit-il en les montrant; et, s'abritant les yeux de la main, il examina le soleil.

L'ouvrage reprit pendant un peu de temps, puis le vieux s'arrêta et dit d'un ton décidé:

— Il faut dîner, Barine.

Les fauchurs regagnèrent l'endroit où étaient déposés leurs vêtements, et où les enfants attendaient avec le dîner; les uns s'assemblèrent près des télègues, les autres sous un bouquet de cytises où ils avaient amassé de l'herbe. Levine s'assit auprès d'eux; il n'avait aucune envie de les quitter. Toute gêne devant le paître avait disparu, et les paysans s'apprêtèrent à manger et à dormir; ils se lavèrent, prirent leur pain, débouchèrent leurs cruches de kvas, pendant que les enfants se baignaient dans la rivière.

Le vieux émietta du pain dans une écuelle, l'écrasa avec le manche de sa cuiller, versa du kvas, coupa des tranches de pain, sala le tout, et se mit à prier en se tournant ver l'orient.

— Eh bien, Barine, viéns goûter ma soupe, dit-il en s'agenouillant devant l'écuelle.

Levine trouva la soupe si bonne qu'il ne voulut pas rentrer chez lui. Il dîna avec le vieux, et leur conversation roula sur les affaires de ménage de clui-ci, auquelles le maître prit un vif intérêt; à son tour, il raconta de ses plans et de ses projets ce qui pouvait intèresser son compagnon, se sentant plus en communauté d'idées avec cet homme simple qu, avec son frère, et souriant involontairement de la sympathie qu'il éprouvait pour lui.

TOLSTOİ
(Anna Karenine)

Güzel Bir Gün

Aynı akşam, ertesi günkü işler için emirler verirken can sıkıntısını ketmederek vekilharca dedi :

— Yarın orağımı "Tit,, e gönderiniz.. İhtimal bizzat ot biçeceğim.. Vekilharç tebessüm edbrek cevap verdi :

— Pek alâ..

Sonra, çay içerlerken, Levin kardeşine dedi ki :

— Hava sahiden güzelleşiyor.. Yarın ot biçeceğim..

— Bu işi ben pek severim..

— Ben de çok çok severim.. Geçen sene epi ot biçmiştim.. Yarın bütün gün bununla meşgul olmak istiyorum..

Serj İvaniç başını kaldırdı.. Kemali hayretle biraderine baktı :

— Ne diyorsun?.. Bütün gün bir köylü gibi çalışacak mısın?..

— Evet çalışacağım.. Bilsen bu, ne kadar eğlencelidir.

Serj, hiçbir maksadı istihzakârenesi olmıyarak sordu :

— Evet bu, vucüt için gayet nafi bir temrindir.. Fakat vucüdün bu kadar yorgunluğa tahammül edebilir mi?..

— Tecrübe ettim.. Bidayette biraz güç, tahammülfersa geliyor.. Fakat sonra alışılıyor?.. Zannederim ki maksadıma muvaffak olacağım...

— Sahi mi söyliyorsun.. Fakat köylüler buna ne diyecek? efendilerinin şu tarzı hareketiyle istihza etmiyecekler mi?.. Daha sonra, yemek için ne yapacaksın?.. Oraya kadar bir şişe „Lâfit", kızarmış hindi palazı getirmek asla olmaz.

— Köylülerin istirahat zamanı eve gelirim..

Levin ertesi gün mutadından evvel erken kalkmakla beraber, çayıra muvasalatında ot biçen köylüleri işlerinin başında buldu..

Çayırlık henüz biçilmiş ot dizileriyle, işçilerin elbiselerinden teşekkül eden ufak siyah yığınlarla sırtın eteğine doğru uzanıyordu.. Levin yaklaşırken orakçıların biribirini takiben kademe ile yürüdüklerini, yavaş yavaş çayırlığın gayri muntazam kısmına ilerlediklerini gördü.. Kırk iki kişi saydı.. Bunların içinde tanıdıklarını farketti: Beyaz gömleğiyle kambur ihtiyar "Ermil,, .. Eski arabacısı genç "Vazya,, ..

Kuru, küçük yapılı bir ihtiyar olan muallimi "Tit,, orada idi.. Orağını, eğilmeksizin suhuletle kullanıyor, pek güzel ot biçiyordu...

Levin beygirinden indi.. Hayvanı yolun yakınında bir yere bağladı; "Tit,. e yaklaştı. Tit çalılığın arkasında saklı duran orağı alup getirdi; efendisine taktim etti.. Mütebessimane şapkasını çıkararak dedi ki:

— Hazırdır, Barın, ustura gibi.. Kendi kendine biçer...

Levin orağı aldı.. Orakçılar sıralarını bitirdikten sonra yola dönüyorlardı.. Hepsi ter içinde idi.. Lâkin şen ve şatırdı. Gülerek efendilerini selâmlıyorlardı.. Koyun derisinden bir caket lâbis olan sakalsız bir ihtiyar Levine söz söylemeden hiçbiri ağzını açmaya cesaret edemedi.

İhtiyar orakçı dedi ki:

— Dikkat, Yarın... Bir işe başlandımı onun sonunu getirmeli!..

Levin orakçılar arasında boğuk bir gülme işitti.. "Tit,, in arkasına geçerek cevap verdi:

— Vazgeçmiyeceğim, çalışacağım...

İhtiyar tekrar etti: - Dikkat!...

Tit, Levine yer verdi.. Levin, Titin arkasından adımını uydurdu.. Ot kuru ve sert idi.. Levin çoktan beri ot biçmemişti.. Her ne kadar orağı iyi kullanmakla beraber, üzerine in'itaf eden nazarlardan şaşırarak bidayette iyi biçmedi.. Arkadan iki ses:

— Fena başladı diyordu, orağı pek yüksek tutuyor.. Bak ne kadar eğiliyor..

— Ökçeye daha ziyade istinat et...

İhtiyar da söze karışarak:

— Fena değil!.. Elinden gelecek.. Biçilen ot miktarı pekçok.. Çabuk yorulacaksın., Evvelce biz de böyle yapardık ..

Ot gittikçe daha yumuşaklaşıyordu.. Levin köylülerin sözlerini dinliyor, cevap vermeksizin "Tit,, i takip ediyordu. Bu suretle yüz adım kadar biçtiler.. Köylü durmadan yürüyordu.. Fakat Levin bitap kalıyor, sonuna kadar sebat edemiyeceğinden korkuyordu. Biraz işe fasıla verilmesini Tit'den rica edeceği bir zamanda, Tit kendiliğinden durdu. Eğilerek bir tutam ot aldı. Orağını sildi; bilemeye başladı.. Levin doğruldu.. Müsterih bir tebessümle etrafına bir nazar fırlattı. Yanında yorulmuş bir köylü durdu..

İkinci başlayışta, her şey aynı tarzda devam etti,. Tit. her biçmeden sonra attığı adımla ilerliyordu.. Levin arkadan yürüyor, sebat ediyordu.. Artık kuvveti, tahammülü kalmadığını zannettiği bir zamanda Tit duruyor, orağını bilemeye başlıyordu...

En güç yer biçilmişti.. İşe tekrar başlandığı vakit Levinin diğerlerinden çabuk noktai matlubeye vasıl olmaktan başka bir fikir ve arzusu yoktu.. Arkasındaki orakların gürültüsünden başka bir şey işitmiyor; önünde yürüyen Titin dimdik endamından, orağın otları keserek çizdiği nısıf daireden başka bir şey görmüyordu.. Birdenbire omuzlarında lâtif bir serinlik hissetti.. Tit orağını bilerken o, semaya bakıyardu.. Büyük bir siyah bulut gördü.. Yağmur yağıyordu.. Köylülerden bazıları elbiselerini giymişlerdi.. Bazıları da Levin gibi yapıyorlar, yağmurun arkalarına yağmasından memnun oluyorlardı..

İş ilerliyordu.. Levin vaktini ve saatini kat'iyyen unutmuştu. Bu andaki çalışması kendisine zevk ve mahzuziyetle mâlî görünüyordu.. Sanki kendi kendinden geçmiş bir halde idi.. Gördüğü iş "Tit,, kadar olmakla beraber, hissettiği hürriyet ve azadegi ile, yaptığı işi tamamen unutuyordu..

Maamafih Tit ihtiyara yaklaşarak onunla beraber toprağı nazarı tetkikten geçirdi.. Levin, köylülerin bilâfasıla dört saat çalıştıklarını ve daha yemek yemediklerini düşünmeksizin: "Neden konuşuyorlar?. Niçin devam etmiyoruz..,, Dedi... İhtiyar:

— Yemek yemek lâzım, Barın...

— Vakit o kadar geç mi?.. O halde yiyelim,.

Levin orağını "Tit,, e iade etti.. Köylülerle beraber yağmurun hafifçe ıslattığı biçilmiş ot yığınlarını geçerek beygirini aradı.. Köylüler oturmuşlar; ekmeklerini yiyorlardı.. Vaktin nasıl geçtiğini anlamamıştı.. Yağmurdan otların ıslanacağını düşünüyor:

— Ot bozulacak, diyordu...

İhtiyar cevaben:

— Barin, otlarına bir şey olmaz; yağmurdan, güneşten hiçbir zarar gelmez. ,

Levin beygirini çıkardı.. Kahve içmek üzere evine avdet etti.. Yalnız kalan Serj İvaniç henüz yataktan kalkmıştı.. Giyinip yemek salonuna gelmeden, Konstantin çayıra davet etmişti...

Kahve altı ettikten sonra Levin tekrar işe başlarken.. kendisinin yanında bulunmasını istiyen şakacı büyük ihtiyar ile, sonbahardan beri müteehhil bulunan ve bu yaz ilk defa olarak ot biçen genç bir köylü arasında ahzı mevki etti...

İhtiyar büyük, muntazam hatvelerle ilerliyor, pek az zahmet çekerek biçiyor görünüyordu.. Pek iyi bilenmiş orağı otları kendi kendine kesiyor gibiydi..

Levin işe başladı... Arkasında genç Mişel yürüyordu.. Yüzünde delikanlı vücudünün bütün kuvvetile çalışıyordu.. Kendisine bakıldığı vakit gülüyor, sây ve amelî pek haşin ve tahammülsüz bulunduğunu itiraf etmekten ise ölmeyi tercih ediyordu..

Güneşin harareti altında çalışma daha az güç değildi.. Akan terler kendisini serinleştiriyor; arkasında, başında, dirseklerine kadar çıplak kolları üzerinde neşri şua' eden güneş ona kuvvet ve zindegi veriyordu.. Nisyan ve vecdüistiğrak dakikaları daha ziyadeleşiyor, o zaman orak kendi kendine işliyordu.. Bunlar mes'ut dakikalardı.. Nehire yaklaştığı vakit Levinin önünde yürüyen ihtiyar ıslak otla orağını siliyor, nehirde yıkıyor ve oradan aldığı suyu içmek için efendisine takdim ediyordu..

— Benim "Kvas,, (Çavdar suyundan bir nevi içki) nasıl, Barın? Güzel değil mi?..

Levin, içinde otlar yüzen demir tastan içtiği bu ılık su kadar hoş ve iyi bir şey içmediğini zannediyordu.. Sonra yavaş yavaş müsterihane gezmeye başladılar.. Orak kollarda, alınlar siliniyor; bütün çiğerlerle teneffüs olunabiliyor; orakçılarâ, ormanlara, tarlalara, bütün etrafa atfı nazar edilebiliyordu. Mes'ut nisyan dakikaları daha sık geliyor, orak kendisile beraber hayatla dolu bir vücudu sürüklüyor, fikrin muaveneti olmaksızın serî ve zevk bahş bir surette en muntazam bir sây yapılmış oluyordu.. Buna mukabil bu gayri ihtiyarî faaliyete bir fasıla vermek, yahut toprak yığınlarını kaldırmak, yahut ta bir yabanî kuzukulağı demeti toplamak lâzım gelince hakikate avdet pek müşkil oluyordu.. İhtiyar için bu, oyundan başka bir şey değildi.. Bir toprak yığınına tesadüf etti mi, bir taraftan ayağıyle diğer taraftan orakla onu sıkıyor, mükerrer ufak darbelerle onu kaldırıyordu.. Hiçbir şey onun nazarı tetkikinden firar etmiyordu. Yabanî bir meyvayı ya kendisi yer, yahut ta Levine takdim ederdi Bir bıl-

dırcın yuvasına bakar, bir kara yılanı orağın ucuyla kaldırır, arkadaşlarına gösterdikten sonra uzaklara atardı.. Lâkin Levin için, genç köylü için bir defa işe girişince tebdili hareket etmek ve toprağı muayene eylemek pek güç olurdu..

Vakit farkedilmeden, geçiyordu.. Artık akşam yemeği zamanı yaklaşıyordu. İhtiyar Levinin dikkat nazarını otların arasında yarı gizlenen, her tarafından koşarak orakçılara ekmek ve küçük kollarında güçlükle taşıdıkları "Kvas,, destilerini getiren çocuklar üzerine celbetti..

Bunları göstererek:

— İşte, dedi. Küçük sinekler geliyor...

Sonra elile gözlerine siper yaparak güneşe baktı..

Biraz daha çalıştıktan sonra ihtiyar durarak kat'î bir tavurla dedi:

— Yemek yemeli, Barın!..

Orakçılar elbiselerinin bulunduğu ve çocuklarının yemeklerle kendilerini bekledikleri yere tekrar gittiler. Bazıları arabaların yanında, bazıları da sarı salkım ağaçları altında toplandılar.. Levin yanlarında oturdu.. Onları hiç terketmek istemiyordu.. Efendilerinin huzurunda bulunmaktan mütevellit sıkıntı şimdi onlarda yoktu.. Köylüler yemeğe, uyumaya hazırlanıyordu.. Çocuklar nehirde yıkanırken onlar da yüzlerini yıkadılar, ekmeklerini yediler, "Kvas,, destilerini boşalttılar.

İhtiyar bir tasın içinde ekmeği ufak ufak parçaladı.. Kaşığının sapile ezdi.. Kvas döktü.. Ekmeği dilim dilim kesti.. Hepsini tuzladı.. Ve şarka doğru teveccüh ederek ibadete başladı..

Tasın önünde diz çökerek: « Barın », gel çorbamdan tat.. Dedi.

Levin çorbayı o kadar güzel buldu ki evine avdet etmek istemedi.. İhtiyarla beraber taam etti.. Mükâleme, ihtiyarın idarei beytiyyesine dair idi.. Levin bundan hoşlandı.. Avdetinde, bu sade adamla aralarında biraderinden ziyade iştiraki efkâr ve tetabuku amal vücut bulduğunu hissederek ve onun hakkında duyduğu muhabbetten dolayı bilâ ihtiyar tebeşsüm ederek hoşlanacağı proje ve plânlarını ona hikâye etti..

RAİF NECDET

LE COCHET, LE CHAT, ET LE SOURİCEAU

Un souriceau tout jeune, et qui n'avait rien vu,
Fut presque pris au dépourvu.
Voici comme il conta l'aventure à sa mère:
«J'avais franchi les monts qui bornent cet État,
Et trottais comme un jeun Rat
Qui cherche à se donner carrière,
Lorsque deux animaux m'ont arrêté les yeux,
L'un doux, bénin et gracieux,
Et l'autre turbulent et plein d'inquiétude;
İl a la voie perçante et rude,
Sur la tête un morceau de chair,
Une sorte de bras dont il s'élêve en l'air
Comme pour prendre sa volée
La queue en panache étalée.»
Or, c'était un Cochet dant notre souriceau
Fit à sa mère le tableau
Comme d'un animal venu de l'Amérique:
«İl se battait, dit-il, les flancs avec ses bras.
Faisant tel bruit et tel fracas,
Que moi, qui, grâce aux Dieux, de courage me pique
En ai pris la fuite de peur,
Le maudissant de très-bon cœur.
Sans lui j'aurais fait connaissance
Avec cet animal qui m'a semblé si doux!..
İl est velouté comme nous,
Marqueté, longue queue, une humble contenance,
Un modeste regard, et pourtant l'œil luissant.
Je le crois fort sympathisant
Avec messieurs les Rats; car il a des oreilles
En figure, aux nôtres pareilles.
Je l'allais aborder, quand, d'un son plein d'éclat,
L'autre m'a fait prendre la fuite».
«Mon fils, dit la Souris, ce doucet est un Chat,
Qui sous son minois hypocrite,
Contre toute ta pareté
D'un malin vouloir set porté.
L'autre animal, sont au contraire,
Bien éloigné de nous mal faire,

Servira quelque jour peut-être à nos repas.
Quant au chat, c'est sur nous qu'il fonde sa cuisine.
Garde-toi, tant que tu vivras,
De juger des gens sur la mine.

LA FONTAİNE

FARE YAVRUSU, KEDİ, HOROZ

Bir küçük fare; yavru, tecrübesiz
Dedi akşam görünce annesini :
Ben ne gördüm bu gün bilir misiniz?
Öyle şeyler ki hiç nişanesini
Görmemiştim. Durun da anlatayım :
Neye iş vaktı gezmeyip yatayım
Sabahleyin erken
Şu dağdan aştım ben
Dolaşmak isterken
Göründüler birden
İki hayvan... Sevimli, nazlı biri;
Pek huşunetli, pek yaman diğeri
Sadası tiz gayet;
Başında bir koca et,
Sanki kollar birer kanat; çarpar.
Tıpkı yelpaze; bir de kuyruğu var„.
Horozun hali yavrunun gözüne
Böyle hırçın, fena görünmüştü.
"Ya, diyordu, devam edip sözüne,
Ya o gözler nasıl da dönmüştü.
Görmedim öyle vahşiyane kılık.
Sonra birden kopardı bir çığlık!
Ödüm kopup sesten
O anda kaçtım ben!..
Ne tatlı yüz derken,
Görüşmek isterken
Diğerile... O nazlı bir hayvan
Bize çok beziyordu anne, inan.
Mütevazı bakışlı, ruhu sıcak.
Cildi tüylerle kapalı, göz parlak,
Tavrı sakin, küçük kulakları var:
Bizi elbet bilir, sever, anlar.

İnce kuyruk, güzel yüzüyle bize
Benziyor çünkü... Ah!.. öbür geveze
Haykırıp korku almasaydı beni,
Soracaktım tanırdı belki seni„.

O zaman baktı anne yavrusuna
Dedi oğlum, o sevdiğin kedidir.
Düşme asla "görüşme„ kayğusuna,
Çünkü düşmanların o, en "bed„ idir.
Bağıran bilâkis zarar vermez,
Bize ondan uzaklık elvermez.
Kedi lâkin vücudumuzla doyar,
Halü tavriyle sonra göz de boyar.
Ömrün oldukça sen sakın kanma
Bakarak şekle, oğlum aldanma.

SİRACÜDDİN

Discours sur la contribution du quart [1] pour eviter la banqueroute.

Le ministre des finances ne vous a-t-il pas offert le tableau le plus effrayant de notre situation actuelle? Ne vous a-t-il pas dit que tout délai aggraverait le péril; qu'un jour, une heure, un instant, pouvait le rendre mortel?

Oh! si des dèclerations moins solennelles ne garantissaient pas notre respect pour la foi publique, notre horreur pour l'infâme mot de banqueroute, j'oserais scruter les motifs secrets, et peut-être, hélas! ignorés de nous-mêmes, qui nous font si imprudemment reculer au moment de proclamer l'acte de grand dévouement, certainement inefficace, s'il n'est pas rapide et vraiment abandonné! je dirais à ceux qui se familiarisent peut-être avec l'idée de manquer aux engagements publics, par la crainte de l'exès des sacrifices, par la terreur de l'impôt; je leur dirais: «Qu'est-ce donc que la banqueroute, si ce n'est le plus cruel, le plus inique, le plus inégal, le plus désastreux des impôts?»... Mes amis, écoutez un mot, un seul mot.

Deux siècles de déprédations et de brigandages ont creusé le gouffre où le royaume est près de s'engloutir; il faut le combler, ce gouffre effro-

[1] Contribution du quart: du quart du revenu des contribuables, pour augmenter les resources financières et combler le déficit.

yable. Eh bien; voici la liste des propriétaires français: choisissez parmis les plus riches, afin de sacrifier moins de citoyens. Mais choisissez; car ne faut-il pas qu'un petit nombre périsse pour sauver la masse du peuple? Allons, ces deux mille notables possèdent de quoi combler le déficit. Ramener l'ordre dans vos finances, la paix et la prospérité dans le royaume... Frappez, immolez sans pitiér ces tristes victimes; précipitez-les dans l'abîme: il va se refermer... Vous reculez d'horreur... Hommes pusillanimes! Eh! ne voyez vous pas qu'en décrétant la banqueroute, ou ce qui est plus odieux encore, en la rendant inévitable sans la décréter, vous vous souillez d'un acte mille fois plus criminel, et, chose inconcevable, gratuitement criminel? Car enfin cet horrible sacrifice ferait disparaître le déficit. Mais croyez-vous, parce que vous n'aurez pas payé, que vous ne devrez plus rien? Croyez-vous que les milliers, les millons d'hommes, qui perdront en un instant, par l'explosion terrible ou par ses contre-coups, tout ce qui faisait la consolation de leur vie, et peut-être leur unique moyen de la sustenter - vous laisseront paisiblement jouir de votre crime?

Contemplateurs stoïque des maux incalculables que cette catastrophe égoïstes, qui pensez que ces convulsions du désespoir et de la misère passeront comme tant d'autres, et d'autant plus rapidement qu'elles seront plus violentes, êtes-vous bien sûrs que tant d'hommes sans pain vous laisseront savourer les mets dont vous n'aurez voulu diminuer ni le nombre ni la dèlicatesse? Non, vous périrez, et, dans la conflagration universelle que vous ne frémissez pas une seule de vos détestables jouissances.

Voilà où nous marchons... J'entends parler de patriotisme, d'élan de patriotisme, d'invocation de patriotisme. Oh! ne prostituez pas ces mots de patrie et de patriotisme. Il est donc bien magnanime l'effort de donner une portion de son revenu pour savuver ce que l'on possède! Eh! messieurs ce n'est là que la simple arithmétique, et celui qui hésitera ne peut désarmer l'indignation que par le mepris que doit inspirer sa stupidité. Oui; messieurs, c'est la prudence la plus ordinaire, la sagesse la plup triviale; c'est votre intérêt le plus grossier que j'invoque. Je ne vous dis plus comme autrefois: «Donnerez-vous les premieres aux nations le spectacle d'un peuple assemblé pour manquer à la foi publique?». Je ne vous dis plus: «Eh; quels titres avez-vous à la liberté, quels moyens vous resteront pour la maintenir, si, dès votre premier pas, vous surpassez les turpitudes des gouvernements les plus corrompus?». Je vous dis: «Vous êtes tous entraînés dans la ruine universelle; et les premiers intêressés au sacrifice que le gouvernement vous demande, c'est vous-mêmes. «Votez donc ce subside extraordinaire, et puisse-t-il être suffisant! Votez-le parce que, si vous avez des doutes sur les moyens, doutes vagues et non éclaircis, vous n'en avez pas sur la nécessité et sur notre impuissance à le remplacer, immédiatement du moins. Votez-le parce que les circonstances publiques ne souffrent aucun retard.

Gardez-vous de demander du temps: le malheur n'en accorde pas. Eh!

messieurs, à propos d'une risible insurrection, qui n'eut jamais d'importance que dans les imaginations faibles, vous avez entendu nagurère ces mots forcenés: «Catilina est aux portes de Rome et l'on délibère!». Et certes il n'y avait autour de nous ni Catilina, ni périls, ni faction, ni Rome. Mais aujourd'hui la banqueroute, la hideuse banqueroute, est là; elle menace de vous consumer, vous, vos propriétés, votre honneur, et vous délibérez!....

Mirabeau

Malî İflâsın Önüne Geçmek İçin Mecburî Vergi (1) İhdası Hakkında Nutuk

Maliye nazırı hali hazırdaki vaziyetimizi en feci şeklile sizlere tasvir etmedi mi? Herhangi bir teehhürün tehlikeyi arttıracağını.. bir gün, bir saat, bir dakikalık vaktın muhatarayı mühlik hale koyabileceğini söylemedi mi?

Halkın itimadını vikaye, meş'um iflâs kelimesinden nefretimizi ifade için bu derecede vahim olmıyan beyanatın bile kâfi geleceğini bilmeseydim bizi, bu yolda bir fedakârlığı yapacağımız anda, o kadar ihtiyatsızca rüc'at ettiren (düşününüz ki bu fedakârlık hakikaten istenerek ve çabukça yapılmazsa elbette netice vermemeğe mahkümdur) gizli ve, heyhat, belki kendimizce bile meçhul sebepleri tamike çesaret ederdim. Fedakârlığın fazlalığından yılarak, vergi vermekten korkarak umumî teahhütlere riayetsizlik fikrine kendilerini alıştırmağa çalışanlara şunu derim: "Vergilerin felâketlisi, en müsavatsızı, en insafsızı, en gaddarı iflâs değil de nedir? „.... Dostlarım, size tek bir şey söyleyeceğim:

İki asırlık israf, suiistimaller, şekavet bugün kırallığın içine yuvarlanmak üzere bulunduğu uçurumu kazmıştır; bunu doldurmak lâzımdır. Girdap korkunçtur. İşte size Fransadaki mülk sahiplerinin listesi: mümkün mertebe az vatandaşı feda etmek istiyorsanız bunların içinden en zenginlerini seçiniz, fakat mutlaka seçmelisiniz. Millet kütlesini kurtarmak için az bir kısmı feda etmek lâzım geliyor. Haydi, bu iki bin kadar eşraf açığı dolduracak servete sahiptirler. Maliyeye intizamını, kırallığa sulh ve refahını iade ediniz!... Bu zavallı mağdurlara acımadan darbeyi indiriniz! onları uçuruma itiniz: girdap üzerlerine kapanacak. Korkudan geriliyorsunuz, değil mi?.... Hey ittıratsız, gölgesinden korkar adamlar! Görmiyor musunuz ki iflâsı ilân etmekle, yahut, daha çirkini, ilân etmeden içtinabı gayri mümkün hale getirmekle bin defa daha caniyane ve havsalının almıyacağı şekilde manasız ve lüzumsuz yere

(1) Hazine menabiini çoğaltmak, açığı kapatmak için irad üzerinden alınacak dörtte bir nisbetinde vergi.

caniyane bir hareketle kendinizi lekeliyorsunuz. Güya böyle korkunç bir hatveyle açığı yok edeceksiniz. Sanıyor musunuz ki siz borcunuzu vermemekle borç tükenmiş olacak? Zannediyor musunuz ki bu korkunç infilâkın sademesile, yahut serpintilerile hayatlarının medarı tesellisini, belki de yegâne vasıtai maişetlerini bir dakika içinde kaybedecek olan binlerce, miliyonlarca adam sizi cinayetinizin semeresinden rahatça istifade etmeğe serbest bırakacak?

Bu afetin Fransa üzerine salacağı sayısız dertleri eza duymadan, örpermeden temaşa edecek hotbinler, zannediyorsunuz ki ye'sin ve sefaletin ihtilâçları, diğer bir çokları gibi, çabuk, hem de daha şiddetli olduğu için, daha çabuk geçecektir. Ekmek bulamıyan bu kadar adamın sofranızdaki kapları, bir tek eksiltmeden, tatlınızdan vazgeçmeden rahat rahat yimenize göz yumacaklarına o kadar emin misiniz? Hayır, siz de mahvolacaksınız. Şimdi kıvılcımlamaktan çekinmediğiniz umumî sarsıntıda namus ve şerefinizin ziyaı, sizin nefrete lâyık ezvakınızın bir tanesini kurtaramıyacaktır.

İşte biz buraya doğru yürüyoruz... Vatanperverlikten vatanperverane hamleden bashsedildiğini, vatânın namı ağza alındığını işidiyorum. Vatanı, vatanperverliği telvis etmeyiniz. Varını kurtarmak için iradının bir parçasını vermek âlicenabane bir gayretmiş... Hayır, efendiler, bu basit bir hesap mes'elesidir. Bunda tereddüt edene karşı nefreti ammenin filiyata geçmemesi, ancak ahmaklığa karşı hissedilen ademi tenezzülden ileri gelebilir. Efendiler, bu, ihtiyatın en adîsi, basiretin en aşağı bir derecesidir. Sizin en iptidaî menfaatınızı ileri sürüyorum. Size evvelki gibi böyle hitap etmiyorum: "Milletin, halkın itimadını yıkmak için toplanmış bir cemaat manzarasını ilk defa siz mi göstermek istiyorsunuz?„ Size böyle de demiyorum: "Daha ilk adımlarınızda en mütefessih hükümetlerin rezaletlerini geride bırakacak olursanız hürriyetten bahsetmeğe ne yüzünüz olur? Hürriyeti muhafaza etmek için elinizde ne vasıta kalır?„. Hayır, şunu size söyliyeceğim: "Umumun izmihlâli içinde siz de beraber sürükleniyorsunuz. Hükümetin sizden istediği fedakârlıkta birinci derecede alâkadar olan yine sizlersiniz.„ Bu fevkalâde vergiye re'y veriniz. Keşki bu kadarı kâfi gelebilse. Re'y veriniz, çünkü bu çare hakkında müphem ve tenevvür etmemiş bir şüpheniz olsa bile bunun lüzumu hakkında, bunun hiç olmazsa şimdilik yerini tutacak bir tetbir bulamıyacağımız hakkında şüpheniz kalmamıştır. Re'y veriniz; çünkü vukuatın teehhüre tahammülü yoktur. Zaman kazanmaktan sakınınız. Felâket, vakıt bırakmaz. Efendiler, zaif muhayyelelerde ehemmiyet kazanabilen gülünç bir isyan vesilesile bundan evvel şu çılgınca lâfları işitmiştiniz: "Katilina Roma kapılarına dayandı, siz hâlâ müzakeredesiniz!„ O zaman etrafımızda ne Katilina, ne muhatara, ne hizb, ne Roma vardı. Fakat bu gün

iflâs, şeametengiz iflâs var ki sizi tekmil varınızla, namus ve şerefinizle birlikte ateşe atmak tehlikesini gösteriyor, siz ise hâlâ müzakere ediyorsunuz. „

TEVFİK KÂMİL

Le Laboureur Et Ses Enfants

Travaillez, prenez de la peine,
C'est le fonds qui manque le moins.
Un riche laboureur, sentant sa mort prochaine,
Fit venir ses enfants, leur parla sans témoins.
«Gardez-vous, leur dit-il, de vendre l'héritage
Que nous ont laissé nos parents :
Un trésor est caché dedans.
Je ne sais pas l'endroit; mais un peu de courage
Vous le fera trouver : vous en viendrez à bout.
Remuez votre champ dès qu'on aura fait l'oût :
Creusez, fouillez, bêchez; ne laissez nulle place
Où la main ne passe et repasse.»
Le père mort, les fils vous retournent le champ,
Deçà, delà, partout; si bien qu'au bout de l'an
Il en rapporta d'avantage
D'argent, point de caché. Mais le père fut sage
De leur montrer, avant sa mort,
Que le travail est un trésor.

LA FONTAINE

Kurnaz Çiftçi

Zengin çiftçi son nefeste evlâdını istedi :
—„Benim ömrüm hu kadarmış; emri Hak böyle.. dedi.
Evlâtlarım ! işte size miras diye bir namus,
Bir de tarla kalıyor ki - buna emin olunuz -
İkisi de babanıza ecdadından yadigâr...
Sakın satmak istemeyin : bir define onda var !,.
Ben yerini bilmiyorum; lâkin dikkat eyleyin :
Vaktı gelsin, toprakları ince eleyin;
Çapalayın, kazın, sürün ve kabartın tarlayı,
Defineyi bulursunuz; budur yolu, kolayı !..»
Vasıyyeti tamam oldu, biraz daha yaşadı..

O gidince tarlasına koştu bütün evlâdı...
O gün, çapa, kürek elde, biraz sağa, bir sola
Gide gide sürülmüştü baştan başa o tarla..
Lâkin bir şey bulmadılar.. Boşmuş bunca ter, emek :
Hayır !.. Ekin bol yetişti : ekin, define demek !.,
Bu kıssadan bize ne ?
İştir asıl define !..

ALİ ULVİ

Çiftçinin Nasihatı

Bir akıllı çiftçi varmış,
Hem de pekçok ihtiyarmış.
Bir gün çiftçi hastalanır,
Çocuklarını çağırır;
Der ki : Artık yavrularım
Öleceğim, ihtiyarım.
Bunu iyi dinlerseniz
Kalmazsınız öyle işsiz.
Bahçede bir hazine var;
Kazarsanız altın çıkar.
Üç gün sonra çiftçi ölür,
Bir ağaçlığa gömülür. .
Çocukları koşuşarak,
Bahçedeki taşı toprak
Yapar gibi çalışırlar...
Ne altın var, ne mangır var...
Fakat maksat ne ? bilinir
Ki çalışmak hazinedir.

İBRAHİM ALÂETTİN

Préface de M. Raymond Poincaré

Cette édition française du très beau livre que Sir George Arthur a consacré à la mémoire de lord Kitchener ne contient guère, avec les traits les plus saillants de la biographie complète que l'auteur a publiée en Angleterre, que les pages où est exposé le role du ministre anglais pendant les deux premières années de la guerre. On en a retranché tout ce qui, sur cette rive de la Manche, aurait présenté moins d'intérêt pour le lecteur. Mais, de trois volumes réduis en un seul, le traducteur a tiré un récit aussi passionnant pour nous que pour nos alliés.

Quelle a été, dès le début des hostilités, la clairvoyance de Kitchener, comment il a, tout de suite, compris l'impérieuse nécessité d'une étroite entente entre les commendements Britanique et Français, comment il a préssenti la longueur et les difficultés de la guerre, comment il a fait sortir du sol en qulques mois une magnifique armée, c'est ce que Sir George explique avec une richesse cxceptionnelle d'informations et un admirable scrupule d'exactitude.

Il nous offre ainsi un fidèle et vigoureux portrait de l'ancien soldat; et ceux qui, comme moi, ont eu l'honneur de connaître Lord Kitchener ont plaisir à retrouver dans ce livre émouvant la mâle figure du volontaire de 1870 devenu, à l'heure de la guerre universelle, l'organisateur de l'armée alliée.

Dès les premières semaines de l'invasion, et en deux circonstances que rapporte Sir George, j'ai été témoin de l'énergie et de l'esprit de décision avec les quels Lord Kitchener avait entrepris la tâche formidable dont il s'était chargé; et je puis, à cet égard, confirmer les récits que le lecteur trouvera plus loin.

Il a fallu, d'abord, l'intervention personnelle du ministre pour assurer, avant notre rétablissement sur la Marne, la liaison entre l'armée du maréchal French et la nôtre. Après la malheureuse bataille des frontierès, lorsque les troupes franco-britanniques avaient dû se replier d'une extrémité à l'autre du front, il y avait eu bien des flottements dans les instructions données au quartier général anglais pour la retraite commune. Dans la pensée du génétrl Joffre, le recul avait toujours eu un caractère stratégique. Il était résolu à reprendre l'offensive, dès que l'occasion lui paraîtrait favorable et il voulait, par suite, conserver la pleine liberté de ses mouvements, sans se laisser nulle part accrocher par l'armée des envahisseurs..

Depuis Charleroi, le grand effort des Allemands était de nous talonner partout et de déborder notre aile. C'était, entre eux et nous, une terrible lutte de vitesse. Pour ralentir leur marche précipitée, Joffre désirait que l'armée anglaise se tînt au niveau de la nôtre et n'effectuât pas son repli avec trop de hâte.

Mais, comme le rappelle Sir George Arthur, le maréchal French manœuvrait avec une indépendance excessive et il recherchait surtout à garder ses divisions intactes. Le dimanche 30 août, le génénal Joffre, inquiet de voir que French s'isolait ainsi, avait téléphoné à M. Millerand, ministre de la Guerre, qu'il craignait vraiment que les Anglais ne fussent plus, pour l'instant, disposés à se battre : ils se retiraient vers Meaux, d'où ils semblaient vouloir gagner la basse Seine en tournant Paris par le sud : geste instinctif d'insulaires qui cherchent à ser approcher des flots familiers.

Le lendemain lundi, le commendant en chef de nos armées m'envoyait un officier de liaison pour me prier d'intervenir et de faire en sorte que le

maréchal French ne poursuivît pas trop rapidement sa retraite et se décidât à contenir l'ennemi sur le front de l'armée britannique.

D'accord avec M. Millerand, je mandai l'ambassadeur d'Angleterre, Sir Francis Bertie, en qui j'avais toujours trouvé un ami loyal et très éclairé de la France. Il se mit avec empressement à ma disposition. Je lui exposai les appréhensions et la demande du général Joffre. Il me promit de téléphoner d'urgence au maréchal French.

Vers dix heures du soir, Sir Francis revint à l'Élisée. Il m'amenait un officier d'ordonnance qui m'apportait une réponse écrite du généralissime anglais. Réponse malheureusement peu concluante. Le maréchal French insistait sur les lourdes pertes en hommes et en matériel qu'avait subies son armée. Depuis qu'elle s'était éloignée de Mons, elle avait été, déclarait-il, constamment engagée. Elle avait besoin d'une bonne semaine pour se reconstituer et nedevenir une véritable unité combattante.

C'est quelques heures après ma démarche, et dans cette même nuit du 31 août au 1 er septembre, que Lord Kitchener, partageant à Londres les inquiétudes du général Joffre, se décida tout à coup à faire le voyage de Paris. On trouvera plus loin les télégrammes qu'il avait échangés avec Sir John French dans la journée du 31 août et l'on verra à quel point il était lui-même préoccupé de l'insuffisance de liaison entre les armées alliées. La réponse qu'il avait reçue du maréchal n'était seulement aussi négative que celle qui nous avait, en outre, le tort d'attribuer au commendement français, contrairement à ses intentions déclarées, la volonté de renoncer à une prochaine reprise de l'offensive. Le malentendu était donc très grave; et, s'il a été dissipé, c'est, pour la plus grande part, à Lord Kitchener que nous le devons.

Le mardi 1 er septembre, il est arrivé à Paris et il a aussitôt rencontré à l'ambassade d'Angleterre M. Millerand et le maréchal French. On verra dans le livre de Sir George le compte-rendu de cette entrevue et le résumé, écrit par Kitchener lui-même, des résultats obtenus. J'ajouterai que ce n'est pas sans peine que l'accord a fini par s'établir. Le maréchal avait commencé par dire qu'il voulait bien retrancher son armée vers Meaux, mais qu'il y mettait une condition; toujours préoccupé de rester en relations avec ses bases maritimes, il demandait que le genéral Joffre envoyât des forces pour défendre la Sein entre Paris et Le Havre. Informé de cette insistance, Joffre avait répondu qu'il lui était, à son grand regret, impossible d'étirer ainsi le front de son amée et qu'il se proposait, au contraire, de pivoter sur Paris pour reprendre promptement l'offensive générale.

Dans la même journée, le général Galliéni, gouverneur millitaire et commendant en chef des armées de Paris s'était, de son côté, spontanément adressé au maréchal French pour prendre contact avec lui. Bref, des efforts concordants avaient été faits pour améliorer la coopération des armées britanique et française; et comme le général Galliéni l'a exposé dans ses

Mémoires, il fallut encore renouveler ces efforts plusieurs fois, et cela jusqu'au 6 septembre, c'est-à-dire jusqu'au moment même où s'engagea la bataille de la Marne.

Lorsque l'offensive eut été ordonnée, le maréchal French prêta au général en chef français un concours sans réserve; son armée se battit avec une magnifique vaillance et l'Angleterre prit une part brillante à la victoire commune. Mais sans l'action répéte de lord Kitchener, la coordination ne se serait peut-être pas établie entre les deux commendement et la bataille eût risqué d'être perdue.

Deux mois plus tard, en une heure également très critique, j'ai, comme le rapporte Sir George Arthur, rencontré lord Kitchener à Dunkerque. C'était le Ier novembre 1914. Dans la nuit du 30 au 31, le Général Foche, qui était alors adjoint au général en chef et qui avait son quartier général à Cassel, avait appris que l'ennemi avait brusquement déchiré le rideau de cavalerie britannique et pénétré à Hollebeck. Le général Foche s'était précipité chez le maréchal French et lui avait promis des renforts. Il avait passé la nuit et la matiné du 31 à ramasser çà et là des troupes pour les diriger sur l'armée anglaise, puis ile avait couru à Wlamertynghe et y avait eu avec le commendant en chef de l'armée britannique la conversation fameues, où il l'avait conjuré de «tenir» et s'était engagé à l'appuyer.. La situation était encore trè indécise, lorsque les généraux Joffre, Foch, et moi, nous sommes arrivés à Dunkerque et qu'a eu lieu entre Kitchener et nous l'entrevue dont parle Sir George Arthur.

Lord Kitchener n'avait pas été tout d'abord sans éprouver quelque inquiétude sur le sort de la petite armée britannique; mais Joffre et Foch l'avaient vite rassuré et l'avaient convaincu sans pein de la possibilité et de la nécessité de soutenir le choc de l'ennemi sur la ligne même de l'attaque. Les généraux français et moi, nous avons passé plusieures heures avec le ministre anglais pour examiner les questions innombrables que soulevait a cette date la collaboration des deux armées et pour étudier, en particulier, les moyens les plus rapides de recruter de nouvelles divisions britanniques. Nous étions naturellement pressés de voir des troupes fraîches venir le plus vite possible contribuer à la défense de notre sol et certains d'entre nous avaient, à vrai dire, quelque mal à comprendre que Kitchener nous ajournât à l'été 1915 et que, dès cette époque, les Anglais entreprissent sur la côte des installations millitaires pour une durée de trois ans. Mais le ministre anglais nous exposa avec baucoup de force et de clarté, d'une part toutes les raisons qui lui faisaient prévoir une guerre de plusieurs années, d'autre part tous les obstacles qui devaient fatalement retarder pendant, au moins, sîx mois, la préparation d'une grande armée britannique. On sentait en lui une conviction profonde et réfléchie, sur la quelle la contradiction n'avait pas aisément prise. Ceux de ses interlocuteurs qui ont pu s'imaginer alors qu'il y avait, dans

cette défense opiniâtre d'un programme à très long terme, un peu d'obstination et de pessimisme, ont été, depuis, obligés de reconnaître que Kitchener avait eu, au contraire, dès le commencement des hostilités, une vision très juste de l'avenir.

J'ai eu plusieurs autres entretiens avec lui avant le jour tragique où les flots ont englouti le (Hampshire) et où l'Angleterre a pris le deuil d'un de ses fils les plus illustres. Chaque fois que nous avons traité ensemble quelque sujet important, j'ai admiré la netteté de son esprit, la droiture de sa connaissance et la trempe de sa volonté. Il n'avait en vue que la grandeur de son pays, mais ile était persuadé que la condition essentielle de cette grandeur était le maintien d'une étroite entente entre l'Angleterre et la France, et c'était assez pour qu'il fût un sincère partisan de l'alliance et pour qu'il s'appliquât à la fortifier.

La France retrouvera avec une respécteuse émotion, dans le livre de Sir George Arthur, l'image et le souvenir de l'ami sûr qu'elle a perdu. Pour moi, je remercie l'auteur qui a été le collaborateur le plus intime de lord Kitchener, de m'avoir prié de présenter ces pages au public français et de m'avoir ainsi procuré l'occasion de rendre à la mémoire d'un grand Anglais un hommage de reconnaissance.

M. Puankarenin Mukaddemesi

Lort Kiçnerin hatırasına tahsisan Sir Corç Artür tarafından neşredilen bu güzel kitabın fransızca nushası, Lordun biyografisine ait en mütebariz hutut ile, harbin ilk iki senesinde İngiliz nazırının icra ettiği rolleri tafsil eyleyen sahaifi muhtevidir. Bu nushada, Manşın beri sahilindeki karileri daha az alâkâdar eden her şey hazfedilmiştir. Fakat mütercimi, üç cildi bir cilde ifrağ ederek bizim için olduğu kadar müttefiklerimiz için de, cazip bir eser meydana çıkarmıştır.

Muhasematın bidayetinden itibaren Kiçnerin basireti ne idi? Kiçner, İngiliz ve Fransız kumanda hey'etleri arasında sıkı bir anlaşmanın mübrem lüzumunu, derhal, nasıl anladı? harbin imtidat ve müşkilâtını nasıl ortaya çıkardı? Sir Corç Artür, bütün bunları müstesna bir malûmat mebzuliyeti ile, şayanı hayret bir endişei sıhhatle izah etmektedir.

Muharrir, bu suretle bu eski askerin nam ve kuvvetli bir tasvirini arz eylemekte ve benim gibi Lort Kiçnerle tanışmak şerefiyle mübahi olanlar, bu heyecan aver kitapta, büyük harpte müttefik orduyu teşkil eyliyen 1870 gönüllüsünün erkek çehresini görmekle mübahi olmaktadır.

İlk istilâ haftalarından itibaren, Kiçnerin der'uhte eylediği müthiş

vazifeyi nasıl bir azmile, nasıl bir fikri karar ile yaptığına, Sir Corç Artürun dediği gibi iki defa şahit oldum; ve karilerin ileride bu şahadete mutlak olarak görecekleri tahkiyeyi tasdik edebilirim.

Evveli emirde, martta tekrar bir cephe tesisinden evvel, Mareşal Frenç ordusıyle ordumuz arasındaki irtibatın temini için, harbiye nazırı Lort Kiçnerin şahsen müdahalesi iktiza etmişti. Hudut üzerindeki talihsiz muharebelerden sonra, Fransız = İngiliz kıtaatı cephenin birinden diğerine çekilmek mecburiyetinde kaldıkları vakit, müşterek rüc'at hususunda İngiliz karargâhı umumisinden verilmiş olan talimatlarda pekçok temevvücat vardı. Ceneral Jofre göre, rüc'at daima bir tabiatı sevkülceyşiyeyi haiz olacaktı; müsait fırsatın zuhuriyle, tekrar taarruza geçmeğe karar verilmişti ve binaenaleyh, Ceneral Jofr hiçbir yerde müstevli orduya yapışıp kalmıyarak, tamamen serbestii harekâtını muhafaza etmek istiyordu.

(Şarleruva) dan beri Almanların bütün cehtü gayretleri, her yerde peşimizden ayrılmamak ve yanlarımızdan taşmaktı. Bu hal, iki taraflı müthiş bir sür'at mücadelesiydi. Düşmanın müstacel yürüyüşünü ağırlaştırmak için Jofr, arzu ediyordu ki İngiliz ordusu, Fransız ordusu hizasında bulunsun ve rüc'ati pek ziyade acele ile yapmasın.

Fakat, Maraşal Frenç, Sir Corç Artürun dediği gibi, fevkalâde istiklâliyetle hareket ediyor ve bilhassa fırkalarının duçarı zayiat olmamasına çalışıyordu. Frençin bu suretle Fransız ordusundan ayrı kalmasından endişeye düşen ceneral Jofr, 3 Ağustos pazar günü, harbiye nazırı Milerana İngilizlerin hâlen muharebe edemiyecek bir vaziyette bulunduğunu telefon etmişti; İngilizler (Mo) ya doğru çekiliyorlar ve oradan ağlebi ihtimal Paris cenubundan dolaşarak aşağı (Sen) havalisine vasıl olmak istiyorlardı: bu, adalıların sahile yaklaşmak meyli tabiisini gösteren bir işaretti.

Ertesi günü ordularımızın baş kumandanı, Mareşal Frençin lüzumundan fazla sür'atle rüc'at etmemesi ve karşısındaki düşmanı tevkif kararını vermesi için müdahale etmekliğimi rica etmek üzere bir irtibat zabitini nezdime göndermişti.

Mileranla mutabık kaldıktan sonra, Fransanın daima müstakim ve münevver bir dostu olan İngiltere sefiri Sir Frans Bertiye bir mektup yazdım. Müsareaten arzı hidmet etti; ceneral Jofrin korkusunu ve metalibini kendisine tafsil ettim. Müstacelen ceneral Frençe telefon edeceğini vadetti.

Akşamın altısına doğru, Sir Frans Elizeye geldi. İngiliz baş kumandanının tahriri cevabını hamil bir emir zabitini nezdime getirmişti. Bu cevap maatteessüf maksada az muvafıktı. Mareşal Frenç, ordusunun insan ve malzemece uğramış olduğu ağır zayiatta ısrar ediyordu. (Mons) dan ayrıldığındanberi aleddevam muharebe

ettiğini bildiriyordu; cüz'itamlarını tensik etmek ve tekrar hakikî bir muharebe kıt'ası olmak için tam bir haftaya ihtiyacı vardı.

Teşebbüsümden birkaç saat sonra, 1/31 Eylûl gecesiydi ki Lort Kiçner, Londrada ceneral Jofrin endişelerine iştirak ederek, derhal Parise hareket etmeğe karar vermişti. Lort Kiçnerin 31 Ağustos günü Sir Con Frençle teati ettiği telgrafnameler ileride münderiç olup müttefikin orduları arasındaki irtibatın ademi kifayesinden Kiçnerin de ne derecede endişenâk olduğu görülecektir.

Kiçnerin Mareşaldan almış olduğu cevap, Jofre ve bana verilmiş olan cevaplar gibi yalnız menfi olmakla kalmıyor, Fransa başkumandanlığına, beyanatı vakıaya muhalif olarak, yakında taarruza kıyam etmekten sarfınazar edilmiş olduğunu atf ve isnat etmek haksızlığını da muhtevi bulunuyordu. Binaenaleyh suitefehhüm pek vahim idi; ve eğer bu suitefehhüm izale edilmiş ise, bunun büyük kısmını Lort Kiçnere medyunuz.

1 Eylûl salı günü Lort Kiçner, Parise vasıl oldu ve derhal İngiltere sefarethanesinde M. Mileran ve mareşal Frençle mülâkat etti. Bu mülâkatın esası ile mülâkat netayicine ait olup bizzat Kiçner tarafından yazılmış olan hulâsa, Sir Corç Artürun bu kitabında görülecektir. Ben şunu ilâve edeceğim ki itilâfın tekrar tesisi kolay olmamıştır. Mareşal, ordusunu (Mo) ya doğru sevketmek istediğini ve fakat bunu daima bahri üssülharekesiyle irtibatta bulunmak endişesinde olan Mareşal Frenç, Paris ile Havr arasındaki Sen nehri kısmını müdafaa için ceneral Jofrin kuvvet göndermesini istiyordu. Bu ısrardan haberdar olan Jofr, ordusunun cephesini tevsi etmenin gayri mümkün olduğunu ve bilâkis umumî bir taarruza kıyam için Parisi mihver ittihaz edeceğini bildirdi.

Aynı günde, Paris valii askerisi ve Paris orduları başkumandanı ceneral Galieni de kendi ordusiyle temasta bulunması için Mareşal Frençe, kendiliğinden, müracaat etmişti. Elhasıl, İngiliz Fransız ordularının tevhidi harekâtı için mesaii müştereke sarfedilmiş; ve ceneral Galieninin hatıratında söylemiş olduğu üzere, 6 Eylûl yani Marn meydan muharebesinin başladığı ana kadar birkaç defa ve tekrar etmek icap etmişti.

Taarruz emri verildiği vakit, Mareşal Frenç Fransız başkumandanına bihudut bir muavenet ifa etti; Mareşalin ordusu lâtif bir kahramanlıkla döğüştü ve İngiltere, müşterek zafere parlak bir surette iştirak etti. Fakat, Lort Kiçnerin mükerrer tesiratı olmasaydı, her iki kumandanlık beyninde belki iştiraki ef'al olmıyacak ve meydan muharebesi kaybedilmek tehlikesine maruz kalacaktı.

İki ay sonra, yine pek buhranlı bir saatte, Artürun dediği gibi, Lort Kiçnere (Dünkerk) de müsadif oldum. 1 Teşrinisani 1914 tarihinde idi. O zaman başkumandan muavini olup karargâhı (Kassel)de

bulunan ceneral (Foş) düşmanın İngiliz süvari perdesini yararak (Hollebek) e dahil olduğunu 30-31 gecesi öğrenmişti. Ceneral Foş, Mareşal Frençin yanına koşmuş ve ona kuvayi muavine vadetmişti. Geceyi ve 31 sabahını, şuradan, buradan kıtaat toplayarak İngiliz ordusuna sevk ve tahrik etmekle geçirmiş ve sonra (Vlamertin) e koşmuştu; orada İngiliz başkumandaniyle meşhur mükâlemeyi yapmış ve mukavemet edilmesini niyaz ederek muavenet taahhüdünde bulunmuştu. Ceneral Jofr, Foş ve ben, Dünkerke vasıl olduğumuz ve Kiçner ile aramızda, Sir Corç Artürun bahsettiği, mülâkat vaki olduğu vakit, vaziyet henüz mühimdi.

Lort Kiçner, küçük İngiliz ordusunun akıbetinden vehlei ûlâda endişe etmişti: Fakat Jofr ile Foş, Kiçneri çabuk temin etmişler ve düşmanın sademesine hattâ taarruz hattında bile karşı komak imkân ve lüzumuna bilâ zahmet ikna eylemişlerdi. O zaman her iki ordunun tevhidi harekâtı keyfiyetinin bais olduğu lâyuat mesaili tetkik etmek ve bilhassa yeni İngiliz fırkalarının teşkiline mütedair vesaiti seriayı teemmül eylemek için Fransız ceneralleri ve ben, İngiliz nazıriyle birkaç saat geçirmiştik.

Biz, toprağımızın müdafaasına yardım için, mümkün olduğu kadar çabuk, taze kıtaatın vurudunu görmekte bittabi istical ediyorduk; ve, doğrusunu söylemek icap ederse, içimizden bazıları, Kiçnerin 1915 yazına talikı keyfiyet etmesini ve bundan sonra da üç senelik bir devre için, sahilde tesisatı askeriyeye teşebbüs edilmesini suitelâkki etmişlerdi. Fakat İngiliz nazırı, bir taraftan, harbin birkaç sene devamını mucip olacak esbabı, diğer taraftan büyük Beritanya ordusunun ihzarını maalesef lâekal altı ay tehire bais olan maniaları büyük bir kuvvet ve vuzuh ile teşrih etmişti. Kiçner de, tezadde cayı kabul vermeyen derin ve müteemmilâne bir kanaat görünüyordu. Bu uzun vadeli programın musırrane müdafaasiyle Kiçnerde biraz inat ve nikbinî gören bazı muhatapları, o zamandanberi bilâkis Kiçnerin bidayeti muhasemattan itibaren istikbali pek doğru görmüş olduğunu teslim etmek mecburiyetinde kalmışlardır.

Dalgaların "Hamşir,, gemisini yutarak, İngiltere zişeref evlâdının matemini tuttuğu feci günden evvel, Kiçnerle birkaç mülâkat daha yapmıştım. Bazı mühim mevzuları birlikte münakaşe ettiğimiz müddetçe Kiçnerdeki vuzuhu efkâr, istikameti vicdane ve kuvvei iradeye hayran olmuştum. Lort Kiçnerin nazarında yalnız memleketinin azameti vardı, fakat, bu azametin şartı esasisi İngiltere ile Fransa arasında sıkı bir itilâf olduğuna kani idi; ve, iki devlet arasındaki ittifakın ciddî bir taraftarı olmak ve bunu takviyeye sarfı makderet etmek için de bu kanaat kâfiydi.

Fransa, kaybettiği dostunun suret ve hatırasını, Sir Corç Artürun

kitabında, bir heyecanı hürmetkârane ile bulacaktır. Bana gelince, bu sahifeleri Fransızlara takdim için tavassutuma müracaat ettiğinden ve bu suretle büyük bir İngilize vazifei şükranı ifa etmekliğime fırsat verdiğinden dolayı, Lort Kiçnerin en harim refiki mesaisi olan muharrire teşekkür ederim [1].

SABİT

[1] Kiçner ve Harp namındaki meşhur kitabı Büyük Erkânı Harbiyenin tensibile Sabit Pş. tercüme etmiş ise de bu eser Askerî mecmuada tefrika halinde kalmıştır. Gençlerimiz Fransızcasını bulup okumalıdırlar. Bilhassa bu noktaya nazarı celp içindir ki bu kıymetli mukaddemeyi intihap ettik.

La Mort de Virginie

Depuis le moment où le Saint - Géran aperçut que nous étions à portée de le secourir, il ne cessa de tirer du canon de trois minutes en trois minutes. M. de la Bourdonnais fit allumer de grands feux de distance en distance sur la grève, et envoya chez tous les habitants du voisinage chercher de vivres, des planches, des câbles, et des tonneaux vides. On en vit arriver bien tôt une foule, accompagnés de leurs noirs chargés de provision et d'agrès, qui venaient des habitations de la Poudre - d'Or, du quartier de Flaque et de la rivière du Rempart. Un des plus anciens des habitants s'approcha du gouverneur, et lui dit : «Monsieur, on a entendu toute la nuit des bruits sourds dans la montagne. Dans les bois les feuilles des arbres remuent sans qu'il fasse de vent. Les oiseaux de marine se réfugient à terre : certainement tous ces signes annoncent un ouragan». «Eh bien ! mes amis, répondit le gouverneur, nous y sommes préparés, et sûrement le vaisseau l'est aussi. »

En effet, tout présageait l'arrivée prochaine d'un ouragan. Les nuages qu'on distinguait au zénith étaient à leur centre d'un noir affreux, et cuivré sur les bords. L'air retentissait des cris des pailles - en - cul, des frégates, des coupeurs d'eau, et d'une multitude d'oiseau de marine, qui, malgré l'obscurité de l'atmosphère, venaient de tous les points de l'horizon chercher des retraites dans l'île.

Vers les neuf heures du matin, on entendit du coté de la mer des bruits épouvantables, comme si des torrents d'eau, mêlés à des tonnerres, eussent roulé du haut des montagnes. Tout le monde s'écria : «Voilà l'ouragan ! » et dans l'instant un tourbillon affreux de vent enleva la brume qui couvrait l'île d'Ambre et son canal. Le Saint - Géran parut alors à découvert avec son pont chargé de monde, ses vergues et ses mâts de hune amenées sur le tillac, son pavillon en berne, quatre câbles sur son avant, et un de retenu sur son arrière; il était mouillé entre l'île d'Ambre

et la terre, en deçà dela ceinture de recifs qui entoure l'Ile - de - France et qu'il avait franchie par un endroit où jamais vaisseau n'avait passé avant lui. Il présntait son avant aux flots qui venaient de la pleine mer, et, à chaque lame d'eau qui s'engageait dans le canal, sa proue se soulevait tout entière, de sorte qu'on en voyait la carène en l'air; mais, dans ce mouvement, sa poupe, venant à plonger, disparaissait à la vue jusq'au couronnement, comme si elle eut été submergée. Dans cette position, où le vent et la mer le jetaient à terre, il lui était également impossible de s'en aller par où il était venu, ou, en coupant ses câbles, d'échouer sur le rivage, dont il étail séparé par des hauts-fonds semés de récifs. Chaque lame qui venait briser sur la côte s'avançait en mugissant jusqu'au fond des anses, et y jetait des galets à plus de ciquante pieds dans les terres. Puis, vanant a se retirer, elle découvrait une grande partie du lit du rivage, dont elle roulait cailloux avec un bruit rauque et affreux. La mer soulevée par le vent, grossissait à chaque instant, et tout le canal compris entre cette île et l'île d'Ambrs n'était qu'une vaste nappe d'écumes blanches, creusées de vagues noires et profendes. Ces écumes s'amassaient dans le fond des anses, à plus de six pieds de hauteur, et le vent qui en balayait la surface les portait par-dessus l'escarpement du rivage à plus d'une demi-lieue dans les terres. A leurs flocons blancs et innombrables, qui etaient chasses horizontalement jusqu'aux pieds des montagnes, on eût dit d'une neige qui sortait de la mer. L'horizon offrait tous les signes d'une longue tempête; la mer y parissait confondue avec le ciel. Il s'en détachait sans cesse des nuages d'une forme horrible, qui traversaient le zénith avec la vitesse des oiseaux, tandis que d'autres y paraissaient immobile comme de grands rochers. On n'apercevait aucune partie azures du firmament; une lueur olivâtre et blafarde éclairait seule tous les objets de la mer et des cieux.

Dans les balancements du vaisseau, ce qu'on craignait arriva. Les cables de son avant rompirent; et comme il n'etait plus retenu que par une seule ausaussiere, il fut jeté sur les rochers, à une demi-encâblure du rivage. Ce ne fut qu'un éri de douleur parmi nous. Paul allait s'élancer à la mer, lorsque je le saisis par le bras. "Mon fils, lui dis-je, voulez-vous périr? - Que j'aille à son secours, s'écria-til, ou que je meure!,, Comme le désespoir lui ôtait la raison pour prevenir sa perte, Domingue et moi nous lui attachâmes à la ceinture une longue corde, dont nous saisîmes l'une des extrémités. Paul s'avança vers le Saint-Géran, tantot nageant, tantot marchant sur les récifs. Quelquefois il avait l'espoir de l'aborder; car la mer, dans ses mouvements irréguliers, laissait le vaisseau presque à sec, de manière qu'on en eût pu faire le tour à pied; mais bientôt après, revenant sur ses pas avec une nouvelle furie, elle le couvrait d'ènorme voûtes d'eau qui soulevaient tout l'avant de sa carène, et rejetaient bien loin sur le rivage le malheureux Paul, les jambes en sang, la poitrine meurtrie, et à demi noyé.

A peine ce jeune homme avait-il repris l'usage de ses sens, qu'il se relevait, et retournait avec une nouvelle ardeur ver le vaisseau, que la mer cependant entr-ouvrait par d'horribles secousses.

Tout l'équipage, désespérant alors de son salut, se précipitait en foule à la mer, sur des vergues, des planches, des cages à poules, des tables et des tonneaux, On vit alors un objet digne d'une éternelle pitié; une jeune demoiselle parut dans la galerie de la poupe du Saint-Géran, tendant les bras vers celui qui faisait tant d'efforts pour la joindre. C'était Virginie. Elle avait reconnu son amant à son intrépidité. La vue de cette aimable personne, exposés à un si terrible danger, nous remplit de douleur et de désespoir. Pour Virginie, d'un port noble et assuré, elle nous faisait signe de la main, comme nous disant un éternel adieu. Tous les matelots s'étaient jetés à la mer. İl n'en restait plus qu'un sur le pont, qui était tout nu, et nerveux comme Hercule. İl s'approcha de Virginie avec respect: nous le vîmes se jeter à ses genoux, et s'efforcer même de lui ôter ses habits; mais elle, le repoussant avec dignité, détournat de lui sa vue. On entendit aussitôt ces cris redoublés des spectateurs; "Sauvez-la, sauvez-la! ne la quittez pas!,, Mais, dans ce moment, une montagne d'eau d'une effroyable grandeur s'engouffra entre l'île d'Ambre et la côte et s'avança en rugissant vers le vaisseau, qu'elle menaçait de ses flancs noirs et de ses sommets écumants. A cette terrible vue, le matelot, s'élança seul à la mer; et Virginie, voyant la mort innévitable, posa une main sur ses habits, l'autre sur son cœur et, levant, en haut des yeux sereins, parut un ange qui prend son vol vers les cieux.

O jours affreux! hélas! Tout fut engloutit. La lame jeta bien avant dans les terres une partie des spectateurs qu'un mouvement d'humanité avait portés à s'avancer vers Virginie, ainsi que le matelot qui l'avait voulu sauver à la nage. Cet homme, échappé à une mort presque certaine, s'agenoilla sur le sable, en disant: «O mon Dieu, vous m'avez sauvé la vie; mais je l'aurais donnée de bon cœur pour cette digne demoisselle qui n'a jamais voulu se déshabiller comme moi» . Domingue et moi, nous retirâmes des flots le malheureux Paul sans connaissance, rendant le sang par la bouche et par les oreilles. Le gouveneur le fit remettre entre les maine des chirurgiens, et nous cherchâmes, de notre côté, le long du rivage, si la mer n'y apporterait point le corps de Virginie; mais le vent aynat tourné subitement, comme il arrive dans les ouragans, nous eûmes le chagrin de penser que nous ne pourrions pas même rendre è cette fille infortunée les devoirs de la sépulture. Nous nous éloignâmes de ce lieu, accablés de consternation, tous l'esprit frappé d'une seule perte, dans, un naufrage où un grand nombre de personnes avaint péri, la plupart doutant, d'après une fin aussi funeste d'une fille si vertueuse, qu'il exitât une Providence; car il y a des maux si terribles et si peu mérités, que l'espérance même du sage en est ébranlée.

BERNARDIN
DE SAİNT- PİERRE

Virgininin Ölümü

Sen Jeran gemisi, bizim kendisine yardım edebilecek kadar yakında olduğumuzu anlayınça, iki üç dakikada bir top atmaktan geri durmadı. Vali sahil boyunca yer yer büyük ateşler yaktırdı ve civardaki ailelerden tahtalar, ipler, boş fıçılar getirtmek için etrafa adamlar saldırdı.

Biraz sonra birçok kimselerin, yanlarında eşya yüklü zenci esirlerle "Altınbarut,, , "Flak,, ve "Ramparderesi,, taraflarından gelmekte oldukları görüldü.

Bu havalide oturanların en eskilerinden biri valiye yaklaştı ve ona dedi ki:

— Efendim, bütün gece civar bağlarda boğuk gürültüler işitildi. Rüzgâr esmediği halde ormanlarda ağaç yaprakları hareket ediyor; deniz kuşları karaya sığınıyor. Bütün bu alâmetler yakında bir kasırga kopacağını gösteriyor.

— Pek âlâ dostum, biz de, muhakkak olarak gemi de buna hazırız.

Hakikaten her şey bir kasırganın yaklaştığını gösteriyordu. Semti res'teki bulutların ortası korkunç bir surette kara : kenarları bakır renginde idi. Hava çeşit çeşit deniz kuşlarının sesile dolu idi. Bu hayvancıklar karanlığa rağmen ufkun dört bir köşesinden karada bir melce aramağa geliyorlardı.

Sabahın dokuzuna doğru deniz tarafından korkunç gürültüler işitilmeğe başladı. Adeta dağların tepesinden, gökgürültüsü ile karışık olarak, su çağlayanları dökülüyordu. Ahali : "Kasırga, Kasırga,, diye bağırdı ve o dakikada korkunç bir rüzgâr "Amber adası,,nı ve kanalı örten sisi dağıttı ve Sen Jeran gemisini meydana çıkardı. Serenler ve gabiye direkleri tehlike alâmeti olarak güverte üzerine indirilmiş idi. Sen Jeran'ın başı dört, kıçı bir halatla bağlı idi. Şimdiye kadar hiçbir geminin geçmediği bir yerden geçmiş ve "Fransa adası,,nı çeviren kaya çemberinin berisinde "Amber,, adası ile kara arasında bir noktaya demir atmıştı. Başını açık denizden gelen dalgalara veriyor ve kanala giren bir dalgada, provası tamamile kalkıyor, omurgası havada görünüyordu. Fakat bu hareket esnasında kıç güverte sancak direğine kadar suya dalıyor ve gemi tamamile kaynayıp gitmiş gibi görünüyordu. Bu vaziyette rüzgâr ve deniz "Sen Jeran,,ı mütemadiyen sahile doğru sürdüğünden, onun ne geldiği yerden açık denize çıkmasına, ne de kayaların arasından bir yol bulup karaya düşmesine imkân görünmiyordu.

Sahilde kırılan her dalga inliye inliye koyucukların nihayetine kadar ileriliyor ve elli adımdan fazla bir uzaklığa çakıl taşları savuruyordu. Sonra geri çekildiği zaman kumsalın bir kısmını açıkta

bırakıyor, oradaki çakılları boğuk ve korkunç bir gürültü ile sürükleyip götürüyordu.

Rüzgârla kabaran deniz dakikadan dakikaya büyüyor ve sahil ile "Amber„ adası arasındaki kanal yer yer derin dalgalarla delinen bir geniş köpük sathı halini alıyordu. Bu beyaz köpükler koycukların nihayetlerinde altı ayak boyunda yükselip toplanıyor ve üzerlerini yalayıp geçen rüzgâr onları kenardaki kayalardan aşırarak yarım milden fazla uzaklara götürüyordu. İnsan, ufkî bir vaziyette tepelerin eteklerine kadar savrulan bu beyaz ve hesapsız parçalara baktıkça, denizin içinden sahile doğru bir kar yağıyor zannediyordu.

Ufukta uzun sürecek bir fırtınanın bütün alâmetleri görünüyordu. Yerle gök biribirine karışmış gibi idi. Gökten mütemadiyen korkunç şekilli bulutlar sökün ediyor. Bu bulutların bir kısmı bir kuş çabukluğu ile semti re'isten geçtiği halde bir kısmı kocaman kaya yığınları gibi hareketsiz duruyordu.

Gökte bir tek mavi nokta görünmüyor, kara ve denizdeki bütün eşya donuk zeytunî bir ışıkla aydınlanıyordu.

Geminin sallanışları arasında korkulan şey oldu. Baş taraftaki halatlar boptu ve bir tek halatla bağlı kalan gemi kıyıdan altmış kulaç kadar uzaktaki kayalar üstüne düştü. Kıyıda bir ıstırap feryadıdır koptu. Kendini denize atmağa kalkan Pol'u kolundan tuttum: "Oğlum ölmek mi istiyorsun?„ dedim.

Pol: — Ya onun imdadına giderim, ya ölürüm... diye bağırdı.

Ümitsizlik zavallı çocuğun aklını başından almıştı. Dominik ile ben, onun boğulmasına meydan vermemek için, kemerine bir uzun ip bağladık ve bir ucunu elimizde tuttuk. O vakit Pol "Sen Jeran„a doğru ilerlemeğe başladı. Kâh yüzüyor, kâh kayaların üstünde yürüyordu. Pol bazan gemiye varacağını ümit ediyordu; deniz intizamsız hareketleri esnasında ara sıra gemiyi hemen hemen karada bırakıyor, ve çocuğun yürüye yürüye ona varması mümkün gibi görünüyordu. Fakat biraz sonra yeni bir kudurganlıkla geri dönüyor ve onu dehşetli su kubbeleri ile örtüyordu. O vakit dalgalar geminin baş omurgasını korkunç bir yüksekliğe kaldırıyor ve zavallı Pol'u kıyıdan uzak mesafelere fırlatıp atıyordu. Yarı boğulmuş bir halde bulunan çocuğun bacakları kan, göğsü yara içinde idi. Fakat biraz kendini toplayınca tekrar ayağa kalkıyor ve yeni bir ateşle gemiye koşuyordu. Deniz korkunç çarpışlarla gemiyi parçalamağa başlamıştı. Gemiciler, onun kurtulmasından ümitlerini keserek serenler, tahta parçaları, tavuk kafesleri, masalar ve fıçılar üstünde denize atlıyorlardı.

O zaman dünya, dünya oldukça yüreği yakacak bir şey oldu: "Sen Jeran„ın arka güvertesinde bir genç kız görünmüştü. Bu genç kız kendisine yetişmek için dalgalarla boğuşan Pol'e kollarını uzatıyordu. Bu Virjini idi.... Çocukluk arkadaşını, cesurluğundan anlamıştı.

Bu kadar korkunç bir tehlike içinde bulunan bu sevgili çocuğun görünmesi yüreklerimizi acı ve ümitsizlik ile doldurdu.

Virjini, ebedî bir Allahaısmarladık der gibi, asil ve kendine hâkim bir tavırla bize el sallıyordu. Bütün gemiciler denize atılmış, güvertede bir tek tayfa kalmıştı. Bu adam hürmetle Virjiniye yaklaştı; genç kızın önünde diz çöktü ve hatta onun elbiselerini çıkarmağa uğraştı. Fakat Virjini ağır tavırla onu itti ve başını öte yana çevirdi. O vakit karadakilerden şöyle bir feryat yükseldi: "Onu kurtarınız, onu bırakmayınız.,,

Fakat bu dakikada korkunç büyüklükte bir su dağı Amber adası ile sahil arasına hücum etti; ve kara yamaçlarile, köpüklü tepelerile gemiyi tehdit ederek ona doğru atıldı. Gemici bu korkunç şeyi görünce Virjini'yi bırakarak kendini denize attı. Genç kız, ölümden kurtulmanın mümkün olmıyacağını görünce bir elini elbiseleri, öteki elini kalbi üzerine koydu ve sakin gözlerini yükseklere kaldırarak göke doğru kanat açmağa hazırlanan meleğe benzedi.

Ey korkunç gün! heyhat! hepsi suların içine gömülüp gitti. Biraz evvel Virjini'yi kurtarmağa çalışmış olan gemici gibi bu sahilde birikmiş seyirci kalabalığını da, bir insanlık hareketi, batan gemiye doğru ilerletti, fakat şiddetli bir dalga onları takımile geriye, sahilin topraklarına fırlatıp attı.

Muhakkak bir ölümden kurtulmuş olan gemici, kumların üstünde, diz çöktü: "Ey Allahım, dedi, benim canımı kurtardın; fakat ben onu benim gibi soyunmak istemiyen bu faziletli kıza seve seve, sevine sevine feda ederdim.,,

Dominik'le ben Pol'u kendisinden geçmiş bir halde denizden çıkardık. Zavallının ağzından kulaklarından kan akıyordu.

Vali onu cerrahlara teslim ettirdi. Biz de, sular Virjininin vücudunu karaya atar ümidile, deniz kenarlarını araştırmağa başladık. Fakat bu nevi kasırgalarda, çok kere olduğu gibi, rüzgâr birdenbire dönmüş bulunduğundan, bu talihsiz kıza karşı son vazifemizi de yapamamak ihtimalini yeis ile düşündük. Kalplerimiz dehşetle dolu bir halde bu yerden uzaklaştık. Bu kazada birçok kimselerin telef olmasına rağman bütün ahalinin aklında yalnız bu kız vardı. Bazı kimseler, bu kadar faziletli bir kızın bu meş'um ölümü karşısında Allahın varlığından şüpheye düşüyorlardı; öyle korkunç, o kadar az hakkedilmiş felâketler vardır ki, en hâkim insanın bile ümidini sarsar.

REŞAT NURİ

La crise

Voilà le grand mot lâché! İl me deplaît à un point que j'hésite à déssiner son contour de serpent recroquevillé. Je suis persuadée qu'à certaine termes sont attachés des maléfices, qu'ils acquièrent, prononcés, et surtout écrits, une puisance occulte et malfaisante.

Pour réduire ce qu'il ya en eux de nuisible et de pernicieux, je préconise un moyen, je ne sais s'il est éfficace, mais j'ai, pour ma part, souvent éprouvé la vertu de ce système qui consiste à bannir catégoriquement de nos conversations et de nos pensées, les formules qui, ramenées à leur humble sort de formule, et privées des fluides que nous leur insufflons par notre insistance à les répéter, perdent de leurs forces mauvaises, et redeviennent, ce qu'elles n'auraient jamais dû cesser d'être: une expression quelconque dans la foule obscure des expressions.

— La crise! Que de fois nous l'entendons, nous le prononçons, ce vocable qui a fini par condenser autour de lui une palpabilité révoltante.

Qui la énoncé pour la première fois? Quel banquier véreux? Quel chevalier d'industrie? Car je suis convaincue, que sortant d'une bouche honnête, il n'aurait pu gagner tant de terrain et innonder l'univers de sa novice resonnante, que la malveillance des uns exploite, que le découragement des autres amplifie. Nous avons notre part de responsabilité et de culpabilité dans ce qui, en général, nous échoit.

Notre vie est, fort souvent, la fidèle image de ce que nous valons. Nous ne comprenons pas toujours les mystères de la transposition qui régit un monde où l'infime et le formidable se transsubstancient à l'infini. Nos actes se réfléchissent par un jeu de miroirs fort compliqué, dans un plan d'incidence qui obéit à de rigoureuses règles mathématiques, la moindre infraction aux lois de la réfraction, entraîne des déviations dont l'énormité nous échappe et devant laquelle nous lamentons, en accusant l'époque, les dirigeants, les Etats voisins, la génération précédente, celle à venir, le mauvais sort, et Dieu lui-même.

Lucienne ABDULHAK HAMIT

Buhran

İşte kendi haline terkedilmiş bir kelime! Benim o kadar hoşuma gitmiyor ki, bu kelimenin çöreklenmiş yılana benziyen kenar çizgilerini resmetmekte tereddüt ediyorum. Şuna kaniim ki yalnış manalar izafe ettiğimiz bazı tabirler, telâffuz edildikleri, ve bilhassa yazıldıkları vakit fasit ve batıl bir kudret kazanıyorlar.

Bu kelimelerin zararlı ve tehlikeli taraflarını azaltmak için, ne derece tesirli olduğunu bilmediğim bir çareye müracaat ederim: ben,

kendi hesabıma, bu sistemin faydasını gördüm ki, bu usule göre düşüncelerimizden ve mükâlemelerimizden bazı formülleri katiyetle çıkarıp atmak lâzımdır. Bunlar alelâde birer formül haline gelince ve tekrarında ısrar ede ede kendilerine verdiğimiz seyyaliyetten mahrum kalınca, tesirlerini kaybederler ve her zaman bulundukları halde kalırlar: Karanlık ifadelerin kalabalığı içinde herhangi bir ifade olmak.

Buhran! Bu kelimeyi ne kadar duyduk, ne kadar söyledik. İlk defa bunu kim ifade etti? Hangi müflis bankacı? Hangi sanayi şövalyesi? Zira ben eminim ki bu söz namuslu bir ağızdan çıksaydı bu kadar büyük bir tesir sahası kazanmıyacak ve bütün kâinatı kuvvetli bir sesle çınlatmıyacaktı.

Hayatımız, çok defalar, değerimizin sadık bir aksinden başka bir şey değildir. Biz, içinde en müthiş ve en ehemmiyetsiz şeylerin namütenahi surette cevherini değiştirdikleri bir dünyanın tehavvülüne ait esrarı anlıyamıyoruz. Amellerimiz, gayet kat'î riyaziye kanunlarına itaat eden bir hikmet plânı içinde çok karışık bir ayna oyunile in'ikâs ediyorlar. Ziya inkisarı kanunlarına karşı en küçük bir itaatsizlik, azametini kavrıyamadığımız değişiklikler husule getiriyor ve onun karşısında, devri, komşu devletleri, müdür sınıfı, fena bahtı, hatta Allahı bile itham ederek kendi kendimize acındırıp duruyoruz.

Lüsiyen ABDÜLHAK HAMİT

Le Chêne et le Roseau

Le Chêne un jour dit au Roseau:
"Vous avez bien sujet d'accuser la Nature,
Un roitelet pour vous est un pesant fardeau;
Le moindre vent qui d'aventure
Fait rider la face de l'eau,
Vous oblige à baisser la tête;
Cependant que mon front au Caucase pareil,
Non content d'arrêter les rayons du soleil,
Brave l'effort de la tempête.
Tout vous est aquilon, tout me semble zéphyr.
Encor si vous naissiez à l'abri du feuillage,
Dont je couvre le voisinage,
Vous n'auriez pas tant à souffrir;
Je vous défendrais de l'orage:
Mais vous naissez le plus souvent
Sur les humides bords des royaumes du vent.
La Nature envers vous me semble bien injuste.

— Votre compassion, lui répondit l'Arbuste,
Part d'un bon naturel: mais quittez ce souci.
Les vents ne sont qu'à vous redoutables:
Je plie, et ne romps pas. Vous avez jusqu'ici
Contre leurs coups épouvantables
Résister sans courber le dos;
Mais attendons la fin. "Comme il disait ces mots,
Du bout de l'horizon accourt avec furie
Le plus terribles des enfants
Que le nord eût portés jusque-là dans ses flancs.
L'Arbre tient bon; le Roseau plie.
Le vent redouble ses efforts,
Et fait si bien qu'il déracine
Celui de qui la tête au ciel était voisine,
Et dont les pieds touchaient à l'empire des morts.

LA FONTAİNE

Meşe ile Saz

"Saza bir gün bakar da der ki meşe:
"Nice razı olursunuz bu işe ?
"Nedir o incecik elif kamet,
"O zarif el... O sakı bi kuvvet ?
"Etseniz ger bu hal ile herbar [1]
"Gadri taliden iştikâ, yeri ver.
"Konsa bir kuşcuğaz gelip faraza
"Size bir bar olur tuvan fersa!
"Nim rüzgâra karşı heman
"Ham olur kaddınız misali keman!..
"Bense her ruzigâra biperva
"Koyarım karşı gühü kafâsa.
"Size nisbet nesim bir sarsar
"Bana sarsar demek nesimi seher !
"Yetişip cayegâhı sayemde
"Ger bulunsaydınız himayemde,
"Her belâden olurdunuz me'mun.

"Bilmem amma ne hikmete makrun:
"Meskati re'siniz olur ekser

[1] Zulmü tali'den iştikâ herbar
Etseniz ger, vücûh ile yeri var.

"Fırtına uğrağı, batak yerler.
"Hasılı pek yazık ki talii saht
"Sizi etmiş bu mertebe betbaht!,,

Dinleyip saz onu sükûnet ile
Arzeder hissini şu suret ile :
"Bilirim olduğun, şu gayretiniz
"Eseri hüsnü hulkü siyretiniz.
"Maamafih çekmeyin siz gam
"Konmasın hatıra gubarı elem
"Ben zaifim; fakat o fırtınalar
"Bana vermez sizin kadar da zarar :
"Meyelân eylerim, şikest olmam
"Bana âsân olur sebatı kadem.
"Oldunuz gerçi siz bu âne kadar
"Sadematı riyaha tabâver :
"Geçmişe bakmamız reva olmaz !
"Sonunu beklesen fena olmaz !,,

Böyle derken apansızın öteden
Koptu bir sarsarı cibal üfken.
Saz eğildi, ağaç inad etti.
Hava gittikçe iştidat etti
Öyle kim zorü sadmesi filhal
Etti serkeş dirahti istisal.

RECAİ ZADE EKREM

Meşe ile Saz

Meşe bir gün saza bakıp dedi ki:
— Aman, nedir o uzun boy, ince bel
Ki eğilip secde eder geçse sel;
En talisiz bir mahlûksun sen belki!

Hafif ruzgâr size büyük fırtına,
Cılız bir kuş size ağır yük olur;
Doğrusu ya, halinizden korkulur!
Hele bir göz gezdiriniz siz bana :

Kaf dağları gibi kalın bir gövde;
Köküm yerde, başım ise ta gökte..
Dallarımdan güneş bile geçemez;
Kasırgalar yaprağımla oynaşır;

Benim sırtım yuvalarla kuş taşır;
Kimse ağaç olduğumu seçemez:
Orman gibi çoktur dalım, budağım;
Size göre ulu, yüksek bir dağ'ım..

Doğsaydınız eğer benim ülkemde,
Korur idim sizi selden, boradan;
O vakıt siz hemen hiçbir belâdan
Korkmazdınız elbet benim gölgemde.

Lâkin Kudret, bilmem nasıl yaratmış,
Sizi böyle bataklığa hep atmış !...,

Dinledi de cevap verdi ona saz:
— Lûtfünüze çok teşekkür ederim!
Ben bir evlât, siz de benim pederim
Beni böyle bir düşünen olamaz.

Fakat bundan üzülmeyin a Beyim!
İşte size ben teselli vereyim:
Ne fırtına, ne kasırga, ne de sel
Sizin gibi beni dahi korkutmaz.

Eğilmekle, bükülmekle hem biraz,
Hiç kırılmaz gördüğünüz ince bel!
Siz bir sağlam ağaçsınız: Pek doğru;
Fena olmaz bir beklesek sonunu !...
Böyle derken baş gösterdi kara yel;
Saz eğildi; ağaç gerdi gövdeyi.
Lâkin bora yükseltince perdeyi,
Meşe düşüp yuvarlandı en evvel...

O başı ki ta göklere ermişti,
İşte rüzgâr bugün yere sermişti.

ALİ ÜLVİ

Declaration De Droit De l'Homme

«L'assamblée Nationale reconnaît et declare, en présence et sous les auspices de L'Etre suprême, les droits suivants de l'homme et du citoyen:

I. Les hommes naissent et demeurent libres et égaux en droits; les distinctions sociales ne peuvent être fondées que sur l'utilité commune.

II. Le but de toute association politique est la conservation des droits

naturels et imprescriptibles de l'homme; ces droits sont : la liberté, la propriété, la sûreté et la résistance à l'oppréssion.

III. Le principe de toute souveraineté réside essentiellement dans la nation; nul corps, nul indivudu ne peut exercer l'autorité qui n'en émane expressement.

IV. La liberté consiste à pouvoir faire tout ce qui ne nuit pas à autrui. Ainsi, l'exercice des droits naturels de chaque homme n'a de bornes que celles qui assurent aux autres membres de la société la jouissance de ces mêmes droits; ces bornes ne peuvent être déterminés que par la loi.

V. La loi n'a le droit de défendre que les actions nuisibles à la société. Tout ce qui n'est pas défendu par la loi ne peut être empêché et nul ne peut être contraint à faire ce qu'elle n'ordonne pas.

VI. La loi est l'expréssion de la volonté générale; tous les citoyens ont droit de concourir personnellement ou par leurs représentants, à sa formation; elle doit être la même pour tous, soit qu'elle protège, soit qu'elle punisse. Tous les citoyens étant égaux à ses yeux, sont également admissibles à toutes dignités, places et emplois, selon leur capacité, et sans autres distinctions que celles de leurs vertus et de leurs talents.

VII. Nul homme ne peut être accusé, arrêté, ni détenu que dans les cas déterminés par la loi, et selon les formes qu'elle a prescrites. Ceux qui sollicitent, expédient, exécutent ou font exécuter des ordres arbitraires, doivent être punis: mais tout citoyen appelé ou saisi en vertu de la loi doit obéir à l'instant; il se rend coupable par la résistance.

VIII. La loi ne doit établir que des peines strictement et évidemment nécessaires, et nul ne peut être puni qu'en vertu d'une loi établie et promulguée antérieurement au délit, et légalement appliquée.

IX. Tout homme étant présumé innocent jusqu'a se qu'il ait été déclaré coupable, s'il est jugé indispensable de l'arrêter, toute rigueur qui ne serait pas nécessaire pour s'assurer de sa personne doit être sévèrement réprimée par la loi

X. Nul ne doit être inquiété pour ses opinions, même religieuses, pourvu que leur manifestation ne trouble pas l'ordre puplic établi par la loi.

XI. La libre communication des pensées et des opinions est un des droits les plus précieux de l'homme; tout citoyen peut donc parler, écrire, imprimer librement; sauf à répondre de l'abus de cette liberté dans les cas déterminés par la loi.

XII. La garantie des droits de l'homme et du citoyen nécessite une force publique; cette force est donc instituée pour l'avantage de tous, et non pour l'utilité particulière de ceux à qui elle est confiée.

XIII. Pour l'entretien de la force puplique et pour les dépenses d'administration, une contribution commune est indispensable; elle doit être également répartie entre tous les citoyens, en raison de leurs facultés.

XIV. Les citoyens ont le droit de constater par eux-même ou par leurs représentants, la nécessité de la contribution publique, de la consentir librement, d'en suivre l'emploi, et d'en déterminer la quotité, l'assiette, le recouvremet et la durée.

XV. La société a le droit de demander compte à tout agent public de son administration.

XIV. Toute société, dans la garnatie des droits n'est pas assurée, ni la séparation de pouvoirs déterminée, n'a point de constitution.

XVII. La propriété étant un droit inviolable et sacré, nul ne peut en être privé, si ce n'est lorsque la necessité publique, légalement constatée, l'exige évidemment, et sous la condition d'une juste et préalable indeminté,,.

Beyannamei Hukuku Adem ve Ehli Vatan

Birinci madde — İnsanlar hür ve hukukça müsavi olarak doğarlar ve o halde yaşarlar; furuk ve temeyyüzatı içtimaiye ancak menfaatı müşterekei umumîyeye müstenit olabilir.

İkinci madde — Her cemiyeti siyasiyenin gayesi tabiî ve lâyetegayyer olan hukuku beşerin muhafazasıdır. Bu hukuk hürriyet, tasarruf, emniyet, zulüm ve tazyika karşı mukavemettir.

Üçüncü madde — Her hakimiyetin menşei filasıl millettedir. Hiçbir hey'et, hiçbir şahıs sarahaten sudür etmeyen hiçbir hakimiyeti icra edemez.

Dördüncü madde — Hürriyet başkasına ikaı zarar etmiyen her şeyi yapabilmektir. Şu halde herkesin hukuku tabiîyesini istimal etmesi ancak hey'eti içtimaiyenin efradı sairesinin ayni hukuktan istifadelerini temin eden hudut ile mahduttur. Bu hudut ancak kanun ile tayin olunabilir.

Beşinci madde — Kanun ancak hey'eti içtimaiyeye muzır olan ef'al ve harekâtı mennedebilir. Kanunun nehyeylemediği şeyler mennolunamaz ve hiç kimse kanunun emretmediği bir şeyi yapmağa icbar edilemez.

Altıncı madde — Kanun, arzuyu umumînin ifadesidir. Bütün vatandaşlar bizzat veya vekilleri vasıtasile kanunun tanzimine iştirak eylemek hakkına maliktirler. Kanun, ister himaye etsin, ister ceza versin, herkes için bir olmalıdır. Bütün vatandaşlar kanun nazarında müsavi olduklarından ehliyet ve iktidarlarına göre, ve fazilet ve meziyetlerinden maada aralarında hiçbir fark nazarı dikkata alınmadan, kâffei menasıp ve makamata ve hidematı umumîyeye seyanen kabul edilirler.

Yedinci madde — Hiç kimse kanunen muayyen olmıyan ahval ve kanunun emrettiği eşkâl haricinde itham veya tevkif edilemez

Keyfi emirleri istihsal, ita, icra edenler veya ettirenler duçarı mücazat olurlar. Fakat kanun mucibince davet veya tevkif edilen her vatandaş derhal itaata mecburdur; şayet muhalefet ve mukavemet ederse bir cürüum işlemiş olur.

Sekizinci maddde — Kanun ancak kat'iyen ve sarahaten zarurî olan mücazatı vazedebilir ve bir kimseye ancak ikaı cürüm taribinden akdem tanzim ve ilân ve usulü meşruasına tevfikan tatbik edilmiş bir kanun ahkâmına göre ceza verebilir.

Dokuzuncu madde — Her fert, mücrim olduğu tahakkuk edinciye kadar, masum addedildiğinden bir kimsenin tevkifi zarurî olduğuna hükmedildiği zaman, o kimse hakkında firarını men için ittihazı lâzım tedabirden maada her türlü muamelei cebrü şiddet icrasını kanun şiddetle menneder.

Onunca madde — Hiç kimse, velevki dinî olsun, efkâr ve mutalâatı zatiyesinden dolayı iz'aç edilemez. Şu kadar ki bu efkâr ve mütaleatın tezahürü kanunen müesses olan nizamı umumîyi ihlâl etmemesi meşruttur.

On birinci madde — Efkâr ve mütaleatın serbestii teatisi insanın en kıymetdar hukukundan biridir. Binaberin her vatandaş serbestçe söyleyebilir, yazabilir, tab'ı ettirebilir. Şu kadar ki kanunun tayin ettiği ahvalde bu hürriyetin suiistimalinden dolayı mes'uldur.

On ikinci madde — İnsan ve vatandaş hukukunun temini bir kuvvei umumîyeye muhtaçtır. Binaenaleyh bu kuvvei umumîye, kendilerine tevdi olunduğu eşhasın menafii zatiyesi için değil, umumun nef'i için te'sis edilmiştir.

On üçüncü madde. — Kuvvei umumîyenin devamı ve idarenin mesarifatı için bir teklifi müşterek vaz'ı elzemdir. Bu teklif dahi bilumum vatandaşlar arasında derecei istidatlarına göre tarh ve tevzi edilmelidir.

On dördüncü madde — Bütün vatandaşlar bizzat veya vekilleri vasıtasile teklifi umumînin derecei lüzumunu tahkik, serbestçe kabulüne muvafakat, sureti sarf ve istimalini takip etmek ve herkese isabet eden hisseyi, sureti tarhını, tarzı cibayetini ve müddeti devamını tayin eylemek hakkına maliktirler.

On beşinci madde — Hey'eti içtimaîye hidematı umumîyede müstahdem her memurdan umuru idaresinin hesabını sormak hakkına maliktir.

On altıncı madde — Temini hukuku tahtı zaman ve kefalette olmayan ve kuvayı muayyenei hükûmeti tefrik etmeyen kâffei hey'eti içtimaiyenin kanunu esasisi yok demektir.

On yedinci madde — Hakkı tasarruf taarruzdan masun ve mukaddes bir hak olduğundan, hiç kimse bundan mahrum edilemez.

Meğer ki kanunen sabit olmuş bir zarureti âmm bunu icab etmiş olsun. Fakat o halde dahi bedelinin sureti adilânede ve berveçhi peşin tediyesi meşruttur.

ALİ REŞAT

HORACE, CAMİLLE

Portant en main les trois épés des Curiaces

HORACE

Ma sœur, voici le bras qui venge deux frères;
Le bras qui rompe le cours de nos destins contraires,
Qui nous rend maîtres d'Albe; enfin voici le bras
Qui seul fait aujourd'hui le sort de deux États.
Vois ces marques d'honneur, ces témoins de ma gloire,
Et rends ce que tu dois à l'heur de ma victoire.

CAMİLLE

Recevez donc mes pleurs; c'est ce que je lui dois.

HORACE

Rome n'en veut point voir après de tels exploits,
Et nos deux frères morts dans le malheur des armes
Sont trop payés de sang pour exiger des larmes:
Quand la perte est vengée, on n'a plus rien perdu.

CAMİLLE

Puisqu'ils sont satisfaits par le sang répandu,
Je cesserai pour eux de paraître affligée,
Et j'oublierai leur mort que vous avez vengée.
Mais qui me vengera de celle d'un amant,
Pour me faire oublier sa perte en un moment?

HORACE

Que dis-tu malheureuse?

CAMILLE

O mon cher Curiace!

HORACE

O d'une indigne sœur, insupportable audace
D'un ennnemi public dont je reviens vainqueur,

Le nom est dans la bouche et l'amour dans ton cœur!..
Ton ardeur criminelle à la vengeance aspire,
Ta bouche la demande et ton cœur la respire!
Suis moins ta passion, règle mieux tes désirs,
Ne me fais plus rougir d'entendre tes soupirs :
Tes flammes désormais doivent être étouffées,
Bannis-les de ton âme, et songe à mes trophées;
Qu'ils soient dorénavant ton unique entretien.

CAMILLE

Donne-moi donc, barbare, un cœur comme le tien;
Et si tu veux enfin que je t'ouvre mon âme,
Rends-moi mon Curiace, ou laisse agir ma flamme.
Ma joie et mes douleurs dépendaient de son sort.
Je l'adorais vivant et je le pleure mort.
Ne cherche plus ta sœur où tu l'avais laissée,
Tu ne revois en moi qu'une amante offensée,
Qui comme une furie attachée à tes pas
Tu veut incessamment reprocher son trépas.
Tigre altéré de sang, qui me défends les larmes,
Qui veut que dans sa mort je trouve encore des charmes,
Et jusques au ciel élevant tes exploits
Moi-même je le tue une seconde fois !
Puissent tant de malheurs accompagner ta vie,
Que tu tombes au point de me porter envie !
Et toi bientôt souiller par quelque lâcheté
Cette gloire si chère à ta brulalité !

HORACE

O ciel ! qui vit jamais une pareille rage !
Crois-tu donc que je sois insensible à l'outrage,
Que je souffre en mon sang ce mortel déshonneur ?
Aime, aime cette mort qui fait notre bonheur;
Et préfère du moins au souvenir d'un homme
Ce que doit ta naissance aux intérêts de Rome.

CAMİLLE

Rome, l'unique objet de mon ressentiment !
Rome à qui vient ton bras d'immoler mon âme!
Rome qui t'a vu naître et que ton cœur adore !
Rome enfin que je hais, parce qu'elle t'honore !
Puissent tous ses voisins ensemble conjurés,
Saper ses fondements encor mal assurés !

Et, si ce n'est assez de toute l'İtalie,
Que l'Orient contre elle à l'Occident s'allie !
Que cent peuples, unis des bouts de l'univers,
Passent, pour la détruire, et les monts et les mers !
Qu'elle-même sur soi renverse ses murailles,
Et de ses propres mains déchire ses entrailles !
Que le courroux du ciel, allumé par mes veux,
Fasse pleuvoir sur elle un déluge de feux !
Puissé-je de mes yeux y voir tomber la foudre,
Voir ses maisons en cendre et tes lauriers en poudre,
Voir le dernier Romain à son dernier soupir
Moi seule en être cause, et mourir de plaisir !

HORACE

(Mettant l'épée à la main, et poursuivant sa sœur qui s'enfuit)

C'est trop, ma patience à la raison fait place.
Vas dedans les enfers plaindre ton Curiace !

P. CORNEİLLE

HORAS, KAMİL.

(Küriyas'ların Üç Kılıcını Elinde Tutarak)

HORAS

Kardeşim! İşte iki kardeşimizin intikamını alan kol, işte biribirine zıt talilerimizin mecrasını değiştiren, bizi Alpe hâkim yapan kol. Hasılı o kol ki bugün tek başına iki devletin mukadderatını tayin etti. Bak kılıcım üzerinde bu şeref alâmetlerini, bu şan şahitlerini gör ve mes'ut zaferime borçlu olduğun şeyi ver.

KAMİL

Gözyaşlarımı alınız. Ben o zafere yalnız onları borçluyum.

HORAS

Roma böyle gazalardan sonra gözyaşı görmek istemez. Muharebede ölen iki kardeşimize olan borcumuz kan ile ödendi, onlar artık bizden gözyaşı isteyemezler. İnsan kaybettiği bir şeyin intikamını aldığı vakit hiçbir şey kaybetmemiş olur.

KAMİL

Madem ki dökülen kan onları tatmin etmiştir, o halde ben de onlar için müteessir görünmeği bırakacağım ve öcünü aldığınız ölüm=

lerini unutmağa çalışacağım. Fakat benim aşkımın öcünü kim alacak ta onun ölümünü bana bir anda unuttturacak?

HORAS

Bedbaht!... ne söylüyorsun ?

KAMİL

Ah sevgili Küriyasım!..

HORAS

Bu düşkün kardeşte, bu ne tahammül edilmez küstahlık. Biraz evvel altettiğim bir memleket düşmanının ismini ağzında, aşkını kalbinde tutuyorsun ha!.. O canî ihtirasın intikam istiyor öyle mi? Bunu ağzın söylüyor, kalbin şiddetle istiyor ha?!.. İhtiraslarına bu kadar kendini kaptırma, arzularını daha iyi tanzim et. Böyle ah=ü=zar etti=ğini gösterip te beni utandırma. Bundan sonra kalbindeki ateşi boğup söndürmelisin. Onu ruhundan çıkar, benim zaferimi düşün. Bundan sonra ağzından zaferden başka birşey işidilmesin.

KAMİL

O halde bana kendi kalbin gibi bir kalp ver.. Sana ruhumu aç=mamı istiyorsan, bana Küriyasımı iade et, yahut ta bırak kendi ate-şimle yanayım. Benim saadet ve ıstırabım onun taliine tabi idi. O yaşarken ben ona tapıyordum, öldükten sonra arkasından ağlıyorum. Kardeşini bıraktığın yerde (eski halinde) bulacağını umma. Sen bende şimdi yaralı bir âşık görüyorsun, bir âşık ki kuru "Furié,, [1] gibi her gittiği yerde peşime takılarak mütemadiyen onun ölümü için seni muahaze etmek istiyor.

Kana susamış kaplan!.. beni ağlamaktan bile mennediyorsun, istiyor=sun ki onun ölümünde bile saadet bulayım, istiyorsun ki kazandığın zaferi göklere çıkararak sevdiğimi bir ikinci defa da ben oldüreyim.

HORAS

Yarabbi ! Dünyada böyle kudurganlık görülmüş müdür? Sen beni hakarete karşı hissiz mi sanıyorsun? Bu öldürücü hayasızlığa nasıl tahammül ederim? Bizim saadetimizi temin etmiş olan o ölümü sev.. Yahut hic olmazsa Romanın menfaatlerine olan borcunu bir adamın hatırına tercih et.

KAMİL

Roma, gayz ye kinimin yegâne hedefi Roma. Uğruna aşıkımı kur=

[1] Furié: cehennemde yaşayan ve canîleri cezalandırmak vazifesile mükellef bulunan ilâhelerin ismi.

ban ettiğim Roma, senin doğduğunu gören, senin kalbin tarafından tapılan Roma. Ben o Romadan nefret ediyorum, çünkü seni tebcil ediyor.

Dilerim ki onun bütün komşuları aleyhine ittifak ederek, onun daha sağlamlaşmamış temellerini harap etsinler. İtalya kâfi gelmezse ona karşı Şark ile Garp ittifak etsin. Dünyanın dört bir ucundan toplanmış yüzlerce millet onu yıkmak için dağlar, denizler geçşinler.

Dilerim ki kendi elile kendi surlarını kendi üstüne yığsın, kendi elile kendi karnını parçalasın. Benim betdualarımla alevlenen semanın gazapları onun üstüne bir ateş tufanı yağdırsın.

Dilerim ki oraya bu yıldırımın düştüğünü gözlerimle göreyim, evlerinin kül, senin zafer defnelerinin toz olduğunu göreyim; son Romalının son nefesini göreyim. Bütün bu felâketlerin sebebi ben olayım ve hazzımdan öleyim.

HORAS

"Kılıcını çekerek kardeşini koğalar,,

Bu kadarı fazla. Artık sabrım tükendi. Git cehennemde Küriyasına kavuş...

KAMİL

(İçeride haykırır)

Ah hain!

HORAS

(Tekrar gelerek)

Kim bir Roma düşmanına ağlamağa cesaret ederse böyle derhal cezasını görür.

REŞAT NURİ

Entrevue De Lescaut Avec Son Père

İl avait reçu celle (la lettre) que je lui avais écrite huit jours auparavant. İl en avait ressenti une joie extrême; mais de quelque espérence que je l'usse flatté au sujet de ma conversion, il n'avait pas cru devoir s'arrêter tout à fait à mes promesses. İl avait pris le parti de venir s'assurer de mon changement par ses yeux, et de régler sa conduite sur la sincérité de mon repentir. İl arriva le lendemain de mon emprisonnement.

Sa première visite fut celle qu'il rendit à Tiberge, à qui je l'avais prié d'adresser sa réponse. İl ne put savoir de lui ni ma demeur, ni ma condition présente. İl en apparit seulement mes pricipales aventures, depuis que

je m'étais échappé de Sait-Sulpice. Tiberge lui parla fort avantageusement des dispositions que je lui avais marquées pour le bien dans notre dernière entrevue. Il ajouta qu'il me croyait entièrement dégagé de Manon; mais qu'il était surpris néanmoins que je ne lui eusse pas donné de mes nouvelles depuis huit jours. Mon père n'était pas dupe. Il comprit qu'il y avait quelque chose qui échappait à la pénétration de Tiberge, dans le silence dont il se plaignait, et il employa tant de soins pour découvrir mes traces, que, deux jours après son arrivée, il apprit que j'étais au Châtelet.

Avant que de recevoir sa visite, à laquelle j'étais fort éloigné de m'attendre si tôt, je reçus celle de M. le lieutenant général de police; ou pour expliquer les choses par leur nom, je subis l'interrogatoire. Il me fit quelques reproches; mais ils n'étaient ni durs, ni désobligeants. Il me dît avec douceur qu'il plaignait ma mauvaise conduite; que j'avais manqué de sagesse en me faisant un ennemi tel que M. de G... M...; qu'à la vérité il était aisé de remarquer qu'il y avait dans mon affaire plus d'imprudence et de légèreté que de malice; mais que c'était néanmoins la seconde fois que je me trouvais sujet à son tribunal, et qu'il avait éspéré que je fusse devenu plus sage, après avoir pris deux ou trois mois de leçons à Saint-Lazare.

Charmé d'avoir affaire à un juge raisonnable, je m'expliquai avec lui d'une manière si respectueuse et si modérée qu'il parut extrêmement satisfait de mes réponses. Il me dit que je ne devais pas me livrer trop au chagrin, et qu'il se sentait disposé à me rendre service, en faveur de ma naissance et de ma jeunesse. Je me hasardai à lui recommander Manon, et à lui faire l'éloge de sa douceur et de son bon naturel. Il me répondit en riant quil ne l'avait point encore vue; mais qu'on la représentait comme une dangereuse personne. Ce mot excita tellement ma tendresse que je lui dis mille choses passionnées pour la défense de ma pauvre maîtresse; et je ne pus m'empêcher même de répandre quelques larmes. Il ordonna qu'on me conduisit à ma chambre. Amour, amour, s'ecria ce grave magistrat en me voynat sortir, ne te reconcilieras-tu jamais avec la sagesse?

J'étais à m'entretenir tristement de mes idées, et à réflèchir sur la conversation que j'avais eue avec M.le lieutenant général de police, lorsque j'entendis ouvrir la porte de ma chambre: c'était mon père. Quoique je dusse être à demi préparé à cette vue, pusique je m'y attendais quelleques jours plus tard, je ne laissais pas d'en être frappé si vivement, que je me serais précipité au fond de la terre si elle s'était entr'ouverte à mes pieds. J'allai l'embrasser avec toutes les marques d'une extrême confusion. Il s'assit, sans que ni lui, ni moi eussions encore ouvert la bouche.

Comme je demeurais debout, les yeux baissés et la tête découverte:

— Asseyez-vous, monsieur!.. me dit-il gravement, asseyez-vous. Grâce au scandale de votre libertinage et de vos friponneries: j'ai découvrct le lieu de votre demeure. C'ést l'avantage d'un mérite tel que le vôtre de ne pouvoir demeurer caché. Vouz allez à la renommée par un chemin infaillible. J'espère

que le terme en sera bientôt la Grève et, que vous aurez effectivement la gloire d'y être exposé à l'admiration de tout le monde.

Je ne répondis rien. Il continua: — Qu'un père est malheureux, lorsque après avoir aimé tendrement un fils, et n'avoir rien épargné pour en faire un honnête homme, il n'y trouve à la fin qu'un fripon qui déshonore! On se console d'un malheur de fortune: le temps l'éfface, et le chagrin diminue: mais quel remède contre un mal qui augmente tous les jours, tel que les désordres d'un fils vicieux, qui a perdu tous ses sentiments d'honneur! Tu ne dis rien, malheureux! ajouta-t-il; voyez cette modestie contrefaite et cet air de douceur hypocrite; ne le prendrait-on pas pour le plus honnête homme de sa force?

Quoique je fusse obligé de reconnaître que je méritais une partie de ces outrages, il me parut néanmoins que c'était les porter à l'excès. Je crus qu'il m'était permis d'expliquer naturellement ma pensée.

— Je vous assure, monsieur, lui dis-je, que la modestie où vous me voyez devant vous n'est nullement affectée: c'est la situation naturelle d'un fils bien né, qui respecte infiniment son père, et surtout un père irrité. Je ne prétends pas non plus passer pour l'homme le plus de bonté, et de ne pas me traiter comme le plus infâme de tous les hommes. Je ne mérite pas des noms si durs. C'est l'amour, vous le savaz, qui a causé toutes ces fautes. Fatale passion! Hélas! n'en connaissez-vous pas la force et se peut-il que votre sang, qui est la source du mien, n'ait jamais ressenti les mêmes ardeurs? L'amour m'a rendu trop tendre, trop passionné, trop fidèle et peut-être trop complaisant pour les désirs d'une maîtresse toute charmante; voilà mes crimes. En voyez-vous là quelqu'un qui vous déshonore? Allons, mon père, ajoutai-je tendrement, un peu de pitié pour un fils qui a toujours été plein de respect et d'affection pour vous, qui n'a pas renoncé comme vous le pensez à l'honneur et au devoir, et qui est mille fois plus à plaindre que vous ne sauriez vous l'imaginer. Je laissai tomber quelques larmes en finissant ces parelos.

Un cœur de père est le chef-d'œuvre de la nature; elle y règne, pour ainsi parler, avec complaisance, et elle en règle elle-même tous les ressorts. Le mien, qui était avec cela homme d'esprit et de goût fut si touché du tour que j'avais donné à mes excuses, qu'il ne fut pas le maître de me cacher ce changement. - Vienens, mon pauvre chevalier, me dit-il, viens m'embrasser; tu me fais pitié.

Je l'embrassai.

L'ABBÉ PRÉVOST

Leskonun Pederile Mülâkatı

Pederim sekiz gün evvel kendisine yazmış olduğum mektubu almıştı. Bundan dolayı fevkalâde bir meserret hissetmişti; fakat

nedamet getirmiş ve ıslahı hale karar vermiş olduğuma dair bütün verdiğim teminata rağmen münhasıran ettiğim vaitlere itimat, etmeği muvafık görmemişti.

Buna binaen Paris'e gelerek bende husule gelen tahavvülü kendi gözile görmeğe ve tarzı hareketini nedametimin derecei hulûs ve samimiyetine göre tanzim eylemeğe karar vermişti. Hapsedildiğimin ertesi günü vasıl oldu.

Her şeyden evvel Tiberj'i ziyarete gitti. Çünkü cevabını onun vasıtasile göndermesini yazmıştım. Tiberj'den nerede oturduğuma, ne halde bulunduğuma dair malûmat alamadı. Yalnız Sen=Sülpis'ten firar ettiğim zamandanberi başlıca maceralarımı öğrendi.

Tiberj son mülâkatımızda kendisine izhar etmiş olduğum salâha temayül hakkında hayli lehimde bir lisan kullandı. İlâve olarak da beni artık Manon'dan tamamile kurtulmuş zannettiğini, mamafih sekiz günden beri hakkımda hiçbir haber alamadığından dolayı da taaccübe düştüğünü söyledi. Pederim aldanmadı. Uzun müddet sükûtumda, Tiberj'in nüfuzu nazarından kaçan bir şey mevcüt olduğunu anladı, ve izimi bulmak hususunda o kadar itina ve gayret sarfetti ki muvasalatından iki gün sonra (Şatele)de bulunduğumu öğrendi.

Bu kadar çabuk olacağını tahmin etmekten pek uzak bulunduğum pederimin ziyaretinden evvel, polis kaymakamı umumîsinin ziyaretini kabul ettim. Daha doğrusu, ahvali hakikî isimlerile zikretmek için, onun tarafından isticvap edildim. Beni bir mertebe tekdir etti. Lâkin tekdirleri haşin de, hatırşiken de değildi. Tarzı hareketime teessüf ettiğini hilm ile söyledi : Mösyü J.. M.. i kendime düşman etmekle âkılâne hareket etmemiştim; hakikatta mes'elede sui niyetten ziyade ademi teenni ve hiffeti meşrep bulunduğunu müşahede etmek güç bir şey değildi; lâkin dairei muhakemesine ikinci defa olarak düşüyordum; halbuki "Sen=Lâzar,, da iki üç ay dersi ibret aldıktan sonra biraz uslanmış olacağımı zannetmişti.

Makul bir hakimin huzurunda bulunduğumdan dolayı mesrur olarak, kendisine o kadar ihtiramkârane ve mutedilâne izahat verdim ki cevaplarımdan son derece hoşnut olmuş göründü. Kendimi kedere pek kaptırmamak lâzım geldiğini, gençliğim ve neslü nesebim hasebile bana lûtûfte bulunmağa mütemayil olduğunu söyledi. Kendisine Manon'u tavsiye etmek ve hilmü mülâyemetini, tab'ının, ahlâkının güzelliğini metheylemek cür'etinde bulundum. Gülerek cevap verdi ve onu henüz görmediğini, fakat tehlikeli bir kadın olarak tasvir ettiklerini söyledi. Bu söz o kadar rikkatımı, şefkatımı tahrik etti ki zavallı maşukamı müdafaa yolunda bin türlü ibtilâkarane şeyler söyledim ve birkaç damla gözyaşı dökmekten nefsimi mennedemedim. Beni yine odama götürmeleri için emir verdi ve dışarıya çıktığımı

görürken bu vakur hakim : — Ey aşk! aşk!... aklü basiretle hiçbir zaman telifibeyin etmiyecek misin? diye haykırdı.

Tefekküratımla hazin hazin hasbıhal etmekte ve polis kaymakamı umumîsile olan mükâlememi düşünmekte idim ki, kapının açıldığını işittim: Gelen, pederimdi.

Birkaç gün sonra kendisini görmeğe intizar ettiğim için, müşahedesi bana tabiî gelmek icabederken, bana o kadar tesir etti ki o anda ayağımın ucunda yer yarılsa ta dibine geçecektim.

Son derecede mahcubiyet asarile kendisini deraguş ettim. Oturdu. Ne o, ne ben henüz ağzımızı açmamıştık. Başım açık, gözlerim yere merküz ayakta durduğum için ciddiyetle dedi ki :

— Oturunuz, Mösyö, oturunuz. Çapkınlıklarınızın, dolandırıcılıklarınızın kopardığı rezalet sayesinde bulunduğunuz mahalli keşfe muvaffak oldum. Haiz bulunduğunuz meziyetin bir faidesi budur ki gizli kalamıyorsunuz : Siz şöhrete yanılmaz bir yoldan gidiyorsunuz. Memul ederim ki bu yolun müntehası "Grev,, meydanı olacaktır. Filhakika orada bütün âlemin enzari takdir ve temaşasına maruz kalmak şerefini ihraz edeceksiniz.

Hiç cevap vermedim. Devam etti :

— Bir peder oğlunu müşfikane sevmiş, onu namuslu bir adam olarak yetiştirmek için hiçbir şey esirgememiş iken, sonunda haysiyetine leke süren bir dolandırıcı olduğunu görürse ne kadar betbahttır! İnsan malı, serveti yüzünden uğradığı felâketten teselli bulur : Zaman onu siler, keder azalır; lâkin her türlü hissi namusu kaybetmiş, rezail sahibi bir oğlun fesadı ahlâkı gibi her gün artan bir fenalığa karşı nasıl deva bulunabilir ? Bir şey demiyorsun, sefil ! Şu sahte tevazua, şu riyakârane hilmü inkıyada bakınız ! İnsan onu, ırkının en namuslu adamı zannetmez mi ?

Bu hakaretlerin bir kısmına müstahak olduğumu tasdik etmeğe mecbur isem de, herhalde bana ifrata vardırılıyor gibi geldi. Fikrimi tabiîlikle ifade etmeme zeminin müsait bulunduğuna zahip oldum. Dedim ki :

— Sizi temin ederim ki, Mösyü, huzurunuzda gösterdiğim tevazu kat'iyyen sahte değildir : Asîl bir aileden doğmuş, pederine payansız hürmet besliyen bir oğlun pederine, bahusus munfail pederine karşı tabiî vaziyetidir. Kezalik ırkımızın en uslu adamı sırasında bulunmak iddiasında değilim. Fakat istirham ederim, biraz daha ziyade hayırhahlık gösteriniz ve bana insanların en alçağı gibi muamele etmeyiniz. Bütün kusurlarıma sebep, bilirsiniz, aşktır. Meş'um iptilâ! Heyhat! Siz onun kuvvetini bilmez misiniz ? Ve kanıma menba olan kanınızın, hiçbir zaman ayni şiddet ve galeyanı hissetmemiş olması kabil midir ? Aşk beni çok müşfik, çok müptelâ, çok sadık ve ihtimal ki pek sevimli olan maşukamın arzularına karşı pek hatırnüvaz bir hale

getirmiştir! İşte cinayetlerim! Bu meyanda şeref ve haysiyetinize dokunanını görüyor musunuz?

Teessürle şunları ilâve ettim:

— Lütfen, pederim, size karşı daima hürmet ve muhabbetle meşbu bulunan, zannettiğiniz gibi vazife ve haysiyetinden feragat etmemiş ve tasavvur edebileceğinizden bin defa daha fazla acınmağa lâyik olan bir oğla karşı biraz merhamet gösteriniz.

Bu sözleri söylerken gözlerimden birkaç damla yaş döküldü.

Bir peder kalbi tabiatın şehkârıdır. Tabir caizse, tabiat onda rifk ile hükümran olur ve bizzat bütün âmil ve saiklerini tanzim eder. Buna ilâveten zekâ ve temyiz sahibi olan pederim, mazeretlerime verdiğim tarzdan o kadar müteessir oldu ki, bu tahavvülü benden gizleyemedi. Bana dedi ki: Gel, zavallı şövaliyem, beni kucakla! Haline acıyorum.

Kendisini deraguş ettim.

HASAN BEDREDDİN

Un Autographe De Dumas

Un jour, à Saint-Germain, Alexsandre Dumas, assis à sa table de travail, étend machinalement la main pour caresser un énorme chien qu'on lui avait donné quelques jours auparavant et qui dormait en rond entre ses jambes. Mouton, c'était le nom de l'animal, surpris dans son sommeil, happe d'un coup de dent la main de son maître et, tout en grognant de rage, lui enfonces ses crocs dans la chair. L'auteur des Mousquetaires mis Mouton à la porte, arrêta le sang qui coulait de sa blessure, roula son mouchoir en manière de bandage autour de la plaie et continua à écrire de la main gauche: il n'était pas homm à s'arrêter pour si peu. Seulement, le soir même, l'incident, démesurement grossi, circulait dans la ville où Dumas était populaire, et l'on se racontait avec effroi que le grand conteur avait été à moitié dévoré par un dogue furieux.

Dès le lendemain, Dumas entend frapper à sa porte: un inconnu se présente, salue timidement, s'assied, tousse deux ou trois fois et interrogé sur le but de sa visite:

— Monsieur Dumas, dit-il enfin, je viens vous demander un autographe.

— Tiens! un autographe? de moi?

— Sans doute. J'en possède une assez curicuse collection et, par un hasard inexplicable, je n'en ai pas un seul de votre écriture.

— Diable! vous tombez mal. J'ai été mordu hier par mon chien et j'écris assez maladroitement de la main gauche.

— Je sais, je sais.. c'est même pour cela que je me permets d'insister.

— Je ne vous comprends pas.

— Eh bien! Monsieur Dumas, jai entendu dire que votre chien était enragé et, dans ce cas...., vous saisissez..., vos autographes... deviendront peut-être difficiles à se procurer.

Dumas devint vert.

— Joseph, cri-t-il, appelant son domestique, amenez-moi Mouton et apportez-moi un verre d'eau!

Et deux minutes plus tard il avait la satisfaction de voir le chien happer en trois coups de langue le contenu du verre qu'on lui présentait.

İl respira, éclatat de rire... et mit le collectionneur à la porte. Il devait, plus tard, se venger bien spirituellement de celui-ci aux dépense du prince de Metternich. L'altesse, à son tour, sollicitait un autographe.

— Volontiers, fit en souriant l'auteur de Monte-Cristo. Et, prenant la plume, il écrivit de sa plus belle ronde:

Reçu de M.le prince de Metternich vingt-cinp bouteilles de son meilleur vin de Johannisberg.

Le prince, comme on pense, s'executa de bonne grâce.

*
* *

(DÜMA) nın Elyazısı İle Yazılmış Bir Mektup

Aleksandr Düma bir gün, Sen Jermen'de, iş masasında otururken, birkaç gün evvel kendisine verilmiş olan ve şimdi bacaklarının arasında yusyuvarlak uyuyan büyük bir köpeği okşamak için, mihanikî olarak, elini uzatır. Uykusu arasında şaşalayan Muton = bu, köpeğin ismi idi = efendisinin elini dişlerile kapar, ve tehevvürle homurdanarak, dişlerini etine batırır.

"Üç Silâhşorlar,. müellifi köpeği kapı dışarı etti, yarasından akan kanı durdurdu, mendilini sargı gibi yaranın etrafına yuvarlatarak sardı ve sağ el ile başlıyan tefrikayı sol el ile yazmağa devam etti: o kadarcık şeyden dolayı işini bırakacak adam değildi. Yalnız, aynı günün akşamı, hadise ifrat derecede şişirilerek, Düma'nın herkes tarafından sevildiği şehirde, ağızdan ağıza dolaşıyor ve herkes büyük hikâyecinin mütehevvir bir (dog) tarafından yarı yarıya parçalandığını korka korka nakıl ve hikâye ediyordu.

Hemen ertesi gün, Düma kapısının çalındığını işitir: hüviyeti meçhul bir adam görünür; mahcubiyetle selâm verir, oturur, iki yahut üç defa öksürür. Ziyaretinden maksat ne olduğu sorulunca, nihayet:

— Mösyü Düma, der, elyazınızla muharrer bir tezkere istemeğe geldim.

— Ya! Elyazısı ile muharrer tezkere mi? Benden mi?

— Şüphesiz. Oldukça tuhaf elyazılarından müteşekkil bir kollek-

siyonum var, ve izahı mümkün olmıyan bir tesadüf eseri olarak, sizin öyle bir tezkerenize malik değilim.

— Eyvah ! Fena bir tesadüfe uğradınız. Dün köpeğim tarafından ısırıldım. Şimdi sol elimle pek beceriksizcesine yazıyorum.

— Biliyorum, biliyorum... Zaten bunun içindir ki israr ediyorum.

— Dediğinizi anlamıyorum.

— Evet ! Mösyü Düma, köpeğinizin kuduz olduğunu söyledikle=rini duydum. Şu hale göre... anlıyorsunuz'a, elyazınızla muharrer mektuplar.. ihtimal ki bunların tedariki müşkül olacak.

Düma'nın çehresi yemyeşil oldu. Uşağına seslenerek:

— Jozef, dedi, Muton'u bana gönder, bir bardak ta su getir !

İki dakika sonra, köpeğin kendisine gösterilen bardak içindeki suyu dilinin üç darbesile kaptığını görmekle münşerih oldu.

Bir nefes aldı, kahkaha ile güldü... Ve kolleksiyoncuyu kapı dışarı etti. Bilâhare, bundan prens Meternih'in zararına olarak, pek fetanetkârane bir surette intikam alıyordu. Prens Meternih'te el=yazısile yazılmış bir mektup istiyordu.

Montekristo müellifi bu talaba, gülerek : - Maalmemnuniye, dedi, ve kalemini alarak, en güzel yuvarlak harflerle, şu satırları yazdı :

"Mösyü prens de Meternih'ten kendisine mahsus (Johannisberg) şarabından yirmi beş şişe aldım. ,,

Prens, tahmin ettiğiniz gibi, bu talebi kemali memnuniyetle is'af etti.

A. K.

Avant-Propos

Pendant que tant de Royautés s'effondrent, il en est une que le XIX siècle a vu naître et s'affermir de jour en jour, c'est celle de l'enfant.

Tout semble avoir conspiré en sa faveur. Ce sont d'abord les poètes, dont il fut si longtemps méconnu ou dédaigné, qui font de l'enfant leur idole. A la suite de Victor Hugo, ils se pressent autour de son berceau, epi-ent ses premires sourires, interprètent ses premiers bégaiements, s'intéressent à ses moindres jeux, décrivent le bonheur qu'il rèpand dans le «cercle de famille» , forment des rêves d'avenir dont il est le héros, s'associant à ses joies et à ses tristesses et lui gagnant ainsi toutes les tendresses et tous les les dévouements. Et de cette cour aussi désintéressés qu'assidue, est sortie pour la poésie, la plus admirable des moissons. Les romanciers, à leur tour, ont suivi l'exemple des poètes. Avec une sollicitude affectueuse, et une déli-catesse souvent exquise, ils étudient, eux aussi, mais de plus près, en

savant presque en même temps qu'en amis, «l'âme obscure» de l'enfant, son ascension lente et progressive vers la lumière, c'est-à-dire, vers la conscience et vers la raison, les sentiments, aux nuances si changeantes, qui l'agitent, et les idées, parfois si étranges, qui le traversent.

Et de ces études qui constituent, pour les fervents de l'enfance et de la jeunesse, la plus attrayante des lectures, se dégage le plus fécond des enseignements. Georges Sand, Alfonse Daudet, Anatole France, les frères Marguerite, Pierre Loti, Jean Ajalbert, Octave Mirbeau, les Rosny, Marcel Prévost, André Lihtenberger, Gyp, pour ne citer que quelques noms, nous en ont plus appris sur la natur de l'enfant, que les doctes traités des éducateurs les plus doctes de tous les siécles passés. C'est que l'élève jamais ne leur masque l'enfant, et qu'ils songent, non à dogmatiser, mais à nous raconter simplement leurs souvenirs, les observations qu'ils ont receuillies, et les émotions qu'ils ont partagées. Aussi leurs œuvres offrent-elles une fraîcheur, une simplicité, une sincérité naive, et une grâce que notre littérature ignorait jusqu'ici. - Ce sont les mêmes caractères que nous retrouvons dans les œuvres des artistes qui ont à la même source puisé leur inspiration. L'enfant qu'ils nous représentent n'est plus l'enfant paré, guindé et solennel de nos anciens tableaux,, mais bien l'enfant que nous connaissons et que nous aimons; l'enfant dans ses poses les plus naturelles et les plus familières, l'enfant beau, non d'une beauté d'emprunt, mais de sa propre beauté; et l'art a fait plus encore, il a multiplié les jouets à son usage, ingénieux à éveiller sa curiosité, et à satisfaire tous ses goûts, prodigue de son temps et de ses richesses, comme si rien n'était pour lui trop parfait.

L'évolution qui s'est faite dans la famille et qui s'accentue, chaque jour, en faveur de l'enfant, est plus caractéristique encore. Il serait facile, sans doute, de trouver à toutes les époques et dans tous les milieux des exemples de parents très tendres et très dévoués, Celui de Plutarque est célèbre et tous les lettrés connaissent les lignes si touchantes qu'il écrivait à un ami après la mort de sa fillette: ''Elle priait sa nourrice de donner le sein, non seulement aux autres petits enfans qui se divertissaient avec elle, mais aussi aux poupées dont elle se récréait, comme faisant part de sa table par humanité, et communiquant ce qu'elle avait de plus agréable, à ceux qu lui procuraient plaisir. ''Nous sommes persuadés que, même aux plus mauvais jours du Moyen—age, beaucoup d'enfants furent aussi chéris que la fillette de Plutarque; mais leur nombre dut grossir probablement au XVIIIe siècle sous l'influence de Rousseau. Et cependant nous savons qu'en dépit des théories de ce philosophe, dans la plupart des familles comme dans la plupart des écoles, les chatiments suivaient de près les caresses : l'enfant restait le « sujet », le père était le « maître », et c'est précisémet ce qui a changé. Or, ce changement est dû à l'idée toujours plus obsédante qui s'est implantée dans les esprits, que nos fils et nos filles n'ont pas seulement des ''devoirs,,, mais aussi des ''droits,,; et c'est

pourquoi, l'enfant a eu son 89 comme ses parents avaient eu le leur. On conçoit, dès lors, que, sous l'influence de cette idée, la famille se soit profondément modifiée, et qu'elle se soit fait de ses obligations une conception différénte de l'ancienne. Ce changement est dû en outre, à toute nouvelle de nos sociétés modernes. Plus de barrières infranchissables entre les différentes classes sociales plus d'emplois réservés à quelques privilégiés de la naissance.

P. FELİX THOMAS

MEDHAL

Bir taraftan birçok kırallıklar yıkılırken on dokuzuncu asır yeni bir kırallığın tevellüt ederek günden güne kuvvet bulduğunu gördü. Bu yeni kırallık çocuğun hükûmeti idi.

Her şey bunun lehinde sarfı mesai etmiş gibidir. En iptida, uzun müddet çocuğu iyi tanımıyan, istihfaf eden şairler onu kendilerine bir mabut ittihaz ettiler. Viktor Hügo'nun arkası sıra, çocuğun beşiği etrafına üşüştüler, ilk tebessümlerini gözetmeğe başladılar, ilk kekemelerini tefsir ettiler, en ufak oyunlarına alâkadar oldular, aile muhitine neş'rettiği saadeti tasvir eylediler, çocuk için istikbale ait bir takım hulyalar kurdular, kederlerinden, neş'elerinden hisse aldılar, bu suretle çocuğa karşı bütün şefkatleri, bütün fedakârlıkları kazandılar. Hiçbir fikri menfaate tebaiyet etmeden gayet sebat ile yapılan bu mülâzemetten şiir için pek parlak mahsulât iktitaf olundu. Romancılar da şairlerin hareketine imtisal ettiler. Bir ihtimamı müşfikane, bir nezaketi lâtife ile onlar da çocuğun ruhu müzlimini daha yakından, hem bir dost, hem bir âlim gibi, tetkik ve tetebbü eylediler. Çocuk ruhunun nura yani şuur ve akla doğru bati ve tedrici suudunu, o kadar mütehavvil anâtı olan hissiyatını, aklından geçen bazan o kadar garip fikirlerini gözden kaçırmadılar.

Çocukluğu ve şebabeti sevenler için pek cazibedar ve şayanı mutalea olan bu eserlerden gayet müsmir bir takım dersler çıkmaktadır. Jorj San, Alfons Dode, Anatol Frans, Margerit biraderler. Piyer Loti, Jan Ajalber, Oktav Mirbo, Leroni, Marsel Prevo, Andre Lihtenberg, Jip bize çocukların tabiatı hakkında bütün eski zamanların âlimane eserlerinden daha çok şeyler öğretmişlerdir. Çünkü onlar karşılarındaki çocukta yalnız bir "talebe,, görüp te çucuğu gözlerinden kaybetmezler; bir takım düsturlar ve akideler vazetmağı düşünmezler; sadece bize hatıratlarını, müşahedelerini, iştirak ettikleri heyecanlarını hikâye ederler. Bunun içindir ki eserleri gayet taravetnâktir, sadedir, samimîdir, cazibelidir. Fransız edebiyatı o zamana gelinceye kadar böyle bir şey bilmezdi. İlhamlarını ayni menbadan

alan sanatkârlarda da ayni ahvale tesadüf ederiz. Sanatkârların bize gösterdikleri çocuk artık eski levhalarımızdaki süslü, merasimperver çocuklar değildir. En tabiî duruşlarında tersim edilmiş güzel bir çocuktur. Bu güzellik eskisi gibi öyle müstear bir hüsün değil, asıl kendi çocukluk güzelliğidir. San'at çocuk için birçok yeni oyuncaklar da yapmış, hissi merak ve tecessünü uyandırmış, onun bütün zevklerini tatmine uğraşmıştır. Hiçbir şeyi mükemmel görmeyerek daha iyisini yapmak için ne vaktı esirgemiştir, ne serveti.

Çocuk lehinde ailelerde vukua gelen ve her gün gittikçe daha bariz bir şekil alan tekâmül bütün bütün şayanı dikkattir. Her devirde, her muhitte gayet müşfik ve fedakâr ebeveyn nümuneleri bulmak pek kolaydır. Plütark'taki evlât muhabbeti pek meşhurdur. Kızının vefatından sonra bir dostuna yazdığı şu satırları edebiyat ile iştigal edenlerin kâffesi bilirler: "Süt ninesine yalnız beraber vakıt geçirdiği öteki çocuklara değil, oynadığı bebeklere de meme vermesi için rica ederdi. Sanki bir hissi insaniyete tebaiyetle sofrasını başkalarına da açıyor, ve kendisindeki en hoş bir şeyi kendisine zevk ve memnuniyet verenlerle paylaşıyor gibiydi,,. Eminiz ki kurunu vustanın en fena günlerinde bile birçok çocuklar Plütark'ın bu küçük kızı kadar sevilmişlerdir. Fakat bunların miktarı on sekizinci asırda Ruso'nun tesiri ile pekçok artmış olmak iktiza eder. Mamafih gene biliyoruz ki bu filosofun nazariyelerine rağmen gerek birçok ailelerde, gerek mekteplerde ceza, nüvazişin hemen arkası sıra gelirdi: çocuk: tebaa, peder: hâkim mevkiinde bulunurdu. İşte şimdi değişen şey budur. Bu tahavvül ise çocuklarımızın yalnız bir takım vazifeleri değil, bir takım hakları da mevcut olduğu hakkında zihinlerde yerleşen fikrin neticesidir. Nasıl ki büyük adamların hukukunu teslim eden bir 89 inkılâbı olmuşsa, çocukların da naili hukuk oldukları bir devre olmuştur. Bu fikrin tesirile aile derin surette tadilâta uğramış, kendisinin vazife ve mecburiyeti hakkında eskisinden farklı bir telâkki sahibi olmuştur. Asrî hey'eti içtimaiyemizin yeni teşekkülâtı da bu tahavvülün vukua gelmesine icrayi tesir etmiştir. Artık muhtelif sunufu içtimaiye arasında atlanılmaz bir hudut, yalnız tevellüt itibarile mazhari imtiyaz bir takım adamlara münhasır memuriyetler kalmamıştır,

HÜSEYİN CAHİT

l'Enfant Aveugle

On dit que les oleil est beau,
Et que les fleurs vers le ruisseau
S'inclinent avec tant de grâce;
Que l'oiseau qui chante si bien,
Et que l'insecte aérien;
Volent éclatant dans l'espace.

On dit que la nuit, dans les cieux
Brille des feux mystérieux
Qu'on nomme du doux nom d'étoiles,
Et que sur la mar, dont les flots
Sont tristes comme des sanglots,
Glissent des nefs aux blanches voiles.

On dit que le parfum des fleurs
Est moins suave que les couleurs
Qui rayonnent sur leurs pétales :
Que les vallons et les coteaux,
Les montagnes, les près, les eaux
Les bois, les aubes virginales,

Ont des attraits si purs, si doux,
Qu'il faut tomber à deux genoux
Devant tant de magnificences.
Mais, moi, je ne regrette pas
Ni la mer que j'entends là-bes,
Ni des fleurs les belles nuances,

Ni Les cieux, ni le doux soleil,
Ni les bois, ni le fruit vermeil,
Ni les oiseaux, ni la lumière...
Non, de tous les lummières d'ici-bas,
O Dieu ! Je ne voudrais, helâs !
Que le bonheur de voir ma mère ?

MLL. SASSERNO, de TURİN

Bir Âma Çocuğun Tehassürü

İşitiyorum ki : Güneş pek güzel... Çay kenarında suyun üzerine doğru sarkan çiceklerin manzarası pek lâtif imiş... ve nazik nazik

öten kuşların, havaî böceklerin uçuşu da görülecek şeylerden imiş.

İşitiyorum ki: geceleri gökyüzünde gizli ışıklar görünürmüş... Dalgaları gözyaşları gibi hazin olan deniz içinde dahi beyaz yelkenli gemiler akıp giderlermiş!

İşitiyorum ki: çiçeklerin renkleri rayihalarından letafetçe daha bâlâ imiş... Dereler, dağlar, çayırlar, sular, ormanlar ve hususile fecir zamanları o kadar lâtif, o kadar şirin imişler ki bu kadar azamet ve ihtişama karşı insan zanuzedei hayret olmak lâzım gelirmiş.

Lâkin ben ne o gürültüsünü işitmekte olduğum denizi... ne o rengin çöçekleri... ne gökyüzünü... ne güneşi... ne o güzel meyvaları... ne kuşları... ne aydınlığı göremediğimden dolayı müteessif değilim. Hayır Allahım... hayır! Şu fanî âlemin letaifinden hiçbirisini arzu etmem. İllâ... Heyhat!.. Anacığımı göreydim!..

MAHMUT EKREM
Recai Zade

Kör Çocuğun Derdi..

İşittim ki: pek güzelmiş ziyaları güneşin..
Su üstüne nazlı nazlı sarkıp duran nice bin
Türlü renkte çiçekler, görülecek şeylermiş...
Bahçelerde, ovalarda sürülerle dolaşan
Böcekler ve dere, tepe, bayır, deniz, dağ aşan
Güzel sesli kuşcağızlar uçuşarak ötermiş.

İşittim ki: geceleyin yıldız denen ışıklar
Gökyüzünde sabahadek titreyerek parıldar...
Dalgaları kıyılarla cenkeyleyen denizler
Üzerinde ak yelkenli gemiler de yüzermiş;
İnsan onlar içersinde rahat rahat gezermiş.
Ne hoş imiş ya geminin bıraktığı o izler...

İşittim ki: çiçeklerin süslü parlak renkleri,
Güzellikçe kokusundan kalmaz imiş hiç geri..
Yüksek dağlar, yeşil kırlar, maî sular, ormanlar
Hele fecir zamanları öyle güzel ve şirin
İmişler ki, saatlerce karşısında her yerin
Şaşakalıp durur imiş belli başlı insanlar...

Lâkin, ben ne sadasını işittiğim denizi..
Ne o renkli çiçekleri... ne de her gün o bizi
Aydınlatan güneşi... ne yıldızların yerini
Ne ormanı.. ne gemiyi.. ne kuşları görmeden
Kaldığıma pek acımam.. Hayır, Rabbim, hayır.. Ben
Bu geçici dünyadaki lezzetlerden birini

Tatmadığım için esef etmiyorum kat'iyyen..
Yalnız, benim gündüzümü hep te gece eyliyen
Bir arzum var ki zevkini bir dakika süreydim;
Ey Allahım; Beni seven, benim için ağlıyan,
Benim görmez gözlerimle yüreğini dağlıyan
Annemi ben, ne olurdu, bir defacık göreydim...

ALİ ÜLVİ

L'Enfance

Sans soin du lendemain, sans regret de la veille,
L'enfant joue et s'endort, pour jouer se réveille.
Trop faible encore, son cœr ne saurait soutenir
Le passé, le présent, et l'immense avenir.
A peine au présent seul son âme peut suffire;
Le présent seul est tout; un coin est son empire,
Un hochet son trésor, un point l'immensité,
Le soir son avenir, un jour l'éternité
Mai l'homme tout entier est caché dans l'enfance:
Ainsi le faible gland renferme un chêne immense.

DELİLLE

Çocukluk

Yarın için hiç düşünmez, geçen günü merak etmez,
Çocuk oynar, sonra uyur, uykusunu geciktirmez.
Yine kalkar oyun için; henüz zaif yüreciği
Mazi, hali. istikbali takdir etmez ve edemez.
Onun için hali hazır tek, eğlence zamanıdır.
Her şey fanî, fakat ona asla paha biçilemez,
Bir köşecik mülkü, onun, bir oyuncak hazinesi,
Bir nokta payansızlıktır, istikbali akşam geçmez.
Ebediyyet, nazarında, başka bir şey değil: bir gün.
İnsanlığın her varlığı çocukluktan silinemez.

Tıbkı, evet, bir palamut, zaif küçük fakat dolu
Bir meşenin hayatile; akla bu sır de gerekmez.

A. K.

Mais Athènes s'apelle Athènes

Pendant la guerre de l'indépendance, l'assamblée qui proclama la liberté et qui gouverna le pays siégeait dans la petite ville d'Astros, au sud de Nauplie.

Le Çomte Capo d'İstria, nommé président de la république au cemmencemedt de l'année 1828, établit le siége du gouvernement dans le village d'Egine. La population mobile et remuante qui recherche les emplois publics s'y porta en masse; on y construisit force maisons, et le village devint une ville.

En juin 1829, Capo d'İstria transporta la capitale à Nauplie. Egine fut laissée, les maisons qu'on y avait bâties tombèrent en ruine, la ville redevint village; l'activité et la vie s'enfuirent avec le gouvernement. İl n'y a dans le royaume ni assez d'hommes, ni assez de capitaux pour que deux villes en même temps soient peuplées et florissantes.

Le port d'Egine est entouré de ruines qui datent de vingt-cinq ans. La maison de Capo d'İstria n'est plus habitable. Y entre qui veut; la porte est enfoncée; les fenêtres n'ont plus de vitres; une grosse vigne, qui grimpait autrefois le long du mur, rampe à terre au milieu de la cour.

Les insulaires d'Egine, pour se fixer au bord de la mer et peupler la ville de Capo d'İstria, avaient abandonné l'ancien chef-lieu situé sur une montangne. İl y a donc, dans une île de trois lieues de long, deux villes ruinées, dont l'une est complètement déserte, et l'autre compte un habitant par deux maisons.

Nauplie grandit à son tour : la foule s'y porte, les rues se tracent, les maison s'élèvent. Au mois de décembre 1834, le gouvernement se transporte à Ahènes, et c'en est fait de Nauplie.

C'est le roi Othon, ou plutôt c'est son père, qui a voulu qu'Athènes devint la capitale du royaume. On a fait là un choix plus archéologique que politique. La capitale eût été beaucoup mieux placée à l'isthme de Corinthe, au centre du royaume, entre l'orient et l'occident, à cheval sur deux mers. Elle eût été plus près de Trieste, de Marseille et de Londres, sans être plus loin d'Alexandrie et de Constantinople. Les bâtiments perdent deux jours à doubler le Péloponnèse. La plaine de Corinthe est d'ailleurs plus fertile que celle d'Athènes, le climat plus doux, l'air, plus sain, l'eau plus abondante. Mais le roi s'imaginait sans doute qu'il deviendrait un grand

général dans le pays de Miltide, un grand marin dans la patrie de Thémistocle, un profond politicien dans la ville de Périclès. Corinthe pouvait devenir en peu de temsp une ville de commerce et l'un des principaux marchés de l'Orient. Elle a deux ports qui suffisent à la marine marchande : les bateaux du Loyd abordent tous les jours à Loutraki et à Calamaki. Athènes n'est pas sur le grand chemin de commerce, et les navires se détournent de leur route lorsqu'ils sont forcés d'y relâcher. Mais Athènes s'apelle Athènes.

EDMOND ABOUT

Atinaya Gene Atina Tesmiye olunur

Yunan istiklâli harbında serbestîyi ilân eden ve memleketi idare eyliyen cemiyet (Enapoli : Nauplie) nin cenubunda kâin Astros kasabasında mütemekkin idi.

1928 senesi başlangıcında Reisicümhur ilân edilen kont Kapodistriya hükûmetin merkezini "Eğine,, kariyesinde tesis etti. Umumî hizmetlerde istihdam olunmağı emel edinen ahali Eğineye hücum etti, orada birçok emakin yapıldı. Bu köy şehir halini aldı.

1829 senesi haziranında Kapodistriya, merkezi Enapoli şehrine nakletti; Eğine terkedildi. Orada yapılan evler haraba yüztuttu, bu şehir gene köy halini aldı. Şehirdeki hayatî faaliyet hükûmet ile beraber gitti.

Bir şehrin birden âbadan ve mamur olması için memlekette ne o kadar adam, ne de kâfi sermaye var idi.

Eğine limanı harabelerle muhat oldu. Kapodistriyanın evi mehcur oldu. İsteyen buraya giriyordu, kapıları açıktı, camlar kırılmıştı. Boylu boyuna duvara sarılmış koca bir üzüm kütüğü bahçenin ortasına uzanmış idi.

Eğine adası ahalisi sahil boyunda Kapodistriyanın şehrine yerleşip tepede bulunan kasabayı bıraktılar, Üç fersah vüs'atında bulunan bir adacıkta biri tamamen, öbürü iki eve bir adam isabet eden iki şehir harabesi peyda oldu.

Enapoli de büyüdü : halk doldu, sokaklar açıldı, evler yükseldi. 1834 senesi kânunuevvelinde hükûmet Atina'ya nakletti, Enapoli de eski merkezlere döndü.

Kıral Oton, daha doğrusu babası, kırallığın merkezi Atina olmasını istedi. Bu intihapta siyasetten ziyade asarıatika gözetildi. Payitaht Korent berzahında tesis edileydi, kırallığın merkezinde, şark ile garp arasında ve iki deniz ortasında Triyeste'ye, Marsilya'ya, Londra ya karip olmakla beraber İskenderiye ve İstanbul'dan da uzak olmaz idi. Sefain, Pelopones'i dolaşmak için iki gün kaybetmez idi. Korent

ovası Atina ovasından daha münbittir, iklim mülâyim, hava daha sağlam, su daha çoktur. Kıral, Militiyad'ın memleketinde büyük bir ceneral, Temistokl'ün vatanında büyük bir denizci, Perikles'in memleketinde bir recülü siyasî olmak hülyasında idi. Korent az zamanda bir ticaret şehri ve Şarkın işlek pazarlarından biri ve deniz ticaretine kâfi iki limanı olmakla bir memerri ticaret olur idi. Loyt vapurları Lutraki ve Kalamaki limanlarına her gün uğrar idi, Atinaya uğramak mecburiyetinde olan gemiler yollarından saparlar. Fakat Atinaya gene Atina tesmiye olunur,

AHMET TEVHİT

LA LUTTE

Chaque nuit, tourmenté par un doute nouveau,
Je provoque le sphinx, et j'affirme et je nie...
Plus terrible se dresse aux heures d'insomnie,
L'inconnu monstrueux qui hante mon cerveau.

En silence, les yeux grands ouverts, sans flambeau,
Sur le géant je tente une etreinte infinie,
Et dans mon lit étroit, d'où la joie est bannie,
Je lutte sans bouger, comme dans un tombeau.

Parfois ma mère vient, lève sur moi sa lampe
Et me dit, en voyant la sueur qui me trempe :
«Souffres - tu mon enfant? Pourquoi ne dors - tu pas?»

Je lui réponds, ému de sa bonté chagrine,
Une main sur mon front, l'autre sur ma poitrine :
«Avec Dieu cette nuit, mère, j'ai des combats.»

SULLY PRUDHOMME

Mücadele

Her gece yeni bir şüphe ile muazzep olarak, ebulhevli muammayı kışkırtıp, istintak eder, ikrar eder, inkâr ederim. Dimağıma sık sık gelen o canavrtinet muammayı meçhul, uykusuzluk saatlarında karşıma daha müthiş dikilir. Sükût içinde, bitabü fer gözlerim dört açılmış, bedrikasız, içimden gelir ki o devi, namütenahi bir deraguş

ile kucaklayayım. Haz ve sürurun kovulmuş olduğu firaşi tenkimde, tıbkı bir mezarda olduğu gibi, kımıldamaksızın mücadele ederim.

Ara sıra validem gelir; lâmbasını üzerime doğru kaldırarak, beni ıslatan terleri görünce, "Muztarip misin, çocuğum? ... niçin uyumuyorsun?...,, der. Onun hassasiyeti mükedderesinden müteellim olarak bir elim alnımda, diğeri göğsümde derim ki: "Valide, bu gece Allah ile savaşlarım var.,,

SÜLEYMAN NAZİF

De la "Fumée,,

Litvinof écoutait Potoughine avec un redoublement d'attention. Sa manière de parler sans précipitation et avec assurance révélait en lui un homme qui possédait l'art comme le goût de la parole. İl aimait, en affet, il savait parler; mais comme un homme chez qui l'expérience a détruit la vanité, il attendait pour cela, avec une quiétude philosophique, une occasion qui lui convient.

Oui, oui, reprit-il d'un ton qui lui était particulier, triste sans être amer, tout cela est fort étrange. Et voilà encore ce qui je vous prierai de remarquer. Que dix Anglais, par exemple, se réunissent, ils entameront tout de suite la conversation sur la télégraphe sous-marin, sur l'impôt, sur le coton, sur la possibilité de tanner les peaux de souris, c'est-à-dire sur quelque chose de positif, de déterminé; mettez ensemble dix Allemands, aussitôt entreront naturellement en scène le Schleswig-Holstein et l'unité de l'Allemagne; avec dix Français, quelques efforts qu'ils fassent eux-mêmes pour l'éviter, il vous faudra immanquablement entendre disserter sur "le beau sexe,, ; que dix Russes s'assemblent, immédiatement jaillit la question, vous avez pu aujourd'hui vous en convaincre, de la valeur et de l'avenir de la Russie, dont ils vous cherchent l'origine jusque dans les œufs de Léda. İls pressent, ils sucent, ils mâchent cette malheureuse question, comme font les enfants de la gomme élastique... Et avec le même résultat. İls ne savent y toucher, bien entendu, sans tomber aussitôt sur la pourriture de lOccident. İl nous bat sur tous les points, cet Occident, et il est pourri. Et encore, si réellement nous le méprisions; mais tout cela n'est que phrases et mensonges. Nous crions contre lui, et nous ne pouvons nous passer de son approbation.. que dis-je; de l'approbation des gandins de Paris. Je connais un excellent homme, pére de famille, d'un certain âge, qui fut réellement au désespoir, parce que, se trouvant un jour dans un restaurant de Paris, il demande une "portion de bifteck aux pommes de terre,, , tandis que un vrais Francais dit à côté de lui: Garçon; bifteck pommes. Mon ami faillit en

mourir de honte, puis il criait partout: Bifteck Pommes; et enseignait aux autres cette manière de s'exprimer.

— Dites-moi, s'il vous plaît, demanda Litvinof, à quoi attribuez-vous l'incontestable influence de Goubaref sur tous ceux qui l'entourent ? Est-ce à ses talents où à ses qualités ?

— Non, il n'en a pas; pas plus des uns que des autret.

— C'éest donc à son caractère ?

— İl n'en a pas davantage; mais il a beaucoup de volonté, et ce n'est pas chez nous autres Slaves ce qui abonde le plus. M. Goubaref s'est mis dans la tête d'être chef de parti et il l'est devenu. Que voulez-vous ? Le gouvernement nous a délivré de la glèbe, grâces lui en soient rendues mais l'habitude s'est ancrée trop profondément en nous pour que nous puissions rapidement nous en débarrasser. En tout et partout, il nous faut un maître. La plupart du temps, ce maître est un être vivant: parfois c'est une certaine tendance, comme, par exemple, en ce moment, la manie des sciences naturelles. Pourquoi ? Quels motifs nous poussent à nous assujettir ainsi volantairement ? C'est un mystère; tel est, paraît-il, notre nature. L'important est que nous ayons un maître, et il ne fait jamais défaut. Nous sommes de vrais serfs. Notre fierté comme notre basesse sont serviles. Vient un nouveau maître, à bas l'ancien. Hier c'était Jacques, aujourd'hui c'est Thomas. Vite un giffle à Jacques, à plat ventre devant Thomas. Souvenez-vous de tout ce qui c'est passé en ce genre: Nous nous glorifions de savoir nier, mais au lieu de nier comme un homme libre, combattant avec l'épée, c'est comme un laquais, ne sachant donner que des coups de poing, et encore n'en donnant qu'autant que le maître le permet. Et de plus, nous somme un peuple mou; il n'est pas difficile de nous mener. Voilà comment M. Goubaref est parvenu au haut de l'échelle. İl a toujours frappé au même endroit et il a fini par percer. On voit un homme ayant une haute opinion de lui même, qui a foi en soi, qui ordonne, qui ordonne, c'est l'essentiel; on s'est dit : İl doit avoir raison et il faut l'écouter. Toutes nos sectes se sont ainci fondées. Le premier qui prend un bâton en main a raison.

"FUMÉE„ I. TOURGUÉNEFF

"Duman„ dan

Litvinof artan bir dikkatle dinliyordu. Öbürü acelesiz, telâşsız, temkin ile söylüyor; söylüyor; söz söylemek sırrına ve sözün lezzetine aşına bir adam olduğunu gösteriyordu.

Kendine has bir eda ile ve acılığa varmıyan bir hüzünle :

— Evet, dedi, bütün bunlar pek garip. Şu hususu takdirinize arzedeyim: Ayni seviyede meselâ on İngiliz bir yere toplansın, görülecektir ki telgraflara, vergilere, pamuk piyasasına, fare derilerinin

debağatleri ihtimallerine, yani müsbet... muayyen bir bahse taallûk edecektir. Gene on Alman bir araya konsun, dinleyelim. Şlesvig Holştayn'den, Alman ittihadından bahsedeceklerdir. On Fransız bir yere gelsin; istedikleri kadar cebrinefs etsinler gene bahis dönüp dolaşarak kadın kız üzerinde karar kılacaktır. Halbuki bu akşamki içtimaın da teyit ettiği vechile on Rus bir yere geldi mi, Rusya'nın kıymeti ve atisi görüşülür. Bu bahis sıkılır, emilir, çiğnenir. Ve böyle kendi derdimizi düşünürken gider şaşmadan daima garbın müzahrafatı içine düşeriz.

Garp bizi her noktada esir etmiş, halbuki kendisi esasında çürük. Ona karşı bir istihkar hissi ile mütehassis bulunmıyoruz; bütün bu atıp tutmalarımız sözde kalıyor; yalan oluyor. Ona karşı tuğyan ediyoruz; fakat kendisinden vazgeçtiğimiz de yok; ondan değil, hatta Paris çapkınlarının tesirinden azade olduğumuz yok; aile babası, yaşı geçkin muhterem bir zat tanırım ki, Paris lokantalarından birinde "une portion de bifteck aux pommes de terre,, ısmarlamış; yanı başında bir masada oturan halis muhlis bir Fransız ayni yemeği: "garson; bifteck = pommes,, diye ısmarlamış. O zat bunu duyduğu zaman kendisi gûya bir kusur etmiş gibi büyük bir hicap hissetmiş ve ondan sonra hep: "bifteck = pommes,, diye ısmarlamağa başlamış ve bütün ahbaplarına da bunu tavsiye etmiştir....

Litvinof buradaki bir tavakkuf anından istifade ederek :

— Rica ederim, Gubaref'in bütün etrafındakiler üzerinde inkârı kabil olmıyan nüfuzunun sır ve hikmeti nedir, bunu bana anlatabilir misiniz? Çok malûmatlı bir adam mıdır, yoksa hususî bir takım evsafı mı vardır?

— Hayır, ne odur, ne bu. Hepsi bir haldedirler.

— Demek seciyesile bu tesiri yapıyor?

— O da öyle daha farklı, kuvvetli bir şey değil. Onun farkı irade kuvvetinden geliyor, bu meziyet ise biz İslâvlarda o kadar bol bir şey değildir. Bu adam kafasına bir fırka reisliği koymuş, azim ve iradesinin kuvveti sayesinde de buna muvaffak olmuş gibidir.

Devamla :

— Hükûmet arazi derdine bir çare buldu. Fakat esaret umum halkın ve karşısındakilerin. bizim damarlarımıza öyle işlemiş, kafamızda öyle bir yer etmiş ki uzviyetimiz bu ruhî hale uyarak o suretle teşekkül etmiş; o telâkkiye müsait şekil almış, binaenaleyh, içimizde, asıl ölmüş. Falan ve filân zaruretler karşısında hükümetin esareti kaldırmış olması, bu nuhusetin ve teferrüatının esasından ve hakikaten kalkmasını temin edememiştir. Her hususta, her yerde ve her adımda mürşitler, candan halâskârlar lâzım. Bazan bu bir istidat, temayül meselesidir. Her halde seneler ve terbiye mes'elesidir. Meselâ bugün bizde bütün münevver gençlik tabiî ilimler cinnetine uğramış gibidir. Neden? bu

da bir esarettir; buna neden kendi elimizle, kendi arzumuzla ram oluyoruz? Bu bir sırdır; bu bizim tabiatımız, hilkatımız, hemen hemen maneviyetimiz iktizasıdır, denebilir, Netice şu ki mutlak bir şeye, bir âmire, bir memura teslim oluyoruz. Onların da eksikliği yok. Biz bütün millet hâlâ ve hâlâ hakikî serfler, hakikî esirleriz. Gururumuz da, küçüklüğümüz de esiranedir. Günün birinde yeni bir efendi peyda olur, eskisi için "kahrolsun,, diye bağırırız. Dün Cak idi, bugün Toma çıkmıştır. Derakıp Cak'a bir tekme atar, Toma'nın huzurunda uzun bir secdeye varırız.., Tarihimizde bu yoldaki misaller saymakla bitmez. İnkâr etmekle, karşı koymakla iftihar ederiz; fakat, kılıcı elinde, hür bir adam gibi değil... Ancak yumruk sallıyan, bunu da mücerret gizli veya aşikâr bir efendinin gösterdiği adede kadar sallıyan uşaklara benzeriz. Sonra umumiyet itibarile yumuşak bir hilkatteyiz; içimizde taşan bir ateş yok. Bu sebeplerle de her yeni çıkan sergerde bizi dilediği gibi sevkedebiliyor. İşte Gubaref'in muhtemel reisliğini bu basit mulâhazalar izaheder...

Gene devamla :

— O daima ayni noktaya vurmuş ve vura vura nihayet delmiş, hedefine vasıl olmuş gibidir. Halk bir adam görür ki kendisi hakkında gene kendisi yüksek bir fikir besler; bir adam ki, kendi kendine tam bir imanı vardır, emir verir, yukarılardan bakar, bunlar esastır; bu manzara karşısında fertler "hakkı olacak, bu büyük adam: onu dinleyelim,, der. Hele bizde bütün zümreler, fırkalar bu yolda teşekkül etmiştir.

Sopayı kapıp ilk ortaya atılan hak, imtiyaz, fazilet her şeyi temin etmiştir; bunlar hep onundur, her meziyet onundur ve ondan başka kimsenin hiç kimsenin değildir...

HAYDAR RİFAT

Poste - Face

Ècrire l'histoire d'un homme ou celle d'une époque, sont deux entreprises très différentes. En vain a-t-on esseyé de les concilier. Plutarque a renoncé à celle-ci, Carlyle à celle-là, aussi ont-ils tous deux pleinement atteint leur but. L'exemple de Plutarque n'a du reste pas trouvé d'imitateur: personne ne s'est proposé depuis d'écrire l'histoire des grandes âmessur une base rigoureusement historique.

Un tel travail n'est d'ailleurs pas du domaine des historiens; la recherche de la vérité exige d'autres télents que l'art de la présentation. Certains artistes ont recréé librement des figures historiques; d'autres se sont égarés

dans le genre hybride des romans tirés de l'histoire dont Gœthe disait, comme Napoléon, qu'ils embrouillent tous.

La tâche devient plus ardue encore quand la vie des grands hommes est jalonnés non par des œuvres, mais par des actes. Pour César, Frédéric, Napoléon, ces actes, sont des victoires; or, celles-ci deviennent de plus en plus indifférentes à la postérité. Pharsale, Rosbach, Austeriltz n'ont plus d'intérêt que pour les écoles de guerre. Aucun de ces trois hommes ne retiendrait l'attention des générations futures, s'ils n'avaient été comme Crassus, Seydlitz ou Masséna que de grands capitaines. C'est leur gnie politique qui les élève si haut et leur fait incarner le destin de tout un pays.

Nous nous sommes proposé d'écrire ici l'histoire de Napoléon. Sa personnalité s'exprime dans chacun des actes de sa vie politique. Ses idées d'homme d'État et de législateur, la position qu'il adopte entre la Révolution et la royauté légitime, son attitude vis-à-viz de la société et du problème européen, sont autant de traits qui le dépeignent.

Peu nous importent le cours des batailles, la carte politique toujours changeante des états euroéens, alliés ou ennemis. Tout conflit avec ses frères avec sa femme, toute heure de mélancolie ou de fierté, tout signe de colère ou d'émotion, de ruse ou de bonté envers l'ami ou l'ennemi, les paroles adressées à ses généraux ou à des femmes, telles que nous les ont livrées les lettres ou conversations authentiques, - tout cela nous a paru plus important que le plan de la bataille de Marengo, la paix de Lunéville ou les détails du Blocus continantal. Ce qu'enseignent sur lui, écoles et facultés, est réduit au minimum : l'on terouvera ici largement représenté ce qui manque là-bas, non seulement le Napoléon intime si bien décrit en France, mais encore toute sa personnalité vivante, telle qu'elle apparaît dans sa vie publique et privée. Sur la même page voisineront les affaires d'État et les histoires d'amour qui emplissaient une même journée; ne découlent-elles pas de la même source et ne se commendent-elles pas les unes les autres?.. De grands projets s'expliquent parfois mieux par le trouble d'un cœur humain que par tous les calculs de tacticien.

La figure de Napoléon n'a pas plus de rapport avec la nation pour ou contre laquelle il combattait qu'avec la morale. Nous ne l'avons pas considéré comme un miracle, nous n'avons pas plus morcelé sa personnalité par l'analyse. Dans les tableaux qui nous offre sa vie, nous avons essayé de saisir les états d'âme qui ont déterminé son acension juaqu'à la hauteur, qu'il atteignit à Sait-Hélène.

Observant sans relâche dans le cœur de cet homme les mobiles intimes de ses décisions et de ses hésitations, de ses actes et de ses souffrances, de ses calculs et de ses rêves, nous avons tenté de reconstituer cette grande chaîne de sentiments qui fut sa vie et dont l'exposé est le but de notre ouvrage.

C'est pourquoi les portraits de ses généraux ne figurent point ici. Notre livre ne devait retenir que ce qui pouvait éclairer son âme à lui.

Pour dépeindre une vie ausai remplie, il faut adopter son ruthme rapide et tout d'abord s'en tenir le plus possiple aux paroles mêmes du héros; jamais on ne le laissera assez parler lui-même. Rien ne vaut ces paroles révélatrices; mêmes trompeuses ou menteuses, elles l'éclairent aux yeux de la postérité qui sait, elle, la vérité.

L'auteur oubliera qu'il connaît le dénouement. Pour obtenir l'émotion que donne la vie même, il s'efforcera de décrire les sentiments tels qu'ils furent dans le réalité, ignorants du destin dont ils préparaient l'achèvement.

C'est en partageant leurs sentiments que nous pénetrons jusqu'au cœur des hommes. Nous n'avons eu recours à l'analyse qu'une seule fois, vers la fin de cet ouvrage. On peut étudier un moteur que lorsqu'il est arrêté.

Par le relief auquel elle tend, une telle description pourrait faire naître le soupçon d'être une œuvre d'imagination. İl n'en est rien, car une fidélité rigoureuse à l'Histoire l'en distingue. Qui croit à la logique des événements et n'admet aucun hasard, se gardera bien de retoucher le moindre detail. İl n'altérera aucune date, aucun document, et cela d'autant moins que pour des raisons de forme, il supprime toute préférence.

Pas une phrase dans ce livre qui soit inventée, à l'exception des monologues. L'auteur vaudrait qu'on lui appliquât le jugement de Gœthe sur les mémoires de Bourienne : "Toute l'auréole, toute l'illusion dont les journalistes, les historiens et les poêtes ont entouré Napoléon disparaît devant la terrible réalité de ce livre; mais le héros n'en est pas amoindri, au contraire, il en sort grandi. On voit par là quel caractère de grandeur a la vérité quand quelqu'un ose la dire.,,

Seul celui qui se garde de son imagination et croit à la fatalite, comprendra le sens de ce poème piqué écrit par la main du Destin.

Qu'aux yeux du lecteur renaisse donc cette tragédie, telle qu'elle fut vécue. Ce qu'un homme, conscient de sa force, peut obtenir par le courage, la passion et l'imagination, le travail et la volonté, Napoléon Bonaparte l'a montré.

Aujourd'hui, en ces temps de révolution où toutes les voies s'ouvrent de nouveau devant les meilleurs, celui qui de tout les hommes d'occident a créé et supporté les plus extraordinaires boulversements, peut être pour l'ardente jeunesse de l'Europe actuelle, un grand exemple et un suprême avertissement.

EMİL LUDWIG

HATİME

Bir adamın tarihini yazmakla bir devrin tarihini yazmak biribirinden çok farklı iki ayrı şeydir. Bu iki ayrı şeyi biribirile uzlaştırmak için beyhude yere uğraşılmıştır.

Plütark (Plutarque) birinden vazgeçmiş, Karlayl (Carlyle) ötekinden vazgeçmiş: bununla beraber ikisi de meramına ermiştir. Plütarkın gösterdiği nümune, esasen kendine mukallit te bulamamıştı ya: O zamandan bu zamana kadar daha hiç kimse çıkıp ta büyük ruhların tarihini münhasıran tarihî bir esas üzerinde yazmağa girişmemiştir.

Esasen bu yolda bir çalışma, tarihçilerin salâhiyeti dahilinde de değildir: Hakikatı aramak, göstermek ve arzetmek san'atından daha başka hüner ve istidat ister. Bazı san'atkârlar tarihî simaları yeni baştan serbestçe ve istedikleri gibi yaratmışlardır; diğer bazıları da, Napoleon gibi, Göetenin de dediği üzere tarihten alınan romanların her şeyi biribirine karıştırıp şaşırtan melez tarzı içine düşüp kaybolmuşlardır.

Büyük adamların hayatı eserlerle değil de, ef'al ve harekât ile şahıslandığı zaman yapılacak vazife büsbütün daha çetinleşir. Sezar, Frederik, Napoleon için bu ef'al ve harekât, muzafferiyetlerdir; imdi, ahlâk ise bu muzafferiyetlere git gide daha çok bigâne kalır. Farsalın, Rosbahın, Osterlitzin artık harbiye mekteplerinden başka hiçbir yerde alâkası kalmamıştır. Bu üç adamdan hiçbiri müstakbel nesillerin dikkatinde yer tutmazdı, şayet bunlar da Krassus, Seydlitz ve yahut Massena gibi birer büyük kumandandan ibaret bulunmuş olsa idi... Bunları o derece yükseğe kaldıran ve bütün bir memleketin mukadderatını kendi şahıslarında tecelli ettiren şey, bunlardaki siyasî dehadır.

Biz Napoleonun derunî tarihini yazmağı niyet edindik. Onun şahsiyeti kendini, siyasî hayatının ef'al ve harekâtından herbirinde beyan eder. Onun devlet recülü ve kanun vazii sıfatı ile olan fikirleri, onun cem'iyet karşısında ve Avrupa mes'elesi karşısında almış olduğu vaziyet, onu tasvir ve tarif eden çizgiler ve nişanelerdir.

Muharebelerin nasıl cereyan etmiş olduğunu, müttefik yahut düşman Avrupa devlet ve hükûmetlerinin boyuna değişen siyasî haritası bizim için o kadar ehemmiyetli değildir. Onun erkek kardeşlerile, karısı ile arasında geçen her çekişme, her melâl, veya gurur ve azamet saati, her öfke veya heyecan alâmeti, dosta veya düşmana karşı hud'a veya iyilik nişanesi, jenarallerine veya kadınlara hitaben söylemiş olup ta, mektupların veya mevsuk, doğru mükâlemelerin bize bildirdiği şeyler; işte bütün bunlar bize Marengo muharebesinin plânından, Lünevil sulhundan, yahut Bloküs Kontinantal (Avrupa kıt'asının abloka edilmesi)nden daha ehemmiyetli göründü. Mekteplerle fakültelerin onun hakkında tedris ettiği şeyler burada asgarî haddına indirilmiştir; buna mukabil ise onlarda eksik olan şeyin burada bol bol arzedilmiş olduğu görülecektir; burada yalnız Fransada çok güzel tasvir ettikleri mahrem ve hususî Napoleonu değil, onun umumî ve hususî hayatında nasıl görülmüş ise, bütün canlı şahsiye-

tini öyle bulacaklardır. Ayni bir günü doldurmuş olan devlet işleri ile aşk hikâyeleri ayni sahifede yanyana komşu bulunacaktır: bunların her ikisi de ayni kaynaktan çıkmaz mı ve biri diğerine kumanda etmez mi? Büyük projeler kendilerini, bazı bazı tabiyecinin bütün hesaplarından ziyade bir insan kalbindeki teşevvüşle, daha iyi izah ederler.

Napoleonun simasının, lehinde veya aleyhinde mücadele ettiği milletle alâkası olmadığı gibi, ahlâkla da daha hiç alâkası yoktur. Biz onu bir mucize olarak addetmedik; şahsiyetini de tahlil ile parça parça etmiş değiliz. Biz onun hayatının bize arzettiği levhalarda, onun ta Sent-Elen'de eriştiği yüksekliğe kadar suudunu tevlit ve intac etmiş olan ruh haletlerini sezip kavramağa çalıştık

Bu adamın kalbinde kararlarının ve tereddütlerinin, ef'alinin ve ıstıraplarının, hesaplarının ve hayallerinin mahrem muharriklerini hiç durmadan, hiç bırakmadan mulâhaza ve tarassut edererek kendisinin hayatını teşkil etmiş olan o büyük duygu zencirini yeniden kurmağa gayret ettik ki, eserimizin hedef ve gayesi bunun tavsif ve teşhirinden ibarettir.

İşte bunun içindir ki onun jenerallerinin porteleri bu kitapta kat'iyyen görülmez. Bizim kitabımız sırf onun ruhunu aydınlatıp açıkça gösterebilecek şeyleri zapt ve kaydetmekle mükellefti.

Bu derece dolgun bir hayatı tersim etmek için onun o sür'atlı ahengini kabul etmek ve her şeyden önce mümkün olduğu kadar çok miktarda bizzat kahramanın kendi sözlerile iktifa ve kanaat etmek lâzımdır; onu bizzat kendinden bahsetmeğe ne kadar çok bırakırsak yeridir.

Hiçbir şeyin, bu ilham ve ifşa eden sözler kadar değeri olmaz velev aldatıcı ve yalan söyleyici de olsalar bu sözler hakikatı bilen ahfat nazarında onu tecelli ettirir.

Müellif neticeyi bildiğini hatırına bile getirmiyecektir. Bizzat hayatın verdiği heyecanı elde etmek için, duyguları şe'niyette oldukları gibi, ikmalini ihzar etmiş oldukları kader ve tecellinin gafili olarak tasvir etmeğe gayret edecektir.

Biz, insanların duygularını kendileri ile paylaşmakladır ki, onların hali ile hallenmekledir ki insanların kalbine kadar nüfuz ederiz. Bu kitapta biz ancak bir defa tahlile başvurduk, o da eserin sonuna doğru... Bir muharrik, bir müsebbip ancak tekarrüründen sonra tetkik edilir.

Temayül ettiği kabartma (relief) iledir ki böyle bir tasvir, hayal eseri olup olmadığı şüphesini doğurabilir. Burada hiç öyle bir şey yoktur: zira tarihe sıkı sıkıya, noktası noktasına sadık kalış bu kitabı bir hayal eserinden ayırdeder. Bu eserde hadiselerin mantığına ina-

nılır ve tesadüf diye bir şey kabul edilmez; en küçük, en hurda teferruatı bile retuş etmekten çekinilir. Bu kitap hiçbir tarihi, hiçbir vesikayı değiştirip tağyir etmez; böyle bir şeyi şekle ait sebeplerden ziyade her türlü malûmat ve istişhatları gizler veya iptal eder diye yapmaz.

Monologlar müstesna olmak üzere bir tek cümle yoktur ki icat edilmiş te uydurulmuş olsun; müellif isterdi ki Buriyenin hatıraları hakkında (Gœthe)nin vermiş olduğu şu: "Gazetecilerin, tarihçilerin ve şairlerin Napoleonu sarmış oldukları bütün o hale, bütün o hayal bu kitabın müthiş gerçekliği huzuzunda ortadan silinir, gider; fakat bu yüzden dolayı onun kahramanı daha küçülmüş olmaz; bilâkis, bunun içinden o, daha büyümüş olarak çıkar. Biri hakikatı söylemeğe cür'et ettiği vakıt hakikatın nasıl bir büyüklük vasfı aldığı bunula da sabit olmuş oluyor» hükmü kendisine de tatbik edilsin.

Sırf kendi muhayyelesinden sakınıp ta kadere inanmış olan biri, yalnız öyle biri, kaderin eli ile yazılmış olan bu destanî neşidenin manasını anlıyabilir.

Şu halde bu facia, vaktile nasıl yaşanmış ise kariin nazarında yine öyle doğsun. Kendi kuvvetine dair gururu olan bir adam cesaret, ihtiras, iptilâ ve hayal ile, saiy ve irade ile ne elde edebilir, işte Napoleon Bonapart bunu göstermiştir.

Bütün garp adamları arasında en harikulâde sarsıntıları ve zirüzeberleri yaratmış ve onlara tahammül etmiş olan bu adam, bu gün. bütün yolların en işe yararlar önüne, yeniden açıldığı şu ihtilâl ve inkılap zamanlarında halihazırdaki Avrupanın coşkun gençliğine büyük bir ibret veren yüksek bir ihtar yerine geçebilir.

RUŞEN EŞREF

La Falaise

Deux hommes montés sur la haute falaise,
İls ont fermé les yeux pour écouter la mer :
«J'entends le paradis pousser des clameurs d'aise.
Et moi j'entends gémir les foules de l'enfer.»

Alors, épouvantés des songes de l'ouïe,
İls ont rouvert les yeux sous le même soleil.

l'Océan sait parler, selon l'âme et la vie,
Aux hommes différants avec un bruit pareil.

SULLY PRUDHOMME

Deniz Kıyısındaki Kaya

Sahilde yüksek bir kayanın üstüne iki adam çıkarak, denizi dinlemek için gözlerini kapadılar. Birisi: "Cennetin kopardığı velvelei huzur ve refahı işidiyoru,, . Diğeri: "Bense cehennem halkının eninlerini duyuyorum.,, dedi.

O vakit samanın ruyalarından mütedehhiş olarak gözlerini ayni güneş altında açtılar. Bahri muhit, herkesin ruhuna ve hayatına göre, muhtelif adamlarla konuşmağı bilir.

SÜLEYMAN NAZİF

Exposé de Motif

Aux objetcions faites contre le choix du code civil Suisse en raison même de la différence de civilisation, de psychologie, de mentalité, de besoins entre les populations de Suisse et de Turquie, Mahmud Esad bey répond comme suit dans I' «exposé des motifs» qui précède le nouveau code :

İl n'y a pas de différence essentiel le entre les besoins des nations qui appartiennent à le famille des peuples civilisés des temps actuels. Les rapports économiques et sociaux ont fait de l'humanité civilisée un veritable bloc familial. L'allégation d'après laquelle l'application du code civil Turc dont les principes ont été empruntés à un pays étranger serait inconciliable avec les exigences de notre pays n'a pas mérité qu'on s'y attardât. D'autant plus que La Suisse est composée d'éléments francais, allemands et italiens qui ont une histoire et des traditions différentes. Une loi qui a pu être appaliquées avec succès daus un milien renfermant tant d'élements hétérogènes et de cultures différents, sera certes applfcables avec plus de succès encore en Turquie où la population homogène atteint une proportion de 90 %

D'autre part, nous avons rejeté le ponit de vue selon lequel un code parfait d'une nation civilisés serait inapplicable en Turquie; car cette thèse reviendrait à affirmer que la civilisation n'est pas applicable ou accessible au peuple turc.

Or, c'est là une prétention catégoriquement démentie par les événements, par le présent et par l'histoire.

Toute l'hisoire de la rennaissance turque est là pour prouver que notre nation n'a jamais été réfractaire à toute innovation saine, répondant aux besoins du siècle.

Esbabı Mucibe Mazbatasından

Türk ve İsviçre milletleri arasında gerek medeniyet ve gerek psikoloji, zihniyet ve ihtiyacat itibarile farklar bulunmasına binaen, İsviçre kanunu medenisinin kabulüne itiraz edenlere karşı Mahmut Esat bey "Esbabı Mucibe,, mazbatasında bervechi âti cevap veriyor:

Asrı hazır aile medeniyetine mensup milletlerin ihtiyaçları arasında esaslı bir fark yoktur. İctimaî ve iktisadî daimî temaslar, beşerin büyük ve medenî bir kütlesini bir aile haline getirmiş ve getirmekte bulunmuştur. Prensipleri yabancı bir memleketten iktibas edilmiş olan Türk kanunu medenî lâyihasının mevkii mer'iyete vaz'ından sonra memleketimizin ihtiyacatile kabili telif olmaması müddeası varit görülmemiştir. Bahusus İsviçre devletinin muhtelif tarih ve an'anata mensup Alman, Fransız ve İtalyan ırkını ihtiva etmekte olduğu malûmdur. Bu kadar hatta hars itibarile dahi yekdiğerinden farklı bir muhitte tatbik elâstikiyetini gösteren bir kanunun, Türkiye Cümhuriyeti gibi yüzde doksanı itibarile mütecanis bir ırkı ihtiva eden bir devlette tatbik kabiliyetini bulabilmesi şüphesiz görülmüştür.

Bundan başka mütemeddin bir milletin mütekâmil kanununun Türkiye Cümhuriyetinde cayi tatbik bulamıyacağı noktai nazarı sakat görülmüştür. Bu tez Türk milletinin medenî kabiliyetini haiz olmadığını ifade eden bir mantık silsilesine müncer olabilir.

Halbuki hadiselerin hakikatı, hal ve tarih bu müddeanın tamamen zıddınadır.

Türk teceddüt tarihi şahit tutularak denilebilir ki Türk milleti asrı hazırın muktaziyatına mutabık olarak vücuda getirilen ma'kul ve salim ve aklü zekâ ile müterafik yeniliklerden hiçbirisine muarız kalmamıştır.

Phébus Et Borée[1]

Borée [2] et le soleil virent un voyageur
Qui s'étoit muni par bonheur

[1] Le soleil et le vent.

[2] Borée, fils de l'Aurore et du Titan Astréus, vent violent qui souffle du nord.

Contre le mauvais temps. On entroit dans l'automne,
Quand la précaution aux voyageurs est bonne;
İl pleut, le soleil luit; et l'écharpe d'İris [3]
Rend ceux qui sortent avertis [4]
Qu'en ces mois le manteau leur est fort nécessaire:
Les Latins les nommeint douteux, pour cette affaire.
Notre homme s'étoit donc à la pluie attendu:
Bon manteau bien doublé, bonne étoffe bien forte.
Celui-ci, dit le Vent, prétend avoir pourvu.
A tous les accidents; mais il n'a pas prévu
Que je saurai souffler de sorte
Qu'il n'est bouton qui tienne: il faudra, si je veux.
Que le manteau s'en aille au diable.
L'abattement pourroit nous être agréable:
Vous plaît-il de l'avoir?- Eh bien gageons nous deux,
Dit Phébus, sans tant de paroles,
A qui plutôt aura dégarni les épaules
Du cavalier que nous voyons.
Commencez; je vous laisse obscurcir mes rayons.»
İl n'en fallut pas plus. Notre souffleur à gage
Se gorge de vapeurs, s'enfle comme un ballon
Fait un vacarme de démon,
Siffle, souffle, tempête, et brise en son passage
Maint toit qui n'en peut mais, fait périr maint bateau
Le tout au sujet d'un manteau.
Le cavailer eut soin d'empêcher que l'orage
Ne se pût engouffrer dedans.
Cela le proserva. Le Vent perdit son temps;
Plus il se tourmentoit, plus l'autre tenoit ferme :
İl eut beau faire agir le collet et les plis.
Sitôt qu'il fut au bout du terme
Qu'à la gageure on avoit mis,
Le soleil dissipe la une,
Récrèe et puis pénètre enfin le cavailer
Sous son balandras fait qu'il rue,
Le contraint de s'en dépouiller :
Encore n'usa-t-il pas de toute sa puissance.

Plus fait douceur que violence.

LA FONTAİNE

[3] L'arc-en-ciel. İris était la messagère de Junon.
[4] Rend avertis, pour avertit, est long et lourd.

Bora İle Güneş

Sonbahar iptidası bir gündü;
Her taraf hüzn içinde ölgündü.
Bora çıkmış, Güneşle bir tepeden
Bakıyorlardı bir sabah erken.
Tepeler sisli her taraf sakin,
Ovadan çok geçen de yok; lâkin
Atlı bir yolcu gördüler gidiyor.
Belli yağmurdan ihtiraz ediyor.
Manto giymiş başında başlığı var.
Korkar elbet, emin değil havalar!
Korkar elbet... dedim ya ben... Güzdü.
Bora, müstehziyane bir süzdü,
Dedi:- benden kaçan şu yolcuya bak;
Manto giymekle sanki kurtulacak?!...
İstesem düğme, kopça, hepsi gider.
O zaman mantodan kalır mı eser?
Eseyim şimdi anlasın sersem;
Manto sırtında durmaz istersem.

Ona lâkin Güneş gülüp dedi ki:
— Salvetin pek şedit olur belki;
Girerim bahsa seninle bu gün.
Esmiş olsan huşunetinle bütün;
Emeğin berhava olup gidecek,
Zorla mümkün değildir iş görmek.
Sen çalış, sonra ben de bir deneyim,
Sen misin haklı, ben mi öğreneyim?....
Haydi etrafı kapla, koş, saldır.
Ne kadar varsa toz, duman kaldır.
Bora şiddetle kükreyip yürüdü,
Arzı müthiş gürültüler bürüdü:
Her taraf kap karanlık olmuştu.
Ova çığlıklarile dolmuştu.
Uçtu damlar, sefineler battı...
Neyi bulduysa yolda etti sakat.
Yolcu kalmıştı mantosuyle fakat.
O savurmuş; bu, hep sarınmıştı.
Kuytu yerler bulup barınmıştı.
Bora bir gün sürüp açıldı hava,
Manto sırtında yolcunun halâ.

Sıra gelmişti âkıbet Güneşe...
Ne kadar tatlılıkla girdi işe :
Isıtıp kâinatı yükseldi:
Manto seyyaha pek ağır geldi.
Çıkarıp hurca derakap koydu;
Bu süvariyi tatlılık soydu.

Anla, yavrum, ne haklı davadır:
Tatlılık zorluluktan evlâdır.

SİRACEDDİN

Perturbations Politiques Et Morales Créées Par La Guerre

L'instabilité universelle est une des plus visibles conséquences de la guerre: instabilité des institutions, instabilité des alliances, instabilité des pensées.

Ce n'est pas seulement l'Europe matérielle, mais l'Europe morale, qu'il faudrait pouvoir reconstruire. Cependant les ambitions, les haines, et les besoins grandissent, alors que le goût du travail, la dissipline et le sentiment du devoir ne cessent de faiblir.

Toutes les anciennes armateures sociales ayant été ébranlées par la conflagration universelle, les peuples cherchent à tâtons des institutions nouvelles. S'ils reviennent invariablement aux anciennes, c'est probablement qu'il n'en existe pas d'autres.

Les équilibres d'États formés avant la guerre etaient stables parce qu'ils avaient mis des siècles à se former. Les équilibres artificiels créés depuis la paix sont instables, parce qu'ils dérivent de principes théoriques, étrangers aux réalités.

L'Europe marche visiblement vers de nouveaux groupements politiques qui ne seront ni ceux antérieurs à la guerre, ni ceux fondés par elle. L'İtalie s'oriente vers l'Angleterre, l'Allemagne vers l'Angleterre; et la Russie, la France vers la Turquie, la Polgne et les états Balkaniques. Des luttes nombreuses deviendront nécessaires pour stabiliser ces nouveaux équilibres.

La ruine des classes intellectuelles moyennes et leur retour forcé à uu demi-prolétariat coincidant avec l'aisance des anciens prolétaires est une des plus dangereuses conséquences de la guerre.

Le nombre des soldats victimes de la grande guerre est connu. Celui des idées et des croyances detruites par elle reste encore ignoré.

Parmi les causses profondes du déséquilibre social actuel, figure la perte partielle des habitudes mentales, qui orientaient jadis la conduite et d'y penser d'avoir trop à réfléchir avant d'agir.

Quand les idées qui soutiennent une société s'ecroulent, cette société tombe dans l'anarchie jusqu'au jour où elle retrouve d'autre principes directeurs assez puissants pour lui constituer une nouvelle armature. Tout changement d'idéal impliquant de profonds boulversements, le passage d'un idéal à un autre est toujours fort long.

II

Les Difficultés Modernes Des Gouvernements

La vérité, pour la grande majorité des hommes, étant ce qu'ils croient, c'est surtout avec leurs croyances qu'on doit gouverner les peuples,

Parmi les connaissances psychologiques les plus nécessaires aux gouvernants figure l'art de pénétrer la mentalité d'hommes dont les idées diffèrent des leurs et de raisonner avec ces idées.

Une des graves difficultés de la politique est l'obligation de gouverner avec des idées tenues pour vraies par les multitudes, alors que ses idées sont erronées.

Jadis, les hommes d'État gouvernaient en s'appuyant sur des coutumes et des traditions très fixes. Obligés aujourd'hui de suivre des opinions acceptables et essayer de modifier celles qui ne le sont pas.

Un pays peut changer de gouvernement, mais ses traditions politiques ne changet guère. La Convention a continué sur bien des points la politique de louis XIV. Les Bolchévistes eux-mêmes poursuivent en Orient celle des tsars.

Les gouvernants doivent savoir discerner les sentiments qui font mouvoir les hommes, sans se préoccuper beaucoup des influences rationnelles qui devraient les faire agir.

Quel que soit le mode de gouvernement, il aboutit toujours à une oligarchie: permanente dans le régime monarchique, éphémère dans le régime démocratique.

Les gouvernants doivent savoir ce qu'ils veulent et ce qu'ils peuvent, mais aussi ce qui veulent et peuvent leurs adversaires.

Bien connaitre les bornes de son pouvoir est nécessaire afin de ne jamais s'approcher des limites où se manifesterait l'impuissance.

Le déclanchement des événements appartient souvent aux hommes d'État, mais devant leur déroulement ils restent impuissants. L'Allemagne pouvait décider ou ne pas décider la guerre soumarine à outrance : une fois commencéc, elle entrainait fatalement l'intervention de l'Amerique. Le premier ministre anglais conseillant aux Polonais de traiter avec l'armée bolchéviste qui cernait leur capitale, préparait l'invasion de l'Europe, s'il eut été écouté.

Dans les pays composés de peuples différants par la religion, la race et la langue, un régime despotique est seul capable d'empêcher de sanguinaires luttes intestines. Jamais les Balkaniques ne se sont autant massacrés que depuis leur affranchissement de la domination turque. Elle seul avait réussi à maintenir la paix parmi eux pendant cinq cents ans.

Reculer devant un danger a pour résultat certain de le grandir.

Ne pas résister, en politique, à une force antagoniste naissante est se condamner à la voir devenir irrésistible. Les Girondains de tous les âges en ont fait l'expérience. Cette éternelle loi conduisit la révolution russe, d'abord pacifique, à sombrer dans une sanglante dictature.

Les apôtres, ne se combattant qu'avec des apôtres, on ne triomphe des meneurs qu'en leur opposant d'autres meneurs.

Un ministre ne saurait être le même homme au pouvoir et hors du pouvoir. Au pouvoir, il s'occupe nécessairement de intérêts généraux. Hors du pouvoir, il perçoit seulement ses intérêts personnels, dont le plus essentiel est de remonter au pouvoir.

Entre hommes politiques de partis différents l'amitié est possible. Entre hommes d'un même parti la jalousie est généralement trop intense pour permettre l'amitié.

Si la carrière diplomatique exigeait un examen prouvant la connaissance du caractère des divers peuples, de leurs réactions possibles suivant les circonstances et des moyens d'influencer efficacement leur conduite, on ne trouverait sans doute pas dix hommes en Europe capables de bien passer cet examen.

Une science approfondie des choses paralyse souvent l'action. Des hommes d'États possédant un esprit assez vaste pour percevoir toutes les concéquences possibles de leurs décisions agiraient fort peu.

L' homme d'État capable de prévoir toutes les répercussions de ses actes, serait comparable au joueur d'échecs lisant sur l'échiquier de son adversaire les possibilités invisibles résultants du déplacement des pièces visibles.

La vie politique et sociale n'étant possible qu'au moyen de transactions et de compromis, l'intransigeance constitue la plus dangereuse des doctrines.

Un gouvernement quelconque est toujours entouré de forces hostiles. L'habileté consiste à les orienter pour n'avoir pas les combattre.

En politique, il est à peu près impossible de juger avec équité les opinions d'un adversaire.

Les hommes d'État font bien d'utiliser la logique rationnelle dans leurs discours, mais ils ne doivent jamais oublier que les peuples sont souvent conduits par des passions, des croyances, des intérêts fort étrangers à la logique des livres.

Pour qu'une menace politique conserve son prestige, il faut reculer le plus possible sa réalisation.

Les temps aident les gouvernements forts, mais rarements les gouvernements faibles.

Les maîtres des peuples n'ont pas seulement à régir les vivants. İls leur faut tenir compte aussi de l'impérieuse volonté des morts.

Dr: GUSTAVE LE BON

Harbın Yarattığı Siyasî ve Ahlâkî Bozukluk

Cihanşumul kararsızlık, harbın en ziyade göze çarpan neticelerindendir. Müesseselerin kararsızlığı, ittifakların kararsızlığı, müfekkirelerin kararsızlığı.

Yalnız maddî Avrupa'yı değil, manevî Avrupa'yı da (yani ahlâkî Avrupa'yı da) yeniden inşa edebilmek gerektir. İş zevki, disiplin ve hissi vazife aleddevam zayıfladığı halde ihtiraslar, kinler ve ihtiyaçlar büyümektedir.

Bütün içtimaî bünyanları cihan harbı sarsmış olduğundan kavimler, deneyerek, âmalar gibi yoklıyarak, yeni müesseseler arıyorlar. Bunların bir düziye eski müesseselere avdet etmeleri, galiba başka müesseselerin mevcut olmamasındandır. Harpten evvel müteşekkil devletlerin muvazeneleri sabit idi. Sulhtan beri yaratılan sun'î muvazeneler payıdar değillerdir. Çünkü şeniyetlere (yani nefsülemirlere) yabancı zarurî prensiplerden sadır olmaktadırlar

Avrupa, aşikâr bir surette, yeni siyasî gruplar teşkiline doğru gitmektedir. Bu gruplar ne harpten evvelki grupların, ne de harbin teşkil ettiği grupların aynı olmıyacaktır. İtalya (İngiltere) ye, Almanya (İngiltere) ye ve (Rusyaya) ya, Fransa (Türkiye) ye (Polonya) ya ve Balkan devletlerine doğru müteveccihtir. Bu yeni muvazeneleri payıdar ve sabit bir hale koymak için birçok yeni mücadeleler zarurî olacaktır.

Mutavassıt münevver sınıfların mahvolmaları, ve eski ecirler

refaha mazhar olurken bu münevver sınıfların nîm ecirlik haline mecburî avdetleri harbın en tehlikeli neticelerindendir.

Büyük harbin kurbanı olan askerlerin miktarı malûmdur, Harbin tahrip ettiği fikirlerin ve itikatların, hâlâ meçhul kalmaktadır.

Siretimize (harekât ve sekenatımıza) istikamet veren ve fiil ve harekette bulunmadan fazla düşünmekten, mülâhazalarda bulunmaktan bizi müstağni kılan zihnî itiyatlarımızın kısmen ziyaı da içtimaî mevcudiyetimizin derin sebepleri arasında bulunur.

Bir cemiyetin, üzerine istinat ettiği fikirler yıkıldığı vakıt bu cemiyet anarşi haline düşer ve kendisine yeni bir istinat bünyanı tesisine müsait derecede zikudret diğer müdir fikirler bulduğu güne kadar bu anarşi devam eder. Mefkûrenin her tebeddülü derin hercümerçleri tazammun ettiğinden, bir mefkûreden diğer mefkûreye geçme, daima pek uzun sürer.

II

Hükûmetlerin Yeni Müşkilâtı

Hakikat, insanların büyük ekseriyetince itikat edilen şey olduğundan (yani insan için hakikat, itikat ettiği şeylerden ibaret olduğundan) insanları ezcümle, itikatlarile idare etmelidir. Zimamdarlar için, en lüzumlu psikolocya'î malûmat arasında mutena bir mevkii haiz olanlarından biri de, fikirleri kendi fikirlerinden başka olan insanların zihinlerine nüfuz etmek ve bu fikirlerle muhakeme ve mülâhaza etmek san'atıdır.

Politikanın vahim müşkülâtından biri de, haddi zatında hasta olduğu halde kütlei nasın nazarında doğru addolunan fikirlerle hükûmet idare etmek mecburiyetindedir,

Vaktile devlet adamları pek sabit teamüller, an'aneler üzerine istinat ederek hükûmeti idare ederlerdi. Bugün enamın mütelevvin ve değişici kanaatlarını takip etmeğe mecbur olduklarından, devlet adamları enam tarafından kabili kabul içtihatlardan gayri içtihatlar telkin etmemek, ve kabili kabul olmıyan içtihatları tadil etmeğe gayret etmek mecburiyetindedirler.

Bir memleket, hükûmetini değiştirebilir, fakat siyasî an'aneleri hemen hemen hiç değişmez. «Convention» hükûmeti birçok noktalarda (LOUİS XIV) ün siyasetini takip etti. Bolşevikler dahi, şarkta, çarların siyasetini kemali ihtimam ile takip ediyorlar.

İnsanların harekât ve sekenatına hâkim ve sâik olması lâzım gelen aklî tesirlere çok kulak asmaksızın, insanları harekete getirecek hissiyatı fark ve temyiz etmeği zimamdarlarlar bilmelidirler.

Şekli hükûmet ne olursa olsun, daima bir «oligarşi» ye (yani nüfuzlu birkaç zatın «fa'ali mayürid» liğine) müncer olur. Bu oligarşi, hükümdarlı idarelerde payıdar, demokrat şiar idarelerde napayıdardır.

Zimamdarlar ne istediklerini ve neye muktedir olduklarını bilmelidirler, fakat hasımlarının da ne istediklerini ve neye muktedir olduklarını bilmeğe mecburdurlar.

Aczin tecelli edeceği hududa asla yaklaşmamak için insan, iktidarının sınırlarını iyi bilmelidir.

Vak'alar, ekseriya devlet adamlarının eseri olarak tahaddüs eder; fakat vak'aların inkişafı önünde onlar âciz kalırlar. Almanya alabildiğine tahtelbahir muharebeye karar verebilirdi veya vermiyebilirdi. Fakat bu harp bir kere başladıktan sonra Amerikanın müdahalesini ister istemez davet ediyordu. İngiliz başvekili, Polonyalılara paytahtlarını muhasara eden bolşevik ordusu ile sulh etmeği tavsiye ederek, sözü mesmu olduğu takdirde, Avrupanın bolşevikler tarafından istilâsını hazırlıyordu.

Dinleri, ırkları, lisanları muhtelif kavımlardan mürekkep memleketlerde kanlı mücadelâtı dahilîyeye, ancak müstebit bir idare mani olalbilir.

Bir tehlikenin önünde rüc'at etmenin kat'î neticesi bu tehlikeyi büyütmektir.

Politikada doğmakta olan bir muhalif kuvvete mukavemet etmek, kendi bendisini bu kuvvetin nakabili mukavemet olduğunu görmeğe mahkûm etmektir. Her karnın Girondenleri bunun tecrübesini yap-

mışlardır. Bu ebedî kanun, bidayette sülhperver olan Rusya inkılâbını kanlı bir diktatörlüğe batmağa sevketti.

Peygamber (apôtre) ler ancak peygamberlerlerle muaraza ettiğinden, pişivalara ancak pişivalarla mukavemet ederek galebe edilir.

Bir nazır, mevkii iktidarda ve mevkii iktidar haricinde, ayni adam olamaz. Mevkii iktidarda bizzarure umumî menfaatlarla meşgul olur; iktidar mevkii haricinde yalnız şahsî menafii his ve idrak eder. Bu menafiin en esaslısı ise tekrar iktidar mevkiine çıkmaktır.

Muhtelif fırkalara mensup ricali siyasiye arasında dostluk mümkündür; ayni fırkanın adamları arasında ise haset, umumiyetle, dostluk tekevvününe müsait olmıyacak derecede fazla şiddetlidir.

Eğer diplomatlık mesleği, muhtelif kavımların seciyelerile ahvale göre mükemmel aksülamelleri, ve siyasetleri üzerine müessirane icrayı tesir vasıtaları hakkında malûmatdarlığı isbat edecek bir imtihan istilzam etseydi, şüphesiz Avrupada bu imtihanı muvaffakıyetle geçirecek on kişi bunlunmazdı.

Şüun hakkında derin bir ittilâ ekseriya fiil ve icrayı felce uğratır. Kararlarının bütün avakıbını derpiş edecek kadar vasî zekâya malik olan devlet adamları pek az fiil ve icrada bulunur.

Ef'alinin bütün in'ikâslarını keşfetmeğe kabiliyetli devlet adamı, hasmının şatranç tahtası üzerinde, mer'i «piyes»lerin yerlerini değiştirmelerinden mütehassil gayri mer'i muhtemelâtı okuyan bir şatranç oyuncusuna benzetilebilir.

Siyasî ve içtimaî hayatı, ancak sulh ve uyuşma vasıtasile mümkün olduğundan, itilâf napezirlik usullerin en tehlikelisidir.

Lâalettayin bir hükûmet daima mühasım kuvvetlerle muhattır. Meharet, uğraşmağa mecbur olmamak için, bu kuvvetlere bir veçhe, bir istikamet vermektir.

Bir hasmın içtihatları hakkında hakkaniyet ve insaf ile hüküm vermek politikada hemen hemen gayri mümkündür.

Devlet adamları, nutuklarında aklü mantık istimal etmediklerine iyi ediyorlar, fakat asla unutmamalıdırlar ki akvamı ekseriya sevk ve idare eden, kitapların mantıklarına yabancı olan ihtiraslar, itikatlar, menfaatlardır.

Siyasî bir tehdit şükühunu muhafaza etmek için, mevkii icraya konması anını, mümkün olduğu kadar çok tecil etmelir.

Zaman kuvvetli hükûmetlere daima yardım eder, fakat zaif hükûmetlere yardım ettiği nadirdir.

Kavimlerin zimamdar (maître) larının işleri, yalnız dirileri sevk ve idare etmekten ibaret değildir, ölülerin fermanferma iradetlerini de hesaba dahil etmeleri de muktazidir.

Dr. ABDULLAH CEVDET

Le Lendemain De Désastre

La nouvelle du désastre de Lüle-Bourgas mit plus de temps à parvenir à Constantinople qu'à arriver à Londres ou à Paris.

Ce n'est que le dimanche 3 novembre, à une heure avancée de la nuit, que la vérité filtra jusqu'aux ambassades et ce n'est que le lundi 4 novembre - c'est-à-dire quatre jours après qu'en s'éveillant la populatiou turque connut l'étendue de la défaite.

Un communiqué officiel parut à l'heure où le jour se levait dans un ciel triste et bas. Il était conçu dans les termes suivants :

(Officiel) .

«Le sort de la guerre ne peut amener toujours le succès sur tous les points à la fois. Une nation qui accepte une guerre, a comme devoir essentiel d'en accepter, avec la plus complète persévérance, les conséquences. On ne doit pas oublier ni négliger ce principe. En conséquence, on ne doit montrer ni une grande joie exubérante à l'annonce des succès, comme on ne doit pas non plus être pris de découragement et d'émotion en cas d'insuccès. Ainsi, par exemple, dans la guerre entreprise avec les quatre Etats, l'armée ottomane a fait une résistance victorieuse du côtê de Skodra et de Janina, mais l'armée de l'Est, qui se trouve dans la région de Visé et de Lüle-Bourgas, pour pouvoir opposer une déffensive plus efficace, a cru devoir transporter cette ligne défensive sur Tchataldja.

Il est décidé et tout naturel que nous travaillerons jusqu'aux dernières limites possibles pour assurer et sauvegarder les intérêts de la patrie».

En même temps, la gare de Sirkedji commença à déverser sur la capitale tout un flot de pauvres êtres estropiés, infirmes, sanglants que nous vîmes cheminer, pâles et défaits, à travers les rues et les places de la ville, par une bise âpre de novembre : c'étaient les blessés de la guerre.

Leurs récits étaient lamentables et ils faisaient soudain apparaître aux yeux de tous, les horreurs de la gurre.

J'entends encore un jeun interne de l'hôpital français de Constantinople, Nyad bey, me raconter les scènes dont il avait été témoin. Nyad bey était parti avec la Croix-Rouge pour soigner les blessés; mais dès le premier jour de la bataille de Lüle-Bourgas, ne pouvant résister au désir de se battre, il avait arraché son brassard, prit le fusil d'un blessé et était allé faire le coup de feu comme un simple soldat. Une balle l'avait arrêté net en lui fracassant l'épaule et le bras et il avait dû revenir vers l'arrière pour être évacué sur Constantinople.

Ce n'est pas dans la boue, me raconta-t-il, que j'ai pataugé, mais dans de véritables mares de sang. Quand je pénétrai dans une tranchée qui avait été occupée par les Bulgares, je dus enjamber des monceaux de cadavres... Nos malheureux soldats manquent de pain : j'en ai vu qui sont restés pendant quatre jours sans manger. Comment voulez vous demander à des hommes de la force morale quand leurs forces physiques les trahissent? . N'ayez peur, la maladie, elle aussi, arrivera bientôt, car la plaine de Tchorlu est un immense charnier.

Mais les récits des combattants, pour terribles qu'ils fussent étaient peut-être encore moins tragiques que le spectacle que l'on avait sous les yeux.

Dans cette ville de Constantinople, où sur 1.500.000 âmes il n'y a pas loin d'un million d'étrangers, de Grecs, de Levantins, de Juifs, d'Européens, on ne pouvait, évidemment parler d'unité d'âme; mais, il n'y eut même pas cette communauté de sympathie à laquelle un peuple a droit quand il est frappé par le malheur. Pas un Grec ne consentit à fermer sa boutique; pas un Levantin ne voulut faire relâche à son beuglant; pas un hôtel européen ne songea à supprimer un valse à l'heure du thé !

Les blessés qui montaient, blêmes et grelottants, la côte de Péra, dfilaient au milieu des flonflons des orchestres. Et il y avait pire encore, il y avait ceux qui guettaient les défaites, ceux qui les propageaient et parfois les inventaient...

La Turquie ne méritait pas cela. Elle ne méritait pas d'être défaite dans sa propre capitale par ses habitants, avant de l'être sur le champ de bataille par ses enemis. Quelle leçon, en tout cas, pour ceux qui furent témoins de ces heures tragiques! Retenons-la. Montons la garde inflexiblement

autour des foyers de la patrie et n'y laissons pas s'asseoir trop près les étrangers. Ce n'est pas seulement le commerce d'un pays qu'il faut defendre en temps de paix contre l'invasion du dehors, c'est aussi son âme, afin qu'en temps de guerre, la joie comme la douleur soient communes et que si quelque grande détresse s'abat sur la maison maternelle, on puisse souffrir en famille et ne pas sentir autour de soi des yeux qui épient, des bouches qui ironisent et des tziganes qui jouent.

En même temp que la voie ferrée ramenait les blessés; la route ramenait les émigrants. Peu à peu, on vit apparaitre aux portes de Constantinople une étrange théorie : celle de tous les refugiés de la Thrace. Bientôt, la circulation dans Stamboul devint impossible. C'était, à perte de vue, une théorie de chariots traînés par des bœufs, recouverts d'une bâche grossière et dans lesquels au milieu de leurs coffres et de leurs hardes couchaient, sur un peu de paille, des femmes et des enfants. Tous ces malheureux, fuyant le fléau de la guerre, avaient quitté leurs villages et s'étaient rabattus sur Constantinople. Ils couchaient en plein air, dans les rues, sur les places, autour des mosquées.

On avait la sensation en contemplant cet extraordinaire spectacle, d'être reporté mille ans en arrière et d'assister à l'exode de quelque peuplade de l'ancienne Gaule. Les Çimbres et les Teutons, quand ils se déversèrent jadis sur l'occident, devaient former un défilé analogue...

Quelques-uns des attelages et baucoup des coffres que l'on savaient manquer d'avoir des centaines d'années d'existence. Ils étaient certainement venus un jour du fond de l'Asie, dans le même tumulte silencieux et lourd. Ils y retournaient maintenant, voilà tout!...

STÉFANE LAUSANNE

Ferdayı İnhizam

Lüleburgaz hezimeti haberi Londra'ya, Paris'e gittikten sonra İstanbul'a gelebilmişti.

Ancak Teşrinisaninin üçüncü Pazar günü gece geç vakıt sefaretler hakikati öğrenebilmişler ve 4 Teşrinisani Pazartesi sabahı = yani dört gün sonra = İstanbul ahalisi uyandıkları zaman inhizamın ehemmiyetine vakıf olmuşlardı.

Güneş, hazin ve sefil bir sema içinde yükselmeğe başladığı bir sırada gazeteler resmî bir beyanname neşrediyorlardı. Beyannamenin metni şudur :

Tebliği resmî

"Talii harp mütehavvil olup, her noktada birden ihrazi zafer ise her zaman kabil değildir. Harbi kabul etmiş olan bir millet için kâffei

netaicine kemali sebat ve metanetle tehammül etmek unutulması vahim bir vazifedir. Binaenaleyh ne ihraz olunan muzafferiyetten dolayı lüzumsuz fahrü gurura, ne de görülen muvaffakıyetsizlikten naşi yesü telâşe kapılmak doğru olamaz. Meselâ hükûmatı erbaa ile icra olunan muharebatta İşkodra ve Yanya cihetlerindeki asakiri osmaniye müdafaayı muvaffaka göstermekte olup fakat Vize-Lüleburgaz taraflarında bulunan şark ordusu müdafaai lâzimeyi daha ziyade suhulet ve muvaffakıyetle ifa edebilmik üzere Çatalca hattı müdafaasına nakli mevki etmek tasmiminde bulunmuştur. Menafii vataniyyenin son mertebei imkâna kadar te'mini muhafazasına çalışılması mukarrer ve tabiîdir.,,

Demiryolu yaralıları getirirken, muhacirin de yolları takip ederek geliyorlardı. Yavaş yavaş İstanbul kapılarında acayip bir alay göründü. Bütün Edirne vilâyeti mültecileri toplanmışlardı. Bir müddet sonra İstanbul yolları geçilmez bir hal aldı. Kaba bir örtü ile örtülmüş öküz arabası alayı göz alabildiğine imtidat ediyor ve her arabada, sandıklar, pırtılar arasında bir saman yığını üzerine kadınlar, çocuklar uzanmış, yatıyorlardı. Bütün bu biçareler belâyı harpten kaçmışlar, köylerini terkederek İstanbula can atmışlar; sokaklarda, meydanlarda, cami avlılarında, açıkta uyuyorlardı.

Ayni zamanda Sirkeci garı, payıtahta azası eksik, alîl, kan içinde bütün bir zavallı beşer seylâbesi icra etmeğe başladı.

Biz bunların uçuk beniz, perişan bir tavır ile soğuk bir Teşrinisani rüzgârına maruz olarak şehrin meydanlarından, sokaklarından geçtiklerini görüyorduk: işte bunlar mecruhini askeriye idi.

Bunların hikâyeleri elim idi. Derhal herkesin nazarında harbin fecayiini tecsim ediyordu.

İstanbul'da Fransız hastanesi müdavimlerinden Nihat Bey isminde bir genç, gördüğü sahneleri bana nakletti.

Onun sözleri halâ kulağımdadır. Nihat bey yaralılara bakmak için salibiahmer hey'etile birlikte meydanı harbe gitmişti. Lâkin "Lüleburgaz,, muharebesinin ilk gününden itibaren kavgaya girmek arzusuna mukavemet edememiş, önlüğünü atarak bir yaralının tüfeğini yakalamış ve adî bir nefer gibi silâh kullanmağa başlamıştı. Lâkin bir mermi omuzunu, kolunu parçalayarak onu muharebeden hariç bırakmış ve İstanbul'a gönderilmek üzere geriye dönmeğe mecbur etmişti. Bana hikâye etti :

— Ben çamur içinde değil, hakikî bir kan deresi içinde yüzüyordum. Bulgarlar tarafından işgal edilmiş olan bir siper içine girdiğim zaman ceset yığınları üzerinden atlamağa mecbur oldum. Biçare askerimizin ekmeği yoktu. Öylelerini gördüm ki dört gün yemeksiz kalmışlardı. Kuvvei maddiyeleri kalmıyan efrattan nasıl kuvvei

maneviye beklenebilir ? Korkmayınız, yakında hastalık ta başlar. Çünkü (Çorlu) ovası cesim bir salhanaya dönmüştür.

Lâkin muhariplerin hikâyeleri ne kadar müthiş olursa olsun göz önündeki feci menazıra nisbetle hafif kalıyordu.

İstanbul'un 1,500,000 nüfusu içinde bir milyona yakın rum, levantin, yahudi ve avrupalı olduğu nazarı dikkate alınacak olursa burada, tabiîdir ki, bir vahdeti ruhiyeden bahsolunamaz. Lâkin felekzede bir kavma karşı, ibrazı lâzimeden bulunan iştiraki meyil ve teveccüh te burada mevcut değildi. Hiçbir rum dükkânını kapamağa, hiçbir levantin âdî kafaşantanlarını terketmeğe, hiçbir avrupalı oteli, çay zamanındaki valstan vazgeçmeğe razı olmamıştı.

Benzi uçuk, titreye titreye Beyoğlu yokuşlarını tırmanan yaralılar, orkestra gürültüleri arasından geçiyorlardı. Bunun daha beteri vardı. Bir takım kimseler mağlubiyet bekliyorlar, daima mağlubiyet heberleri neşrediyorlar, bazan bununla da kalmıyor, uyduruyorlardı.

Türkiye bu muameleye lâyık değildi. Türkiye muharebe meydanlarında düşmanları tarafından mağlup edilmezden evvel kendi payıtahtında, kendi ahalisi tarafından mağlup addedilmek nareva idi. Lâkin ne olursa olsun bu feci saata şahit olanlar için bu hal, ne büyük bir derstir ! Bundan ibret alalım. Vatanımızın, me'valarımızın etrafını şedit bir surette tahtı muhafazada bulunduralım. Ecnebilerin pek yakınımızda yerleşmesine sakın müsaade etmiyelim. Sulh zamanında haricin istilâsına karşı yalnız memleketin ticaretini değil, maneviyetini de müdafaa edelim. Ta ki harp zamanında meserretimiz de, elemimiz de müşterek olsun; ta ki anamızın yurduna bir müsibet eriştiği zaman âlâm ve ıstırap aile arasında kalsın; etrafımızda müterassıt gözler, müstehzî dudaklar, çalgı çalan kıptiler bulunmasın (1).

Bu harikulâde manzarayı temaşa ettikçe insan güya ki bin sene evvel (Gol) memleketinde, bir kavmın hicretini görüyorum zannediyordu. Bir vakitler garbe hicret eden Simbr (Cimbres) ler, Töton (Teutons) lar şüphesiz böyle bir kafile teşkil etmiş olmalıdırlar...

Göz önünde bulunan komşulardan bazıları, ve sandıklardan birçoğu hemen hemen yüz senelik şeylerdi. Şüphesiz bunlar bir zamanlar aynı batî ve sükûtâmiz bir gürültü içinde Asyanın amakından gelmiş te şimdi avdet ediyorlardı : İşte bu kadar !...

SİRACETTİN

(1) Mütercim bundan sonra gelen uzunca bir fıkrayı -her ne maksada mebni ise- resmi tebliğin altına koymuş. Mürettip sehvi de olabilir: tatbikte dikkat oluna.

A. K.

Discours à Madame de la Sablière

Que la bête est une machine;
Qu'en elle tout se fait sans choix et par ressorts :
Nul sentiment, point d'âme, en elle tout est corps.
Telle est la montre qui chemine
A pas toujours égaux, aveugle et sans dessein;
Ouvrez-la, lisez dans son sein,
Mainte roue y tient lieu de tout l'esprit du monde,
La première y meut la seconde,
Une troisième suit, elle sonne à la fin.
Au dire de ces gens, la bête est toute telle.

L. X. fable I.
LA FONTAİNE

Madam Sabliyere Nutuk

Hayvan bir makinedir. Onda her şey bilâ tereccüh ve zenberekler vasıtasile vaki olur: Ne bir ihtisas, ne ruh. Onda her şey cesetten ibarettir. Daima müsavi adımlarla, kör körüne, maksatsızca, gayesizce yol alan saat te böyledir. Onu açınız. İçini mütalea ediniz. Onda =ruhî âlemin nushai diğeri imiş gibi= birçok çarklar görürsünüz. Birincisi ikincisini çevirir. Derken üçüncüsü döner. En nihayet çalmağa da başlar. Bu heriflerin deyişine göre havvan tıpkı böyle bir şeydir.

AHMET NAİM

Le Patriotisme

Le patriotisme c'est l'amour de la patrie. Pour être vraiment patriote, il faut faire tout ce qui est en notre pouvoir pour rendre la patrie forte et prospère, en mettant à son service toutes les ressources de notre intelligence; il faut enfin la défendre en cas d'attaque et verser, s'il le faut, son sang pour elle.

Cette vertu si noble, qui exige du courage, de l'intelligence, de la force, et jusqu'au sacrifice de la vie, n'est pas seulement l'apanage de l'homme seul. Sans doute la femme ne prend pas part directement aux affaires publiques, elle n'est pas appelée à combattre sur le champ de bataille; mais

elle a aussi à faire preuve de patriotisme : elle a de grands devoirs envers la patrie et peu beaucoup contribuer à la prospérité et au salut de la France.

La femme doit être patriote; car la sécurité du pays assure la sienne propre, celle de ses enfants, de ses proches. L'avenir de la patrie, c'est l'avenir de ses enfants. Il convient donc qu'elle développe en eux les vertus civiques, l'intelligence et le courage, pour qu'ils servent le pays non seulement sur les champs de bataille, mais dans la vie civile par leur travail, leur loyauté, leur respect des lois.

Au moyen de récits amenés à propos, ne leur citant des exemples d'héroisme, de patriotisme dont l'histoire abonde, elle éveillera dans ces jeunes âmes un noble enthousiasme et le désir tout naturel d'imiter leurs devanciers. Et si la patrie vient à être attaquée, elle n'hésitera pas à faire tout son devoir, et, refoulant sa tendresse maternelle, elle ne verra plus que notre indépendance en danger et n'hésitera pas à lui sacrifier ses enfants.

A ses heures néfastes, la femme vraiment patriote trouvera dans son amour de la patrie les moyens de se rendre utile au pays en danger; elle soignera les blessés et encouragera les combattants. Au besoin elle risquera sa vie même, et préférera une mort glorieuse à la honte d'aider l'ennemi, même indirectement.

M. CHARLES DUPUY

Vatanperverlik

Vatanperverlik, vatan aşkıdır. Hakikaten vatanperver olmak için vatana, zekâmızın bütün menabiini onun hizmetine tahsis etmek suretile, kuvvetli ve mes'ut kılmak hususunda iktidarımız dahilinde olan her şeyi yapmak lâzım gelir. Nihayet tecavüz vukuunda vatanı müdafaa etmek, ve lâzım ise, onun uğrunda kanını akıtmak icabeder.

Cesareti, vifakı, kuvveti, hatta hayatı istihfaf edecek kadar fedakârlığı müstelzem olan bu fazilet; yalnız erkeklerin nasibi hassı değildir. Şüphe yok ki kadın umumî işlere (amme hizmetlerine) doğrudan doğruya karışmaz, muharebe meydanında vuruşmağa çağırılmamıştır; fakat vatanperverliğini isbata mecburdur: Vatana karşı büyük vazifeleri vardır ve Fransanın (bize göre: Türkiyenin) saadet ve selâmetine çok hizmet ve muavenet edebilir.

Kadın vatanperver olmağa mecburdur; çünkü memleketin emniyet ve asayişi onun da, çocuklarının da, akrabalarının da huzur ve selâmetini te'min eder. Vatanın istikbali, çocuklarının istikbalidir. Binaenaleyh onlarda içtimaî faziletleri, vifakı, cesareti inkişaf ettirmesi iktiza eder, ta ki çocuklar vatana yalnız muharebe meydanlarında değil, fakat sâyleri, mertlikleri, kanunlara hörmetlerile içtimaî hayatta da hizmet etsinler.

Tam vaktinde irat edilmiş hikâyeler sayesinde, tarihte me bzu olan kahramanlık, vatanperverlik misalleri nakil ve tezkâr ederek, bu genç ruhlarda asîl bir incizap ve pek tabiî olan seleflerini taklit arzusunu uyandıracaktır. Vatan taarruza duçar olacak olursa, kadın bütün vazifesini ifada kararsızlığa düşmiyecek, ve maderane şefkatini ayak altına alarak, istiklâlimizin tehlikesinden başka bir şey görmiyecek ve çocuklarını onun uğrunda feda etmekte tereddüt eylemiyecektir.

Hakikaten vatanperver olan kadın, bu meş'um anlarda, vatana karşı beslediği muhabbette, tehlikeye duçar olan memlekete nafi olmak vasıtalarını bulacak; mecruhlara bakacak, muharipleri teşci edecek; indel'icap kendi hayatını bile tehlikeye koyacak, ve düşmana, bilvasıta dahi olsa, yardım etmek gibi âr ve hacaleti mucip bir rezalete şerefli bir ölümü tercih edecektir.

A. K.

Waterloo

Waterloo! Waterloo! Waterloo! morne pleine!
Comme une onde qui bout dans une urne trop pleine,
Dans ton cirque de bois, de coteaux, de vallons,
La pâle mort mêlait les sombres bataillons.
D'un côté c'est l'Europe, et de l'autre la France.
Choc sanglant! des héros Dieu trompait l'espérance;
Tu désertais, victoire, et le sort était las.
O Waterloo! je pleurs et je m'arrête, hélas!
Car ces derniers soldats de la dernière guerre,
Furent grands; ils avaient vaincu toute la terre,
Chassé vingt rois, passé les Alpes et le Rhin,
Et leur âme vantait dans les clairons d'airain!
Le soir tombait: la lutte était ardente et noire.
Il avait l'offensive et presque la victoire;
Il tenait Wellington acculé sur un bois.
Sa lunette à la main, il observait parfois
Le centre du combat, point obscur où tréssaille
La mêlée, effroyable et vivante broussaille,
Et parfois l'horizon, sombre comme la mer.
Soudain, joyeux, il dit: Grouchy! - C'était Blücher.
L'espoir changea de camp, le combat changea d'âme,
La mêlée en hurlant grandit comme une flamme.

La batterie anglaise écrasa nos carrés.
La plaine où frissonnaient les drapeaux déchirés,
Ne fut plus, dans les cris des mourants qu'on égorge,
Qu'un gouffre flamboyant, rouge comme une forge;
Gouffre où les régiments, comme des pans de murs;
Tombaient; où se couchaient comme les épis mûrs,
Les hauts tambours-majors aux panaches énormes;
Où l'on entrvoyait des blessures difformes!
Carnage affreux! moment fatal! L'homme inquiet
Sentit que la bataille entre ses mains pliait.
Derrière un mamelon la garde était massée,
La garde, espoir suprême et suprême pensée !
- Allons! faites donner la garde, cria-t-il ! -
Et lanciers, grenadiers aux guêtres de coutil,
Dragons que Rome eût pris pour des légionnaires,
Cuirassiers, canonniers qui traînaient des tonnerres,
Portant le noir colback ou le casque poli,
Tous, ceux de Friedland et ceux de Rivoli,
Comprenant qu'ils allaient mourir dans cette fête,
Saluèrent leur dieu debout dans la tempête.
Leur bouche, d'un seul cris, dit : Vïve l'Empereur !
Puis, à pas lents, musique en tête, sans fureur,
Tranquille, souriant à la mitraille anglaise,
La garde Impériale entra dans la fournaise.
Hélas! Napoléon sur sa garde penché,
Regardait, et sitôt qu'ils avaient dépouché
Sous les sombres canons crachant des jets de soufre,
Voyait l'un après l'autre, en cet horrible gouffre,
Fondre ces régiments de granit et d'acier,
Comme fond une cire au souffle d'un brasier.
Ils allaient, l'arme au bras, front haut, graves, stoiques.
Pas un ne recula. Dormez, morts héroiques!
Le reste de l'armée hésitait sur leurs corps
Et regardait mourir la garde. - C'est alors
Qu'élevant tout à coup sa voix désespérée,
La déroute, géante à la face effarée,
Qui, pâle, épouvantant les plus fiers bataillons,
Changeant subitement les drapeaux en haillons,
A de certains moments spectre fait de fumées,
Se lève grandissante au milieu des armées,
La Déroute apparut au soldat qui s'émeut,
Et, se tordant les bras, cria : Sauve qui peut!
Sauve qui peut! affront! horreur! toutes les bouches

Criaient; à travers champs, fous, éperdus, farouches,
Comme si quelque souffle avait passé sur eux,
Parmi les lourds caissons et les fourgons poudreux.
Roulant dans les fossés, se cachant dans les seigles,
Jetant shakos, manteaux, fusils, jetant les aigles,
Sous les sabres prussiens, ces vétérans, ô deuil!
Tramblaient, hurlaient, pleuraient, couraient. En un clin d'œil,
Comme s'envole au vent une paille enflammée,
S'évanouit ce bruit qui fut la grande armée,
Et cette pleine, hélas! où l'on rève aujourd'ui,
Vit fuir ceux, devant qui l'univers avait fui!
Quarante ans sont passés, et ce coin de la terre,
Waterloo, ce plateau funèbre et solitaire,
Ce champ sinistre où Dieu mêla tant de néants!
Tremble encor d'avoir vu la fuite des géants!
Napoléon les vit s'écouler comme une fleuve ;
Hommes, chevaux, tambours, drapeaux; - et danş l'épreuve,
Sentant confusément revenir son remords,
Levant les mains au ciel, il dit : - Mes soldats morts,
Moi vaincu! mon empire est brisé comme verre.
Est-ce le châtiment, cette fois, Dieu sévère?
Alors, parmi les cris, les rumeurs, le canon,
Il entendit la voix qui lui répondait : Non!

VİCTOR HUGO

VETERLO

Vaterlo ! Vaterlo ! Vaterlo ! Gamlı sahra ! Fazla dolmuş bir kap içinde kaynıyan bir dalga gibi, uçuk benizli ölüm, ormanlardan, tepeciklerden, küçük vadilerden müteşekkil sahnenin içinde, heybetli taburları biribirine katıyordu. Bir tarafta Avrupa var, bir tarafta da Fransa ! Ne kanlı çalışmak ! Allah kahramanların ümidini yanılttı; muzafferiyet, sen kaçıyordun. Talih te artık yorgun düşmüştü. Ey Vaterlo ! ağlıyarak tevakkuf ediyorum, heyhat !...

Çünkü bu son harbin son askerleri yaman çıktılar, bütün dünyayı yenen, yirmi kralı tahttan kovan, Alpleri Reni aşan bu askerlerin ruhu tunç borularda terennüm ediyordu.

Akşam oluyordu; kavga kızışmış ve siyahtı: O (1), tearruza geçmiş, muzaffer olmasına da ramak kalmıştı. Vollington'u bir ormanın üzerine atmıştı. Dürbünü elinde, bazan harbin orta yerine, göğüs göğüse döğüşen insanların korkunç ve canlı bir çalılık halinde titreştikleri o karanlık noktaya, bazan da deniz gibi endişeaver görünen ufka bakıyordu.

(1) Birinci Napoleon.

— Gruşi ! diye haykırdı (1).

Fakat gelen Blüher (2) di ! Ümit, bir ordugâhtan diğerine geçti. muharebenin ruhu da değişti. Harp alev gibi uluyarak büyüdü. İngiliz bataryaları kıt'alarımızı ezdi. Yırtık bayrakların dalgalandığı sahra, can çekişirken boğazlanan insanların feryadı ile, alev saçan ocak gibi kızıl bir kuyu haline gelmişti. Alaylar, duvar parçaları gibi bu kuyunun içine yıkılıyor, uzun boylu, kocaman sorguçlu "tambur-major„ lar olgun başaklar gibi bu kuyunun içine seriliyor, şekilden çıkmış yaralar bu kuyunun içinde göze ilişiyordu. Korkunç boğazlaşma! meş'um an !

Endişenak adam, ellerinde muharebenin iğildiğini hissetti. Ufak bir tepenin arkasında hassa alayı toplanmıştı. Hassa alayı son ümit ve son fikirdi !

— Haydi, hassa alayını sevkediniz ! diye bağırdı. Mızraklılar, satrançlı tozluklar giyen kumbaracılar, Romanın Lejiyoner zannedeceği suvariler, raatlar sürükleyen, siyah kalpaklı, mücellâ miğferli topçular. Frietlan'ınkiler (3), ve Rivolininkiler (4) hepsi bu bayramda öleceklerini anladılar, fırtına içinde ayakta duran İlâhlarını selâmladılar. Sonra bando muzika önde olduğu halde İmparator hassa alayı, ağır adımlarla yürüyerek, hiddetsiz, müsterih, İngiliz yaylımına karşı mütebessim, o cehennemî ocağın içine atıldı. Heyhat ! Napoleon kılıcının kabzasına dayanmış bakıyor, granitten ve çelikten alaylarının, kükürt salyalar tüküren korkunç topların menziline girer girmez, bu müthiş girdap içinde, ocak rüzgârına tutulmuş balmumu nasıl erirse, biribiri ardı sıra, eridiklerini görüyordu. Silâhları kollarında, alınları yukarı müteveccih, vakur, mütevekkil gidiyorlardı. İçlerinden hiçbiri rüc'at etmedi. Uyuyun kahraman ölüler ! Ordudan bakî kalan kısım, onların naaşlarını çiğnemekte tereddüt ediyor, hassa alayının ölümü karşısında seyirci kalıyordu.

İşte o zaman, Bozgun, ürkmüş, solgun çehresile en mağrur taburlara bile dehşet salan, sancakları birer paçavraya çeviren o dev, yeisaver sesini yükseltti; ve o sırada «dumandan yapma heyulâ gibi» orduların ortasından büyüyerek kalktı.

Bozgun, heyecan içinde kalan askere göründü: ve kollarını kasarak: "Herkes canını kurtarsın!„ diye bağırdı. "Herkes canını kurtarsın !„...

(1) Gruşi, Napoleonun kumandanlarındandı. Vaterlo mağlûbiyetine yanlış bir manevrası sebep olmuştur.

(2) Blüher, Prüsya cenerali.

(3) Frietlan: Şarkı Prusya şehirlerinden biri. Napoleonun 14 Haziran 1807 de Ruslara karşı ihraz ettiği muzafferiyetle meşhurdur.

(4) Rivoli : Bonapartın 1797 de Avusturyalıları mağlup ettiği İtalya kasabası.

Ne hacalet!.. ne dehşet! Bütün ağızlar feryat ediyordu; sanki omuzlarından garip bir hava esmiş gibi, kendisinden geçmiş, çılgın, korkunç bir halde, tarla içlerinde, ağır sandıkların, tozlu arabaların arasında, çukurlara yuvarlanarak, çavdar tarlalarına saklanarak, "sako,, larını, mantolarını, tüfeklerini, sancaklarını atarak, bu emektarlar, Prusya kılıçları altında titriyor, ağlıyor, bağırıyor, kaçıyorlardı! Ne matem! ve tutuşmuş bir saman havada nasıl uçarsa Büyük Ordu denilen o hayühuy gözle kaş arasında eriyip kayboldu; ve bugün heyhat ki rüyaya penah olan o sahra, önü sıra kâinatın firar ettiği insanların firarına şahit oldu!

Aradan kırk sene geçti. Öyle olduğu halde bu avuç içi kadar toprak, Vaterlo, bu matemî ve münzevî yaylâ, Allâhın bunca ölüm kattığı bu meş'um meydan, devlerin firarına şahit olduğu için öyle görünüyor.

İnsan, beygir, trampet, sancak... Napoleon bütün bunların bir nehir halinde aktığını gördü. Ve o zaman içinde mübhem bir vicdan azabı hissederek kollarını havaya kaldırdı:

— Askerim öldü; ben mağlûp düştüm! ölkem cam gibi kırılıp dağıldı. Ey ilâhı haşin!.. bu sefer de hışma mı uğradım?

O zaman sayhalar, gürültüler, top sesleri arasında sesinin cevabını işitti:

— Hayır!

KÂMİRAN ŞERİF

L'Aveugle Et Le Paralytique

Aidons-nous mutuellement,
La charge des malheurs en sera plus légère;
Le bien que l'on fait à son frère
Pour le mal que l'on souffre est un soulagement.
Confucius l'a dit; suivons tous sa doctrine
Pour la persuader aux peuple de la Chine
Il leur contait le trait suivant:

Dans une ville de l'Asie
Il exsistait deux malheureux,
L'un perclus, l'autre aveugle, et pauvre tous les deux.
Ils demandaient au ciel de terminer leur vie:
Mais leurs cris étaient superflus,
Ils ne pouvaient mourir. Notre paralytique,
Souffrait sans être plaint; il en souffrait bien plus

L'aveugle, à qui tout pouvait nuire,
Etait sans guide, sans soutien,
Sans avoir même un pauvre chien.
Un certain jour, il arriva
Que l'aveugle, à tâtons, au détour d'une rue,
Près du malade se trouva;
Il entendit ses cris, son âme en fut émue.
Il n'est tel que les malheureux
Pour se plaindre les une les autres,
«J'ai mes maux, lui dit-il, et vous avez les vôtres:
Unissons-les, mon frère, ils seront moins affreux.
— Hélas ! dit le perclus, vous ignorez, mon frère,
Que je, ne puis faire un seul pas;
Vous-même vous n'y voyez pas;
A quoi nous servirait d'unir notre misère?
— A quoi? répond l'aveugle; écoutez: A nous deux
Nous possédons le bien à chacun nécessaire:
J'ai des jambes, et vous des yeux.
Moi, je vais vous porter; vous, vous serez mon guide :
Vos yeux dirigeront mes pas mal assurés;
Mes jambes, à leur tour, iront où vous voudrez.
Ainsi, sans que jamais notre amitié décide
Qui de nous deux remplit le plus utile emploi.
Je marcherai pour vous, vous y verrez pour moi.»

FLORİAN

Kör İle Kötürüm

— Bak, arkadaş, ne ben sağlam
Bir adamım... — Ne ben tamam
Bir insanım. — Ben kötürüm.
— Ben de körüm;
Hem anadan doğma körüm
— Ben de kırk yıldır kötürüm;
Değil iki adım atmak,
Ayağa kalkamam hatta.
— Ya ben? değil görmek, bana
Kirpiğimi kıpırdatmak
Bile nasip olmamıştır.
— Böyle yaşamak pek ağır
Bir yük; şundan kurtulaydım!

— Ben de günlerimi saydım,
Bitti tükenmedi, gitti.
Dünyaya geldiğin gibi
Gitmek te elinde değil.
— Çekmek kolay, ölmek müşkül!
— Neyse kısmetl.. çekeceğiz.
Ben düşündüm ki, ikimiz
Tam bir insan olmak için,
Her şeye malikiz : senin
Kuvvetli bacakların var,
Benim gözlerim de bakar.
Ben senin gözün olurum.
Gecen gündüzün olurum.
— Ben de sana bacak, ayak.
— Öyleyse hiç düşünme, kalk,
Senin için
Ben bakarım ve görürüm.
— Ben de seni istediğin
Yere alır götürüm.

Böyle işte;
İki mihnet birleşince
Bir teselli hasıl olur,
Mihnetliler de kurtulur.

TEVFİK FİKRET

L'Apostolat De La Paix

La mort d'Aristide Briand est un deuil cruel pour la Société des Nations et pour les peuples qui la composent.

C'est aussi une perte irréparable pour l'éloquence parlementaire non seulement en France, mais à l'étranger.

Nulle part, aucun orateur n'a été au même degré que lui maître des assemblées les plus nombreuses, et cela par des moyens très simples d'apparance. Sans doute il avait la voix profonde, douce et modulée, à tel point que ses discours avaient le charme de morceaux de musique. Il enchantait l'oreille non seulement lorsqu'il parlait, mais lorsqu'il se taisait.

S'il arrêtait une phrase, s'il la suspendait, on croyait entendre un instrument secret qui continuait la période commencée. Un jour, assis à côté d'Albert Thomas à la chambre des députés, Jaures disait à son voisin: «Ecoutez cet homme. Ecoutez ses phrases. Ecoutez ses silences ». Et, en

effet, ses silences ètaient à écouter, comme le reste. İls avaient sur les assemblées une action mystérieuse et irrésistible. İl parlait, on l'applaudissait. Dès qu'il se taisait, c'était du délire.

Dans les conversation particulières, dans un dîner, dans un salon, Briand était pétillant d'esprit. İl avait l'art de séduire les personnes présentes, et dc les gagner par son désir de plaire, par sa verve intarissable et par une sorte de bonne grâce qui n'excluait ni la simplicité ni même, parfois, le laisser aller.

Nous avons débuté dans la politique à peu près en même temps. Nous nous sommes rencontrés jeunes dans nos premiers ministères. En 1912, appelé aprés Agadir à la présidence du Conseil, je désirais trouver de solides points d'appui dans le cabinet que je formais. J'offris à Briand la vice présidence du Conseil, qu'il voulut bien accepter avec la ministère de la Justice. Léon Bourgeois me donne également sa collaboration. Avec l'un et avec l'autre, je travaillai dans une intimité constante. Je ne faisais pas un geste, je ne disais pas un mot sans m'être mis d'accord avec eux; je n'eus jamais qu'a me féliciter de leus concours et de la sûreté de leurs conseils. Ce sont eux deux qui ont posé plus tard ma candidature à l'Elysée et qui l'ont fait triompher.

J'ai trouvé Briand auprès de moi pendant la guerre. İl a rendu, en des heures dfficiles, les plus grands services.

On lui a reproché d'avoir pris, à un moment donné, le contre - pied de Clémenceau et, lorsque celui-ci disait: «je fais la guerre», d'avoir songé à négocier une paix prématurée.

Clémenceau, qui a connu cette affaire dès qu'il est arrivé au pouvoir, a réuni à ce sujet un dossier complet qu'il a remis au ministère des Affaires étrangères. Lorsque Briand est revenu au Quai d'Orsay, il y a trouvé ces papiers. İl ne les a pas détruits. Après les avoir lus, il s'est borné à écrire sur l'enveloppe du paquet: «Receuil de calomnies absurdes.»

RAYMOND POINCARÉ

Sulh Nebiliği - Sulh Hatibi

Aristid Briyan'ın ölümü cemiyeti akvam için ve onu terkip eden milletler için acı bir matemdir.

Bu ölüm, yalnız Fransada değil, ecnebi memleketlerde dahi, parlâmento fesahatı noktai nazarından, tamiri kabil olmıyan bir ziyadır.

Hiçbir yerde, hiçbir hatip, hattâ en kalabalıklı meclislere, onun kadar hakim olamamıştır; ve Briyan bu hakimiyeti, zahirde pek basit vasıtalarla elde etmiştir. Hiç şüphe yok derin, tatlı, mevzunüahenkdar öyle bir sesi var idi ki, nutukları musiki parçalarının füsun ve cazibesile dolu idi. Yalnız söylediği vakit değil, sükût ettiği zaman bile samiayı teshir ediyordu.

Bir cümleyi zaptettiği, bir cümlenin arasını kestiği vakit, başlamış olan ahengi ikmale devam eden gizli bir aletin sesi duyuluyor gibi idi. Bir gün, meclisi mebusanda Alber Toma'nın yanında otururken, Jores, arkadaşına : "Bu adamı dinleyiniz. Cümlelerini dinleyiniz. Sükûtlerini dinleyiniz.,, diyordu. Filhakika onun sükûtleri de = sözleri gibi = dinlenmeğe şayan idi, ve meclisler üzerine esrarengiz ve mukavemet olunamaz bir tesir yapmakta idi. O söylerken alkışlanıyordu; şükût ettiği vakit ise bir çığlıktır kopuyordu.

Hususî konuşmalarda, bir yemekte, bir salonda Briyan çatırdayan bir fikirdi. Orada hazır olanları teshir etmek ve bitmez tükenmez karihası ve sadelikten, hattâ bazan, tabiîlikten uzaklaşmıyan bir nevi zarafetile onları kazanmak san'atına malikti.

Siyaset âlemine hemen hemen ayni zamanda girdik. İlk defa, daha genç yaşımızda nazır olduğumuz zaman, biribirimize tesadüf ettik. 1912 de, Agadir vak'asından sonra, riyaseti nuzzara çağırıldığım vakit, teşkil ettiğim kabinede kuvvetli istinat noktaları bulmak istiyordum. Briyan'a, lûtfen kabul eylediği, kabine ikinci riyasetini adliye nezaretile birlikte tevdi ettim. Leon Burjua da bana refakat etti. Gerek biri, gerek diğerile devamlı samimiyet içinde çalışıyordum. Onlarla mutabık kalmayınca hiçbir harekette bulunmuyor, hiçbir söz söylemiyordum; ve onların yardımlarından, öğütlerinin sağlamlığından daima iyi neticeler çıktığını görmekle müftehir oluyordum. Daha sonraları Eliseye (riyaseti cümhura) namzetliğimi koyanlar ve bunda muvaffakıyeti temin edenler de bu ikisidir.

Harp esnasında Briyan'ı yanımda buldum. Müşkül saatlerde en büyük hizmetleri ifa etmiştir.

Bir aralık Klemanso'ya zıt gitmiş olmakla, ve, beriki : "harp ediyorum,, dediği zaman, vakitsiz bir sulh yapmağı düşünmekle itaba duçar olmuştu.

İktidar mevkiine geldiği andan itibaren bu işe vakıf olan Klemanso, bu hususta tam bir dosya toplamış ve hariciye nezaretine vermişti. Vaktaki Briyan Kedorsey'e = hariciye nezaretine = tekrar geldi, orada bu kâğıtları buldu, imha etmedi, okuduktan sonra paketin zarfı üzerine şu kelimeleri yazmakla iktifa etti : "Münasebetsiz bühtanlar mecmuası. ,,

A. K.

L'indulgence

L'indulgence est tendre, elle est femme,
Ceux qu'un faux pas [1], même expié,
Dans le monde à jamais diffame [2],
Lavent leur front dans sa pitié.

Humble sœur aux longues paupières,
Pour l'homme fut-il criminel,
Tandis qu'on lui jette des pierres,
Elle garde un pleur fraternel.

S'approchant du cœur plein de fange, [3]
De scorie [4] épaisse et de fiel, [5]
Pour l'assainir, elle y mélange
Cette larme, aumône du ciel;

Et,. loin de remuer la honte,
Comme les injures le font [6],
Elle attend que l'amour remonte
Et que la haine tombe au fond.

C'est alors que de sa main douce
Elevant ce cœur épuré,
Elle l'incline sans secousse,
Et lui pardonne : il a pleuré.

SULLY PRUDHOMME

---

[1] Faux pas qui entraine une chute. Métaphore pour désigner une faute.

[2] Diffame : déshonore.

[3] Fange : boue, tourbe.

[5] Scorie : matière étrangère qui rend les métaux impurs, et qui, pendant la fusion, remonte à la surface. -Le mot ici est employé par métaphore, et désigne les mauvais sentiment mélangés aux bons, qui vont en être séparés par la larme de l'indulgence

[5] Fiel : bile des animaux; «au fig.» chagrins, amertumes, haines.

[6] Comme les injures remuent la honte.

Musamaha

Musamaha müşfik bir kadındır ki
Yanlış bir adımla yoldan sapanlar,
Ebedî lekeli olsalar bile,
Onun şefkatile alın yıkarlar.

Güzel gözlü, alçak gönüllü abla...
İnsan kardeşini mücrim görünce,
Bakmayıp dört yandan atılan taşa,
Gelir baş ucunda ağlar kardeşçe.

Ve o çamurlanmış, acıyle dolmuş
Gönüle yaklaşıp verir varını,
Döker bu lekeyi yıkamak için
Tertemiz, ilâhî gözyaşlarını;

Hiçbir zaman onu utandırmayıp
Tekdirler, küfürler sayıp dökerek,
Bekler sevgisinin yükselmesini
Bilir ki kötülük hemen çökecek.

O zaman okşıyan müşfik bir elle
Kaldırır tertemiz olan yığını,
Vurur omuzuna incitmeksizin,
Affeder görünce ağladığını...

VASFİ MAHİR

Le Creusot

Le ciel est bleu, tout bleu, plein de soleil. Le train vient de passar Montchanin. Là-bas, devant nous, un nuage, s'élève, tout noir, opaque, qui semble monter la terre, qui obscurcit l'azur clair du jour, un nuage lourd, immobile. C'est la fumée du Creusot. On approche, on distingue. Cent chemminées géantes vomissent dans l'air des serpents de fumée; tout cela se mêle, s'étand, plane, couvre la ville; emplit les rues, cache le ciel, éteint le soleil. Il fait presque sombre maintenant. Une poussière de charbon voltige, pique les yeux, tache la peau, macule le linge, les maisons sont noires, comme frottées de suie, les pavés sont noire, les vitres poudrées de

charbon. Une odeur de cheminée, de goudron, de houille flotte, cantracte la gorge, oppresse la poitrine, et parfois une âcre saveur de fer de forge, de métal brûlant, d'enfer ardent coupe la respiration, vous fait lever les yeux pous chercher l'air pur, l'air libre, l'air sain du grand ciel; mais on voit planer là-haut le nuage épais et sombre, et miroiter prés de soi les facettes menues du charbon qui voltige.

C'est le Creusot.

Un bruit sourd et continu fait trembler la terre, un bruit fait de mille bruits, que coupe d'instant en instant un coup formidable, un choque ebranlant la ville entière.

Entrons dans l'usine de MM. Schneider.

Quelle féerie! C'est le royaume du Fer, où règne Sa Majesté le Feu!

Du feu! on en voit partout. Les immenses bâtiments s'alignent à perte de vue, hauts comme des montagnes et pleins jusqu'au faîte de machines qui tournent, tombent, remontent, se croisent, s'agitent, ronflent, sifflent, grincent, crient. Et toutes travaillent du feu.

Ici des brasiere, là des jets de flammes; plus loin, des blocs de fer ardent vont, viennet, sortent des fours, entrent dans les engrenages, en ressortent, y rentrent cent fois, changent de forme, toujours rouges. Les mechines voraces mangent ce feu, ce fer éclatant, le broient, le coupent, le scien, l'aplatissent, le filent, le tordent, en font des locomotives, des navires, des canons, mille choses diverses, fines comme des ciselures d'artistes, monstrueuses comme des œuvres de géants, et comliquées, délicates, brutales, puissantes.

Essayons de voir et de comprendre.

Nous entrons à droite sous une vaste galerie où fonctionnet quatre énormes machines. Elles vont avec lenteur, remuant leurs roues, leurs pistons, leurs tiges. Que font-elles? Pas autre chose que de souffler de l'air aux fourneaux où le métal en fusion. Elles sont les poumons monstrueux des cornues colossales que nons allons voir. Elles respirent, rien de plus : elles font vivre et digérer les monstres.

Et voici les cornues : elles sont deux, aux deux extrémités d'une autre galerie, grosses comme des tours, ventrues, rugissantes et crachant un tel jet de flamme qu'à cent mètres les yeux sont aveuglée, la peau brulée, et qu'on halète eomme dans une étuve.

On dirait un volcan furieux. Le feu qui sort de la bouche est blanc, insoutenable à la vue, et projeté avec tant de force et de bruit que rien n'en peut donner l'idée.

Là-dedans l'acier bout, l'acier Bessemer dont on fait les rails. Un homme fort, beau, jeune, grave, coiffé d'un grand feutre noir, regarde attentivement l'effroyable souffle. Il est assis devant une roue pareille au gouvernail d'un navire, et parfois il le fait tourner à la façon des pilotes, Aussitot la colère de la cornue augmente : elle crache un ouragan de flamme; c'est que le

chef fondeur vient d'augmenter encore le monstrueux courant d'air qui la traverse.

Et toujours pareil à un capitaine, l'homme, à tous moments, porte à ses yeux une jumelle pour considérer la couleur du feu. Il fait un geste : un wagonnet s'avance et verse d'autres métaux dans le brasier rugissant. Le fondeur encore consulte, consulte les nuances des flammes furieuses, cherchant des indications, et soudain, tournant une autre roue toute petite, il fait basculer le formidable cuve. Elle se retourne lentement, crachant jusqu'au toit de la galerie un terrifiant jet d'étincelles; et elle verse délicatement, comme un éléphant qui ferait des grâces, quelques goutes d'un liquide flamboyant dans un vase de fonte qu'on lui tend, puis elle se redresse en rugissant.

Un homme emporte ce feu sorti d'elle. Ce n'est plus maintenant qu'un lingot rouge qu'on dépose sous un marteau mû par la vapeur. Le marteau frappe, écarse, rend mince comme une feuille le métal ardent qu'on refroidit aussitot dans l'eau. Une pince alors le saisit, le brise; et le contremaître examine le grain avant de donner l'orde : «Coulez!»

La cornue aussitôt se renverse de nouveau, et, comme un valet qui remplirait des verres autour d'une table, elle verse le flot flamboyant d'acier qu'elle porte en ses flancs dans une série de récipients déposés en rond autour d'elle.

Elle semble se déplacer d'une façon naturelle, toute simple, comme si une âme l'animait. Car il suffit, pour remuer ces engins fantastiques, pour leur faire accomplir leur œuvre, les faire aller, venir, tomber, se redresser, tourner, pivoter, il suffit de toucher à des leviers gros comme des cannes, d'appuyer sur des boutons pareils à ceux des sonnettes électriques. Une force, un génie étrange semble planer, qui gouverne les gestes pesants et faciles de ces surprenants appareils.

Nous sortons le visage rôti, les yeux sanglants.

Voici deux tours de briques, en plein air, trop hautés pour tenir sous un toit. Une chaleur insoutenable s'en dégage. Un homme, armé d'un levier de fer, les frappe au pied, fait tomber une sorte d'enduit, creuse plus profondément. Et bientôt apparaît une lueur, un point clair. Deux coups encore, et un ruisseau, un torrent de feu s'élance, suit des canaux creusés dans la terre, va, vient, coule toujours. C'est la fonte, la fonte brute en fusion. On suffoque devant ce feu effrayant, on fuit, on entre dans les hauts bâtiments où sont faites les locomotives et les grandes machines des navires de guerre.

On distingue plus, on ne sait plus, on perd la tête. C'est un labyrinthe de manivelles, de roues, de courroies, d'engrenages en mouvement. A chaque pas, on se trouve en face d'un monstre qui travaille du fer rouge ou sombre. Ici, se sont des scies qui divisent des plaques larges comme le corps; là des pointes pénètrent dans des blocs de fonte et les percent ainsi qu'une

aiguille qui entre dans le drap; plus loin un autre appareil coupe des lamelles d'acier, comme des ciseaux feraient d'une feuille de papier. Tout cela marche en même temps, avec des mouvements différents, peuple fantastique de bêtes méchantes et grondantes. Et toujours on voit du feu sous les marteaux, du feu dans les fours, du feu partout, partout du feu. Et toujours un coup formidable et régulier dominant le tumulte des roues, des chaudières, des mécaniques de toutes sortes, fait trembler le sol. C'est le gros pilon du Creusot qu travaille.

GUY DE MAUPASSANT

Krözo

Gök mavi, masmavi ve güneşle doludur. Katar (Monşanen)i henüz geçmiş bulunuyor. Uzakta, önümüzde, bir bulut yükseliyor; kapkara, kesif ve yerin sathını yükselterek gündüzün açık maviliğini karartır gibi duran ağır ve gayri müteharrik bir bulut. Bu, Krözo'nun dumanıdır. Yaklaştıkça eşyayı seçiyoruz. Dev gibi yüz baca havaya kara dumanlarını kusuyor. Bunlardan daha az yüksek ve helecanlı beyaz nefesler savuran küçük bacalar. Bu gördüklerimizin hepsi biribirine karışıyor, yayılıyor, şehri istilâ ediyor, sokakları dolduruyor, semayı kaplıyor, güneşi örtüyor. Şimdi ortalık hemen hemen karanlıktır. Havada bir kömür tozu uçuyor, gözleri sızlatıyor, cildi lekeliyor, çamaşırları kirletiyor. Evler is ile fırçalanmış gibi siyahtır, kaldırımlar siyahtır, pencerelerin camları kömür tozu ile tozlanmıştır. Bir baca kokusu, bir katran ve maden kömürü rayihası gırtlağı tırmalıyor, göğsü tıkıyor ve arasıra kekrek bir demir ve demirhane lezzeti, yanık ve cehennemî bir maden tadı, nefesi kesiyor ve adamın gözlerini semanın temiz ve serbest havasını aramak için semaya tevcih ettiriyor. Fakat insan yükseklerde kesif ve kara bulutun dolaştığını ve etrafında kömür zerrelerinin pırıldadığını görüyor.

Burası "Krözo,,dır.

Sağır ve mütemadî bir gürültü yeri titretiyor; bir gürültü ki bin gürültünün muhassalasıdır. Bu gürültüye her an bütün şehri sarsan müthiş darbeler karışıyor.

Mösyö Şneyder'in destgâhına girelim.

Burası perilere lâyık bir âlemdir, bu demir ülkesinin hakimi, ateştir. Ateş, her tarafta ateş. Muazzam binalar gözün aladildiğine sıralanmış. Bu binalar çatılarına kadar devreden yükselen, alçalan, tekrar yükselen, biribirini kat'eden, hırlayan, ıslık çalan, çatırdayan ve bağıran makinalarla doludur ve bunların cümlesi ateşle işler.

Beride ateş ocakları, ötede alev fevvareleri, daha ötede kıp kızıl demir kütleleri gelir gider, fırınların ağzından çıkar, çarklara karışır ve tekrar meydana çıkar; bu hareketleri yüz defa tekerrür eder, her

defasında şekillerini tebdil eder ve her zaman kırmızı kalır. Açgözlü makinalar bu ateşi, bu kızıl demiri yutar, onu ezer, koparır, destere ile parçalar, yassılatır, tel haline koyar, büker ve ondan lokomotivler, gemiler, toplar ve daha bin türlü mamulât meydana getirir. Bunların bir takımı kuyumcu kalemile san'atkârane işlenmiş gibi nazik, bazısı devler elinden çıkmış kadar muazzam, karışık, ince yahut şekilsiz ve kuvvetlidir.

Görmeğe ve anlamağa çalışalım.

Sağa giriyoruz. Burada vasî bir galeride dört azîm makine işlemektedir. Bunlar çarklarını, pistonlarını, kollarını bataetle tahrik etmektedir. Bu makineler ne iş görüyor? Bunların vazifesi erimiş madenle dolu olan fırınlara hava göndermekten ibarettir. Bunlar, göreceğimiz muazzam potelerin devlere lâyık akciğerleridir. Bunlar devleri yaşatmak ve hazımlarını temin etmekle muekkeldir.

İşte poteler: Bunlar başka bir "galeri,,nin nihayetinde yerleştirilmiştir. Poteler, karınları şişkin iki kuledir. Bu ateşîn kuleler öyle parlak alev fevvareleri kusuyorlar ki, yüz metro mesafeden insan, bir tennurun içinde imiş gibi, gözlerinin ve cildin yandığını hisseder.

Feveran eden kudurmuş birer volkan'a benzerler. Ağızlarından çıkan ateş, basıranın tahammül edemiyeceği derecede, beyazdır. Bu ateş hiçbir şeyle kıyas edilemiyecek bir şiddetle fışkırmaktadır.

Erimiş olan Besmer çeliği, bunların içinde, galeyan halindedir. Bu çelikten şümendifer rayları yapılacaktır. Kuvvetli, yakışıklı, vakur ve başında bir büyük fötr şapka bulunan bir genç, bu dehşet verici teneffüsü dikkatle müşahede etmektedir, Bu adam, vapur dümencilerine mahsus çarha benziyen bir tekerleğin önünde duruyor, ve ara sıra dümencinin yaptığı gibi çarhı harekete getiriyor. Birdenbire potenin gazapnâk ateşi artar ve pote bir alev fırtınası kusmağa başlar. Zira işçi başı potelere müthiş bir hava cereyanı göndermiştir.

İşbaşı, bir kaptan gibi, ateşin rengini tetkik etmek için, dakikada bir, bir çifte dürbünü gözüne getiriyor, birden bir işaret veriyor ve hemen ufak bir vagon harekete gelerek bu ateş ocağına yeni madenler döküyor. İşbaşı, gazapnâk ateşin rengini tekrar tetkik eder ve birdenbire küçücük bir çarha verdiği hareketle, muazzam poteyi meylettirir; pote yavaş yavaş eğilmeğe ve içinden "galeri,,nin tavanına kadar yükselen haşyetli bir kıvılcım fiskıyesi fırlatmağa başlar. Bu esnada kendisine uzatılan bir demir, kaba zarafet gösteren bir fil gibi, içinde bulunan müzap madenden bir mikdarını nazikâne bir surete döker ve hemen doğrulur.

Bir adam poteden çıkan bu ateşi bir tarafa nakleder. Şimdi bu madde ateş değil, kırmızı bir demir kütlesidir. Bu demir parçası buhar ile müteharrik bir çekicin altına konur. Çekiç ateşîn madeni döver ve ince bir levha haline kor; bu levha suya daldırılarak souğ-

tulur. Bir maşa bu levhayı tutar ve kırar, işbaşı "dökün!,, emrini vermeden evvel bu levhanın kırık yerlerindeki tanelerini tetkik eder.

Bu demir üzerine pote devrilmeğe ve bir sofradaki boş bardakları dolduran sofracı gibi, muhtevi olduğu alevli çelik mayiini etrafındaki kaplara dökmeğe başlar. Pote bu hareketlerini tabiî, ve basit bir surette ve sanki bir ruh ile idare olunurmuş gibi, icra eder. Zira hayalin istiap edemiyeceği derecede muazzam olan bu edevata işlerini gördürmek, ileri geri götürüp getirmek, düşürmek ve tekrar dikmek, evirip çevirmek için bir baston kadar kalın manivelalara dokunmak, elektrik çanının düğmesine benzer düğmelere basmak kâfi gelir. Bu hal hayret verici aletlerin ağır ve kolay hareketlerini idare eden acip bir ruhun hükümran olduğu hissini vermektedir.

Bu yerden yüzümüz kebap olmuş ve gözlerimiz kızarmış olarak çıkıyoruz.

Şimdi açık havada tuğladan yapılmış iki kulenin önünde bulunuyoruz. Çatı altına sığamıyacak kadar yüksek olan bu iki kuleden tahammül olunamıyacak derecede yüksek bir hararet intişar ediyor. Demir bir manivela ile mücehhez bir işçi bu kulelerin dibini dövüyor. Bu darbeler kulelerin cidarlarında bulunan bir nevi harcı daha derine düşürmeğe hizmet eder. Kulelerin tepelerinden birdenbire bir parıltı beliriyor. İki darbe daha ve hemen ateşîn bir nehir akmağa başlar. Bu mayi ateş, yerde kazılmış kanalları takip ederek gider gelir ve daima akar. Bu müzap halinde ham demirdir. Haşyet veren bu müzap demirin önünde insanın nefesi kesilir. Buradan kaçıp içinde lokomotivler ve büyük harp gemileri makineleri imal olunan büyük binaya iltica etmekten başka çare yoktur.

Binanın içinde eşyayı biribirinden tefrik etmek mümkün değildir. Burada insanın başı döner; burası maniveladan, çarktan kayışlardan ve harekette bulunan makinelerden müteşekkil bir "Labirent,,tir. Her adım başında kırmızı veya siyah demiri işliyen bir devin önünde bulunuyorsunuz. Şurada insan gövdesi kadar kalın demir levhaları biçen destereler, ötede ham demir parçalarında, iğnenin çohayı delmesine benzer bir kolaylıkla, delik açan ucu sivri kalemler, daha ötede bir makasın bir yaprak kâğıdı kestiği gibi demir levhaları kesen makineler görüyosunuruz; hep bunlar ayni zamanda ve muhtelif hareketler ile işler. Sanki hain ve gürültücü bir takım hayalî hayvanların ortasında bulunuyorsunuz, ve her yerde, çekiçlerin altında fırınların içinde, her yerde ateş görüyorsunuz; her tarafta ateş. Ve bu gürültüler arasında çarkların, ocakların, çekiçlerin, makinelerin

homurtularını bastıran ve yeri tireten bir darbe. Bu darbe "Krözo,, nun faaliyet halinde bulunan büyük şahmerdanının darbesidir.

LÜTFÜ [1]

Le Vase Brisé

Le vase où meurt cette verveine
D'un coup d'éventail fut fêlé;
Le coup dut l'effleurer à peine,
Aucun bruit ne l'a rélévé

Mais la légère meurtrisure,
Mordant le cristal chaque jour,
D'une marche invisible et sûre
En a fait lentement le tour.

Son eau fraîche a fui goutte à goutte,
Le suc des fleurs s'est épuisé;
Personne encore ne s'en doute.
N'y touchez pas il est brisé.

Souvent aussi la main qu'on aime,
Effleurant le cœur, le meurtirt;
Puis le cœur se fend de lui-même.
La fleur de son amour périt.

Toujours intact aux yeux du monde,
İl s'en croître et pleurer tout bas
Sa blessure fine et profonde :
İl est brisé n'y touchez pas !...

SULLY PRUDHOMME

[1] Memleketin irfan hayatına kırk sene hizmet ettikten sonra 33 senesi iptidasından itibaren mütekait olan Lütfü beyfendi hem hemşehrim, hem muhterem hocamdır.

Kırık Saksı [1]

Yavaşça dokunmuştu bir yelpaze darbesi
Köşede ölü duran bu mine saksısına.
Bedbaht saksı çatladı duyulmadan hiç sesi,
Etrafında kimse yanmadı sızısına.

Önce küçük bir delik açmış iken bu yara;
Görünmeden yürüdü hep onu sara sara,
Tamamladı devrini yavaş yavaş giderek:
Bu zavallı saksıyı her gün biraz yiyerek.

İçinden taze suyu damla damla akmıştı,
O güzel çiçekleri usaresiz kalmıştı.
Şüphe edip de giden yoktu bile yanına,
O saksı kırılmıştır, ona sakın dokunma!

Sevdiğimiz güzel bir el bize böyle eder.
Kalbimize dokunup onu hemen zedeler.
Kalp sonradan yarılır yanıp kendiliğinden,
Mahrum olur aşkının o güzel çiçeğinden.

Ekseriya herkesin bozulmaz sandığını,
O hisseder derdinin çoğalıp yandığını.
İnce, derin yaranın mahvolması pek yakın,
O kalp te kırılmıştır, ona dokunma sakın!

CİHAT RÜŞTÜ

Du (Manon Lescaut):

Mon père était surpis de me voir toujours si fortement touché. İl me connaissait des pirincipes d'honneur; et, ne pouvant douter que sa trahison ne me la fit mépriser; il s'imagina que ma constance venait moins de cette passion en particulier, que d'un penchant général pour les femmes. İl s'attacha tellement à cette pensée que, ne consultant que sa tendre affection, il vint un jour m'en faire l'ouverture: «—Chevalier, me dit-il, j'ai eu dessein, jusqu'à présent de te faire porter la croix de Malte; mais je vois que tes inclinati=

[1] «SERVETİ FÜNUN» da intişar eden bu manzumeyi, sadık tercümeye misal olarak aldık.

A. K.

ons ne sont point tournées de ce côté-là. Tu aimes les jolies femmes; je suis d'avis de t'en chercher une que te plaise. Explique-moi naturellement ce que tu penses là-dessus.

Je lui répondis que je ne mettais plus de distinction entre les femmes, et qu'après le malheur qui venait de m'arriver je les détestais toutes également...

— Je t'en chercherai une, reprit mon père en souriant, qui ressemblera à Manon, et qui sera plus fidèle.

— Ah..! si vous avez quelque bonté pour moi, lui dis-je, c'est elle qu'il faut me rendre. Soyez sûr, mon cher père, qu'elle ne m'a point trahi; elle n'est pas capable d'une si noire et si cruelle lâcheté. C'est le perfide B.. qui nous trompe, vous, elle et moi. Si vous saviez comment elle était tendre et sincère, si vous la connaissiez vous l'aimairiez vous-même.

— Vous êtes un enfant, repartit mon père. Comment pouvez-vous vous aveugler jusqu'à ce point, après ce que je vous ai raconté d'elle? c'est elle-même qui vous a livré à votre frère. Vous devriez oublier jusqu'à son nom, et profiter, si vous êtes sage, de l'indulgence que j'ai pour vous.

Je reconnaissais trop clairement qu'il avait raison. C'était un mouvement involontaire qui me faisait prendre ainsi le parti de mon infidèle.

Hélas!.. repris-je après un moment de silence; il n'est que trop vrai que je suis le malheureux objet de la plus lâche de toutes les prefidies. Oui, continuai-je en versant des larmes de dépit, je vois bien que je ne suis qu'un enfant. Ma crédulité ne leur coûtait guère à tromper. Mais je sais bien ce que j'ai à faire pour me venger.

Mon père voulut savoir quel était mon dessein.

— J'irai à Paris, lui dis-je, je mettrai le feu à la maison de B... , et je le brulerai tout vif avec la perfide Manon. Cet emportement fit rire mon père, et ne servit qu'à me faire garder plus ètroitement dans ma prison.

J'y passer six mois entiers, pendant le premier desquels il y eu peu de changement dans mes dispositions. Tous mes sentiments n'étaient qu'une alternative perpétuelle de haine et d'amour, d'espérance et de désespoir, selon l'idée sous laquelle Manon s'offrait à mon esprit. Tantôt je ne considérais en elle que la plus aimble de toutes les filles, et je languissais du désir de la revoir; tantôt je n'y apercevais qu'une lâche et perfide maîtresse et je faisais mille serments de ne la chercher que pour la punir.

On me donna des livres qui servirent à rendre un peu de tranquilité à mon âme. Je relus tous mes auteurs. J'acquis de nouvelles connaissances. Je repris un goût infini pour l'étude. Vous verrez de quelle utilitè il me fut dans la suite. Les lumières que je devais à l'amour me firent trouver de la clarté sans quantité d'endroits d' Horace et de Virgile, qui m'avainet paru obscurs auparavant.

L'A BBÉ PRÉVOST

"Manon Lesko„ dan

Beni sureti daimede müteessir, mahzun görmesinden dolayı pederim hayrette kalmıştı. (Manon)un mesavisini virdi zeban etmesile beni ondan vazgeçiremiyeceğini aklı kestiği gibi, tabiatımın şan ve

namus ve mesleki müstakıme olan meyelânımı da bildiğinden kadınlar hakkındaki tabiî temayülümü, hiç olmazsa sureti hususîye ve meşruada istihsal edebilmekliğim vesaitini düşünmüştü.

Bana olan muhabbeti kâmilesinden naşi fikrini kimseye açmıyarak bir gün doğruca yanıma gelip dedi ki:

— Şövaliye! Bugüne kadar senin (Malta) şövalyeleri kordonunu taşıman fikrinde idim, Fakat görüyorum ki meyelânı fıtriyyen bu cihetlere asla yanaşmıyor. Güzel kadınları seviyorsun. Ben de bunların arasından seni mahzuz edebilecek birisini arıyorum; bu hususta ne düşünüyorsun? Bunu bana açıkça söyle!„ Bunun üzerine ben de:

— Başıma gelen felâketten sonra ben artık kadınlar arasında bir fark bulmuyor, cümlesinden de istikrah ediyorum; dedim. Sonra aramızda şu sözler cereyan eyledi, Pederim tebessümle:

— Lâkin ben içlerinden (Manon)a pek ziyade müşabeheti olanını, hattâ ondan daha ziyade sadık bulunanını arayıp bulacağım.

— Ah! Eğer siz hakkımda eltafınızı diriğ buyurmıyacaksanız, bu lûtufların en güzidesi, (Manon) u bana iade etmek olacaktır. Emin olunuz pederim, o bana ihanet etmedi. Bu derece muzlim, vahşiyane bir alçaklık onun elinden gelmez. Onu da, beni de, sizi de aldatan o sefil (B..)dir. Siz o kızcağızın ne kadar şafkatlı, merhametli, necip bir vücut olduğunu bilmiş, tanımış olsaydınız, eminim ki, onu siz dahi sevecektiniz!..

— Siz bir çocuksunuz şövaliye! O kız hakkındaki vukuatı tamamile size naklettikten sonra, nasıl oluyor da halâ iğmazıayn ediyorsunuz? Buna teaccüp ediyorum. İşte sizi büyük biraderinize teslim eden bizzat odur. Eğer âkıl bir adam olsaydınız, şimdiye kadar onun ismini bile unutur, hakkınızda berkemal olan şafkati pederanemden istifade ederdiniz.

Pederimin sözleri filhakika doğru olmakla, alenen tasdik eyleyip arzı şükran ediyordum. Bivefa güzelim hakkında pederime karşı bu mertebe fedakârane hareketim, gayri ihtiyarî idi. Bir müddet sükûttan sonra:

— Efsus!.. Bütün alçaklardan, hainlerden daha bedbaht bir mahlûk olduğum sahihtir. (Gözlerimden sirişki ateşin cereyana başlıyarak) Evet, pek iyi görüyorum ki ben bir çocuktan başka birşey değilim. Sadedilliğim, aldanmama kifayet etti. Lâkin ben de onlardan intikamımı almak için yapacağım şeyi pek iyi bilirim.

Bu son söz üzerine pederim, kararımın neden ibaret olduğunu anlamak istedi. Ona cevaben de dedim ki:

— Parise gideceğim. (B..) nin ikametgâhına ateş verip o bivefa (Manon) ile beraber her ikisini de diri diri ateşe yakacağım!...

Bu şiddetli efkâr, pederimi ziyadesile güldürdü; bununla beraber

bu kat'î karar beni musibetlerim arasında daha ziyade tazyik altında bulundurtmaktan maada bir netice vermedi.

Burada altı ay müddet vakit geçirdim. İlk aylar zarfında mevkiimce bir gûna tebeddül yoğudu. Yalnız (Manon) un fikrime ilka eylediği hissiyata göre aşk ile ihanet, ümit ile ümitsizlik gibi iki hissi müte=kabilin ebedî surette tahtı tesirinde bulunuyordum. Bazan bütün kızlar içinde onu, yekta ve serefraz bulduğum cihetle, tekrar görmek arzusu ile bikarar, bazan da bana hıyanet etmekte bütün bivefalardan daha vefasız olduğu cihetle yalnız onu görüp cezalandırmak fikrile demgüzar olurdum.

Teskini ruh=ü= efkârım için bana bazı ahlâkî kitaplar verildi. Bunları tekmil okudum, müelliflerini tebcil ettim: bununla beraber bilmediğim birçok şeyleri de bu sayede öğrendim. Alelhusus bunların mütaleasında başka bir zevki ruhanî buldum. Göreceksiniz ki atide bunlardan ne kadar istifade ettim. Evvelce bana pek muzlim görünen mahiyeti aşk ve muhabbet, (Horas) ile (Virjil)in irae etmiş oldukları ziyayı hakikat sayesinde, olanca parlaklığıyle iz'anımı tenvir eyledi.

NURİ ŞEYDA

La Conscience

— Pour toi, loin des causes,
Vas flottant, et ne peux voir qu'un côté des choses,
Je suis l'Esprit Humain.
Mon nom est Légion.
Je suis l'essaim des bruite et la contagion
Des mots vivants allant et venant d'âme en âme.

. . . . . .

Homme toujours en moi la contradiction,
Tourne sa roue obscure, et j'en suis l'Ixion.
Démos, c'est, moi. C'est moi ce qui marche,attend, roule.
Pleure et rie, nie et croit; je suis le démon Foule,

. . . . . .

Je cri à quiconque commence :
— Assez. Finis. — Je suis le médiocre immense.

. . . . . .

Tout est par moi saisi, pris, circonscrit, dompté.
Je me défie, ayant peur de l'extrémité,
De la folie un peu, beaucoup de la sagesse,
Je tiens l'enthousiasme et l'appetit en laisse;

Pour qu'il aille au réel sans s'écarter du bien.
J'attèle au genre humain ce lion et ce chien.

VICTOR HUGO

Vicdan

Esbabtan uzak olarak çalkanıp giden ve eşyanın yalnız bir cihetini (yani ciheti zahiresini demek istiyor) müşahede eden bir mahlûk için ben, ruhu insaniyetim. İsmim de Ordu'dur (yani cumhuru nastır!) Ruhtan ruha gidip gelen ve arı kömesine benziyen canlı kelimatın sirayeti şematetiyim.

Ey insan! Tenakuz, o karanlık tekerleğini daima bende döndürür. Ben tenakuzun mihveriyim. (İxion: Yunan esatirinde bir tekerlek ismidir). "Nas : Dèmos,, ben'im!.. Yürüyen, bekliyen yuvarlanan, ağlayıp gülen, inkâr edip inanan ben'im!

Her kim bir şeye başlarsa ben ona : — Yeter! Bitir ! diye bağırırım. Ben, azim bir haddi evsatım! (médiocre immense)

Her şey benim tarafımdan yakalanır, tutulur, tehdit edilir, tahtı inkıyada alınır. "Haddı kusva (extrémité) den ürktüğüm için, delilikten biraz, hikmetten pekçok kaçınırım? Heyecan ile iştihayı iple bağlı (yani dizgin ile!) tutarım ki (iyi : le bien)den inhiraf etmiyerek hakikî olan şey (: le réel)e doğru gidebilsin.

Nev'i beşere bu aslan (yani heyecan) ile bu köpeği (yani iştihayi) beraber koşarım! (yani onun terakki yolunda götüren arabaya bu iki hayvanı, bil'iltizam beraber koşarım demektir).

R. T

Aprés La Bataille

Mon père, ce héros au sourire si doux,
Suivi d'un seul housrad qu'il aimait entre tous
Pour sa grande bravoure et pour sa haute taille,
Parcourait à cheval, le soir d'une bataille,
Le champ couvert de morts sur qui tombait la nuit.
İl lui sembla dans l'ombre entendrs un faible bruit;
C'était un Espagnol de l'armés en déroute
Qui se traînait sanglant sur le bord de la route,
Ralant, brisé, livide, et mort plus qu'à moitié.
Et qui disait : «A boire ! à boire par pitié ! »
Mon père, ému, tendit à son housard fidèle
Une gourde de rhum qui pendait à sa selle.

Et dit : «Tiens, donne à boire à ce pauvre blessé».
Tout à coup, au moment où le housard baissé
Se penchait vers lui, l'homme, un espèce de Maure,
Saisit un pistolet qu'il étreignait encore,
Et vise au front mon pèrs en criyant : «Caramba !»
Le coup passa si près que le chapeau tomba
Et que le cheval fit un écart en arrière.
«Donne-lui tout de même à boire» dit mon père.

VICTOR HUGO

Muharebeden Sonra

Merhum peder; güler yüzlü, tatlı sözlü kahraman;
Rus cengini anlatırdı; zabit imiş o zaman !
Bir gün yine kavga olmuş; Moskofları yenmişler;
Akşam vakti yürümüşler, bir ovaya inmişler...
At sırtında babam çıkmış şehitleri saymağa :
Mecruhları toplamağa; sedyelere yaymağa.
Uzun boylu gayet yiğit bir neferi var imiş
Hiç yanından ayrılmazmış : Koca Türk oğlu Memiş !
Cenk yerinde sessiz sessiz dolaşırken ikisi,
Pek yakından kulağına gelmiş bir insan sesi.
Bakmış, düşman ordusundan bir yaralı asker var;
Benzi uçmuş, kan içinde, bir düzüye hırıldar :
— Allah için bir yudum su : Ölüyorum; bir yudum!,,
Böyle şeye pek acırdı; dayanamazdı merhum.
Altındaki at üstünde mataraya el atmış,
Neferine : "ver şu suyu, ona!,, demiş, uzatmış.
Nefer koşmuş yaralıya su vermeğe; eğilmiş;
O görmeden, mel'un herif bir davranmış, dikilmiş;
Meğer alçak silâhını pederime çevirmiş !
Memiş suyu uzatırken, kurşun fesi devirmiş,
At irgilip geri durmuş; babam gülmüş ve demiş :
"Kurşun bizim ayak teri, ver suyunu, Memiş... ,,

ALİ ÜLVİ

Voyage à Eldorado, Pays Imaginaire

Les deux voyageurs Européens firent quelques lieues entre des bords tantôt fleuris, tantôt arides, tantôt unis, tantôt escarpés : la rivière s'élargissait toujours; enfin elle se perdait sous une voûte de rochers épouvantables, qui s'élevaient jusqu'au ciel. Les deux voyageurs eurent, la hardiesse de s'abandonner aux flots sous cette voûte; le fleuve, resserré en cet endroit, les porta avec une rapidité et un bruit terribles. Au bout de vingt-quatre heures, ils revirent le jour; mais leur canot se fracassa contre les écueils. Il fallut se traîner de rocher en rocher pendant une lieu entière; enfin ils découvrirent un horizon immense, bordé de montagnes inaccessibles: le pays était cultivé pour le plaisir comme pour le besoin; partout l'utile était agréable; les chemins étaient couverts ou plutôt ornés de voitures d'une forme et d'une matière brillantes, portant des hommes et des femmes d'une beauté singulière, trainés rapidement par de gros moutons rouges qui surpassaient en vitesse les plus beaux chevaux d'Andalousie.

Ils mairent pied à terre auprès du premier village qu'ils rencontrèrent. Quelques enfants du village couverts de brocart d'or tout déchiré, jouaient au palet à l'entré du bourg; nos deux hommes de l'autre monde s'amusèrent à les regarder : leurs palets, étaient d'azzez large pièces rondes, jaunes, rouges, vertes qui jetaient un éclat singulier : il prit envie aux voyageurs d'en ramasser quelques unes; c'était de l'or c'étaient des émeraudes, des rubis, dont le moindre aurait été le plus grande ornement du trône du Mongol «Sans doute, dit l'un des Européens, ces enfants sont les fils du roi du pays qui jouent au petit palet. » L'instituteur du village parut dans ce moment pour les faire rentrer à l'école. Les petits écoliers quittèrent eussitôt le jeu en laissant à terre leurs palets que les Européens ramassèrent.

Puis les deux voyageurs rentrèrent dans l'hotellerie. On servit quatre potages garnis chacun de deux perroquets, un vautour bouilli qui pesait deux cents livres, deux singes rôtis d'un goût excellent, trois cents colibris dans un plat et soixante oiseaux-mouches dans un autre, des ragoûts exquis, des patisseries délicieuses.

VOLTAİRE

Hayalî memleketlerden (Eldorado)ya Seyahat

İki Avrupalı seyyah bazan çiçeklerle müzeyyen, bazan kuru, kâh düz, kâh sarp ve dik sahiller arasında birkaç fersah yürüdüler: ırmak mütemadiyen genişliyordu ve nihayet semalara kadar yükselen korkunç kayaların hasıl ettikleri bir kemer (kubbe) altında kayboluyordu. İki seyyah bu kemer altında kendilerini dalgalara terketmek cür'etini gösterdiler; bu noktada kısılmış kalmış olan ırmak, müthiş bir sür'at

ve gürültü ile onları sürükledi. Yirmi dört saat sonra tekrar güne kavuştular; fakat rakip oldukları sandal kayalıklara çarparak kırıldı: Bütün bir fersah imtidadınca kayadan kayaya tutunarak sürüklenmek icabetti; nihayet geniş, yanına varılması muhal dağlarla çevrilmiş bir ufuk keşfeylediler: Bu memleket hem ihtiyaca binaen, hem zevk için ekilmiş idi; menfaat her yerde lâtifti. Yollar parlak bir maddeden ve parlak bir şekilde yapılmış arabalarla mestur, daha doğrusu müzeyyen idi. Acaip bir güzelliği haiz olan erkek ve kadınları taşıyan bu arabalar, sür'atta Endülüs'ün en güzel beygirlerini geçen iri kırmızı koyunlar tarafından çekiliyordu.

Seyyahlar tesadüf ettikleri ilk köyün yanında toprağa ayak bastılar. Köyün tamamile yırtılmış sarı ipek kumaştan elbise giymiş bazı çocukları "Burg,,un methalinde kaydırak oynuyorlardı; bizim Avrupalı seyyahlar onlara bakarak eğlendiler: Kaydırak taşları oldukça geniş ve yuvarlak, sarı, kırmızı, yeşil idi ve garip bir gürültü hasıl ediyorlardı. Seyyahlar bunlardan bazılarını toplamak arzusunu duydular; bunlar altınlar, zümrütler, yakutlar idi ki en küçüğü Moğol tahtının en büyük süsü, zineti olmuş olurdu. Avrupalılardan biri "şüphesiz, dedi, kaydırak oynayan bu çocuklar memleket kıralının oğullarıdır.,, Bu esnada çocukları mektebe sevk için gelen köy muallimi göründü. Küçük talebeler kaydırakları yere atarak oyunu bıraktılar ve Avrupalılar da kaydırakları topladılar.

Sonra iki seyyah otele döndüler. Sofrada kendilerine her biri iki papağan ile donanmış dört çorba, iki yüz litre ağırlığında bir akbaba söğüşü, fevkalâde lezzetli iki tane kızartılmış maymun, bir tabakta üçyüz "Kolibri,, ve bir diğerinde altmış sinek kuşu, nefis salçalı et yemekleri, leziz pastalar kondu.

A. K.

Devoirs Et Ambitions De L'historien

Si, dans le nombre infini de choses qui sont dans ce livre, il y en avait quelqu'une qui, contre mon attente, pût offencer, il n'y en a pas du moins qui ait été mise avec mauvaise intention. Je n'ai point naturellement l'esprit désapprobateur.. Platon remerciait le ciel de ce qu'il était né du temps de Socrate; et moi je lui rends grâces de ce qu'il m'a fait naitre dans le gouvernement où je vis, et de ce qu'il a voulu que j'obéisse à ceux qu'il m'a fait aimer.

Je demande une grâce que je crains qu'on ne m'accorde pas : c'est de ne pas juger, par la lecture d'un moment, d'un travail de vingt années;

d'approuver ou de condamner le livre entier, et non pas quelques phrases. Si l'on veut chercher le dessein de l'auteur, on ne le peut bien découvrir que dans le dessein de l'ouvrage.

J'ai d'abord examiné les hommes, et j'ai cru que, dans cette infinie diversité de lois et de mœurs, ils n'étaient pas uniquement conduits par leurs fantaisies.

J'ai posé les principes, et j'ai vu les cas particuliers s'y plier comme d'eux-mêmes, les histoires de toutes les nations n'en être que les suites, et chaque loi particulière liée avec une autre loi, ou dépendre d'une autre plus générale.

Quand j'ai été rappélé à l'antiquité, j'ai cherché à en prendre l'esprit, pour ne pas regarder comme semblables des cas réellement différents, et ne pas manquer les différences de ceux qui paraissent semblables.

Je n'ai point tiré mes principes de mes préjugés, mais de la nature des choses.

Ici, bien des vérités ne se feront sentir qu'après qu'on aura vu la chaîne qui les lie à d'autres. Plus on refléchira sur les détails, plus on sentira la certitude des principes. Ces détails même, je ne les ai pas tous donnés : car qui pourrait dire tout sans un mortel ennui?

On ne trouvera point ici ces traits saillants qui semblent caractériser les ouvrages d'aujourd'hui. Pour peu qu'on voie les choses avec une certaine étendue, les saillies s'évanouissent; elles ne naissent d'ordinaire que parce que l'esprit se jette tout d'un côté, et abandonne tous les autres.

Je n'écris point pour censurer ce qui est établi dans quelque pays que ce soit. Chaque nation trouvera ici les raisons de ses maximes; et on en tirera naturellement cette conséquence, qu'il appartient de proposer des changements qu'à ceux qui sont assez heureusement nés pour pénétrer d'un coup de génie toute la constitution d'un État.

Il n'est pas indifférent que le peuple soit éclairé. Les préjugés des magistrats ont commencé par être les préjugés de la nation. Dans un temps d'ignorance, on n'a aucun doute, même lorsqu'on fait les plus grands maux; dans un temps de lumière, on tremble encore lorsqu'on fait les plus grands biens. On sent les abus anciens, on en voit la correction; mais on voit encore les abus de la correction même. On laisse le mal, si l'on craint le pire; on laisse le bien, si on est en doute du mieux. On ne regarde les parties que pour juger de tout ensemble; on examine toutes les causes pour voir tous lés résultats.

Si je pouvais faire en sorte que tout le monde eût de nouvelles raisons pour aimer ses devoirs, son prince, sa patrie, ses lois; qu'on pût mieux sentir son bonheur dans chaque pays, dans chaque gouvernement, dans chaque poste où l'on se trouve je me croirais le plus heureux des mortels.

Si je pouvais faire en sorte que ceux qui commendent, augmentassent

leurs connaissances sur ce qu'il dovient prescrire, et que ceux qui obéissent trouvassent un nouveau plaisir à obéir, je me croirais le plus heureux des mortels.

Je me croirais le plus heureux des mortels, si je pouvais faire que les hommes pussent se guérir de leurs préjugés. J'appelle ici préjugés, non pas ce qui fait qu'on ignore de certaines choses, mais ce qui fait que qu'on s'ignore soi-même.

C'est en cherchant à instruire les hommes que l'on peut pratiquer cette vertu génerale qui comprend l'amour de tous. L'homme, cet être flexible, se pliant dans la société aux pensées et aux impréssions des autres, est également capable de connaître sa propre nature lorsqu'on la lui dérobe.

J'ai bien des fois commencé et bien des fois abandonné cet ouvrage. J'ai mille fois envoyé aux vents les feuilles que j'avais écrites; je sentais tous les jours les mains paternelles tomber; je suivais mon objet sans former de dessein; je ne connaissais ni les règles ni les exceptions; je ne trouvais la vérité que pour la perdre. Mais quand j'ai découvert mes principes, tout ce que je cherchais est venu à moi, et dans le cours de vingt années j'ai vu mon ouvrage commencer, eroître, s'avancer et finir.

Si cet ouvrage a du succès, je le devrai beaucoup à la majesté de mon sujet ; cependant je ne crois pas avoir totalement manqué de génie. Quand j'ai vu ce que tant de grands hommes : en France, en Angleterre et en Allemagne, ont écrit avant moi, j'ai été dans l'admiration, mais je n'ai point perdu le courage. «Et moi aussi je suis peintre» ai-je dit avec le Corrège.

MONTESQUİEU

Mukaddeme

Bu kitabın mevzuunu teşkil eden mebahisi binihaye içinde, ümidim hilâfına, bazı kimseleri gücendirebilecek mahiyette olanları ihtimal ki bulunabilir; fakat suiniyet eseri bulunamaz. Tab'an zem ve takbihten müteneffirim. Eflâtun, Sokratın zamanında dünyaya gelmiş olduğu için Cenabıhakka şükretmişti; ben de hayatımı emniyette bulunduran ve bana sevdirmiş olduğu kimselere itaat göstermekliğimi arzu eden bir hükûmet ahdinde doğmuş olduğuma hamd ve şükrederim.

İs'af olunmaması ihtimali beni endişede bırakan bir ricada bulunacağım: Yirmi senelik bir eseri say olan kitabım hakkında hükmünüzü vermek için bir dakikalık kıraati kâfi görmeyiniz; içinde birkaç cümleyi değil, bütün kitabı takdir veya mahkûm ediniz. Müellifin efkârına kespi ittılâ için, elbette, eseri kâmilen takip ve tetkik etmelidir.

Evvelâ insanları tetkik ettim ve şu mutaleada bulundum ki kavanin ve ahlâkiyatın bu lâyetenahi tenevvüatı içinde insanların saiki münhasıran kendi keyf ve arzuları değildir.

Esaslar vazettim: Bütün tevarihi ümem, derecei kuvvet ve şumulleri karşısında hususî ve müstesna ahvali ehemmiyetten ıskat eden bu esasların neticesidir ve hususî olan her kanun başka bir kanunla haizi münasebet veya daha ummî bir kanuna tabidir.

Zamanı kadimi pişi tetkike aldığım zaman, hakikatte muhtelif olan ahvali müteşabih görmek ve müteşabih görünenler arasındaki farkları takdir edememek mezlâkalarından tahlisi nefs için o zamanın ruhuna infazı nazar etmeğe çalıştım.

Vazettiğim esasları kendi vehmiyatımdan değil, tabiatı eşyadan istinbat ettim.

Burada çok hakikatlar var ki, onları hakayıkı saireye bağlayan silsilei esbap görülmedikçe, his ve idrak olunamaz. Teferruat ne kadar çok tahlil ve teemmül olunursa bu esasların kat'iyeti o nispette tezahür eder. Bununla beraber ben teferruatın cümlesini kaydetmedim; hangi yürek bunların hepsini saymak gibi öldürücü bir üzüntüye mütehammildir.

Müellifatı hazıranın bir sıfatı mümeyyizesi olan o kat'î ve mütebariz hatları kitabımda göremezsiniz. Sahai tetkik genişleyince büruzatı göze görünmez olur; kat'î söz söylemek yalnız bir ciheti düşünüp başka cihetleri ihmal edenlerin şiarıdır.

Hiçbir memleketin ahval ve âdatını tenkit maksadı ile yazı yazmadım. Her kavim burada kavaidi külliyesinin esbabını bulacaktır; görülüyor ki yazılarım bir hükûmetin bütün teşekkülâtını teemmül ve tetkik edebilecek bir zekâ ve irfana sahip ve kavminin herhangi bir âdetinde inkılâp ikaına âzim kimseler için, yalnız onlar için yazılmıştır.

İnkılâplarda milletin münevveriyeti fikri tesirsiz değildir. Hakimlerin, mekamatı refia eshabının efkâr ve telekkiyatı bugün efrada sirayet etmiş, âdeta efradın efkârı mahsusası halini almıştır. Cehalet devrinde irtikâp olunan en büyük fenalıklar hiçbir şüphe ve endişeyi davet etmezken, envarı irfan altında parıldayan bir zamanda, en büyük iyilikler yapıldığı sırada bile etrafın enzarı tenkidi önünde lerzeler geçirilir. Eslâfın mesavisi idrak olunuyor; bu mesavinin nasıl tashih edildiği de görülüyor; ve fakat, ayni zamanda, tashihi hat'iat maksadı ile yapılan inkılâpların suiistimal edilen cihetleri de nazarı dikkati celbediyor. Daha fenasından korkulduğu takdirde mevcut fenalık halile bırakılıyor; daha iyisi şüpheli görülürse mevcut iyiliğe ilişilmiyor. Ecza mahza hey'eti umumiye hakkında bir fikir edinmek için nazarı mütalâaya alınıyor; bütün esbap ancak bütün netayice vukuf maksadı ile muayene olunuyor.

Bu kitabımla ben herkese vazifesini, vatanını, kanunu sevdirmeye; bulunduğu herhangi bir memleket, hükûmet ve mevkide saadetini daha iyi hissettirmeye muvaffak olursam kendimi fanilerin en bahtiyarı addederim.

Emrü ferman sahiplerinin vazetmeleri iktiza eden kanunlar hakkındaki vukuflarını teyit ve bunlara itaat edeceklerin itaatta bir zevki diğer bulmalarını temin edebilirsem kendimi fanilerin en bahtiyarı addederim.

İnsanları vehmiyattan tahlisi nefse muktedir bir hale getirebilirsem, hakeza, kendimi fanilerin en bahtiyarı addederim. Vehmiyat tabir ettiğim haller insanların bazı hakayıka ittılâlarına mani olan esbap değil, bizzat kendi nefislerini bilmelerine engel olan zanniyatı fasidedir.

Aşkı mutlakı tezammün eden fazileti umumiye, başlıca, insanları irşat etmekle elde edilir. İnsan, her türlü telkinatı kabule müsteit olan bu mahlûk, muhitindeki efradı sairenin efkâr ve tesiratına tabidir ve, ayni zamanda, kendi mevcudiyetinin hakikatı ona irae ve tefhim edilince bu hakikatı anlamaya nasıl müsteit ise, kendisinden setrolunduğu takdirde histen bile mahrum kalmak gibi sefil bir dereceye sükut tehlikesine öylece maruzdur.

Bu eseri birçok defalar yazmaya başladım ve birçok defalar bıraktım; yazmış olduğum yaprakları belki bin defa rüzgârlara teslim ettim. Eydii pederanemin hemen her gün sükutunu hissediyorum [*]; maksadımı plân tertip etmeksizin takip ediyor, ne kaideleri, ne de istisnaları tanıyor, hakikatı mahza kaybetmek için buluyordum. Fakat, esaslarımı bir defa keşfedince artık aradığım her şey bana koştu ve yirmi senelik bir zaman içinde eserimin başladığını, tenemmüv ve terakki ettiğini ve nihayet vasılı haddi hitam olduğunu gördüm.

Eserimin muvaffakıyeti varsa, bu muvaffakıyetin mühim bir kısmını mevzuun azametine medyunum. Bununla beraber, kitabımın hiçbir eseri daha göstememiş olduğunu zannetmem. Fransada, İngilterede, Almanyada o kadar büyük adamların bu yolda benden evvel yazı yazdıkları görünce, onlara karşı hayret ve takdirden kendimi alamamakla beraber, cesaretimi de asla kaybetmiyerek, (Korrej) le birlikte; "Ben de ressamım; Ed io anche son pittore,, dedim.

HÜSEYIN NAZIM

---

[*] Lâtince bir kavli marufun tercümesi olan bu ibareyi burada kullanması müellifin evlât gibi telakki ettiği yazılarının zıyaına karşı duyduğu ıstırabı kalbîyi tasvir içindir.

Le Renard, Le Loup Et Le Cheval

Un renard jeune encor, quoique des plus madrés
Vit le premier cheval qu'il eût vu de sa vie.
Il dit à certain loup, franc novice : «Accourez,
Un animal paît dans nos prés,
Beau, grand; j'en ai la vue encor toute ravie.
— Est-il plus fort que nous? dit le loup en riant,
Fais-moi son portrait, je te prie.
— Si j'étais quelque peintre ou quelqu étudiant,
Repartit le Renard, j'avancerais la joie
Que vous aurez en le voyant.
Mais venez. Que sait-on? Peut-être est-ce une proie
Que la Fortune nous envoie!..
Ils vont; et le Cheval, qu'à l'herbe on avait mis,
Assez peu curieux de semblables amis,
Fut presque sur le point d'enfiler la venelle [1].
— Seigneur, dit le Renard, vos humbles serviteurs

Apprendraient volontiers comment on on vous appelle?...
Le Cheval qui n'était dépourvu de cervelle,
Leur dit : — Lisez mon nom, vous le pouvez messieurs;
Mon cordonnier l'a mis autour de ma semelle...

Le Renard s'excusa sur son peu de savoir:
— Mes parents, reprit-il, ne m'ont point fait instruir;
Ils sont pauvres, et n'ont qu'un trou pour tout avoir :
Ceux du Loup, gros messieurs, l'on fait apprendre à lire.
Le Loup, par ce discours flatté,
S'approcha. Mais sa vanité
Lui coûta quatre dents : le Cheval lui desserre
Un coup; et haut le pied. Voilà mon Loup par terre;
Mal en point, sanglant, et gâté.
— Frère, dit le Renard, ceci nous justifie
Ce que m'ont dit des gens d'esprit :
Cet animal vous a sur la mâchoire écrit
Que de tout inconnu le sage se méfie!...

LA FONTAINE

---

[1] Venelle: signifie sentier, passage étroit.

Tilki, Kurt, Beygir

Tilki kurnaz; fakat henüz pek toy,
Gördü bir gün çayırda bir kısrak.
Baktı, hoş bir eda, güzel bir boy.
Dedi bir kurda: — Kardeşim gel bak!
Otluyor tarlamızda bir hayvan,
Her gören mutlaka olur hayran.
O da toylukta eşti: şatır, şen
Sordu: — Kuvvetli olmasın bizden?
İyi anlat şunun kıyafetini.
Dedi: — Mümkün mü? şair olsam eğer...
Ona sen yaklaşınca seyre gider
Vasf ederdim senin saadetini,
Hükmedersin görünce; bak, ne güzel.
Bize avdır o, belki... sen hele gel!
İstemez miydi davranıp kısrak
Dolu dizgin bu sahadan kaçmak
Bağlamışlardı... Derakap tilki
Ona hürmetle yaklaşıp dedi ki:
— Müftehirdir sizinle kullarınız:
Lûtfedin, isminiz nedir yalnız?
Baktı kısrak bu iş fena olacak,
O da elbette değildi hiç ahmak,
Dedi: — Kardeş! unutkanım ben çok.
Genç iken sığmadımdı hiç kabıma;
Büyük annem görünce aklım yok,
Ne ise ismim yazıp ayakkabıma:
"Kırda kaybolmasın,, demiş!.. Bunu, siz
Okumak istiyorsanız geliniz!..
İtizar etti tilki: — Cehlim var,
Okutan olmamış ki bendenizi
Kardeşim kurt, okur hemen anlar
Kimsiniz bildirir, o, şimdi sizi.
Kibar evlâdıdır, ne mutlu ona!..
Ben fakirim, evet ayıp değil, a...
Bu tabasbusla kurdu aldattı,
O da yaklaştı müftehir, mağrur...
Yedi bir çifte, devrilip yattı,
Gitti dişler... Dağıldı yüz, makhur;
Kan içindeydi. Tilki geldi hemen,
Dedi: — Kardeş; unutma hiç bunu sen,
Yazıyormuş "nal,, ında: Evlâdım!
Rastgelen şahsa kanmamak lâzım.

SİRACEDDİN

Strophe

J'ai devant les Césars, les princes, les géants,
De la force debout sur l'amas des néants,
Devant tous ceux que l'homme adore, exècre, encense,
Devant les Jupiters de la toute-puissance,
Été quarante ans fier, indompté, triomphant;
Et me voilà vaincu par un petit enfant.

VICTOR HUGO

Kıt'a

Ben kütlei ma'dumun üstünde kaim kuvvetin Kaysarları, hükümdarları, devleri önünde, insanın teabbüt ettiği, nefret ettiği, tazim ettiği bilûmum kimselerin karşısında, kudreti mutlakanın (Jüpiter)leri muvacehesinde kırk sene mağrur, namusehhar ve muzaffer durmuşken, işte küçük bir çocuğa mağlûp oldum.

SÜLEYMAN NAZİF

Le Savetier Et Le Financier

Un savetier chantait du matin jusqu'au soir :
C'était merveille de le voir,
Merveille de l'ouir; il faisait des passages,
Plus content qu'aucun de Sept Sages.
Son voisin, au contraire, étant tout cousu d'or,
Chantait peu, dormait moins encor :
C'était un homme de finance.
Si sur le point du jour parfois il someillait;
Le savetier alors en chantant l'éveillait;
Et le financier se plaignait
Que les soins de la Providence
N'eussent pas au marché fait vendre le dormir,
Comme le manger et le boire.
En son hôtel il fit venir
Le chanteur, et lui dit : — «Or ça, sire Grégoire,
Que gagnez-vouz par an?.. — Par an! ma, foi, monsieur,
Dit avec un ton de rieur
Le gaillard Savetier, ce n'est point ma manière
De compter de la sorte; et je n'entasse guère
Un jour sur l'autre : il suffit qu'à la fin

J'attaque le bout de l'année;
Que chaque jour amène son pain.
— Eh bien! que gagnez-vous, dites-moi, par journée?
— Tantôt plus, tanôt moins : le mal est que toujours
(Et sans cela nos gains seraient assez honnêtes),
Le mal est que dans l'an s'entremêlent des jours
Qu'il faut chomer; on nous ruine en fêtes :
L'une fait tort à l'autre; et monsieur le curé
De quelque nouveau saint charge toujours son prône.»
Le financier, riant de sa naiveté,
Lui dit : «Je vous veux mettre aujeurd'hui sur le trône.
Prenez ces cent écus; gardez-les avec soin,
Pour vous en servir au besoin.»
Le savetier crut voir tout l'argent que la terre
Avait depuis plus de cent ans
Produit pour l'usage des gens.
Il retourne chez lui : dans sa cave il enserre
L'argent, et sa joie à la fois.
Plus de chant : il perdi la voix
Du moment qu'il gagna ce qui cause nos peines.
Le sommeil quitta son logis :
Il eut pour hôtes les soucis.
Les soupçons, les alarmes vaines.
Tout le jour il avait l'œil au guet; et la nuit.
Si quelque chat faisait du bruit,
Le chat prenait l'argent. A la fin le pauvre homme
S'en courut chez celui qu'il ne reveillait plus :
«Rendez-moi, lui dit-il, mes chansons et mon somme
Et prenez vos cent écus.»

LA FONTINE

Sarrafla Kunduracı

Çalışır duymamış cihanda acı
Ne hoştu kunduracı.
Daima şen yaşar; bütün kış, yaz
Ve şarkısız durmaz.
Sanki dünya onundu. Sonra yatar
Hiç düşünmez, uyur sabaha kadar...
Komşu sarrafsa bilâkis uyumaz,
Neş'eden, şarkıdan nasibi de az!..
Sabahleyin erken :

"Uyuklayım„ derken
Uyanır işçi, şarkılar duyulur
Rahatsız olur.
Yemek, içmek kolay; pazarlar var
Ne yaparsın ki uyku satmazlar.
Şarkılar yetti sarrafın canına
Kaçırdı uykusunu
Sordu bir gün çağırtarak yanına
Zavallı komşusunu :
— Usta! Kârın senin nedir senede?
Dedi : — Kârım mı? Güldü işçi beyim,
Ne param var dolaplarımda, ne de
Dolabım var; bu yıl bütün emeğim
Beni ancak geçindirirse ne hoş...
Gündelik!... Başka şey düşünmek boş!
Sordu zengin: — Gündelik ne kadar?
— Bazı az, bazı çok. Fakat şu da var
Yoksa işler güzel güzel gidecek
Bayram olmaz mı, dükkânım kapanır
Yoktur artık o gün yemek, içmek
Beni herkes te bayram etti sanır.
Güldü sarraf zavallı komşusuna
Dedi: Al, işte bak, bu, yüz liradır
Rahat et; zevke başla; tam sıradır.
Zavallı aldandı
Ona dünyayı verdiler sandı
Kaldı hasret o şimdi uykusuna
Na şetaret, ne şarkı... Hep gitti
Düşünceden bitti.
Dinler etrafı korka korka bakar
Kediler gezse uykudan kalkar
Çalacaklar sanırdı servetini,
Aldı servet onun saadetini,
Getirdi vesveseyi
Bir sabah yüklenip hemen keseyi
Dedi biçare, gitti komşusuna :
(Ki kavuşmuştu artık uykusuna)
— Senin olsun bu verdiğin altın;
Bana uykumla şarkılar kalsın.

SİRACEDDİN

La Prière

Quand vous avez prié, ne sentez-vous pas votre cœur plus léger et votre âme plus contente?

La prière rend l'affliction moins douloureuse et la joie plus pure : elle mêle à l'une je ne sais quoi de fortifiant et de doux, et à l'autre un parfum céleste.

Que faites-vous sur la terre, et n'avez-vous rien à demander à celui qui vous y a mis?

Vous êtes un voyageur qui cherche la patrie. Ne marchez point la tête baissée : il faut les yeux pour reconnaître sa route.

Votre patrie, c'est le ciel, et quand vous regardez le ciel' est-ce qu'en vous il ne se remue rien? Est-ce que nul désir ne vous presse? Que ce désir est il muet?

Il en est qui disent: « A quoi bon prier? Dieu est trop au-dessus de nous pour écouter de si chétives créatures.»

Et qui donc a fait ces créatures chétives? Qui leur a donné le sentiment et la pensée, et la parole, si ce n'est Dieu?

Et s'il a été si bon envers elles, est-ce pour les délaisser ensuite et les repousser loin de lui?

En vérité, je vous le dis : Quiconque dit dans son cœur que Dieu méprise ses œuvres, blasphème Dieu.

Il en est d'autres qui disent : « A quoi bon prier Dieu? Dieu ne sait-il pas mieux que nous ce dont nous avons besoin?»

Dieu sait mieux que vous ce dont vous avez besoin, et c'est pour cela qu'il veut que vous le lui demandiez; car Dieu est lui-même votre premier besoin, et prier Dieu c'est commencer à posséder Dieu.

Le père connaît les besoins de son fils : faut-il, à cause de cela, que le fils n'ait jamais une parole de demande et d'action de grâces pour son père?

Quand les animaux souffrent, quand ils craignent, ou qu'ils ont faim, ils poussent des cris plaintifs. Ces cris sont la prière qu'ils adressent à Dieu, et Dieu l'écoute. L'homme serait-il donc dans la création le seul être dont la voix ne dût jamais monter à l'oreille du Créateur?

LAMENNAIS

Münacat

Münacat ettiğiniz vakıt, yüreğinizi daha hafif, ruhunuzu daha memnun hissetmez misiniz?

Münacat keder ve elemi daha az müellim ve sevinci daha saf bir hale getirir : birine bilmem nasıl kuvvetlendirici ve tatlı bir sey. diğerine semavî bir koku katar.

Siz arz üzerinde ne yapıyorsunuz? Sizi oraya koyandan istiyecek bir şeyiniz yok mu?

Siz vatanı arayan bir seyyahsınız. Hiçbir zaman yere bakarak yürümeyiniz : Vatan yolunu keşfetmek için gözlere ihtiyaç vardır.

Vatanınız göklerdir; göklere baktığınız vakıtiçinizde hiçbir şey kımıldamıyor mu? Hiçbir arzu sizi sıkmıyor mu? Yahut bu arzu ifade olunamaz mı?

" Ne diye münacat etmeli? Allah, o derece miskin mahlûkları işidemiyecek kadar bizden uzaktadır. ,. diyenler var.

Fakat bu miskin mahlûkları yaratan kimdir? Hissi, fikri, kelâmı = eğer Allah vermemiş ise = kim vermiştir?

Allah o mahlûklara karşı o kadar mühsin ve merhametli olmuş ise, sonra onları terketmek ve kendinden uzaklaştırmak için mi bunu yapmıştır?

Filhakika işte size söyliyorum : Allahın, kendi eserlerini istihfaf ettiğini kalben söyleyen kimse Allaha karşı küfürbazlık etmiş olur,

Diğer bazı kimseler de derler ki: "Ne için Allaha münacaat etmeli? Muhtaç olduğumuz şeyleri Allah bizden iyi bilmiyor mu?

Allah muhtaç olduğunuz şeyleri sizden daha iyi biliyor; bunun içindir ki o şeyleri sizin kendisinden niyaz etmenizi istiyor. Allah bizzat sizin ilk ihtiyacınızdır ve Allaha ibadet etmek, Allahın lûtfuna nail olmağa başlamaktır.

Baba oğlunun ihtiyaçlarına vakıftır : Bu sebepten dolayı çocuğun babasına karşı hiçbir niyaz ve teşekkürde bulunmasmaı lâzım gelir mi?

Hayvanlar ıstırap çektikleri vakıt, korktukları vakıt, yahut acıktıkları vakıt hazin ve nalân sesler çıkarırlar. Bu sesler onların Allaha arzeyledikleri münacattır ve Allah bu münacatı iştir. Şu halde hilkat âleminde sesi Halikın sem'ine kadar çıkmıyan yegâne mahlûk insan mı olacak?

A. K.

Les vertus du régime de l'étalon d'or

Depuis que la livre sterling, cette pierre angulaire de l'édifice monétaire mondial, s'est détachée de l'or, entrainant dans sa chute mainte autres devises dont personne ne mettait en doute la solidité, le régime de l'étalon d'or est l'objeut de controverses incessantes et parfois passionnées. A vrai dire, il est discuté surtout dans les pays qui se sont vus contraints de le suspendre, et les critiques qui s'y élèvent trahissent le plus souvent les regrets de ceux qui, aujourd'hui, se hâtent de brûler ce qu'ils adoraient naguère. Les arguments mis en avant pour jeter le discrédit sur un système

monétaire qui a fait ses preuves et qui a valu à l'économie universelle, pendant un demi siècle, le maximum de sécurité et de stabilité qu'il dépende de la monnaie de lui assurer, ne sauraient dès lors, être accueillis avec trop de défiance.

Qu'est - ce au juste que le régime de l'étalon d'or ? Sa caractéristique essenielle, c'est que les billets mis en circulation par l'institut d'émission ont pour gage des réserves de métal jaune et qu'ils sont échangeables, à vue, contre les lingots ou des monnaies d'or. La Banque Centrale doit donc vendre du métal à toute personne qui lui en demende ; elle est également obligée d'acheter, à un prix fixe, tout l'or qu'on lui apporte.

Les personnes ou les entreprises qui ont des payements à faire é l'étranger se procurent normalement, sur le marché des changes, les devises dont elles ont besoin. Mais si les cours de ses devises s'élèvent dans une proportion tant soit peu sensible, c'est - à - dire si la monnaie nationale fléchit, elle s'adresse à la banque d'émission et se font délivrer de l'or avec lequel elles acquittent leurs dettes extérieures. Elles ont intérêt à procéder de la sorte dès que la perte au change atteint un montant égal aux frais d'expédition (et d'assurance) du métal. Le change, par conséquent, ne peut baisser davantage. Sa hausse au - dessus du pair est limitée de même, car, en ce cas, ce sont les débiteurs étrangers qui ont avantage à envoyer du métal pour s'acquitter.

Ainsi, le cours de la devise ne peut varier qu'entre ces deux limites - les points d'entrée et de sortie de l'or-dont l'écart est infime : il représentait 65 centimes à peine pour la livre, lorsque celle - ci était encore monnaie saine et pour le dollar, il n'est que de (20) centimes environ. Les changes des devises - or sont donc stables ; leur fixité relative signifie la sécurité des contrats internationaux, d'une part, et de l'autre, la stabilité des prix des marchandises, dans la mesure où ces prix dépendent des influences monétaires.

Abandonner l'étalon d'or, c'est suspendre la convertibilité des billets. Dès qu'une telle mesure est prise, le mécanisme que nous venons de décrire ne joue plus. La banque d'emission ne vend plus d'or et elle n'en achète plus. Si les versements à faire à l'étranger sont supèrieur aux paiements à recevoir ou, inversement, rien ne limite plus les fluctuations du change, les monnaies ne représentant plus une quantité d'or fixe, les cours s'en établissent par le simple jeu de l'offre et de la demande. C'est ainsi que la livre, devenue une monnaie papier, a fléchi en trois mois de 37 francs ou de 30% . . .

L'étalon d'or impose aux pays qui l'ont adopté une dissipline rigoureuse, et ce n'est pas là son moindre avantage. L'institut d'émission doit s'efforcer d'écarter tout ce qui peut menacer ses réserves métalliques : les spéculations excessives, entraînant une hausse anormale des prix et rendant la balance commerciale déficitaire aussi bien que les demandes de billets et de crédits en quantités excessives, qui risqueraient, à un momeut donné, de conduire

à des prélévements d'or de nature à affaiblir dangereusement son encaisse. Quand il constate de tels phénomènes et que des sorties de métal se produisent, il élève le taux de son escompte dans la mesure nécessaire pour mettre un frein aux effervescences génératrices de désordre. Le renchérissement de crédit impose la restriction ; il incite les débiteurs étrangers à s'acquitter : il attire les capitaux qui, à l'extérieur, sont en quête de placement rémunérateurs. La balance des paiements se renverse et redevient favorbles. Le péril est conjuré.

L'Etat lui - même est soumis à la dissipline qu'exige la monnaie saine. Il doit maintenir ses finances en ordre, ses budjets en équilibre, sinon il est finalement acculé à courir ses déficits par des emprunts à la banque d'émission. C'est alors l'inflation fiduciaire, à laquelle aucune monnaie ne résiste.

La vertu du régime de l'étalon d'or ne réside pas seulemet dans la dissipline qu'il implique, mais encore - et surtout - dans le fait que cette dissipline, il l'impose automatiquement. C'est son mécanisme rigoureux qui commende les decisions à prendre . . .

Ceux qui, aujourd'hui, rendent l'étalon d'or responsable de leurs maux n'oulient qu'un chose: c'est que, précismént, on a faussé son fonctionnement parce qu'on a voulu corriger son automatisme jugé excessif.. On a voulu «diriger» la monnaie. On s'est imaginé qu'on pourrait impunément multiplier les crédits.

On a surtout commis l'erreur au ledemain de la guerre, de modifier la nature même du système de l'étalon d'or, en généralisant le (gold exchange standard), ce régime où les encaisses des banque d'émission comprennent non plus seulement de l'or, mais des devises-or. On est ainsi arrivé à gager sur une même quantité du métal des circulations de billets dans deux pays différents et on a créé une formidable infaltion des crédits dans le monde. Les nations dont les devises servaient à d'autres de garanties monétaires étaient exposées à des retraits de métal massifs. Quant à celles qui basaient leur propre devise sur des monnaies étrangères, elles plaçaient celle-là sous la dépendance de celles-ci. Le jour où la chute de livre vint leur démontrer que des devises-or, en réalité, ne représentaient pas du métal, mais seulement une promesse de métal, et que celle-ci pouvait n'être point tenune, tout cet édifice artificiel s'écroula.

*
* *

En Mühim Mes'ele :

Altın Mikyası.

Malûmdur ki ingiliz lirası, bütün cihan nakdî muamelâtında adeta, köşe taşı vazifesi görüyordu. Sterlin, altın mikyasından inhiraf ettiği gündenberi, altına müstenit rejim, ardı arası gelmiyen ve

bazan pek şiddetli münakaşalara sebebiyet vermektedir. İngiliz lirasının sukutu, o ana kadar salâbet ve metanetinden şüphe edilmiyen diğer birçok dövizleri de beraberce sürüklemiştir. Altına müstenit para rejimine ait münakaşalar, bilhassa, onu tatil etmek mecburiyetinde kalmış memleketlerde vaki oluyor. Oralarda, bu meseleye dair avaz avaz yükselen tenkitleri, insan hayretle karşılıyor. Çünkü bu hararetli gayret, tıpkı, eski akidesini terkederek yeni bir dine salik olanlarda görülen haleti ruhiyeyi andırıyor. Binaenaleyh, muhassenatı tecrübe ile sabit olmuş ve yarım asırdanberi dünya iktisadiyatına mümkün mertebe azamî bir emniyet ve selâmet temin eylemiş bir sistemi, itibar ve rağbetten düşürmeğe matuf deliller, şüpheli görünmek ve ihtiyat kaydile telâkkı olunmak lâzım gelir.

Altın mikyasına müstenit rejimin hakikî mahiyeti nedir? Bunun mümeyyiz ve başlıca vasfı şudur: Devletin ihraç müessesesi tarafından tedavül mevkiine çıkarılan banknotların karşılığı, yani teminatı altın külçeleridir. Bu müessese, banknotları, hini ibrazında, altın külçeler yahut altın sikkeler ile değiştirmek mecburiyetindedir. Tabiri aharla, devletin merkez Bankası, her istiyene altın satmak mecburiyetinde olduğu gibi, kendisine getirilen altınları da sabit bir fiat üzerinden satın almakla mükellefdir.

Ecnebi memleketlerde tediyatta bulunacak şahıslar veya müesseseler, muhtaç oldukları devizleri borsalarda, bermutat ve alelûsul tedarik ederler; fakat bu devizlerin kurları hissolunacak nisbette yükselecek, yani millî para, sukuta meyil edecek olursa, banknot ihraç eden bankaya müracaatla, altın alırlar ve onlarla haricî borçlarını öderler. Para farkından tevellüt edecek ziyan, altının sevki ve sigortası için sarfı lâzımgelen yekûna muadil olur olmaz, harice borç ödeyecek şahısların ve müesseselerin, altın göndermeleri kendi menfaatları muktezasıdır. Altın ile ödemek kabiliyeti oldukça kambiyo daha fazla düşemez. Kambiyonun, altın mikyasından daha yüksek olması ihtimali de tahdit edilmiştir. Çünkü, böyle bir takdirde, ecnebi dayinler, borçlarını altınla ödemekte menfaat görerek, tediyatı doğrudan doğruya altınla yaparlar.

Bu sayede, döviz kuru ancak şu iki hudut arasında tahalüf edebilir: Altının girişi ve çıkışı noktaları... Bu iki nokta arasındaki fark gayet cüz'idir, İngiliz lirası, altın kıymetinde olduğu zaman bu fark beher lirada ancak 65 santim idi. Bugün bile, fark dolar başına 20 santimi geçmez. Bundan çıkan kat'î netice şudur: Altın döviz sabittir; iniş ve yükseliş farkları hemen yok gibidir. Bu nisbî sebat ve salâbettir ki beynelmilel mukavelelerin emniyet ve selâmetini temin etmektedir. Gene bu salâbettir ki, emtea fiatlarının = nakdî muamelâtın yapacağı tesir noktai nazarından = gayri mütebeddil olmasını intaç eylemektedir.

Altın kıymetini terketmek, banknotların altına tahvili mecburiyetinin tatili ve ref'i demektir. Böyle bir karar ve tedbir ittihaz edilir edilmez, yukarıda izah ettiğimiz düzen bozulur ve çarh işlemiyerek derhal durur. Yani: Devletin ihraç bankası, artık altın satmaz ve satın almaz.

Şayet ecnebî memleketlerde yapılacak tediyat, oradaki alacakların yekûnundan fazla ise ve yahut vaziyet berakis bulunuyorsa, artık kambiyo tehavvülâtına, kambiyonun iniş ve yükseliş dalgalarına hiçbir hat yoktur. Bu takdirde paralar, muayyen bir miktar altını temsil etmez; kambiyo fiatları altın mevcuduna nisbeten değil, sadece, arz ve talep kanununun cilvelerine göre tekarrür eder. İşte bu sebebe binaendir ki kâğıt paraya tahavvül eden İngiliz lirası üç ayda 37 frank yani yüzde otuz derecesinde sukut etmişti.

Nakdî muamelelerde altını mikyas tutan memleketler, bu sistem sayesinde, iktisadî ve malî işlerde şiddetli dir disipline riayet etmek mecburiyetinde kalırlar. Baknot ihracı vazifesile mükellef müessese, müdahhar altınlarını tehdit edebilecek her türlü muamelelerden içtinap eder. Ezcümle, fiatların son derece yükselmesini mucip olarak, ithalât ve ihracat mizanını memleket aleyhine bozan müfrit spekülâsyonlar altın mevcudunu tehlikeye düşürür; fazla mikdarda banknot ve kredi talebini intaç etmek suretile de nihayet müesseseyi bir mikdar altını piyasaya çıkarmak zaruretine de sevkedebilir. Müessese böyle badiselere ve sarı madenin azalmasına şahit olur olmaz, iskonto fiatını yükselterek, piyasada karışıklık çıkaran galeyanları teskin eder ve hali tabiîinin avdetini temine çalışır. İskonto fiatının yükselmesi kredi talebine bir engel teşkil eder; onu hayli tehdit etmeğe yararar. Ayni zamanda, ecnebî dayinleri borçlarını tesviyeye teşvik eyler. İskonto fiatının yükselmesi kârlı işler arayan kullanılmamış ecnebî sermayesini de celbe medar olur. Hulâsa tediyat mizanı, aksi bir vaziyet alarak memleket lehine döner ve tehlike de bertaraf edilmiş olur.

Altına müstenit sağlam bir para, devleti bile iktisadî ve malî bir disipline riayete sevkeder. Devlet maliyesini intizam altında tutmak, bütçesini tevzin etmek mecburiyetindedir. Yoksa açıklarını kapamak için nihayet merkez bankasından istikraz akdına sürüklenmiş olur ki, bunun da zarurî neticesi, altın karşılığı olmıyan banknot çıkarmak mecburiyetidir. Bu çeşit enflasiyona dünyanın hiçbir parası tahammül edemez ve edememiştir.

Altın sisteminin muhassenatı, yalnız, iktisadî ve malî işlerde kat'î bir disiplin tesis etmekten ibaret kalmaz. Asıl muhassenat, bu disiplinin, yani intizamperverliğin ve durendişliğin bizatihi tahakuk etmesindedir. Bu sistemin, hiç şaşmıyan bir çarh gibi işlemesidir ki

uygun ve makul tedbirleri bizzarure ittihaz ettirir. Disiplinin ihmal ve teseyyübü vahim avakıp tevlit eder...

Uğradıkları felâket ve nikbetlerden, bugün altın mikyasını mes'ul tutmak istiyenlerin iddiası makbul olamaz. Bilâkis bu esasa gereği gibi riayet olunmadığı içindir ki, felâket ve nikbetler başgöstermiştir. Altın mikyasına müstenit sistem, adeta tabiî bir kanun ve kuvvetin idaresi altında imiş gibi bizatihi işler; ve bu işlemesinde riyazî bir kat'iyet, şaşmaz bir yeknesaklık vardır. Asıl gaflet, bu kat'iyeti bu şaşmıyan yeknesaklığı bozmak ve nakdî muamelâta sun'î bir istikamet vermektir. Altın mikyası, tabiî ve iktisadî kanunlara tabîdir. Sun'î tedbirler, ona kuvvet ve metanet değil, zâf ve bir nevi sersemlik verir. Kredilerin ilânihaye ve hiçbir felâkete uğranılmadan çoğaltılabileceği tasavvur edildi.

Umumî harbin ferdasında büyük bir hata irtikâp edilerek altın mikyası usulü kısmen tadil olundu. Altınla ayni fiata giden devizler de hakikî altın telâkkî edilerek devlet bankasında, tıpkı sarı kıymettar maden gibi iddihar edildi. Bu sayede, ayni altın mikdarına tekabül eden banknotların iki memlekette, yani mevcut altın mikyasından iki defa fazla olarak tedavülüne meydan verildi. Bu hal dünya yüzünde müthiş bir kredi bolluğuna sebep oldu. Dövüzleri, diğer memleketlerde altın vazifesi gören milletler, birdenbire, külliyetli miktarda altın talebi karşısında kalmak tehlikesine düştüler. Ecnebî dövizine istinat eden milletlere gelince: onlar da kendi paralarını ecnebî parasına tabi kılmış, onun esareti altına geçirmiş gibi oldular.

İşte, İngiliz lirası sukut eder etmez, bu tedbirsiz hükûmetler, çok acı bir hadise karşısında kaldılar ve büyük ziyanlarla anladılar ki: döviz ne kadar kıymetli olursa olsun altın değildir. Netekim ingiliz lirasının sukutunu bu parlak ve acı bir şekilde ispat etmiştir. Sun'î bir binaya benziyen bu tertibat, bir hamlede inhidam eylemiştir.

* * *

La Porte Ètroite.

Elle était au fond du verger, cueillant au pied d'un mur bas les premiers crysanthèmes qui mêlaient leur parfum à celui des feuilles mortes de la hêtraie. L'air était saturé d'automne. Le soleil ne tiédissait plus qu'à peine les espaliers, mais le ciel était orientalement pur. Elle avais le visage encadré, caché presque au fond d'une grande coiffe zélandaise qu'Abel lui avait rapportée de voyage et qu'elle avait mise aussitôt. Elle ne se retourna pas d'abord à mon approche, mais un léger tressaillement qu'elle ne put réprimer m'avertit qu'elle avait reconnu mon pas ; et déjà je me raidissais, m'encourageais

contre ses reproches et la sévérité qu'allait faire peser sur moi son regard. Mais lorsque je fus assez près, comme craintivement, je ralentissais déjà mon allure; elle, sans d'abord tourner le front vers moi, mais le gardant baissé comme fait un enfant boudeur, tendit vers moi, presque en entière, la main qu'elle avait pleine de fleurs, semblant m'inviter à venir. Et comme, au contraire, par jeu, à ce geste, je m'arrêtais, elle, se retournant enfin, fit vers moi quelques pas, relevant son visage, et je le vis plein de sourire. Eclairé par son regard, tout me parut soudain de nouveau simple, aisé, de sorte que, sans effort et d'une voix non changée, je commençai :

— C'est ta lettre qui m'a fait revenir.

— Je m'en suis bien doutée, dit - elle, puis, émoussant par l'inflexion de sa voix l'aiguillon de sa réprimande :

— Et c'est bien là ce qui me fâche. Pourquoi as - tu mal pris ce que je disais ? C'était pourtant bien simple.. (Et déjà tristesse et difficulté ne m'apparaissaient plus en effet qu'imaginaires, n'existaient plus qu'en mon esprit). Nous étions heureux ainsi, je te l'avais bien dit ; pourquoi t'étonner que je refuse lorsque tu me proposes de changer ?

En effet, je me sentais heureux auprès d'elle, si parfaitement heureux que ma pensée allait chercher à ne différer plus en rien de la sienne ; et déjà js ne souhaitais plus rien au delà de son sourire, et que de marcher avec elle, ainsi dans un tiède chemin bordé de fleurs, en lui donnant la main.

— Si tu préfères, lui dis - je gravement, résignant d'un coup tout autre espoir et m'abandonnant au parfait bonheur de l'instant, si tu le préfères, nous ne nous fianceron pas. Quand j'ai reçu ta lettre, j'ai bien compris du même coup que j'étais heureux en effet, et que j'allais cesser de l'être. Oh ; rends - moi ce bonheur que j'avais ; je ne puis pas m'en passer. Je t'aime asses pour t'attendre toute ma vie ; mais que tu doive cesser de m'aimer ou que tu doutes de mon amour, Alissa, cette pensée m'est insupportable.

— Hélas ; Jérôme, je n'en puis pas douter.

Et sa voix, en me disant cela, était à la fois calme triste ; mais le sourire qui l'illuminait restait si sereinement beau que je prenais honte de mes craintes et de mes protestations ; il me semblait alors que d'elles seules vînt cet arrière - son de tristesse que je sentais au fond de sa voix. Sans aucune transition je commençai à parler de mes projets, de mes études et de cette nouvelle forme de vie de laquelle je me promettais tant de profit.

ANDRÉ GIDE

Dar Kapı

Alissa bahçenin nihayetinde bir duvarın dibinde, kokularını kayinağaçlarının kokularına katıştıran ilk kasımpatıları toplıyordu. Hava sonbaharla meşbudu. Güneş ancak çardak altlarını ılıklaştırıyordu. Fakat gökler şark seması gibi lekesizdi. Alissa başını Abel'in seya-

hattan hediye olarak getirdiği bir başörtüsü ile çep çevre bağlamış, âdeta gizlemişti. Ben yakınlaşınca dönmedi; fakat, zaptedemediği hafif bir titremeden, adımlarımı tanıdığını anladım, daha şimdiden serzenişlerine ve sitmekâr nazarlarına karşı casaretimi ve metanetimi toplamağa başlıyordum. Yanına yaklaştıkça adımlarımı korkmuş gibi yavaşlaştırıyordum. O, evvelâ, tıbkı dargın bir çocuk gibi eğik başını çevirmeden, çağırır gibi, çiçek dolu elini arkaya doğru uzattı. Bu hareket üzerine şaka olsun diye yerimde durdum, arkasına döndü, bana doğru birkaç adım yürüdü Yüzünü kaldırınca tebessümle dolu olduğunu gördüm. Onun tatlı bakışlarile aydınlandıktan sonra birden her şey bana yeniden o kadar basit, kolay göründü ki hiç kendimi zorlamadan sakin bir tebessümle başladım:

— Tekrar buraya gelmekliğime mektubun sebep oldu.

—Tahmin etmiştim, dedi. Sonra tekdirinin şiddetini sesinin edasile azaltarak:

— Asıl beni kızdıran şey de buya... Söylediğimi niye fenaya aldın? Mes'ele gayet basit, (daha şimdiden ye's ve müşkülatı muhayyel, yalnız zihnimde mevcut şeylermiş gibi tesavvur etmeğe başlıyordum) sana nişanlanmadan mes'ut olduğumuzu söylemiştim. Bu hali sen değiştirmeğe kalkınca teklifini reddetmekliğime neden hayret ediyosun?...

Filhakika onun yanında kendimi mes'ut zannediyordum. O kadar derin bir mes'udiyyet ki müfekkirem hiçbir şeyde ondan ayrılmamağa azmediyordu. Daha şimdiden onun tebessümünden; ve onunla böyle kenarı çiçekli gölgelik bir yolda el ele vererek yürümekten başka bir şey temenni etmiyordum.

Birden bütün ümitlerimi terkedip, ânın namütenahi huzuruna kendimi bırakarak ciddiyetle dedim ki:

— Eğer tercih ediyorsan nişanlanmayız. Mektubunu alınca hakikaten mes'ut olduğumu ve bu saadetin artık bozulacağını anladım. Ah;.. Eski saadetimi bana iade et, onsuz yaşayamıyacağım; seni bütün bir hayat bekliyecek kadar seviyorum, fakat beni artık sevmiyeceğini yahut aşkımdan şüphe edeceğini düşünmeğe tehammül edemiyorum.

— Heyhat;. Jerom şüphe edemiyorum...

Bunu söylerken sesi hem meyus, hem sakindi. Bilhassa yüzünü aydınlatan tebessümü o kadar huzur içinde güzeldi ki, korkularımdan itirazlarımdan utanıyordum. Sesinin derinliğinde hisesttiğim ye'sin bu aksisadası yalnız korkularımdan, endişelerimden geliyor sandım. Birden lâfı değiştirmek arzusunu duydum. Ve hiç münasebeti olmadığı halde projelerimden, tetebbuatımdan, bana o kadar istifadeler vadeden yeni tarzı hayatımdan bahse başladım.

BURHAN ÜMİT

Bir Dilek

Bütün dikkatlerimize rağmen kitapta bazı tertip yanlışları kalmıştır. Kitabı okumağa başlamadan evvel, bunların düzeltilmesini değerli okuyanlarımızdan aflerile beraber diler, sonsuz saygılarımızı sunarız.

R. A. M.

Yalnış - Doğru

Sahife	Satır	Yalnış	Doğru
9	31	Ali Kelâmî	Alî Kemalî
10	10	on fait	Ont fait
11	33	et de ceux	et ceux
12	23	balbi	kalbi
14	32	Erope	Europe
17	8	sekeyi	sekeneyi
26	9	yapmalıdır	yapmamalıdır
32	20	Tchukovki	Tchukovski
33	5	accort charmant	accort ile charmant
39	12	ucuma	umuma
41	1	autour da	autour de
41	1	n'en tendait	n'entendait
41	3	d'une bout	d'un bout
43	1	piéce	pièce
43	2	cebinet	cabinet
43	7	è cinq	à cinq
50	1	Léssez	Laissez
55	23	machait	marchait
61	9	sapinset	sapins et
65	5	mesrret	meserret
67	39	aprés	après
68	38	sahneyi	sahnei
69	9	Graziylla	Graziella
74	6	complétement	comlètement
74	22	Krasi	Karası
74	29	su le	sur les
75	12	sekilde	şekilde
75	14	telakkı	telâkkı
75	40	Kyık	kayık
76	1	Maisi	Misi
79	2	şeylari	şeyleri
79	29	quad	quand
79	35	ecoute	écoute
83	30	mére	mère
84	23	homme	homme,
85	25	ek düşgün	pek düşkün
87	30	à la quel	à laquel
8[illegible]	7	semblai	semblait
90	3	oeil iuquiet	œil inquiet
91	13	s'éleve	s'élève
91	17	toujors	toujours
92	8	monoeuvre	manœuvre
92	13	eneore	encore
92	17	toujonrs	toujours
93	5	avainet	avaient
95	18	pagude	pagode
95	28	sons	sont
96	9	bos	bons
96	33	aimenrt	aiment
96	35	huit	nuit
102	22	ordilaire	ordinaire
106	26	avon	avons
110	36	écoalés	écoulés
113	10	dependance	dépendance
113	15	chaque,	chaque
113	24	lesrélations	les relations
113	41	actinos	actions
113	43	aprés	après
114	29	nouris	nourris
116	3	temp	temps
117	29	specieux	spécieux
118	11	prompte	prompts
118	20	frére	frère
118	34	è	à
118	38	axtême	extrême
118	41	puil	qu'il
121	15	exercice	exercise
121	24	avancant	avaçant
121	32	otant	ôtant
122	35	recevainet	recavaient
129	38	set	est
132	6	pitiér	pitié
132	13	millons	millions
132	24	dèlicatesse	délicatesse
137	40	ser approcher	se roppprocher
138	14	nedevenir	redevenir
139	7	répéte	répété
139	22	trè	très
140	14	respecteuse	respectueuse
145	13	vanat	venant
145	20	etaient	étaient
145	23	parissait	paraissait

Sahife	Satır	Yanlış	Dağru
145	26	azures	azurée
145	31	ausaussiere	aussière
145	32	éri	cri
145	35	prevenir	prévenir
145	37	tantot	tantôt
145	41	d'ènorme	d'énorme
154	31	declare	déclare
155	27	se	ce
155	31	inquiétè	inquiété
163	1	Sait	Saint
163	17	éspéré	espéré
163	42	C'ést	C'est
164	26	ètè	été
164	26	finssant ces parelos	finissant ces paroles
164	35	Vienens	viens
167	27	démesurement	démesurément
169	32	répand	répand
169	34	tous les	tous
170	11	siécle	siècle
173	24	là-bes	là-bas
175	17	coer	cœur
176	9	siége	siège
177	1	Miltide	Miltiade
177	14	1928	1828
178	30	canavrtinet	canavartinet
179	12	affet	effet
179	35	pére	père
179	37	que un	qu'un
180	6	autret	autres
180	7	C'éest	C'est
180	8	grâces	grâce
182	30	Ecrire	écrire
182	34	âmessur	âmes sur
182	37	télents	talents
183	9	gnie	génie
183	14	vis-à-viz	vis-à-vis
183	17	euroéen	européens
183	24	terouvera	trouvera
183	36	juaqu'à	jusqu'à

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
184	3	ruthme	rythme
184	11	Pénetrons	pénétrons
184	15	On peut	on ne peut
184	23	vaudrait	voudrait
184	29	fatalite	fatalité
184	30	piqué	épique
188	1	l'àme	l'âme
188	18	essentiel le	essentielle
188	26	daus	dans
188	27	applfcables	applicables
190	28	proserva	préserva
190	34	Récrèe	Récrée
193	6	s'ecroulent	s'écroulent
193	7	d'autre	d'autres
194	9	connaitre	connaître
195	2	de	des
208	26	dépouché	débouché
211	30	peuple	peuples
214	I	êtaient	étaient
218	5	prés	près
218	10	ebranlant	ébranlant
218	20	mechines	machines
218	21	scien	scient
219	30	hautés	hautes
225	27	ètroitement	étroitement
225	28	passer	passé
225	37	utilitè	utilité
227	24	bruite	bruits
228	27	housrad	housard
228	32	l'armés	l'armée
230	16	mairent	mirent
230	19	d'azzez	d'assez
230	26	eussitôt	aussitôt
231	31	offencer	offenser
231	34	naitre	naître
232	9	dépendre	dépende
233	1	dovient	doivent
236	9	quelqu	quelque
236	18	on on	on

Not: Kitapta bazı yanlışlar daha var ise de, siyak ve sibak ile anlaşılabileceğinden bu cetvelde gösterilmemiştir.

Fihrist

3 Mukaddeme
6 Tercüme hakkında düşünceler I.
25 „ „ „ II.
35 Bir mektup
40 Tercüme nümuneleri
40 Le goût de l'étude
40 Le drapeau
41 Sancak
41 La Paix
42 Sülh
42 La bibliothèque du président
43 Reisicümhurun kütüphanesi
44 La tempête
46 Fırtına
49 A une jeune fille (*)
50 Bir genç kıza (*)
31 Parvulus
51 Mukayese
52 Le bon gîte (*)
53 İkram yuvası (*)
54 La nouveauté (*)
55 Yenilik
55 La mort et le buchéron (*)
56 Ölüm ile oduncu (*)
57 Odnncu ile Azrail (*)
57 L'âne
58 Eşek
59 Le lac (*)
61 Göl
63 Göl (*)
66 La pomme empoisonnée
66 Ağulu elma
67 La barque brisée
68 Kırılmış kayık
69 L'inattendu
70 İşidilmemiş bir şey
72 La bouquetière (*)
73 Çiçekçi kız
73 Bir kıt'a ve tercümesi (*)
73 La cratère de marbre
75 Mermer desti
76 Le loup et l'agneau (*)
77 Kurt - kuzu (*)
77 Les désastres de la guerre
78 Muharebenin felâketleri
79 Rapelle - toi (*)
80 Tehattur et
91 Bataille de Valmy
81 Valmi muharebesi
82 Le drapeau du tailleur
82 Terzinin bayrağı
83 Ce qu'a fait Pièrre (*)
84 Piyerin yaptığı (*)
86 Rêve de richesse
86 Zenginlik hulyası
87 Sur la route
88 Yolda
89 Une unit de neige (*)
90 Karlı bir gece (*)
91 Les bons livres
91 İyi kitaplar
92 Une tempête dans les mers d'-İslande
93 İzlanda denizlerinde bir fırtına
95 Le couvent, l'idée abstraite
97 Manastırın garip bir fikir oluşu
99 Poésie dramatique (Athalie)
103 Dram edebiyatı (Atali)
106 Une lettre
107 Tercümesi
108 Rose - Rosignol (*)
109 Gül - bülbül
110 Gazi Pş. Hz. nin nutku
111 Tercümesi
113 La solidarité - Une rêve (*)
115 Tesanüt. - Ruya (*)
117 Le Tartuffe (*)
119 Riyanın encamı (*)
121 Une bonne journée
124 Güzel bir gün
129 Le cochet, le chat, le souriceau(*)
130 Fare yavrusu, kedi, horoz (*)
131 Discours sur la contribution
133 Malî iflâsın önüne geçmek için
135 Le laboureur et ses enfants (*)
135 Kurnaz çiftçi (*)
136 Çiftçinin nasihatı (*)
136 Préface de M. R. Poincaré

140 M. Puankarenin mukaddemesi
144 La mort de Virginie
147 Virjininin ölümü
150 La crise
150 Buhran
151 Le chêne et le roseau (*)
152 Meşe ile saz (*)
153 „ „ „ (*)
154 Déclaration de droit de l'homme
156 Beyannamei hukuku adem
158 Horace (*)
160 Horas
162 Entrevue de Lescaut
164 Leskonun pederile mulâkatı
167 Un autographe de Duma
168 Dümanın el yazısı
169 Avant propos
171 Methal
173 L'enfant aveugle (*)
174 Âma çocuğun tehassürü
174 Kör çocuğun derdi (*)
175 L'enfance (*)
175 Çocukluk (*)
176 Mais Athènes
177 Atinaya gene Atina denilirdi
178 La lutte
178 Mücadele
179 De la "Fumée„
180 "Duman„ dan
182 Poste - face
184 Hatime
187 La falaise (*)
187 Tercümesi
188 Exposé de motif
189 Esbabı mucibe mazbatası
189 Phébus et Borée (*)
191 Bora ile güneş
192 Perturbations politiques
196 Harbin yarattığı siyasî ...
200 Le lendemain de la désastre
202 Ferdayı inhizam
205 Discours à Mm. de la S. (*)
205 Madam Sabriyere nutuk
205 Le patriotisme
206 Vatanperverlik
207 Waterloo (*)
209 Vaterlo
211 L'aveugle et le paralitique (*)
212 Kör ile kötürüm
213 L'apostolat de la paix
214 Sulh nebiliği
216 L'İndulgence (*)
217 Müsamaha
217 Le Creusot
220 Krözo
223 Le vase brisé (*)
224 Kırık saksı (*)
224 Du (Manon Lescaut)
225 Manon Lesko'dan
227 La Conscience (*)
228 Vicdan
228 Après la bataille (*)
229 Muharebeden sonra (*)
230 Voyage à Eldorado
230 Eldoradoya seyahat
231 Devoirs et ambitions de l'historien
233 Mukaddeme
236 Le renard, le loup... (*)
237 Tilki, Kurt, Beygir (*)
238 Strophe (*)
238 Kıt'a
238 Le savetier et le financier (*)
239 Sarrafla kunduracı (*)
241 La Prière
241 Münacat
242 Les vertus du régine d'or
244 En mühim mesele : Altın
247 La porte étroite
248 Dar kapı
250 Yanlış - Doğru cetveli

Not : (*) işareti parçanın bir şiir olduğunu gösterir.

Müelliflerin İsimleri

About (Edmon) 177
Aicard (Jean) 84
Asie Mineure 74
Balzac 88
Banville (T. de) 73
Bernardin de Saint - Pierre 146
C. A. 42, 82, 91
Corneille 160
Daudet (Alphonse) 41
Delille 175
Déroulède (Paul) 53
Duma (Alexandre) 73
Dupuy (Charles) 206
Emile Deschamps 108
Fénélon 78
Florian 212
GAZÎ 110
Gide (André) 248
Gustave Le Bon 196
Guy de Maupassant 90, 220
Hoffman 55
Hugo (Victor) 50,51,70, 96,209,228,,229,238